

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Департамент освіти Сумської обласної державної адміністрації
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Українська асоціація дослідників освіти

**ОСВІТА ДЛЯ ХХІ СТОЛІТТЯ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

**EDUCATION FOR THE 21st CENTURY: CHALLENGES, PROBLEMS,
PROSPECTS**

Матеріали V Міжнародної
науково-практичної конференції

26 грудня 2023 року

Суми
Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
2024

УДК 37.09:001.895](477+100)||20||(063)

О-72

*Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського державного педагогічного університету імені
А. С. Макаренка (протокол № 6 від 29.01.2024 р.)*

Редакційна колегія:

М. А. Бойченко – доктор педагогічних наук, професор
(відповідальний редактор);

А. А. Сбруєва – доктор педагогічних наук, професор;

А. К. Куліченко – доктор педагогічних наук, доцент;

М. М. Бикова – кандидат педагогічних наук, доцент;

Н. Г. Осьмук – кандидат педагогічних наук, доцент;

І. І. Проценко – кандидат педагогічних наук, доцент;

Ж. Ю. Чернякова – кандидат педагогічних наук, доцент;

І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент

Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи:
матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (26 грудня 2023 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 212 с.

Збірник містить матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи». У матеріалах конференції розглядаються актуальні проблеми та перспективи інноваційного розвитку системи освіти в глобальному та національному контекстах; виклики для трансформації системи освіти України в умовах сталого розвитку; виклики, проблеми та перспективи освітніх і дослідницьких практик у мистецтві та дизайні.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

УДК 37.09:001.895](477+100)«201»(063)

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ

Марія Бикова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Ірина Проценко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Серед інноваційних форм масової виховної роботи у ПЗО особливу роль відіграють івент-технології чи подієві технології, які становлять базову групу педагогічних практик. Ми виходимо з припущення, що «event-технології» мають педагогічний потенціал в якості технології організації діяльності дітей та молоді у ЗПО, що полягає у реалізації особистісних запитів дітей та молоді у проведенні культурного дозвілля, у розкритті якостей та властивостей особистості, у формуванні та розвитку комунікативної культури учасників event-заходу; у прояві його навчальної функції, у пізнанні навколишньої дійсності, в естетико-психолого-релаксаційному ефекті «event-заходів».

Івент - від англ. event перекладається як: 1) подія; 2) випадок, захід, пригода; 3) результат, результат; 4) номер (у програмі змагань); 5) змагання з певного виду спорту. Івент в освітній сфері – це події, що впливають на розвиток системи освіти, формування суб'єктів освітніх мереж, освітнього простору певної території тощо.

В основі організації event-заходів лежить event-технологія перетворення будь-якого заходу за допомогою допоміжних ефектів на виняткову подію для особистості. Поняття івента включає подію, захід, церемонію та шоу. Також у івентів є й інші цілі та завдання, включаючи формування суспільства, відродження міст, культурний розвиток, заохочення національних особливостей. Заплановані події чи івенти - це просторово-часовий феномен, кожен із них унікальний внаслідок взаємодії навколишнього оточення, учасників, систем управління, включаючи розробку окремих елементів та програми. Привабливість івентів полягає в тому, що вони завжди різні, ніколи не повторюються. І для того, щоб отримати виняткові враження, потрібно побувати саме там, в певному місці, в певний час. В цьому полягає мотиваційний ефект івенту.

«Event-технологія» є гуманітарною технологією організації дозвілля, що за структурою включає концептуальну, змістовну та процедурну частини; за логікою - системну зміну віх, фаз та видів діяльності: ініціювання, старт, підготовка, пуск, дія, післядія, підбиття підсумків. Теоретико-

методологічними підставами застосування «event-технології» у практиці закладів ПЗО виступають спрямованості на задоволення особистісних запитів у культурі дозвілля, на формування Я-концепції; на психотерапевтичну допомогу у вирішенні особистісних проблем; на соціалізацію особистості. Базовим поняттям виступає «event-захід» як технологія ЗПО, що характеризується видовою різноманітністю та необмеженим використанням людських, технічних та матеріальних ресурсів.

Івент-технологія як особистісно орієнтована технологія виконує ряд функцій: інформаційну (поширення знань про культуру дозвілля, транслявання інформації про різноманіття видів та форм дозвілля); виховну (передача зразків життєдіяльності, відтворення моделей поведінки, пропаганда цінностей унікальності людини, здорового способу життя, свободи особистісного вибору; формування ставлення до світу, себе; залучення до національної та регіональної культури); дидактичну (формування знань, умінь та навичок у сфері організації культурного дозвілля та використання їх в особистісному досвіді); релаксаційну (зняття напруги, тривожності, незадоволеності через форми дозвілля); соціалізації (реалізація внутрішньо властивих людині задатків і властивостей, зміна особистості конкретної ситуації, зокрема як члена спільноти).

Захід - це подія, що є початком, частиною або підсумком реалізації якоїсь програми, що має певну спрямованість: освітню, дозвільну, творчодіяльнісної і т.п. Він повинен нести виховне навантаження, пропагувати моральні і культурні цінності. Виходячи з перерахованих вище ознак, визначається тема, цілі і завдання заходу. Масовий захід - це заздалегідь сплановані і визначені за місцем, часом, кількістю учасників і причин збори людей, що носять характер свята, культурного, виховного або рекламного заходу, або ділової зустрічі.

Щодо основних завдань молодіжного масового заходу у закладах позашкільної освіти, то зазвичай виокремлюють наступні:

- вдосконалення якості та ефективності святково-дозвіллевої діяльності у системі позашкільної освіти дітей та молоді;
- розробка сучасної стратегії організації і проведення дитячих свят як найбільш доступної форми культурно-дозвіллевої діяльності;
- здійснення особистісно-орієнтованих підходів у формуванні ціннісних орієнтацій у виборі молоддю позитивних творчих форм організації дозвілля;
- виховання громадянськості і патріотизму у молоді у процесі проведення акцій і тематичних свят;
- розвиток святково-ігрової культури молоді в сучасних соціальних умовах;

- пошук нових художньо-педагогічних форм, методів і технологій проведення святкових програм для молоді;
- визначення художнього рівня свят, що проводяться закладами позашкільної освіти і вироблення методичних рекомендацій щодо організації та проведення святково-масових заходів;
- художньо-педагогічне проектування системи роботи організаторів молодіжних свят;
- відновлення культурно-історичного середовища, збереження народних традицій тощо.

Івент-технологія має різні форми, що представляє очевидну різницю в їх цілях та програмах. А заклади позашкільної освіти мають широкий потенціал для використання івент-технології у своїй діяльності.

Олександр Гаранжа

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ США

У США знаходяться одні з найпрестижніших університетів і коледжів у світі. Понад 150 університетів включені до міжнародних рейтингів. У США є одні з найкращих бізнес-, медичних та інженерних вищих шкіл. Університети та коледжі в США добре відомі своєю академічною гнучкістю та здатністю персоналізувати навчальний досвід за допомогою факультативів та позакласних заходів.

Загальна інженерія та технологія означає широке розуміння прикладної інженерії та загальні знання технологічного обладнання, методів та процесів. Це міждисциплінарна галузь, яка включає математичні та комп'ютерні навички, базове розуміння механіки, фізики матеріалів та статистики. Хоча теоретичних знань вони мають менше, випускники загальних машинобудівних факультетів набувають досвіду застосування інженерних принципів до різних технологічних питань і вміють перетворювати концептуальні схеми на функціонуючі системи.

Студенти, як правило, вибирають подальші напрями спеціалізації або технологічні області знань. Спеціалізації включають цивільне будівництво та машинобудування, електричне керування, автомобільні технології, технології передачі та розподілу електроенергії або комп'ютерне креслення.

Дипломи за спеціальностями «Загальна інженерія та технології» надають великого значення лабораторній практиці та практичним прикладам. Студенти набувають фундаментальних інженерних навичок, корисних у використанні сучасних технологій та методів проектування, а також міждисциплінарних навичок та знань для вирішення промислових операцій.

Коледжі та університети в США пропонують 61 сертифікаційну програму з інженерних досліджень. Виокремимо деякі з них:

- сертифікат фахівця з механічної обробки (4 семестри). Програма сертифікації виробника механічної обробки пропонується в кампусі Greenbrier Valley громади та технічного коледжу New River у партнерстві з місцевими підприємствами, які наймають професіоналів у виробництві або складанні своєї продукції. Програма включає загальноосвітню роботу в аудиторії, допоміжні навички, технічні курси, а також практичне навчання та практику на основних машинах у майстернях та лабораторіях коледжу. Студенти також проходять стажування в майстерні під керівництвом викладача коледжу та робітника-механіка. Навчання роботі на верстатах із числовим програмним керуванням (ЧПУ) також доступне в навчальній програмі коледжу;

- сертифікат у галузі нанотехнологій (4 семестри). Програма навчання нанотехнологій Ivy Tech надає навички, необхідні для роботи з технікою в цій галузі. У межах цієї програми студенти проводять експерименти на найсучаснішому обладнанні в лабораторії нанотехнологій Ivy Tech. Вони також мають можливість проводити дослідження в Нотр-Дамі під наглядом міжнародно визнаних викладачів і отримати ступінь молодшого спеціаліста з нанотехнологій.

Вплив нанотехнологій охоплює майже всі сфери сучасних технологій, від доставки ліків у медицині до виробництва енергії. Таке швидке зростання попиту вимагає кваліфікованої робочої сили.

- сертифікат у галузі машинобудування (2 семестри). Сертифікаційна програма знайомить студентів з новітніми технологіями в 3D-дизайні та виробництві. Студенти навчаються CAD, CAM проєктуванню, програмуванню та механічним системам на верстатах з ЧПУ та роботизованих обробних центрах за допомогою практичних галузевих навчальних програм, які сприяють формуванню майбутніх лідерів у машинобудуванні.

Варто наголосити, що попит на ринку праці на інженерів-технологів, які можуть проєктувати, будувати, експлуатувати та керувати конкурентоспроможними виробничими системами, ще ніколи не був таким великим.

ЛІТЕРАТУРА

Short Courses in General Engineering & Technology in United States. URL: <https://www.shortcoursesportal.com/study-options/269779195/general-engineering-technology-united-states.html>

61 Certificate Programs in Engineering Studies in USA 2024. URL: <https://www.academiccourses.com/certificate/engineering-studies/usa>

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Неформальна освіта спортивного спрямування відкриває дітям та молоді можливість стати активними громадянами у своїх спільнотах та розвивати м'які навички, такі як самооцінка та стійкість. Такі можливості є широкими і включають багато різних видів діяльності, які пропонується на додаток до обов'язкової навчальної програми. До закладів неформальної освіти спортивного спрямування в країнах ЄС належать, насамперед, спортивні клуби.

Неформальна освіта пропонує дітям та учнівській молоді численні переваги, наприклад, розвиток міжособистісних навичок, а в довгостроковій перспективі – вищі досягнення в освіті, кращі результати працевлаштування і краще психічне здоров'я.

Існують різні види спортивної діяльності, зокрема:

- спорт у дозвіллі: рекреаційна спортивна діяльність без навантаження на гру, безперервна гра або гра з більшою інтенсивністю залежно від бажання суб'єкта. Будь-який учасник цього виду спортивної діяльності може припинити або знизити інтенсивність своєї участі в будь-який час;

- змагальні види спорту: організовані, змагальні види спортивної діяльності, що вимагають певних навичок відповідно до встановлених правил у даному виді спорту;

- тренувальні вправи: спеціалізовані, структуровані, сплановані методи та програми фізкультурної діяльності, які використовуються для підвищення фізичних можливостей учасника;

Більшість європейських спортивних клубів, як правило, займаються одним видом основної спортивної діяльності. Для країн ЄС розподіл між спортивними клубами, які займаються одним видом спортивної діяльності, та мультиспортивними клубами становить приблизно три чверті спортивних клубів, які займаються одним видом спортивної діяльності, до однієї чверті мультиспортивних клубів. Однак у Нідерландах понад 90 % голландських спортивних клубів є спортивними клубами, які займаються одним видом спортивної діяльності. У Бельгії (Фландрії) ця частка становить 87 % та 85 % відповідно, тоді як у Польщі та Данії приблизно три з чотирьох клубів є спортивними клубами, які займаються одним видом спортивної діяльності. У Швейцарії та Іспанії майже 80 % усіх клубів працюють як спортивні клуби, які займаються одним видом спортивної діяльності. Близько третини угорських та норвезьких спортивних клубів є мультиспортивними клубами, тобто вони поділені на

секції, які охоплюють різні види спорту. У Німеччині більше 40 % клубів є мультиспортивними клубами, які пропонують більш ніж один вид спорту.

У країнах ЄС найчастіше спортивні клуби пропонують такий вид спорту, як футбол. У середньому кожен п'ятий клуб у ЄС пропонує футбол. Як свідчить аналіз наукових розвідок, близько 30 % клубів у Норвегії, Польщі та Німеччині заявили, що пропонують футбол своїм членам. У Нідерландах кожен четвертий клуб пропонує футбол, тоді як у Данії, Іспанії та Швейцарії менше 20 % клубів пропонують футбол.

Крім футболу, європейські спортивні клуби часто пропонують гімнастику, причому найбільша частка в Німеччині (близько 23 %). Крім того, поєднання індивідуальних видів спорту, таких як плавання, легка атлетика, їзда на велосипеді, теніс і настільний теніс, і командних видів спорту, таких як волейбол, гандбол і баскетбол, можна знайти серед 15 видів спорту, які найчастіше пропонуються в спортивних клубах країн ЄС.

Крім згаданих вище видів спорту, які найчастіше пропонуються в різних країнах ЄС, клуби в різних країнах пропонують види спорту для окремих країн. Наприклад, у Норвегії гірські лижі є популярним видом спорту, приблизно 18 % норвезьких клубів пропонують скандинавські лижі. У Польщі близько 9 % клубів пропонують бойові види спорту та однокористувачів, а в Угорщині майже 7 % клубів пропонують карате. У Бельгії (Фландрія) майже 8 % клубів пропонують бойові види спорту. У Швейцарії майже кожен десятий клуб пропонує флорбол, який пропонують 4 % норвезьких спортивних клубів. Крикет пропонують 4 % англійських спортивних клубів. В Угорщині та Іспанії футзал є видом спорту, який пропонують близько 4 % клубів. Корфбол надають, зокрема, голландські спортивні клуби (близько 6%). В Іспанії 5 % клубів пропонують катання на роликів ковзанах.

ЛІТЕРАТУРА

Breuer, C., Feiler, S., Llopis-Gog, R. Elmoose-Østerlund, K. (2017). *Characteristics of European sports clubs. Comparison of the structure, management, voluntary work and social integration among sports clubs across ten European countries*. URL: https://www.researchgate.net/publication/317381517_Characteristics_of_European_sports_clubs_A_comparison_of_the_structure_management_voluntary_work_and_social_integration_among_sports_clubs_across_ten_European_countries/citations.

Oksana Hubina
University of Leeds, UK

AN EMPOWERING AND IMPACTFUL TEACHING THROUGH MINERVA VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT AT THE UNIVERSITY OF LEEDS

As we entered into the 21st century, technology-enhanced learning became mainstream in many university-level courses. Developments in teaching- and

learning-related hardware and software have provided both university staff and students many opportunities to develop new and improved - learning, teaching and assessment techniques (Price, 2010). For example, the almost ubiquitous use of Minerva, virtual learning environment (VLE) and portal to other key University systems. It enables students to access resources related to their modules, discuss concepts and ideas with peers, submit their assignments, find important links and more by means of digital tools and services (Price, 2021).

MINERVA includes portal widgets and links to help educators to provide the best practices of teaching by means of different options, such as Activity Stream, Modules, Organizations, Calendar, Messages, Grades, and Tools. Depending of their functions, these options provide users with particular services: highlights the activity across the modules (organisations), present a list of the tutors' teaching modules, produce the information about particular module or the timetable with schedules for students' assessments, shows students' grades across all their modules and provide digital tools that enables the interactive activity of teaching and learning.

In correspondence to the particular module, all the necessary information is based in the Module folder, such as Enrolments (the students on the module), Module Description (with Module summary its objectives, learning outcomes, skills outcomes, syllabus, teaching methods, opportunities for formative feedback, methods of assessments), Progress tracking, Module image, Blackboard Collaborate (online sessions), Question Banks (questions of multiple assessments), Reading list and Interactive Tools. Among the last one are Accessibility Report, Buddycheck Pilot (a tool for peer evaluation of group work contribution), Gradescope Dashboard (the information about the assignments, its submission, grades), Microsoft Team Meetings, Module Media (module media channel), Module reading list, My Mediasite (tutor's presentations, channels or shared folders).

Being interactive platform it contains the entire necessary tool and services in the specific folder Tools and other university systems. These are the following: University Email, My Timetable, Mediasite, Digital Education Systems Help, Teams and Office 365, PebblePad, Top Hat, Zoom, Padlet, LinkedIn Learning, Vevox Polling, Coursera for Campus, FutureLearn Campus.

Among the most frequently used digital tools are the following, PebblePad, Top Hat, LinkedIn Learning and Vevox Polling.

PebblePad is a versatile application that enables the gathering of learning and development material in one easily accessible place (Chowanda, 2016). Tutors can provide scaffolds for students to work from or invite students to initiate their own projects. It can be used as an Academic Personal Tutor (APT), as a tool for Module teaching or sharing the information online. PebblePad is frequently used for Module teaching to:

- create Resources that will scaffold your students' work (it can help your students to compile and present a collection of information and digitalized artefacts that demonstrate progress or evidence learning outcomes, skills or competencies. There are two types of Resource: workbooks and templates);

- encourage your students to work independently with PebblePad, generating from scratch their own PebblePad Assets. They can choose from a range of Asset types: Portfolio, Page, Blog, Collection and Activity Log.

Top Hat is an engagement platform where educators and institution can deliver interactive and personalized learning. The key activities are:

- Student Response & Assessment (Discussions, Polls & Quizzes, Assignments & Exams, Automatic Attendance),

- Personalizable Content (Pages Content Editor, Customizable Textbooks, Interactive Labs),

- Educator Tools & Insights (Real-Time Data, Accessibility, LMS Integration).

LinkedIn Learning provides the staff at Leeds with free courses enabling to develop teachers' skills to support their personal and career development. It contains over 21,000 video-based, professional courses in a wide range of areas including technology, business and professional, and creative subjects. Courses are led by experts, and are on average an hour-long, broken down into bite-sized video modules.

Vevox Polling is a platform for creating different kinds of interactive online polling. It enables real-time interaction and engagement with your audience. By using their smartphones or other mobile devices, participants can easily participate in live polls, surveys, and Q&A sessions. This not only encourages active participation but also provides valuable insights and feedback (Sheri Stover, 2015).

Thus, in conclusion it worth to state that various digital tools and services used at Higher educational establishments are an inevitable part of contemporary teaching as it enable the interactive and therefore effective learning.

REFERENCES

- Chowanda, A. (2016). "Gamification of learning: can games motivate me to learn history?" *ComTech*, Vol. 7 No. 3, pp. 225-232. pp. 234-242.
- Risko, E., Anderson, N., Sarwal, A. and Engelhardt, M. (2012). "Every day attention: variation in mind wandering and memory in a lecture: mind wandering", *Applied Cognitive Psychology*, Vol. 26.
- Sheri Stover. (2015). Revisiting Use of Real-Time Polling for Learning Transfer, *Journal of Teaching and Learning with Technology*, Vol. 4, No. 1, June, pp. 40-60. [https://doi:10.14434/jotlt.v4n1.13002](https://doi.org/10.14434/jotlt.v4n1.13002)
- Trevor John Price. (2021). Real-time polling to help corral university-learners' wandering minds. <https://www.emerald.com/insight/2397-7604.htm>
- Price, T.J. (2010), "Using the blackboard virtual learning environment: experiences from the chalk face", *Swansea, Teaching and Learning Conference*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОБМІНІВ ТА СПІВПРАЦІ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У контексті зростаючої глобалізації світу, освітній процес істотно трансформується. Зазначимо, що у XXI столітті учасники освітнього процесу все частіше взаємодіють з представниками різних культур та націй, що ставить перед ними необхідність набуття нових знань, умінь та компетенцій для успішного функціонування та адаптації в глобальному суспільстві. З огляду на це, поява нових технологій, зростання міжнародної мобільності та необхідність підготовки тих, хто навчається, до викликів сучасності, актуалізує роль міжнародних обмінів та співпраці в освіті, яка зростає.

У межах даної публікації розглянемо тенденції, спрямовані на підвищення наукової обґрунтованості, які визначають ключову роль міжнародних обмінів та співпраці в контексті сучасної освітньої парадигми.

Зазначимо, що зростання глобальної економіки вимагає від освітніх систем адаптації до міжнародних стандартів та потреб ринку праці. У цьому контексті тенденція **глобалізація та розвиток світового ринку праці** визначає важливість створення міжнародних партнерств у сфері освіти з метою відповіді на виклики сучасності.

Міжнародні обміни стають необхідністю для забезпечення студентів та викладачів досвідом, який є ключовим для успішної роботи у міжнародному співтоваристві. Співпраця з підприємствами та галузями глобальної економіки викликає необхідність адаптації освітніх програм та методів, щоб забезпечити випускникам необхідні навички та знання для ефективної участі в конкурентному міжнародному ринку праці.

Наступною тенденцією на якій ми зацентруємо є **культурна різноманітність та міжкультурне спілкування**. В умовах глобальної культурної різноманітності розвиток міжнародної компетентності стає важливим завданням для освітніх систем. Міжнародні обміни створюють можливості для взаєморозуміння та співпраці між представниками різних культур, сприяючи розвитку глобальної спільноти. Учасники обмінів отримують не лише академічні знання, а й міжкультурні навички, що є важливим аспектом культурного розвитку. Процеси взаємодії та адаптації до культурних різниць надають студентам та викладачам можливість не лише здобувати нові знання, але й вдосконалювати свою культурну чутливість та емпатію.

Відмітимо, що міжнародна співпраця стає важливою для обміну новітніми технологіями та педагогічними підходами. Таким чином, **технологічний прогрес та інновації в освіті** набувають особливої актуальності в контексті досліджуваної теми. Зауважимо, що міжнародна

співпраця стає важливою для закладів освіти, які прагнуть інтегрувати передові технології в освітній процес. Обмін інформацією та кращими практиками з університетами та дослідницькими установами з інших країн стимулює розвиток передових методів навчання та сприяє впровадженню інновацій в освітнє середовище.

На нашу думку, міжнародні обміни стають важливим компонентом формування навичок та якостей, необхідних для успішного функціонування в XXI столітті. Тому **підготовка до викликів майбутнього** виокремлена нами як ще одна важлива тенденція. Зазначимо, що учасники освітнього процесу, беручи участь у міжнародних програмах, розвивають гнучкість, адаптабельність та міжкультурну чутливість. Це не лише підготовка до розв'язання конкретних завдань ринку праці, але й формування універсальних навичок, які забезпечують глибокий розвиток особистості та професійну конкурентоспроможність.

Міжнародні обміни можуть стати інструментом для розширення можливостей отримання освіти для різних соціальних та економічних груп. З огляду на це, забезпечення доступу до міжнародних обмінів різним соціальним верствам населення допомагає вирівнювати можливості та забезпечує залученість всіх груп у глобальні освітні ініціативи.

Важливо враховувати, що міжнародні обміни не тільки збагачують індивідуальний досвід, але й сприяють розбудові глобальної спільноти, в якій різні культури та перспективи можуть обмінюватися і взаємодіяти. Це сприяє формуванню толерантного та взаємоповажного суспільства, яке базується на різноманітності та взаєморозумінні.

Отже, просування ідеї рівних можливостей у доступі до міжнародних обмінів є важливим кроком у забезпеченні соціальної справедливості та створенні освітнього середовища, що відображає всю різноманітність суспільства. Сприяючи соціальній мобільності та розвитку освітнього туризму, ми відкриваємо двері для кожного індивіда на шляху до власного освітнього самовдосконалення та культурного обміну.

Таким чином, тенденція **розширення можливостей для всіх верств населення** через міжнародні обміни не лише сприяє демократизації освіти, але і відкриває нові перспективи для соціальної інклюзії та розвитку спільнот. Забезпечення доступу до таких освітніх ініціатив для різних соціальних та економічних груп робить освіту більш доступною та різноманітною.

Підводячи підсумки можна констатувати, що аналіз та розкриття ключових тенденцій ролі міжнародних обмінів та співпраці в сучасній освіті підкреслює їхню важливість у формуванні освітнього середовища, адаптованого до вимог сучасного глобального суспільства. Глобалізація,

культурна різноманітність, технологічний прогрес, підготовка до майбутніх викликів та розширення можливостей для всіх верств населення стають драйверами змін, що визначають сучасні тенденції у вищій освіті.

Міжнародні обміни, як інструмент впровадження цих тенденцій, сприяють формуванню універсальних навичок та якостей студентів і викладачів. Це включає гнучкість, адаптабельність, міжкультурну чутливість, творчість, комунікативні навички та глобальну громадянськість. Міжнародні обміни також стають каталізатором інновацій в освіті, допомагаючи університетам інтегрувати новітні технології та передові методи навчання.

Таким чином, міжнародні обміни визначають не лише індивідуальний шлях розвитку студентів та викладачів, але й сприяють створенню глобальної освітньої спільноти, в якій культурна різноманітність, технологічний прогрес та готовність до викликів майбутнього об'єднуються для формування та зміцнення здорового та відкритого суспільства.

Артем Данильченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

КЛЮЧОВІ НАВИЧКИ МАЙБУТЬОГО ЛЕГКОАТЛЕТА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У сучасних умовах запорукою конкурентоспроможності на ринку праці в будь якій галузі, зокрема й у спорті, крім високого рівня володіння професійними навичками, важливими є так звані ключові, або трансверсальні навички. Як свідчать результати аналізу зарубіжного досвіду, для успішної професійної діяльності майбутніх легкоатлетів важливим є володіння низкою ключових або трансверсальних навичок, що включають відданість справі, комунікативні навички, наполегливість, дисциплінованість, навички командної роботи, лідерство та стресостійкість.

1. Відданість справі – важлива трансверсальна навичка, що дозволяє легкоатлету йти до своєї мети, незважаючи на перешкоди, присвячуючи свій час та енергію спортивній діяльності.

2. Комунікативні навички – оскільки більшість видів спорту є командними, або, принаймні, відбувається взаємодія спортсмена з тренером, важливим є процес комунікації. Незаперечним є факт, що здатність до ефективної комунікації є трансверсальною навичкою, що необхідна не лише в спортивній, а й у всіх інших видах діяльності.

3. Наполегливість – це здатність протистояти будь-яким негараздам, які трапляються на життєвому чи професійному шляху. Спортсменів постійно знаходяться в ситуаціях, де їх наполегливість постійно перевіряється, як під час тренувань, так і під час змагань чи виконання інших обов'язків.

Наполегливість є ключовою навичкою для будь-якого професіонала, оскільки на кожному робочому місці будуть вимоги та виклики.

4. Дисциплінованість є важливою навичкою не лише для здобувачів освіти, а й для працюючих фахівців, що проявляється в дотриманні дедлайнів, управлінні власним часом, виявленні ініціативи. Означена навичка є затребуваною на сучасному ринку праці, і, як правило, є характеристикою спортсмена.

5. Навички командної роботи – спортсмени, як правило, мають значний досвід роботи в команді, де вони приймають спільні рішення, розподіляють ролі, беруть на себе відповідальність. Важливо, що в командній роботі рішення приймаються в інтересах усієї команди.

6. Лідерство. Означена навичка не завжди означає, що спортсмен є капітаном команди або переможцем. Кожен спортсмен є лідером у свій спосіб. Деякі завжди займають лідерські позиції, інші демонструють лідерські якості, коли це найбільш потрібно.

7. Стресостійкість (резильєнтність). Для спортсмена означена навичка є ключовою, оскільки здатність долати страх, занепокоєння, напругу є запорукою як успішної змагальної, так і взагалі професійної діяльності.

Отже, можемо констатувати, що означені навички є важливими для майбутніх спортсменів, зокрема й легкоатлетів, і на їх розвиток спрямована професійна підготовка в закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Tseng, L. (2018). 7 Skills Athletes Can Put to Use in the Workforce. URL: <https://medium.com/jrni/7-skills-athletes-can-put-to-use-in-the-workforce-21c4bd97db3>.

Віталія Дідух

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (AI) В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Штучний інтелект (AI) став невід'ємною частиною сучасного технологічного розвитку і відіграє ключову роль у різних сферах життя. Однією з таких областей є освіта, де впровадження AI в освітній процес закладів вищої освіти (ЗВО) відкриває широкі перспективи для оптимізації навчання та підвищення його ефективності.

Аналізуючи наукову літературу (Погореленко А., Носенко Ю., Шишкіна М., Хміль Н.) нами визначено переваги використання штучного інтелекту в освітньому процесі ЗВО, зокрема:

1. Індивідуалізація навчання.

Однією з ключових переваг використання штучного інтелекту в ЗВО є можливість створення індивідуальних навчальних траєкторій для студентів. Системи інтелектуального аналізу даних можуть враховувати індивідуальні особливості, швидкість сприйняття та ступінь засвоєння матеріалу, надаючи кожному студентові оптимальний шлях навчання.

2. Автоматизація адміністративних процесів

Використання штучного інтелекту дозволяє впроваджувати автоматизацію у адміністративні процеси університетів. Відслідковування прогресу студентів, розподіл груп, реєстрація на курси - ці рутинні завдання можуть бути виконані автоматично, звільняючи працівників (чи здобувачів освіти) від рутинних обов'язків і дозволяючи їм більше уваги приділяти навчанню.

3. Оптимізація процесів оцінювання та звітності

Штучний інтелект може поліпшити систему оцінювання, роблячи її більш об'єктивною та комплексною. Аналітичні інструменти допомагають оцінювати ефективність навчальних програм, ідентифікувати труднощі студентів та надавати вчасну підтримку.

Вважаємо за логічним виділити наступну перевагу, як:

4. Розвиток нових методів оцінювання

Інтеграція штучного інтелекту дозволяє розробляти нові методи оцінювання, враховуючи різноманітні аспекти навчання та розвитку студентів. Використання алгоритмів машинного навчання допомагає створювати об'єктивні та надійні критерії оцінювання.

5. Вивчення іноземних мов

Штучний інтелект може бути корисним і в навчанні іноземних мов. Використання технологій машинного перекладу та інтерактивних платформ сприяє покращенню мовних навичок студентів, роблячи процес вивчення більш захоплюючим і ефективним.

6. Віртуальні асистенти та чат-боти

Створення віртуальних асистентів та чат-ботів у сфері освіти дозволяє студентам отримувати швидко та доступну інформацію, отримувати консультації та підтримку в режимі реального часу.

Таким чином, вважаємо, що впровадження штучного інтелекту в освітній процес ЗВО є необхідним етапом для підготовки студентів до викликів сучасного світу. Це дозволяє створювати інноваційне середовище, сприяючи підвищенню якості навчання та розвитку нових поколінь фахівців.

Також надзвичайно важливим вважаємо зазначити, що використання штучного інтелекту в освітньому процесі ЗВО відкриває широкі можливості для покращення якості навчання, як ми зазначили вище. Проте, для того щоб це було етично прийнятно, необхідно активно

розвивати та впроваджувати етичні принципи, сприяючи забезпеченню безпеки, справедливості та відповідальності в освітньому середовищі. Лише за умови дотримання етичних стандартів використання штучного інтелекту може стати справжньою силою для покращення освітнього процесу та розвитку сучасного суспільства.

До перспектив дослідження вважає за доцільне та необхідне віднести аналіз і визначення негативного впливу використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Певень, К. О., Хміль, Н. А. & Макогончук, Н. В. (2023). Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання: аналіз технологій для забезпечення ефективності індивідуальної освіти. *Перспективи та інновації науки*, 11 (29), 306-316.
- Погореленко, А. К. (2018) Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. *Економічні науки*, 32, 22-27
- Шишкіна, М., & Носенко, Ю. (2023). Перспективні технології з елементами штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів. *Фізико-математична освіта*, 38(1), 66-71.
- Bearman, M., & Ajjawi, R. (2023). Learning to work with the black box: Pedagogy for a world with Artificial Intelligence. *British Journal of Educational Technology*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/bjet.13337>
- Nawaz, R., Sun, Q., Shardlow, M., Kontonatsios, G., Aljohani, N. R., Visvizi, A., & Hassan, S.-U. (2022). Leveraging AI and Machine Learning for National Student Survey: Actionable Insights from Textual Feedback to Enhance Quality of Teaching and Learning in UK's Higher Education. *Applied Sciences*, 1(1), 514. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/app12010514>.
- Ouyang, F., Zheng, L., & Jiao, P. (2022). Artificial Intelligence in Online Higher Education: A systematic review of empirical research from 2011 to 2020. *Education and Information Technologies*, 27(6), 7893-7925. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-10925-9>

Олег Драга

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ США У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

На сучасному етапі розвитку суспільства, особливо в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України вагоме значення у процесі формування та становлення особистості учнівської молоді, у тому числі й у закладах позашкільної освіти, відіграє патріотичне виховання. Загальноприйнятим є той факт, що патріотичне виховання учнівської молоді є цілеспрямованою роботою, яке інтегрує в собі елементи морального, правового та політичного виховання, і спрямоване на розширення необхідних знань, формування відносин, розвиток умінь і навичок життя в демократичному суспільстві на основі принципів поваги прав людини, толерантності, культури, відданості Вітчизні.

Відтак, актуальною є потреба вивчення досвіду патріотичного виховання країн, які вже мають позитивний досвід демократичних перетворень, зокрема й у освіті. Доцільно, на нашу думку, звернутися до досвіду Сполучених Штатів Америки як країни, де накопичений цікавий багаторічний досвід патріотичного виховання молоді.

Як свідчить аналіз наукових джерел, у США нині відбувається інтенсивний пошук наукових підходів до оновлення сформованої системи патріотичного виховання. Так, у 2001 році адміністрацією президента Д. Буша прийнято низку урядових документів, зокрема закон «Жодної дитини, залишеної без уваги» (No Child Left Behind), які спрямовані на модернізацію освіти в країні.

Наголосимо, що в США наявний значний досвід патріотичного виховання учнівської молоді в закладах позашкільної освіти.

Найвпливовішими суб'єктами патріотичного виховання є організації скаутизму: бойскаути Америки; відділення Всесвітньої асоціації дівчат провідників і дівчат скаутів (World Association of Girl Guides and Girl Scouts); молодіжні організації: «Молода Америка»; «Молоді американці за свободу» (US Patriotic Organizations).

До того ж, патріотичне виховання в США здійснюється шляхом залучення вихованців закладів позашкільної освіти до різних організацій, музеїв, бібліотек та інших громадських і державних закладів, серед яких значна кількість має патріотичне спрямування (Барилко Є., Барилко С., 2012, с. 1). Метою названих організацій є прищеплення та поглиблення патріотичного виховання молодому поколінню шляхом організації заходів із вшанування пам'яті видатних американців або відзначення історичних подій, догляд за окремими пам'ятками природи й архітектури в найближчій місцевості та ін.

Цікавим є те, що ініціатива здійснення патріотичного виховання в США набула підтримки на урядовому рівні.

Основними напрямками діяльності закладів позашкільної освіти в контексті патріотичного виховання є:

- організація заходів із вшанування пам'яті видатних американців або відзначення історичних подій;
- збереження та оздоблення таких місць;
- догляд за окремими пам'ятками об'єктами та пам'ятками природи в місцевості свого проживання;
- збирання коштів на їхнє утримання;
- проведення різноманітних акцій на підтримку ветеранів миротворчих кампаній, інвалідів та людей похилого віку, що опинилися за межею бідності.

Так, після війни за Незалежність країни було створено першу в США патріотичну організацію «Клуб Цінцінаті», яка дала поштовх для поширення подібних організацій по всій країні. Найбільш відомими патріотичними організаціями сьогодення є такі: «Центр Національної Конституції», «Інститут “Біль про права”», «Національний Центр з вивчення Конституції», «Національний Конгрес патріотичних організацій», «Сини Американської революції», «Доньки ветеранів Громадянської війни», «Сучасні лісоруби Америки», «Підтримка американських героїв», «Допомога американським патріотам», «Фонд Свобода», «Американський легіон», «Фонд Національного прапора», «Наш час», «Фонд Молода Америка», організації Червоного хреста та ін.

Об'єднуючим фактором названих організацій є мета їхньої діяльності – виховання американської молоді в дусі патріотизму, поваги до американської історії, національних символів, основоположних цінностей.

Таким чином, організаційні засади та змістове наповнення позашкільної роботи з патріотичного виховання спрямовані на формування патріотичних якостей американської учнівської молоді, розвиток у них патріотичних почуттів і переконань. Відтак, незаперечною є значна роль позашкільної діяльності у формуванні добропорядних громадян, відданих ідеалам і цінностям своєї країни, готових захищати і обстоювати їх.

ЛІТЕРАТУРА

US Patriotic Organizations. URL: http://www.americanpatriotweb.com/patriotic_organisations.htm/

Барилко, Є., Барилко, С. (2012). Виховання патріотизму американських школярів у позашкільній діяльності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 5, 1-12.

Ілона Іл'юхіна

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

СИМУЛЯЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

У ХХІ ст. симуляційне навчання стає одним із основних напрямків у медицині та науці. Для студентів медичних спеціальностей та медичних працівників воно є ефективним під час професійного розвитку. У медичній освіті з'являються та впроваджуються моделі, тренажери, муляжі тощо. Все це з метою удосконалення та відпрацювання теорії, не завдаючи шкоди живому організму.

Водночас, традиційні освітні методи не вимагають спеціального підходу для ефективної підготовки майбутніх працівників. Важливо зазначити, що теорію не лише потрібно знати, але й вміти успішно застосовувати. Навіть працівники з великим досвідом та вмінням можуть зіткнутися з розгубленістю та призвести до помилок у нервових ситуаціях.

Також, на сучасному етапі приділяється значна увага аспектам безпеки пацієнтів та етичним питанням.

Симуляційне навчання – метод навчання, що базується на відтворенні фізичних процесів за допомогою штучної системи (Артьоменко та ін., 2015). Історія виникнення цього методу налічує вже понад півстоліття. У 60-х рр. ХХ ст. А. Лаердел розробив так звану «ляльку» під назвою «Resuscit Anne». Цей манекен було створено для навчання прийомам серцево-легеневої реанімації та він врятував мільйони життів. Пізніше почали випускати тренажери для відпрацювання ситуацій для анестезіологів, акушерів-гінекологів та лікарів інших спеціальностей (Корда та ін., 2016).

На базі Запорізького державного медико-фармацевтичного університету були створені класи для проведення симуляційних навчань, а також міжкафедральний тренінговий центр. У цих класах доступні різні манекени та обладнання для практичної відпрацювання, зокрема:

- манекен дорослого для відтворення основ серцево-легеневої реанімації;
- манекен дитини для проведення вправ серцево-легеневої реанімації;
- муляж дихальних шляхів для навчання та отримання практичних навичок;
- автоматичний зовнішній дефібрилятор;
- набір повітроводів для відновлення та підтримки прохідності дихальних шляхів;
- мішок Амбу з набором лицьових масок;
- дошка для транспортування;
- КЕД-система та шийні коміри різних розмірів;
- турнікети та бандажі для тимчасової зупинки кровотечі тощо (Запорізький державний..., б.д.).

Однією з найважливіших частин стимуляційного навчання є дебрифінг. Його проводять в окремій навчальній кімнаті, де можна обговорити та висловити конкретні запитання. Викладач спільно зі студентами або лікарями-інтернами переглядає відеозапис та розпочинає аналіз ходу та виконання послідовності дій (Корда та ін., 2016).

Сучасне симуляційне навчання є високотехнологічним та прогресивним засобом, що дозволяє студентам цікаво вивчати процеси, ознайомлюватися з методами та вдосконалювати свої навички.

Додамо, що симуляційне навчання використовується на різних рівнях медичної освіти, а також у процесі навчання протягом усього життя (Куліченко, 2021).

Погоджуємося з А. Аль-Ельком про те, що «перевага медичного навчання на основі симуляції полягає в можливості зменшення ризиків

для пацієнтів та студентів, підвищення компетентності та впевненості студентів, збільшення безпеки пацієнтів та зменшення витрат на охорону здоров'я у довгостроковій перспективі. Однак для визначення того, чи справді симуляційне навчання поліпшує результати для пацієнтів, потрібні надійні дослідження» (Al-Elq, 2010).

Отже, сучасне симуляційне навчання є важливим напрямом в галузі медицини та науки, надаючи ефективний та безпечний інструмент для розвитку і вдосконалення навичок студентів та медичних працівників. Впровадження різноманітних моделей, тренажерів і муляжів у медичну освіту свідчить про активний розвиток цього методу. Симуляційне навчання є технологічним компонентом під час підготовки медичних фахівців, забезпечуючи не лише теоретичні знання, а й практичні навички в безпечному навчальному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

- Артьоменко, В. В., Семченко, С. С., Єгоренко, О. С., Новіков, Д. А., Караконстантин, Д. Ф., Берлінська, Л. І. (2015). Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід. *Одеський медичний журнал*, 6, 67-74.
- Запорізький державний медико-фармацевтичний університет. (б.д.). *Симуляційне навчання*. Режим доступу: https://mphu.edu.ua/p_1026.html
- Корда, М. М., Шульгай, А. Г., Запорожан, С. Й., Кріцак, М. Ю. (2016). Симуляційне навчання у медицині – складова частина у процесі підготовки лікаря-спеціаліста. *Медична освіта*, 4, 17-20.
- Куліченко, А. К. (2021). *Теоретичні та методичні засади інноваційної діяльності медичних коледжів університетів США* (дис....д-ра пед. наук : 13.00.01). Суми.
- Al-Elq, A. H. (2010). Simulation-based medical teaching and learning. *Journal of family & community medicine*, 17(1), 35-40.

Анатолій Іщенко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

МАГІСТЕРСЬКІ ПРОГРАМИ З ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР

Інтеграція системи вищої освіти України в Єдиний Європейський освітній простір передбачає переосмислення вітчизняних стандартів та активізує впровадження закордонних інноваційних практик. Зокрема особлива увага приділяється розробці магістерських освітніх програм, що забезпечують розвиток усебічно розвиненої особистості та підготовку конкурентоспроможного фахівця на світовому ринку праці. Варто зазначити, що у сучасному науковому дискурсі під освітньою програмою (ОП) розуміють “єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій)” (Наказ № 584 від 30

квітня 2020. Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти). Вирізняють ОП «бакалавр», «магістр», «доктор філософії». Освітня програма може створюватися у межах певної спеціалізації або не передбачати її взагалі.

Особливу увагу в наш час дослідники приділяють міждисциплінарному спрямуванню магістерських освітніх програм як пріоритетному шляху підвищення якості вищої освіти. Зокрема ця проблема осмислюється у працях С. Андреева (аналіз конкретних ОП за спеціальностями), О. Зіноватної, Н. Савченко, О. Стойки (порівняння магістерських програм, що реалізуються в університетах України та інших країн), О. Олійник (роль магістерських програм у процесі професійної самореалізації), А. Растригіної, Н. Фукс (загальні особливості ОП «магістр») та ін. У сучасних розвідках під міждисциплінарним підходом розуміють «застосування ідей та точок зору з більш ніж однієї загальноприйнятої дисципліни. <...> Міждисциплінарність – це аналітично рефлексивне дослідження методологічних, теоретичних та інституційних наслідків впровадження міждисциплінарних підходів до навчання та досліджень» (Miller, 2010). В. Шмагіна переконана, що використання ідей міждисциплінарності в системі вищої освіти (відтак і під час підготовки магістра) сприяє: 1) підвищенню практичних знань студентів, що допомагає у підготовці до викликів майбутньої професійної діяльності; 2) університет налагоджує діалог із бізнес-партнерами, пропонуючи конкурентоспроможних фахівців, які володіють інноваційними технологіями й компетентностями; 3) начальний заклад отримує можливість співпраці з потенційними інвесторами, які будуть зацікавлені в інноваційних розробках; 4) суспільство зможе використовувати науковий потенціал вищих навчальних закладів для вирішення різноманітних проблем; 5) університети підвищують освітній рівень до європейських стандартів (Шмагіна, 2020, с. 61).

На шляху інтеграції вітчизняної системи вищої освіти у Європейський та світовий освітній простір особливої ваги набуває розробка та впровадження магістерських програм із германської філології (035 Філологія), спрямованих на комплексну підготовку фахівців у галузі філологічної освіти, а саме перекладацької та викладацької діяльності. Автори таких проектів визначають за мету здійснення професійної підготовки здобувачів вищої освіти, їхню орієнтацію на дослідницьку діяльність, самостійне опанування знань у галузі філології та методів викладання іноземних мов та зарубіжної літератури, інтеграції знань із різних дисциплін, формування навичок навчання впродовж життя та ефективної самореалізації в різних напрямках професійної діяльності тощо (*Магістерська освітня програма «Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна»; Освітня магістерська програма «Міжкультурна германістика (німецька та англійсь-*

ка мови)»; ОПП «Германські мови та література (переклад включно), перша – англійська» другого (магістерського рівня вищої освіти).

Простежимо, як реалізується ідея міждисциплінарності на прикладі конкретних магістерських програм із германської філології. Для аналізу були обрані проекти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського та Хмельницького національного університету. Кожна з цих програм має свою специфіку.

Київський національний університет пропонує ОП, що спрямована на підготовку фахівців-філологів з поглибленими знаннями двох іноземних мов (англійської та німецької), навичками міжкультурної комунікації та аналізу лінгвістичного матеріалу, розвиненими дослідницькими вміннями для працевлаштування в сфері міжкультурного / міжмовного посередництва. Автори програми виокремлюють такі її особливості: 1) конкурентоздатність випускників, що сприятиме отриманню посад у міжнародних організаціях, навчальних закладах; 2) забезпечення знань з комунікативних стратегій, вмінь опрацьовувати масиви текстів; 3) спілкування з викладачами, які є науковцями з досвідом міжнародної роботи (прикладні лінгвісти, перекладачі-практики, іноземні лектори); 4) викладання відповідно до сучасних світових трендів, проведення спільних семінарів із закордонними ЗВО, залучення запрошених професорів, мобільність студентів; 5) поєднання теоретичних дисциплін з практичним. Міждисциплінарний підхід реалізується завдяки вивченню лінгвістичних особливостей германських мов, зарубіжної літератури, перекладознавства, компаративістики (порівняння мовних систем), міжкультурних студій, медіалінгвістики, соціолінгвістики, міжкультурної комунікації, фольклористики, педагогіки, корпусної лінгвістики та бази даних, комп'ютерної лінгвістики та менеджменту (*Освітня магістерська програма «Міжкультурна германістика (німецька та англійська мови)»*).

В ОП «Германські мови та літератури (переклад включно)» Таврійського національного університету зазначається, що її метою є підготовка майбутніх конкурентоспроможних і висококваліфікованих спеціалістів-філологів до перекладацької, викладацької та науково-інноваційної діяльності у професійній сфері з навчання. Автори наголошують: «успішне завершення програми передбачає здобуття фундаментальних та професійно-орієнтованих знань і вмінь, здатності вирішувати типові професійні завдання в галузі філології та суміжних спеціальностей» (*Освітньо-професійна програма «Германські мови та література (переклад включно), перша — англійська» другого (магістерського рівня вищої освіти)*). ОП передбачає вивчення лінгвістики, літературознавства, фольклористики,

перекладу, методології та організації наукових досліджень, психології та педагогіки вищої школи, освітнього менеджменту.

У Хмельницькому національному університеті було створена ОП для підготовки магістрів «Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова», що спрямована на підготовку фахівців, «здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання перекладацької, педагогічної та інноваційної діяльності» (*Магістерська освітня програма «Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна»*). Зазначена мета сприяє створенню міжкультурної взаємодії з представниками академічної та науково-технічної спільнот в умовах: 1) науково-технічного прогресу; 2) інтернаціоналізації освіти; 3) трансформації ринку праці шляхом взаємодії зі стейкхолдерами. Ідеї міждисциплінарності впроваджуються за допомогою вивчення філологічних дисциплін (англійська та німецька мови, тощо), психології та педагогіки вищої школи, міжкультурної та міжпрофесійної комунікації у поєднанні з опануванням новітніх ІТ-технологій.

Отже, проаналізувавши шляхи реалізації міждисциплінарності на прикладі конкретних магістерських програм із германської філології, можемо стверджувати, що вони ґрунтуються на комплексному вивченні різних філологічних та нефілологічних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

- Магістерська освітня програма «Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна»*. Хмельницький національний університет. Режим доступу: <https://khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/proekty-op/m/035-fpa-2022.pdf>
- Наказ № 584 від 30 квітня 2020. Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-unesennya-zmin-do-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozroblennya-standartiv-vishoyi-osviti-1>
- Освітня магістерська програма «Міжкультурна германістика (німецька та англійська мови)»*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Режим доступу: <https://knu.ua/pdfs/official/accreditation/035/2022-2023/49268-intercultural-germanistics.pdf>
- Освітньо-професійна програма «Германські мови та література (переклад включно), перша — англійська» другого (магістерського рівня вищої освіти) (2022)*. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Режим доступу: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/edu-programm/rgf/OPP_Hermanski_movy_Persha_anhliiska_mahisterskyi.pdf
- Шмагіна, В. (2020). Взаємоз'язок міждисциплінарного навчання та працевлаштування випускників ЗВО. «Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм: виклики, можливості та варіанти впровадження»: Збірник матеріалів міжнародної конференції (Одеса, 25-26 червня 2020 р.). Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса.
- Miller, R. C. (2010). Interdisciplinarity: Its Meaning and Consequences. *The International Studies Encyclopedia, Volume VI*, ed. Robert A. Denemark, 3900-3915. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США

У зв'язку зі швидкими змінами потреб сучасної технологічної платформи проблема професійної підготовки фахівців у галузі економіки та управління становить великий інтерес для економістів та педагогів. Одним із напрямів постіндустріальної економіки є інноваційне підприємництво. Увага бізнесу, влади та науковців зміщується з упровадження окремих інноваційних продуктів на розвиток інноваційного підприємництва як специфічної форми глибокого розподілу праці в організаціях, інноваційних системах та мережевих інноваційних структурах.

Розгалужена структура американських закладів вищої освіти, поза сумнівом, сприяє більшій практичній орієнтації навчання та підготовки кваліфікованих фахівців, зокрема й економічного профілю.

Педагогічний підхід полягає в обов'язковій безпосередній участі здобувачів освіти в самому процесі викладання, так званому активному навчанні, яке не лише руйнує бар'єри між викладачами і студентами, а й сприяє та спонукає студентів до формування свого власного ставлення до проблеми, що розглядається, з використанням набутих раніше знань.

Сутністю змістового аспекту викладання економіки в закладах вищої освіти США є використання таких моделей, які не тільки відтворюють виключно економічні аспекти сучасного життя, а й відображають їх зв'язок із подіями в політичній і соціальній сферах, що є невід'ємною частиною проблеми. Це дає можливість підготувати студентів до комплексного вивчення важливої економічної проблеми (Войнаровська, 2010).

Методичний підхід, який використовується американськими педагогами, полягає в поєднанні ознайомлення студентів із реаліями економічного світу та навчання їх методами аналізу та інтерпретації цих економічних явищ. У межах цього підходу також наголошується на доцільності поєднання викладання економіки з розглядом соціальних, політичних і культурних питань, завдяки чому розширюється світогляд студентів та рівень їхньої політично-соціальної компетентності.

Основною формою навчальних занять є лекція, яка викладається для потоків, що нараховують іноді до тисячі студентів, однак ця форма значно відрізняється від лекції у традиційному розумінні. Студенти не конспектують монолог викладача – конспекти їм роздаються, а невід'ємними складовими лекційного заняття є перегляд тематичних відео, презентації у PowerPoint, економічні приклади діючих компаній, діалог. Крім лекцій, студенти зобов'язані відвідувати дискусійні заняття

(семінари), а студенти наукових факультетів і шкіл також повинні проводити певний час у лабораторіях. Протягом семестру здобувач освіти зобов'язаний підготувати кілька письмових робіт.

Згідно з даними Національного центру освітньої статистики США, близько 85% усіх магістерських ступенів в США присвоюються в тій чи іншій професійній прикладній галузі (причому 2/3 з них – у галузі економічних наук та бізнесу і лише близько 15% – у галузі гуманітарних та суспільних наук) (*Comparative Indicators of Education in the United States and other G8 Countries*, 2006).

На сучасному етапі магістерську підготовку в США надають приблизно 500 закладів вищої освіти, серед яких є дослідницькі університети, що охоплюють студентів освітньою пропозицією не лише магістерського, а й докторського рівнів, а також магістерські коледжі, які охоплюють бакалаврський та магістерський рівні (Тарасова, 2011, с. 136).

В американській системі економічної та бізнес-освіти базовим вважається чотирирічне навчання із присвоєнням ступеня бакалавра, однак у системі магістерських ступенів у даній структурі вищої освіти США є ще одна важлива особливість. Після отримання кваліфікації бакалавра студент має можливість продовжити навчання за програмою «спеціалізованого магістра» – Specialized Master (даний ступінь відповідає ступеневі магістра в українських закладах вищої освіти), по закінченні якого йому присвоюється кваліфікація магістра в тій галузі, яку студент обрав як фахову (Ільїна, 2009, с. 45).

ЛІТЕРАТУРА

- Войнаровська, О. Н. (2010). Перспективи застосування американського досвіду підготовки бакалаврів з економіки у вітчизняних вищих навчальних закладах. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 5. URL: <http://www.nbu.gov.ua>.
- Comparative Indicators of Education in the United States and other G8 Countries* (2006). National Center for Education Statistics. URL: <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2007006>.
- Тарасова, О. В. (2011). Вища освіта в США: сучасний стан та пріоритети розвитку. *Вісник Нац. академії Держ. прикордонної служби України*, 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_3_9.
- Ільїна, В. Ю. (2009). *Становлення та розвиток вищої економічної і бізнес-освіти Сполучених Штатів Америки у сучасних умовах* (дис... канд. пед. наук; спец. 13.00.01).

Олександра Кирилова

КЗСОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих
та творчо обдарованих дітей»

Олена Кириченко

КЗСОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо
обдарованих дітей»

Марина Бойченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Виклики, зумовлені низкою політичних та соціально-економічних змін у суспільстві, зокрема й запровадженням воєнного стану, вимагають імплементації нових стандартів у процесі розроблення освітніх програм. На сучасному етапі розвитку української освіти ухвалено низку нормативних документів, що затверджують стандарти загальної середньої освіти й визначають напрями інтеграції до європейського освітнього простору. При цьому досвід сучасних педагогів свідчить про те, що традиційні методи освітньої діяльності не вирішують проблему особистісного розвитку й підвищення якості знань здобувачів освіти, оскільки вони в освітньому процесі орієнтуються на досвід минулого. Утім, заклад освіти, що прагне готувати конкурентоспроможних фахівців, повинен орієнтуватися не на шаблонний підхід, а на інноваційні методи з акцентом на сучасний стан науки та перспективні напрями розвитку інформаційних освітніх технологій. Зрештою, виникає гостра потреба в пошуку нових засобів і методів навчання, нових технологій і підходів до організації освітнього процесу. Одним із таких підходів є розроблення індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти.

Індивідуальна освітня траєкторія є персоналізованою освітньою програмою, розробленою для кожного здобувача освіти. Під час розробки цієї траєкторії здобувач освіти виступає як активний учасник, обираючи опції диференційованої освіти, запропонованої закладом освіти, та демонструючи свої освітні потреби, вимоги й особистісні особливості (*Закон України «Про повну загальну середню освіту»*).

Педагогічні основи включають в себе розробку індивідуальних навчальних планів, які враховують інтереси та потреби здобувачів освіти. Педагог повинен бути готовий до індивідуальної роботи з кожним здобувачем освіти, сприяючи розвиткові його унікальних здібностей. Також важливо враховувати рівень підготовки здобувачів освіти, їхню мотивацію до навчання та готовність до викликів.

Педагогічні основи формування індивідуальних освітніх траєкторій включають у себе використання різних методів та підходів до навчання. Це можуть бути індивідуальні консультації, додаткові заняття, використання

інтерактивних методів навчання та залучення додаткових ресурсів для розвитку конкретних навичок та здібностей здобувачів освіти.

Важливим аспектом є також створення сприятливого навчального середовища, яке заохочує саморозвиток і самовиявлення здобувачів освіти. Педагог повинен бути відкритим до нових підходів у навчанні та готовим адаптувати свої методи до потреб кожного здобувача освіти (Мірошнікова, 2021).

Педагогічні основи формування індивідуальних освітніх траєкторій також включають розвиток комунікативних навичок учителя, здатного слухати та розуміти потреби здобувачів освіти. Це передбачає взаємодію всіх учасників освітнього процесу для створення спільної стратегії формування індивідуальних освітніх траєкторій.

Структурні складові формування індивідуальної освітньої траєкторії:

- аналіз навчального плану за профілем;
- ознайомлення з змістом предметів, які входять до навчального плану;
- аналіз компетентностей, які формуються в процесі вивчення конкретних предметів, та варіанти їх розширення;
- аналіз інформаційно-комунікаційних можливостей здобувача освіти;
- аналіз усвідомленості своєї перспективи й можливості активної участі у власній освіті;
- можливість індивідуалізації та творчого складника в процесі навчання;
- участь у інтелектуальних заходах для здобувачів освіти (*Механізм формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти*).

Шляхи формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти:

- вільний вибір здобувачем освіти видів навчальної діяльності (очна, дистанційна);
- вільний вибір профілю навчання, які найбільше імпонують його побажанням і уявленням про майбутню професію, запитам, інтересам;
- навчання здобувачів освіти за індивідуальним графіком;
- участь у наукових та інтелектуальних заходах, олімпіадах, конкурсах, змаганнях тощо;
- вибір тематики науково-дослідних робіт та наукового керівника для участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті Малої академії наук, Олімпіади Геніїв та інших інтелектуальних заходах.

Усі ці педагогічні аспекти сприяють не лише ефективному формуванню індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти, але й сприяють розвитку їхньої самосвідомості, самостійності та впевненості в своїх можливостях. Це формує відповідальних, творчих та адаптивних громадян, готових до викликів сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

- Мірошнікова, А. (2021). *Індивідуальна освітня траєкторія: що це та навіщо?* Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/indyvidualna-osvitnya-trayektoriya-shho-tse-ta-navishho/>.
- Закон України «Про повну загальну середню освіту». Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-zabezpechennya-individualnoji-391618.html>.
- Механізм формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти. Режим доступу: <http://www.opk.org.ua/Docs/mehanizm%202.pdf>

Артем Клізуб

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ФОРМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ В ПОЛЬЩІ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більш актуальним ставе вивчення особливостей позашкільної освіти як в Україні, так і поза її межами. Переконані, що вивчення досвіду польської системи позашкільної освіти є перспективним для вирішення головних завдань вітчизняного позашкільного виховання, а саме: забезпечення потреб особистості в самореалізації, пошуку та підтримки юних талантів, задоволення потреб у професійному самовизначенні, здобутті додаткової освіти.

Нормативно-правова база позашкільної освіти в Польщі визначає основні принципи та вимоги до організації та здійснення позашкільної освіти. Аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що позашкільна освіта в Польщі пройшла динамічний і складний шлях розвитку.

Організаторами позашкільної освіти в Польщі є державні та приватні установи, а також громадські організації. Державні установи займаються організацією позашкільної освіти в школах, бібліотеках та інших державних закладах. Приватні установи пропонують платні курси та тренінги у різних галузях, а громадські організації організовують безкоштовні курси для дітей з малозабезпечених сімей.

До позашкільних установ відносять установи позашкільного виховання, підпорядковані відомствам освіти і вищої школи: палаци молоді (Pałace młodzięzy), молодіжні будинки культури, будинки культури дітей і молоді, позашкільні спеціалізовані установи, центри позашкільної праці (Ogniska pracy pozaszkolnej), Йорданівські сади (Ogrody jordanowskie), майданчики для ігор і розваг (Place gier i zabaw), молодіжні світлиці при залізничних вокзалах, центри фізичного виховання, а також міжшкільні спортивні клуби а також установи відомств культури і мистецтва, що мають дитячі і молодіжні секції (будинки культури, клуби, бібліотеки), що мають дитячі і молодіжні заклади професійних спілок (будинки культури,

світлиці тощо), секції і позашкільні заклади, які діють під егідою громадських виховних організацій.

У результаті систематизації та узагальнення матеріалів щодо організації позашкільної освіти в Польщі ми дійшли висновку, що найбільш поширеними формами позашкільної освіти в досліджуваній країні є:

1. Пов'язані з предметом викладання, а в більш широкому сенсі з науковими дисциплінами.

2. Технічні.

3. Художні.

4. Спорт та туризм.

Перша група форм позакласної та позашкільної роботи представлена гуртками: історичні, польські, математичні, молоді біологи та інші, що відповідають назвам навчальних дисциплін. Заняття, що належать до цієї групи, рідко проводяться для учнів у молодшому шкільному віці. Такі заняття здебільшого передбачені для здобувачів освіти середніх шкіл і розглядаються як форма підготовки до подальших досліджень. Використовувані тут методи схожі на уроки, в тому сенсі, що, насамперед, вони полегшують здобуття знань.

Друга група форм позакласної та позашкільної роботи – це технічні, які пов'язані з різними галузями технологій, наприклад моделюванням, проблемами автоматизації тощо.

Третя група форм позакласної та позашкільної роботи, досить часто пропонується дітям у ранньому шкільному віці, складається з гуртів та мистецтва, музики, мистецьких ремесел, театру, хореографічних та інших. Фільм та фотографічні групи також включені у сферу художніх класів..

Спортивні та туристичні заходи – це четверта група форм позакласної та позашкільної роботи. Форма, типова для занять у галузі фізичного виховання, – це шкільні спортивні кола, на жаль, у кількох школах. Спортивні заходи, проведені з дітьми, містять елементи, спрямовані на забезпечення гармонійного розвитку фізичних форм та функцій тіла, оснащення учасників спеціальними повідомленнями, розвиваючі почуття, формування волі, характеру. Фізичне виховання таким чином має певні стосунки з процесом моральної та естетичної освіти.

До того ж, форми позашкільної роботи можна класифікувати за критерієм тривалості: заняття в постійних командах; короткі курси; події, які часто називають «масовими подіями»; ігрові заходи.

Таким чином, представлена різноманітність форм позашкільної роботи дозволяє кожному вибрати найбільш підходящу з них, враховуючи елемент інтересів учнів, їхні навички та можливості.

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У США

Процеси глобалізації та інтеграції України до світового освітнього простору, упровадження нових підходів до забезпечення якості освіти вимагають модернізації та реформування системи вищої освіти взагалі, та педагогічної освіти, зокрема. У цьому контексті вивчення зарубіжного досвіду щодо підготовки вчителя, зокрема, вчителя музичного мистецтва як носія й провідника культурних цінностей, міжкультурної комунікації у полікультурному суспільстві, стає важливим та необхідним. Особливий інтерес становить США – країна, яка має сталу систему підготовки вчителя музичних мистецтв, має історично перевірені часом традиції, розроблену законодавчо-правову базу щодо підготовки вчителя, ефективні форми та методи навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Концептуальними засадами професійної підготовки вчителя США, зокрема, вчителя музичного мистецтва є ідеї критичної педагогіки на засадах демократичних цінностей, мультикультуралізму, етики, співчуття, справедливості, оновленого характеру взаємовідносин і солідарності; теоретичні ідеї соціал-конструктивізму, що відображають вплив соціального довкілля на формування особистості майбутнього педагога; ідеї педагогічної антропології, що сприяють культурному розумінню людей і вивченню етнічної ідентичності особистості, її культури, мови та вихованості (Кошманова, с. 34).

Особливостями підготовки вчителя музичного мистецтва у США є поліструктурність освітніх закладів та різноманітність навчальних програм.

Зазначимо, що заняття музикою проводяться на кожній з трьох ступенів шкільної освіти. Зокрема, вони є обов'язковими для елементарної школи і проводяться щодня по 25-30 хвилин. На нашу думку, це досить важливо, оскільки діти 6-12 років є найбільш чутливі до занять мистецтвом. Вони мають можливість навчатися грі на музичному інструменті чи співу з раннього дитинства. У середніх і старших класах застосовується елективна система, що припускає широкий вибір музичних дисциплін. Це сприяє індивідуально-диференційованого підходу до навчання музиці. Важливим поштовхом для мотивації вибору цієї дисципліни є проведення музичних вечорів до національних свят, Різдва, Дня подяки, які супроводжуються виступами солістів, шкільних ансамблів, а також музикування в національних громадах, релігійні співочі школи, музика в кіно, на телебаченні, в торгових центрах тощо (Allsup, 2015; Овчаренко, 2014). Музика як навчальний предмет є досить актуальним, що пов'язано з

полікультурністю американського суспільства, у якому музика стає носієм різних музичних стилів і традицій. Звідси, пріоритетним завданням музичного навчання є формування естетичних і моральних почуттів, музичного смаку учнів, любові до музики і активно-творчі ставлення до неї, усвідомлення історії та культурної спадщини своєї країни і розуміння культури народів різних країн засобами музичного мистецтва. Отже, американський вчитель музики повинен бути добре підготовленим у різних сферах музичного мистецтва (Ніколаї, 2018; Altbach, 2007).

Оскільки управління освітою у США відбувається на рівні штатів, то й єдиного державного навчального плану США немає. Але в 1990-их роках були розроблені Державні стандарти викладання мистецтв, в яких визначено цілі та результати навчання по музиці, образотворчому мистецтву, танцю і драми для початкової та середньої школи (Яковлев, 2011; Smith, 2002).

Зміст підготовки вчителя музичного мистецтва у США вирізняється акцентом на вивченні музичних дисциплін. На педагогічні та гуманітарні науки, музикознавство або виконавство у програмі виділяється значно менше часу. 13. Майбутній вчитель музичного мистецтва повинен набути широке коло знань і навичок: навчитися викладанню нотної грамоти, дізнатися про перспективи мультикультурної цивілізації, познайомитися з широким колом гуманітарних дисциплін, а також пройти традиційні курси історії і теорії музики, гри соло і в ансамблі, освоїти педагогічні навички.

Таким чином, підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва можна розглядати як складну педагогічну систему, що забезпечує процес підготовки фахівців широкого профілю, які мають уміти грати на різних музичних інструментах, володіти вокально-хоровою та диригентською культурою, бути готовими вести педагогічну діяльність тощо. Децентралізація та диверсифікація професійної підготовки вчителя у США, зумовлює гнучкість, мобільність та ефективність системи підготовки вчителя музичного мистецтва, а індивідуалізація навчального процесу, гармонійне поєднання теоретичної та практичної підготовки вчителя музики, створюють умови для якісної їх підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

- Кошманова, Т. С. (1999). *Розвиток педагогічної освіти у США (1960 – 1998 рр.)*. Львів: Вид-во «Світ».
- Ніколаї, Г.Ю., Черкасов, В.Ф., Тайнель Е.З. (Ред.) (2018). *Музично-педагогічні системи та концепції ХХ століття*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка
- Овчаренко, Н. А. (2014). *Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія*. Кривий Ріг : Вид.-во Р. А. Козлов.
- Яковлев, В. (2011). Досвід підготовки вчителя музики у зарубіжній професійній педагогічній освіті. *Педагогічні науки*, 1, 86–93.

- Allsup, R. E. (2015). Music Teacher Quality and the Problem of Routine Expertise. *Philosophy of Music Education Review*, 23(1), 5-24
- Altbach, P. G., Peterson, P. M. (2007). *Higher Education in the New Century: Global Challenges and Innovative Ideas*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Smith, V. (2002). New Dimensions for General Education. In Arthur Levine (Ed.), *Higher Learning in America, 1980–2000* (pp. 243–258). Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Олег Кубрак

Сумський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ГЛОБАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасний світ глобалізується, отже, постійно ускладнюється, і це призводить до зростання невизначеності, зниження передбачуваності, прогнозованості та керованості всіх соціальних процесів.

Освіта, особливо вища, стає однією з найважливіших соціальних інститутів сучасного суспільства. Відбувається зростання частки освіти та науки у валовому внутрішньому продукті багатьох країн. Це зумовлено тим, що формування економіки, яка базується на знаннях, та її ефективне функціонування неможливо уявити без розвитку людського капіталу та потенціалу і особливо його інтелектуальної та творчої складової. Тому освіта сьогодні змінює свій статус у суспільстві та стає базовим орієнтиром при формуванні стратегії розвитку держави та суспільства. З інституту, який відповідає за підготовку кадрів для різних галузей економіки, освіта стає найважливішим ресурсом розвитку соціуму. Якість освіти може розглядатися як один із основних індикаторів економічного та соціального розвитку держави. Якісна освіта, з одного боку, виступає умовою інноваційного розвитку країни та дозволяє оптимізувати вирішення соціальних та економічних проблем, що виникають у суспільстві та державі, з іншого – сприяє ефективному включенню соціуму у світові економічні, соціальні та інші види практик за рахунок випуску конкурентоспроможної продукції та висококваліфікованих спеціалістів. По-друге, в умовах зростаючої невизначеності та ентропії соціальних процесів підвищується значущість освіти як інституту, здатного робити внесок у прогнозування майбутнього та запобігання глобальним ризикам та загрозам. Освіта у світі розглядається як ключ до вирішення глобальних моральних, екологічних та інших проблем, що стоять перед людством. Ми поділяємо точку зору вчених, які стверджують, що освіті сьогодні необхідно надати статусу «гуманітарної експертизи» стосовно процесів, що протікають у суспільстві, економічних та соціальних інновацій.

Якою має бути освіта, щоб відповідати сучасним вимогам та бути ефективним ресурсом розвитку економіки та соціуму? Як змінюється роль освіти у суспільстві в контексті глобалізаційних процесів?

Функції освіти у суспільстві розширюються та ускладнюються. Освіта стає не тільки інститутом, який відповідає за підготовку кадрів для різних галузей національної економіки, але й стратегічно важливим напрямом соціального розвитку. В останні десятиліття спостерігається низка організаційних змін в освіті. Зокрема, має місце суттєва трансформація освітніх практик. Це виявляється, по-перше, у використанні у навчальному процесі активних методів навчання, націлених на розвиток у майбутніх фахівців здібностей до пошуку інформації, її критичного сприйняття та аналізу, застосування отриманих знань у практичній діяльності, вироблення та прийняття рішень. По-друге, змінюються способи комунікації між студентом та викладачем. Якщо раніше процес навчання був побудований на переважно односторонній трансляції навчального матеріалу від того, що навчає, до того, хто навчається (цей тип відносин можна позначити як «вчитель-учень»), то сучасна освіта характеризується все більш рівноправними, партнерськими взаєминами між суб'єктами освіти, в основі яких лежить скоріше діалог та співробітництво, ніж незаперечний авторитет викладача. Педагога, який ще зовсім недавно повністю домінував у процесі навчання, сьогодні можна охарактеризувати як консультанта-координатора, дії якого спрямовані на надання студенту допомоги у задоволенні його власних освітніх запитів. По-третє, відбувається розширення масштабів впровадження інформаційних технологій у процес навчання, внаслідок чого навчальні заняття набувають нових форм, а спілкування між суб'єктами освіти стає опосередкованим, віртуалізується. Навчальний процес перестає асоціюватися з необхідністю присутності викладача та студента в єдиному просторово-часовому середовищі.

Крім того, політика держави у сфері освіти має враховувати низку тенденцій, пов'язаних із переходом до ринкової організації економіки та процесами в освіті. По-перше, до них належить комерціалізація освіти – привнесення до сфери освіти принципів ринкової економіки та конкуренції. Це призвело до того, що держава сьогодні перестає бути єдиним інститутом, який визначає стратегію та напрями розвитку освіти. Освіта – особливо вища – стає полем зіткнення інтересів багатьох суб'єктів: держави, керівництва підприємств, бізнесових структур, громадських організацій, керівництва вузів, студентів. У цих умовах надзвичайно важливим є досягнення балансу інтересів та потреб усіх суб'єктів, оскільки це є однією з умов стабільного функціонування інституту освіти.

Таким чином, всі процеси, які відбуваються в інституті освіти за умов глобалізації знань, свідчать, що освіта є одним з найскладніших інститутів сучасного суспільства, саму основу якого становлять постійні зміни. У цьому освіта вимагає дедалі гнучкіших і оперативних методів управління з

орієнтацією на довгострокову перспективу і опорою на зворотній зв'язок. Саме необхідність постійного реформування, оновлення освіти та орієнтація на підвищення її якості та доступності має бути усвідомлена як невід'ємний елемент державної політики, завдання якої – ефективно задіяти інтелектуальний потенціал кожної людини для ефективного розвитку всіх сфер суспільства – економічної, політичної, культурної.

ЛІТЕРАТУРА

Закон України про освіту (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
Калюжна, Т. (2006). Основні напрями розвитку вищої освіти України у XXI ст. *Вища освіта України. Додаток 3 (т. 4)*, 106-114.
Кремень, В. Г. (2007). *Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум*. К.: Грамота.

Тетяна Кукса

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВИТИ ЄС

У зв'язку зі зростанням безробіття серед молоді, що є одним із наслідків економічної кризи, країни ЄС вживають заходів для підвищення актуальності та оперативності освіти та професійної підготовки, а також переходу від освіти до працевлаштування. Збільшення зайнятості молоді є одним із пріоритетів політики ЄС. Стратегія «Європа 2020» та її флагманська ініціатива «Молодь у русі» підкреслюють роль систем освіти, що підтримують працевлаштування молоді. Однією з цілей стратегії є працевлаштування 75 % людей віком від 20 до 64 років у Європі. Сприяння більш плавному переходу від освіти та професійної підготовки до працевлаштування лежить в основі Пакету зайнятості молоді Європейської комісії. Рекомендація Ради 2013 року щодо створення Молодіжної гарантії для молодих людей віком до 25 років чітко пов'язує покращення переходу від школи до роботи через якісну пропозицію учнівства та стажування (*Council Recommendation of 22 April 2013 on establishing a Youth Guarantee 2013/C 120/01*).

З огляду на цей контекст, значна увага приділяється потенційним перевагам навчання на робочому місці як засобу забезпечення кращої підготовки молоді до ринку праці.

Наприклад, Європейський альянс учнівства Європейської комісії підкреслює роль учнівства в боротьбі з рівнем безробіття серед молоді. Деякі країни з сильною дуальною освітою та високою участю у професійно-технічній освіті (наприклад, Австрія, Німеччина) стикаються з меншими труднощами із безробіттям серед молоді. Хоча цю сприятливу ситуацію не можна пояснити лише навчанням, дослідники дійшли висновку, що сильна система професійно-технічної освіти, заснована на дуальній освіті, сприяє стабільному рівню зайнятості молоді. Отже, питання про те, чого можна

навчитися з систем дуальної освіти, як інші країни можуть бути натхненні цими системами і якою мірою передовий досвід може бути транспонований, задаються як політиками, так і зацікавленими сторонами.

Політична підтримка розширення професійно-технічної освіти в Європі була мобілізована в декларації Ради Європейського Союзу 2013 року про «Європейський альянс учнівства», у якій держави-члени зобов'язалися, серед іншого, «провести реформи системи професійно-технічної освіти шляхом запровадження системи учнівства або вдосконалення існуючих схем», а також «передбачити стратегічне використання коштів ЄС, включаючи Європейські структурні та інвестиційні фонди та програму Erasmus+, для підтримки створення ефективні схеми учнівства» (Council of the European Union, 2013). Того ж року було офіційно започатковано Альянс за підтримки європейських соціальних партнерів (ЄКП, BusinessEurope, UEAPME та CEEP). З того часу політичні зобов'язання були підкріплені нормативною формалізацією учнівства, хоча й у м'якій формі, Рекомендацією Ради ЄС щодо Європейської рамки професійного навчання для якісного та ефективного навчання (Council of the European Union, 2018). У період з 2010 по 2018 рік дуальне навчання як формальна форма освіти було запроваджено в низці країн-членів ЄС, де такого «формального» навчання раніше не існувало: Болгарія, Угорщина (на рівні вищої освіти), Італія, Словаччина, Іспанія, Румунія, Польща та Швеція. Через Європейські структурні та інвестиційні фонди, а також через програми Erasmus+ та Youth Guarantee ЄС фінансово підтримав більшість цих ініціатив та сприяв партнерству між міністерствами освіти Німеччини та Австрії та іншими державами-членами ЄС для розвитку дуальної освіти.

Кілька ініціатив ЄС наголошують на необхідності посилення навчання на робочому місці та учнівства в цілому (Європейський альянс учнівства, ініціативи «Гарантія молоді»). Ці ініціативи допомагають визнати, що країни мають пройти через перехідні етапи, перш ніж досягти стану повноцінної системи учнівства. Також важливо, щоб ці ініціативи дозволили країнам вчитися в різних системах, а не лише в тих, які представляють собою повноцінне учнівство.

Обміни ЄС щодо учнівства повинні пропонувати поради країнам залежно від типу системи, яку вони мають, і соціально-економічного контексту в цих країнах. Якщо дискусії залишаються надто загальними та зосереджені на ідеальному типі учнівства, країнам буде важко визначити конкретні заходи, які допоможуть їм рухатися вперед.

ЛІТЕРАТУРА

Council of the European Union (2013). *European Alliance for Apprenticeships. Council Declaration no. 14986/13, 18 October 2013.* Brussels. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014986%202013%20INIT>

Council of the European Union (2018). Council Recommendation of 15 March 2018 on a European Framework for Quality and Effective Apprenticeships. *OJ C 153*, 2.5.2018, p.1. *Council Recommendation of 22 April 2013 on establishing a Youth Guarantee 2013/C 120/01*. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32013N0426%2801%29>

Алла Куліченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Модернізація освіти – це не просто покращення, а повна зміна, пов'язана з інноваціями, використанням технологій та комп'ютеризацією. Крім того, така зміна впливає на основні аспекти розвитку освітнього процесу через вирішення нових завдань (Пінчук, 2010). Тож зміни в освіті стають каталізаторами для розвитку, пристосування до викликів сучасності та підготовки студентів до ефектної участі в сучасному суспільстві. Вивчення позитивного зарубіжного досвіду може служити важливим інструментом для удосконалення системи освіти, особливо якщо йдеться про комп'ютеризацію освітнього процесу в медичних університетах.

У останню чверть ХХ ст. відбулося драматичне зменшення розміру та вартості комп'ютерів, водночас з покращенням їх продуктивності. Це призвело до збільшення доступності й використання комп'ютерних технологій у всіх аспектах життя (United States, 1979; Masic et al., 2011). І. Мазік зі співавторами продовжує цю тезу: «У той самий період досягнення медичних наук призвели до накопичення масиву інформації, який важко було зберігати чи опрацьовувати без застосування інформаційних технологій. Останні роки (перша декада ХХІ ст. – А. К.) характеризуються потужним розвитком комп'ютерних технологій і їх використанням у сфері освіти. На відміну від попередніх версій – міні та мікрокомп'ютерів в класах, бібліотеках та вдома, сьогодні ми все більше використовуємо мережеві системи, засновані на вебтехнологіях» (Masic et al., 2011). Це свідчить про зростання ролі та важливості комп'ютерних технологій у сучасній освіті та дослідженнях в галузі медицини.

Комп'ютери можна порівняти з іншими засобами медичної допомоги, які лікарі зазвичай застосовують. У багатьох випадках комп'ютери замінили менш надійні технології. Їх використовують для:

- підтримки та управління освітніми заходами;
- допомоги в організації та керуванні оцінювальними процедурами;

- участі в діагностичних, прогностичних та терапевтичних процесах під час надання медичної допомоги, зокрема підвищення точності у діагностиці та удосконалення клінічних процедур;

- зменшення медичних помилок;

- покращення результатів для пацієнтів, якісної медичної допомоги та зменшення витрат на її надання;

- управління великими обсягами даних для різних цілей (United States, 1979; Al Sayed & Al-Saiyd, 2020).

Освітні цілі використання комп'ютерних технологій в медичній освіті включають полегшення здобуття базових знань, покращення прийняття рішень, підвищення варіативності сприйняття, поліпшення координації навичок, тренування рідкісних чи критичних подій, навчання командної роботи та поліпшення психомоторних навичок (Guze, 2015). Різні технології можуть бути використані для досягнення цих цілей, що робить навчання більш ефективним та забезпечує студентів-медиків різноманітними засобами для розвитку.

Е. Кларк зі співавторами зазначає: «Ми досліджували групу медичних студентів, яким було запропоновано вибір між ноутбуками MacBook Air та планшетами iPad для підтримки їхнього навчання під час клінічного навчання. Використання смартфонів для підключення до Інтернету було поширеним, і студенти постійно користувалися онлайн-інформацією в освітньому процесі. Проте фактичні моделі використання різних пристроїв та онлайн-інформації серед студентів не є однаковими. На них впливає присутність пацієнтів, яку студенти зазвичай вважають гальмівною, і це поєднується із часом непередбачуваному різноманіттю підходів, на які вказують клінічні викладачі» (Clarke et al., 2019). Зазначене дослідження вказує на те, що вплив технологій на навчання може бути складним і залежить від конкретних умов, середовища та особливостей навчання медичних студентів.

Отже, важливими є не тільки комп'ютерні технології, а і їхній позитивний вплив на освітній процес та медичні дослідження. За допомогою комп'ютерів можливо покращити ефективність управління освітніми та медичними завданнями, що робить їх неодмінною частиною сучасного навчання та наукового дослідження. Використання комп'ютерів та інформаційних технологій стає важливим інструментом не лише для навчання, але й для покращення якості медичної практики. Такий підхід відображає глибокий вплив технологій на різні аспекти освіти та медичних досліджень у сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

Пінчук, Є. А. (2010). *Модернізація української системи освіти як теоретико-філософська і практична проблема* (автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10). Київ.

- Al Sayed, I. A. M., & Al-Saiyd, N. A. (2020). The Impact of Information and Communication Technology on Medical Teaching and Learning Environment. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 20(8), 145–151.
- Clarke, E., Burns, J., Bruen, C., Crehan, M., Smyth, E., & Pawlikowska, T. (2019). The 'connectaholic' behind the curtain: medical student use of computer devices in the clinical setting and the influence of patients. *BMC medical education*, 19(1), 376. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1811-8>.
- Guze, P. A. (2015). Using Technology to Meet the Challenges of Medical Education. *Transactions of the American Clinical and Climatological Association*, 126, 260–270.
- Masic, I., Pandza, H., Toromanovic, S., Masic, F., Sivic, S., Zunic, L., & Masic, Z. (2011). Information Technologies (ITs) in Medical Education. *Acta informatica medica : AIM : journal of the Society for Medical Informatics of Bosnia & Herzegovina : casopis Drustva za medicinsku informatiku BiH*, 19(3), 161–167. <https://doi.org/10.5455/aim.2011.19.161-167>.
- United States. Congress. Office of Technology Assessment. (1979). Computer Technology in Medical Education and Assessment. September 1979. Background Report. Washington D. C.

Андрій Лебеденко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЛЬЩІ

У Польщі є три типи закладів вищої музичної освіти: музичні академії; Факультети музичної освіти у вищих педагогічних школах та в університетах. У Польщі діють вісім музичних академій у найбільших містах: Варшаві, Катовіце, Кракові, Познані, Вроцлаві, Гданську, Лодзі, Бидгощі.

Система вищої освіти в Польщі включає як державні, так і недержавні заклади (створені на основі Закону про вищу освіту 1990 року), але всі музичні академії в Польщі є державними. Більшість закладів вищої освіти знаходяться під наглядом Міністерства національної освіти та Міністерства науки та вищої освіти. Однак деякі з них, як Академія музики, образотворчого мистецтва, театру та кіно, знаходяться під наглядом Міністерства культури та національної спадщини.

Сьогодні професійні ступені у закладах вищої музичної освіти в Польщі регулюються положеннями Болонської декларації. Випускники закладів вищої музичної освіти отримують такі ступені: бакалавр мистецтв, магістр мистецтв та доктор філософії.

Наголосимо, що в Польщі проведено поділ між підготовкою вчителів інструментальної/вокальної музики, яка є частиною бакалаврату та магістратури, та підготовкою вчителів музики в загальноосвітніх навчальних закладах, яка є окремим курсом навчання.

Навчання вчителів інструментальної/вокальної музики пропонується в усіх восьми польських музичних академіях для студентів

інструментального, вокального, композиційного, диригентського та теоретичного факультетів музики. Обов'язковим є модуль. Сертифікат про його закінчення є обов'язковою умовою для працевлаштування викладачем у будь-якому музичному закладі освіти.

Після виключення з основної навчальної програми навчальний модуль для вчителя музики займає два роки, а зміст визначається в основному наказом Міністерства науки та вищої освіти від 17 січня 2012 року.

Курси включають психологію (не менше 60 годин), педагогіку (не менше 60 годин), методику викладання (не менше 120 годин), проєкцію голосу (не менше 30 годин), інші предмети (не менше 30 годин), практичну підготовку (на мінімум 150 годин).

По закінченню таких закладів випускники отримують ступінь бакалавра або магістра мистецтв у сфері інструментального виконавства, вокального виконавства, музичної терапії, композиції, диригування тощо. Здобувачі освіти можуть знайти роботу в різних типах закладів освіти.

У Польщі для роботи в музичних школах першого та середнього рівня або загальноосвітніх школах обов'язково мати принаймні ступінь бакалавра мистецтв.

Деякі музичні академії пропонують програми післядипломного навчання. До того ж, існують спеціальні курси для артистів або музикантів, які не мають необхідної кваліфікації вчителя музики.

Щодо підготовки вчителів музичного мистецтва для закладів загальної середньої освіти, то в усіх восьми музичних академіях є факультет музичної освіти. Існує десять факультетів музичної освіти в різних університетах, які також пропонують підготовку вчителів музики в галузі загальної освіти. Структурно підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва для закладів загальної середньої освіти включає трирічний бакалаврат і дворічний магістерський курс. У навчальній програмі виділяється музична освіта, диригування вокально-інструментальними ансамблями, церковна музика.

Класи різняться залежно від музичної академії, але можуть включати методику музичної освіти, спостереження за класами та практичну підготовку в початкових і середніх загальноосвітніх школах і в музичних школах першого рівня.

Спеціальність «Музична освіта» готує здобувачів освіти до роботи в системі загальної освіти, зокрема до викладання загальноосвітнього предмету «музика» та диригування ансамблями, а також організації культурних заходів.

Після спеціальності «Диригування вокально-інструментальними ансамблями» випускники отримують кваліфікацію для роботи в музичних

громадських центрах, музичних школах першого ступеня, а також для керування вокальними та інструментальними ансамблями.

Після спеціальності Церковна музика випускники також готові працювати в церковних хорах, акомпаніаторами церковного співу та керувати школами.

Таким чином, можемо стверджувати, що підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у Польщі є поширеною та затребуваною.

Димитрій Лемешко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ КРАКІВСЬКОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Сільськогосподарський університет у Кракові черпає свій досвід з інтелектуальної спадщини та традицій Ягеллонського університету. Саме в цьому університеті з 1890 року розвивалися агрономічні та лісогосподарські науки, а молодь виховувалася з особливою увагою до свого патріотичного виховання. З моменту створення агрономічного факультету в Ягеллонському університеті сільське господарство безперервно викладається на університетському рівні. Протягом усієї історії цих досліджень наступні покоління професорів дотримувалися загального керівного принципу: виховання молоді в дусі поваги до громадянських свобод та етичних правил. За таке ставлення педагогічний колектив часто піддавався репресіям, а деяких навіть позбавляли права викладати.

Сьогодні, після п'ятдесяти років функціонування як незалежної інституції, заклад продовжує визнавати своїми пріоритетами незалежність ідей та поглядів, а також захист загальноприйнятих академічних правил та цінностей.

Головною метою Краківського аграрного університету як закладу вищої освіти є підготовка фахівців, які могли би працевлаштуватися в широкому спектрі галузей продовольчої та лісової економіки, а також фахівців у галузі охорони навколишнього середовища. Метою університету є підготовка фахівців, здатних вирішувати проблеми сучасного сталого розвитку на основі екологічних правил управління та використання ресурсів Землі.

Передбачаючи майбутні тенденції економічного розвитку, університет надає найсучасніші знання та навички в галузі сільськогосподарських наук, лісового господарства, біологічних та економічних наук, інженерії. Соціально-економічні зміни, що відбулися в Польщі, призвели до того, що від випускника аграрного університету тепер очікують нового виду кваліфікації. Замість професіонала, готового керувати виробничими процесами в сільському господарстві, потрібен фахівець, здатний поєднати свої

технологічні знання з консультативними навичками та відповідними економічними знаннями. Випускник аграрного університету з високими знаннями та комунікативними навичками повинен бути належним чином підготовлений до роботи у сферах послуг для сільського господарства в широкому розумінні. Усе більша кількість фахівців у країнах ЄС мають цей професійний кваліфікаційний профіль. Це пов'язано з тим, що, крім виробництва продуктів харчування, найголовнішим є також турбота про їхню якість, контроль і реалізацію. У цій сфері консультативні послуги різних рівнів відіграють важливу роль.

Маючи такий чіткий профіль випускника, університет постійно модифікує та оновлює свої навчальні програми, одночасно розширюючи охоплення біології та гуманітарних наук. В основі цих змін мають бути програми, розроблені таким чином, щоб дозволити не лише навчати, а й стимулювати творче мислення здобувачів. Урізноманітнення навчальних програм може стати шансом досягти цієї мети. Однак, це вимагає нового погляду на роль викладача, який має стати більшою мірою модератором та лідером освітнього процесу за допомогою сучасних методів навчання.

Для того, щоб надати випускникам навички, які відповідають очікуванням і потребам майбутніх ринків праці, інформаційні технології впроваджуються в навчальні програми в усіх галузях навчання. Також, урахувавши внесені зміни, змінюється характер стажувань, що здійснюються як за межами університету, так і в його експериментальних підрозділах. Всі члени педагогічного колективу зобов'язані робити все можливе для підтримки високої якості викладання.

Лі Лей

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПІАНІСТІВ У США (НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТУ ГРАНД-КАНЬЙОН)

Професійній підготовці майбутніх піаністів у США приділяється значна увага. Багато закладів вищої освіти пропонують різноманітні освітні програми, спрямовані на підготовку здобувачів освіти в галузі фортепіанного виконавства. Зокрема, Університет Гранд-Каньйон пропонує низку освітніх програм підготовки майбутніх піаністів, які зосереджуються на фортепіанному виконавстві, теорії музики та музичній освіті. Далі вважаємо за доцільне розглянути означені програми детальніше.

Програма «Бакалавр музичної освіти – інструментальне фортепіано» (Bachelor of Arts in Music Education – Instrumental Piano) спрямована на професійну підготовку музикантів до навчання дітей та учнівської молоді музиці та інструментальному виконавству. Означена освітня програма

надає здобувачам освіти ресурси та доступ до курсів, які допомагають їм отримати ліцензію на викладання фортепіано. Таке поєднання відкриває багато можливостей для майбутнього працевлаштування. Поєднуючи навчання гри на фортепіано та виконавство з лідерськими та педагогічними навичками, цей музичний ступінь дає студентам те, що їм потрібно для досягнення успіху.

Програма «Бакалавр мистецтв у галузі музичної освіти – хорове фортепіано» (Bachelor of Arts in Music Education – Choral Piano), подібно до освітньої програми в галузі інструментального фортепіано, ступінь хорового фортепіано готує здобувачів освіти до викладацької діяльності. Проте ступінь хорового фортепіано в музичній освіті дає здобувачам освіти всебічну підготовку, а саме знання, які не обмежуються лише фортепіано, але й іншими видами музики, та навички, необхідні для успішного виконавства та професійного вдосконалення.

Програма «Бакалавр мистецтв у галузі музики з акцентом на фортепіанному виконавстві» (Bachelor of Arts in Music with an Emphasis in Piano Performance) дає майбутнім піаністам можливості творчої самореалізації в мистецькій сфері та виконавську майстерність. Означена програма орієнтована на тих здобувачів освіти, які більше зацікавлені у виконавському аспекті фортепіанної програми.

Навчання за окресленими вище освітніми програмами надає здобувачам освіти низку можливостей для майбутнього працевлаштування:

- учитель музики – учителі музики можуть працювати з дітьми різного віку, навчати гри на різних інструментах і допомагати учням навчитися читати ноти та впевнено виступати;

- приватний репетитор або інструктор – приватний репетитор може проводити заняття лише з невеликою групою учнів одночасно або навіть із одним учнем. Ця кар'єра може бути більш гнучкою, ніж щоденна робота в класі, але все одно дозволяє піаністам ділитися своєю майстерністю та навчати здобувачів освіти різного віку;

- виконавець – щоб стати виконавцем, потрібні впевненість і майстерність. Ті, хто більше зацікавлений у виконавстві та музиці, ніж у викладанні музики, можуть продовжити кар'єру виконавця. Вона може набувати різних форм, таких як сольне виконавство, ансамблеве виконавство, концертмейстерство тощо;

- музичний керівник – для тих, хто має високий рівень розуміння музики та володіє лідерськими навичками, щоб керувати іншими.

ЛІТЕРАТУРА

Grand Canyon University. Degrees and Careers for Pianists. URL: <https://www.gcu.edu/blog/performing-arts-digital-arts/pianist-degrees-and-careers>.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В УНІВЕРСИТЕТІ ЛЕЙСЕСТЕРА

Університет Лейсестера пропонує широке коло освітніх програм, спрямованих на підготовку вчителів англійської мови як іноземної, зокрема програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Сучасні мови та англійська мова», «Англійська мова», «Сучасні мови», «Сучасні мови та переклад», «Право та сучасні мови», «Сучасні мови та міжнародні відносини», «Сучасні мови та менеджмент», «Сучасні мови та фільмознавство», «Англійська мова та креативне письмо», «Англійська мова та історія».

Зокрема, освітня програма «Англійська мова» фокусується на вивченні англійської літератури в її різноманітних проявах, як-от розвитку літературної культури англійською мовою, починаючи з ранніх етапів до її екстраполяції в численних творах зарубіжної літератури.

В основу запропонованих у межах освітньої програми курсів покладено принцип гнучкості: різноманітні додаткові модулі дозволять здобувачу освіти сформувати індивідуальну освітню траєкторію відповідно до власних інтересів, зокрема й сфокусуватися на певному етапі розвитку англійської мови, починаючи від періоду пізнього середньовіччя до наших днів. Коло наукових та професійних інтересів педагогічного персоналу, який забезпечує викладання на програмі, охоплює низку галузей, від готичної літератури до детективної літератури, від драматургії до творчого письма, що розкриває здобувачам освіти доступ до широкого діапазону тем. Також програмою передбачено модулі, присвячені викладанню та видавничій діяльності, що дозволяє здобувачеві освіти отримати практичний досвід у згаданих сферах.

Здобувач вищої освіти має можливість під час навчання на даній освітній програмі ознайомитися з повним спектром і розмаїттям поетичних, драматургічних та прозових творів, написаних англійською мовою, усіма основними течіями та постатями, від епохи Середньовіччя до раннього модерну, від романтичного руху до післявоєнного періоду та далі. Також програмою передбачено вивчення того, як англійська література адаптувалася до відображення різних умов протягом своєї довгої історії, і як новітні критичні підходи можуть дозволити здобувачеві освіти взаємодіяти з її різноманітними формами та змістом.

Педагогічний склад, задіяний до викладання на освітній програмі, є активними дослідниками у великій кількості різних галузей, оскільки їхні наукові інтереси варіюються від вивчення літератури Карибського басейну до творів про медицину та від вікторіанського періоду до

постколоніальної епохи. Основний фокус дослідницьких інтересів охоплює ранньомодерну літературу, вікторіанський період, двадцяте століття та творче письмо.

Здобувач освіти також має можливість доповнити свої літературні студії, обираючи дисципліни вільного вибору з суміжних дисциплін, таких як американська література, кінознавство, історія, творче письмо, викладання англійської мови як іноземної або сучасних мов.

ЛІТЕРАТУРА

University of Leicester. Courses. URL:
<https://le.ac.uk/courses?location=&Page=1&level=Undergraduate+2024&subject=&q=Teaching%20English%20as%20a%20Foreign%20Language&mode=>

Назарій Науменко

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сучасна школа є ефективним і динамічним інформаційно-освітнім середовищем, тому майбутні вчителі мають бути готові до активної взаємодії з окремим учнем, групами учнів, учнівським колективом. Доступність, гнучкість освітнього процесу, мобільний і відкритий зв'язок забезпечує змішане навчання. Під час навчання у педагогічному ЗВО майбутні вчителі мають підготуватися, психологічно, методично, технологічно, до забезпечення виконання різноманітних видів освітньої діяльності: завантаження теоретичних матеріалів, організації онлайн консультацій, електронного тестування та анкетування, проведення інтернет-опитування, представлення електронних презентацій, забезпечення своєчасного і об'єктивного контролю і оцінювання, що вони будуть реалізовувати в школі.

Необхідність ґрунтовної підготовки викладачів та майбутніх учителів до створення електронного навчального середовища для організації змішаного навчання не викликає сумнівів. З цією метою започатковано багато різних міжнародних проєктів. Ще 2004-2007 роках освітні організації Румунії, Ісландії, Фінляндії, Латвії, Іспанії об'єдналися у діяльності з реалізації проєкту Comenius 2.1., спрямованого на сприяння педагогічним працівникам в оволодінні компетенціями, що забезпечать ефективне використання в освітньому процесі навчальних закладів змішаного навчання (*Socrates Compendium*, 2004).

Матеріалами проєкту передбачено, що викладачі, які працюють в умовах змішаного навчання, мають навчитися планувати етапи онлайн навчання та проєктувати їх змістове наповнення. Важливою є чіткість у розподілі відповідальності за розробку загального змісту, теоретичних і практичних завдань, інструментів, засобів взаємодії, методів якісної і

кількісної обробки результатів навчальної діяльності. Реалізація кожного з цих п'яти компонентів може відбуватися як за допомогою цифрових носіїв, так і без них, що робить можливості змішаного навчання більш широкими та гнучкими.

Умови змішаного навчання стимулюють вироблення студентом нового бачення власної позиції в освітньому процесі, оволодіння функціями, що рішуче відрізняються від звичної ролі педагога як єдиного носія «правильних» знань, джерела всеосяжної інформації. Трансформація стилю взаємодії викладача зі студентами - художник у студії навчання (Джон Сілі Браун), мережевий адміністратор (Кларенс Фішер), консьєрж (Кертис Бонк), куратор (Джордж Сіменс) (Кухаренко, 2017) – відкриває нові можливості для майбутніх учителів у побудові їх власних викладацьких стратегій. Забезпечення майбутніми вчителями якості освітніх послуг залежить від їх умінь постійно вчитися, використовувати досвід, набутий у ЗВО, з метою планування використання новітніх технологій, впровадження методів індивідуалізації і диференціації навчання, готовності до створення освітнього середовища, сприятливого для творчої діяльності учнів, розвитку їх комунікативних умінь, самореалізації.

Американські науковці, що вели дослідження у межах проєкту організації «The Learning Accelerator» (*The Learning Accelerator*), запропонували перелік якостей, що можуть забезпечити ефективну взаємодію зі студентами в умовах змішаного навчання. Будучи організатором освітньої діяльності, фасилітатором самореалізації кожного студента, компетентним консультантом у певній галузі знань, викладач готує студентів до формування обґрунтованої професійної позиції, інтеріоризації ціннісних орієнтацій і переконань, що відповідають стратегіям діалогу і співпраці. Особистісні якості, адаптаційні та технічні навички викладача виступають інструментами підготовки студентів до сприйняття передових технологій та оволодіння ними.

Спираючись на дослідження зарубіжних науковців (*iNACOL Blended Learning Teacher Competency Framework, 2014; iNACOL The International Association for K-12 Online Learning; Staker, 2012*), окреслимо компетентності, яких має набути майбутній учитель для організації навчальної діяльності школярів в умовах змішаного середовища:

Блок 1. Стыль мислення (mindsets): ціннісні орієнтації та переконання, пов'язані з новим баченням цілей в організації навчальної діяльності, впровадженні інноваційних технологій в освітнє середовище на засадах змішаного навчання.

Блок 2. Особистісні якості (qualities): аналітичність та критичність мислення, рефлексивні здібності, сприйнятливність до нових ідей,

психологічна готовність до самовдосконалення та самореалізації в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, наполегливість, працелюбність, відповідальність тощо.

Блок 3. Адаптаційні вміння (adaptive skills): комплекс умінь, пов'язаних з організацією співпраці, роботою в «команді», що дозволяє в оптимальні строки знаходити конструктивні рішення проблем впровадження інновацій в освітній процес.

Блок 4. Технічні вміння (technical skills): вміння оцінювання навчальних досягнень школярів, вміння організації індивідуальної та групової діяльності за умов онлайн та офлайн навчання, вміння динамічного управління роботою малих і великих груп за умов змішаної навчальної діяльності.

Створення інтегрованого простору змішаного навчання вимагає від викладача виконання різноманітних функцій і відповідних їм умінь. Так, дослідницька функція викладача пов'язана з необхідністю розвивати систему змішаного навчання, визначати ступінь ефективності нових засобів персоналізації навчання, фіксувати певні недоліки технічних засобів; конструктивна функція відповідає за планування освітнього процесу, створення навчальних програм; інтеграційна функція забезпечує раціональне поєднання віртуальних і візуальних технологій у навчанні. Викладач як організатор, керівник, тьютор відповідає за якість методологічних та методичних аспектів освітнього процесу. Водночас особлива увага ним приділяється питанням фасилітації, тобто сприяння впровадженню нової навчальної технології, її адаптації в конкретному освітньому закладі; допомоги студентам у створенні індивідуальної траєкторії навчання; встановлення діалогічних стосунків зі всіма суб'єктами освітнього процесу.

Огляд функцій і відповідних їм компетентностей педагога, визначених зарубіжними науковцями, а також з оперттям на досвід впровадження змішаного навчання у вітчизняну освітню систему, дозволяє акцентувати увагу на важливості трансформації стилю викладацької діяльності в сучасних закладах вищої освіти. Таким чином, від модернізації освітнього середовища, складовою якого виступає сучасний викладач, залежить інтенсивність підготовки майбутніх учителів до впровадження в навчальний процес школи інноваційних технологій, їх налаштованість на створення відповідного інформаційно-освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Кухаренко, В.М. (2017). Проектування програми курсу «змішане навчання». *Інформаційні технологи в освіті*, 4(33), 80-92.
- iNACOL Blended Learning Teacher Competency Framework* (2014).

- iNACOL The International Association for K-12 Online Learning*. Retrieved from: <https://www.inacol.org/wp-content/uploads/2015/02/iNACOL-BlendedLearning-Teacher-Competency-Framework.pdf>
- Socrates Compendium (2004). *Comenius Action 2.1-Training of School Educational Staff*. Retrieved from: http://eacea.ec.europa.eu/static/Bots/docbots/Documents/Compendium/Comenius/Compendium%20C21_2004.pdf.
- Staker, H. (2012). *Classifying K-12 Blended Learning*. *Innosight Institute*. Retrieved from: <https://www.christenseninstitute.org/wp-content/uploads/2013/04/Classifying-K-12-blended-learning.pdf>
- The Learning Accelerator. Blended Learning Educator Competencies*. Retrieved from: <http://leamingaccelerator.org/media/4f1a35f3/TLA-Educator%20Competencies%20v2.2.pdf>

Володимир Нечипоренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ НЕУРЯДОВОЇ СПОРТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

Європейська неурядова спортивна організація (European Non-Governmental Sports Organisation – ENGSO) є представником європейського масового спорту, що займається адвокацією добровільно організованого масового спорту, виступає за рівність, різноманітність та інклюзію в спорті, а також залучення до цієї сфери молоді.

Візією ENGSO є зміцнення впливу масового спорту для сталого розвитку та підвищення інклюзивності спільноти, тоді як місія охоплює представлення, розвиток та адвокацію масового спорту в Європі. ENGSO сповідує такі цінності, як демократія, рівність, інклюзія, сталість, добросовісність та освіченість.

ENGSO виступає за європейську спортивну політику, яка забезпечує стійке громадянське суспільство та сталість спортивного руху за допомогою низки заходів, а саме:

- формування порядку денного європейської спортивної політики відповідно до політичних пріоритетів ENGSO, внеску членів і підтримки Консультативного комітету ЄС;

- подальше посилення впливу ENGSO як надійного захисника до найвищого політичного рівня;

- дослідження та обмін стратегіями та інструментами, щоб підвищити готовність спортивного руху протистояти кризам і продовжувати робити внесок у розвиток окремих осіб, спільнот і суспільства в цілому;

- перетворення ENGSO на центр рівності, різноманітності та інклюзії в Європі.

ENGSO являє собою платформу для розробки й обміну ідеями, які підвищують важливу роль масового спорту в суспільстві через:

- активну розбудову масового спортивного руху, який стимулює стійкі й доступні зміни в громадах і суспільствах;

- об'єднання людей різного віку та походження, які поділяють пристрасть до спорту, і розширення їх можливостей діяти в якості соціальних каталізаторів;

- зміцнення партнерства з відповідними зацікавленими сторонами в спортивному русі та за його межами й організацію відповідних зустрічей для консолідації стабільних мереж для пріоритетів політики ENGSO;

- підтримку членів та інших спортивних організацій у розробленні стратегій рівності для молоді.

ЛІТЕРАТУРА

ENGSO. *Strategy 2024–2027*. URL: <https://engso.eu/wp-content/uploads/2024/01/ENGSO-strategy.pdf>.

Олександр Нечипоренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НА ПРИКЛАДІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейський Союз є надзвичайною платформою для співпраці між націями. Він об'єднує країни для підтримки соціального та економічного розвитку, що підвищує якість життя громадян на всьому континенті. З населенням понад 500 мільйонів людей ЄС прагне сприяти демократії та добробуту в своїх державах-членах, охоплюючи різноманітний культурний і географічний регіон. Ця відданість сприянню прогресу підкреслюється кількома проектами, такими як Європейський молодіжний портал. Молодіжний портал сприяє залученню молоді, надаючи низку інформації щодо стажування, заходів, варіантів фінансування та навчальних курсів, які молоді люди можуть пройти, щоб стати активними водіями у своїх суспільствах. Таким чином, цей портал дозволяє молодим людям з країн ЄС мати можливість очолити трансформаційні зміни на місцевому та глобальному рівнях.

Однією з таких ініціатив є Волонтерська програма Європейського Союзу (European Union Volunteering Program) (2023), що собою інноваційну платформу для молодих людей, які прагнуть отримати досвід, розвинути свої навички й налагодити стосунки поза національними кордонами. Означена програма надає широкі можливості для молоді щодо спілкування з однодумцями й отримання практичних порад від досвідчених професіоналів. Завдяки онлайн-порталу молодь отримує доступ до

різноманітних можливостей для волонтерства: від творчих індустрій і міжкультурного діалогу до громадського здоров'я та зміни клімату. Завдяки такому широкому діапазону доступних можливостей кожен учасник може знайти щось значуще, щоб зробити свій внесок або взяти участь у проєктах, які йому підходять. Програма не обмежується лише випускниками або студентами; вона пропонує безліч ресурсів та ініціатив для багатьох інших зацікавлених сторін, таких як неурядові організації, політики та навіть члени місцевих органів влади. Волонтерська програма Європейського Союзу є найкращим ресурсом для отримання навичок, необхідних для покращення нашого світу.

Волонтерська програма Європейського Союзу 2023 надає учнівській молоді можливість брати активну участь у значущих проєктах, які мають суспільну користь. Учасники можуть вибирати з широкого спектру проєктів, включаючи захист дітей, охорону здоров'я, освіту, інформаційні технології, мистецтво та культуру. Зрештою, ця програма дозволяє молодим людям спрямувати свою енергію на щось варте уваги та змінити ситуацію у своїй громаді та за кордоном. Волонтерська програма ЄС служить сходиною, яка дозволяє мотивованій учнівській молоді налагоджувати стосунки з іншими людьми по всій Європі, а також робити неоціненний внесок у суспільство. З таким широким вибором доступних волонтерських можливостей це, безумовно, один із способів для молоді та пов'язаних із нею зацікавлених сторін отримати цінний досвід і зробити свій внесок у розвиток суспільства, у якому живе.

Для участі у волонтерській програмі потенційний учасник має відповідати низці критеріїв:

- вік від 18 до 30 років;
- потенційний учасник має бути громадянином ЄС або працювати чи навчатися в Європейському Союзі;
- академічний ступінь не має значення;
- особи чоловічої та жіночої статі мають однакові права;
- не потрібно складати IELTS або TOEFL;
- молодіжні організації, політики та інші зацікавлені сторони також можуть подати заявку.

Таким чином, означена волонтерська програма є прикладом широкого залучення учнівської молоді до волонтерської діяльності в країнах ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

European Union Volunteering Program (2023). URL: <https://opportunitiesforyouth.org/2023/04/european-union-eu-volunteering-program-2023-fully-funded/>

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Сучасна мистецька освіта налічує ряд недоліків: домінування пояснювально-ілюстративного типу навчання і репродуктивної діяльності, домінування фронтальної роботи, обмеженість діалогічного спілкування, породжені цими факторами невміння і небажання набувати знання, відсутність мотивів до поцінування мистецької освіти, самоосвіти (саморозвитку). Усе це не сприяє формуванню компетентностей, спроможності особистості застосовувати засвоєні знання й набуті уміння у нестандартних ситуаціях, готовності і умінню діяти, здатності до саморозвитку. Вирішити проблему можна, залучаючи інноваційні педагогічні технології активізації навчання як у підготовці педагога, так і у роботі із школярами.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. За твердженням Т. Захарчук – педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування, їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором (Захарчук, 2010, с. 226).

На сьогодні на новаторську педагогічну практику зорієнтовано значна кількість представників науки, педагогів загальноосвітніх шкіл. У галузі мистецької освіти ці проблеми розглядають ряд науковців: І. Дичківська, О. Дубасенюк, Л. Масол, Т. Захарчук, Г. Сотська, Н. Колесник, О. Піддубна, Т. Шмельова та інші.

Мета статті – висвітлити основні характеристики інноваційних освітніх технологій активізації навчання, конкретизувати найпоширеніші технології навчання та їх взаємозв'язок із методами викладання.

Виходячи з логіки поняття «інноваційна освітня технологія» слід приділити увагу двом її складовим: «інновація» та «освітня технологія». Поняття «інновація» трактують як щось нове, досі не відоме, об'єкти впровадження чи процес, що веде до появи чогось нового.

У педагогічній науці маємо нові терміни – педагогічна інновація, інноваційність, освітня інновація. За твердженням А. Рибальченко «педагогічна інновація – це педагогічне нововведення, цілеспрямована прогресивна зміна, що вносить в освітнє середовище стабільні елементи

(нововведення), що поліпшують характеристики окремих частин, компонентів і самої освітньої системи в цілому (Рибальченко, 2020, с. 75).

О. Топузов вказує на те, що феномен «освітніх інновацій» (новацій), «педагогічних інновацій» – відповідь науковців і педагогів-новаторів на необхідність дослідження й оперативного вирішення суперечностей, які виникають між теорією і практикою освітньої діяльності та новими суспільними запитами до них, новими можливостями організації та здійснення навчально-виховного процесу, які забезпечують новітні наукові відкриття, технічні винаходи й технології (*Педагогічні інновації...*, 2021). На думку науковця – «Педагогічна інновація – це педагогічна ідея, утілена в певній інноваційній педагогічній розробці (дидактичній або виховній системі, технології, методиці, засобах навчання тощо), яка впроваджена в педагогічний процес, збільшує результативність та ефективність процесів виховання і навчання, забезпечує зростання якості освіти... Освітні інновації – це весь комплекс інноваційних розробок, що впроваджуються у сферу освіти. Їх виникнення пов'язане не лише з педагогічною теорією і практикою, а й з іншими науками й галузями суспільної практики» (там само).

Науковці констатують, що педагогічні інновації є основою освітніх інновацій, їх найвагомішою частиною. Слід зауважити: інноваційність відносять і до дидактичної організації навчання, і до його соціально значущих результатів. «Педагогічні інновації можуть здійснюватися як за рахунок власних ресурсів освітньої системи (інтенсивний шлях розвитку), так і за рахунок залучення додаткових потужностей (інвестицій) – новий засіб, устаткування, технологій, капітальних вкладень (екстенсивний шлях розвитку)» (Рибальченко, 2020, с. 75).

Поняття «освітні технології» не має єдиного означення та пояснення суті. Поряд із поняттям «освітні технології» застосовуються також поняття «педагогічні технології», «технології навчання», «технології виховання», «соціально-виховні технології», «технології управління». О. Янкович стверджує, що «на сьогоднішній день існує більше 300 визначень поняття «освітні (педагогічні) технології». Виокремлено декілька підходів щодо тлумачення цих термінів:

- 1) освітня технологія як новітній засіб навчання;
- 2) освітня технологія як відкрита педагогічна система;
- 3) освітня технологія як сукупність дій (система дій) чи діяльність;
- 4) освітня технологія як проект (модель) навчально-виховного процесу;
- 5) освітня технологія як галузь науки або педагогічного знання чи наука» (Янкович та ін., 2015, с. 6-7).

Авторка наголошує, що «підходи до визначення понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», «навчальна технологія», «виховна технологія» тощо є тотожними. Вони відрізняються лише галуззю застосування: освітні технології реалізуються в освітній сфері, навчальні технології – у навчальному процесі, виховні – у галузі виховання, технології управління – в управлінській діяльності» (там само). Об'єднуючим фактором визнано інформаційні технології, оскільки саме вони використовуються як у освітніх, навчально-виховних, так і у інших процесах та технологіях.

Виходячи з означень та характеристик термінів «інновація» та «освітні технології» приходимо до висновку, що інноваційні технології навчання – це технології навчання, які мають незаперечну новизну та спрямовані на вирішення питань освіти на особистісному, навчально-виховному та науковому рівні.

Основою технологій навчання, у тому числі освітніх, є спрямування на досягнення найвищого результату. Тому у структурі інноваційної освітньої технології має бути: концептуальна основа; змістова частина навчання (цілі навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина (організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності тих, хто навчається, та діяльності викладачів – управління навчальним процесом, діагностика навчального процесу).

В освітній технології також повинні бути всі ознаки системи: логіка процесу, взаємний зв'язок усіх частин, цілісність. Їй властиві: керованість, цілеспрямованість, планування, поетапна діагностика, варіювання засобів і методів, корекція результатів (Дубасенюк, 2009, с. 51).

Зміст технології навчання є органічним поєднанням науково обґрунтованого і раціонально відібраного навчального матеріалу та організаційних форм, які створюють умови для збагачення мотивації, стимулювання активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Серед найбільш відомих технологій навчання, які активно використовуються: особистісно-орієнтовані, інтеграційні, колективної дії, інформаційні, дистанційні, творчо-креативні, модульно-розвивальні, інтерактивні технології навчання та викладання, технологія навчальних проектів, інтегровані розвивальні технології, ігрові технології, тренінгові технології, інформаційно-комп'ютерні технології, художньо-педагогічні креативні технології, технологія «діалог культур» тощо.

Згідно досліджень Ю. Бистрової, в освітній практиці різноманітність навчальних технологій дозволяє активно і результативно їх поєднувати через модернізацію традиційного навчання та переорієнтацію його на ефективне, цілеспрямоване (Бистрова, 2015, с. 28). Таким чином

формується своєрідна система інтерактивного навчання у якій логічно поєднано технології.

Загалом будь яка технологія передбачає сукупність методів та форм роботи які забезпечать опанування змісту та досягнення мети. Дослідники технологій вказують на те, що їх залучення у освітній процес є фактором активізації навчання, адже інноваційні освітні технології передбачають використання методів, здатних забезпечити їх реалізацію, тобто методів, звернених до активності студента чи учня, до стимулювання взаємодії між тим хто навчає та навчається, до взаємодії у групах тощо.

Не випадково у сучасній методиці викладання у ЗВО найбільш прийнятною виявилася класифікація, побудована на дієвому підході до навчання. Згідно з нею існують методи:

а) які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні);

б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (навчальні дискусії, проблемні ситуації, професійно-орієнтовані ділові ігри, творчі завдання, пошук і дослідження, експерименти, конкурси, вікторини тощо);

в) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (опитування, залік, іспит, контрольна робота, тестові завдання, питання для самоконтролю, у т. ч. через комп'ютерні освітні системи) (там само).

У наукових розвідках також охарактеризовано методи, які означають як методи активізації навчання, або інтерактивні методи: аналіз помилок; аудіовізуальний метод навчання; брейнстормінг («мозковий штурм»); діалог Сократа (сократів діалог); «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців; ділова (рольова) гра; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; майстер-класи; метод аналізу і діагностики ситуації; метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод проектів; «навчальний полігон»; метод моделювання конкретних ситуацій; круглий стіл, методи фасилітації тощо (Бистрова, 2015; Дубасенюк, 2009; Дяченко-Богун, 2014; Янкович та ін., 2015). Така значна кількість методів дає можливість педагогу активно залучати їх у освітній процес, моделювати ситуації, які не лише активізують його, але й сприятимуть якості, що і є метою впровадження інноваційних освітніх технологій.

Вивчення предметів мистецького циклу має власну специфіку, тому потребує використання інноваційних освітніх технологій активізації навчання як інтерактивної системи. Наприклад, інтерактивна система з викладання композиції може включати такі блоки, як: компетентнісний підхід до вивчення і викладання композиції (метод сократівського діалогу);

«технологія продуктивної діяльності інтелекту», методи підвищення креативної компетентності (аналіз аналогів, творче переосмислення, критичне обговорення); прогнозовані запитання для рольового та ділового зворотного зв'язку (загальна інформація, підготовка і методичні рекомендації з проведення занять, форма оцінки, практичні поради, діагностика досягнень, корекція); робота у малих групах; оволодіння професійними навичками (навчальні вправи як метод); розробка та використання рольових ігор тощо.

Аналогічно можемо формувати інтерактивні системи, які поєднують інтерактивні освітні технології, відповідні їм форми та методи роботи, виходячи із специфіки мистецьких предметів, вікової категорії здобувачів, прогнозованих результатів навчання.

Висновки. Інноваційні освітні технології активізації навчання є технологіями, що мають незаперечну новизну, спрямовані на вирішення питань освіти на особистісному, навчально-виховному та науковому рівні. Їх залучення у освітній процес сприятиме активізації навчання за рахунок поєднання технологій у інтерактивні системи. Подальшого розгляду потребує розробка інтерактивних систем з опорою на інтерактивні освітні технології задля модернізації традиційного навчання та переорієнтації його на ефективне, цілеспрямоване.

ЛІТЕРАТУРА

- Бистрова, Ю. В. (2015). Інноваційні методи навчання у вищій школі України // *Право та інноваційне суспільство*, 1 (4), 27-33.
- Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб.* К.: «Академвидав».
- Дубасенюк, О. А. (2009). Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. У О. А. Дубасенюк (ред.), *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія*, (сс. 14-47). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Дяченко-Богун, М. (2014). Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*, 14, 74-79.
- Кремень, В. Г. (ред.) (2008). *Енциклопедія освіти*. К.: Юрінком Інтер.
- Захарчук, Т. (2010). Інноваційні технології навчання в сучасній школі. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*, 2, 226.
- Кошечко, Н. В. (2013). *Методика викладання у вищій школі: навч. посібник*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.
- Пехота, О. М. (2001). *Освітні технології: навч.-метод. посіб.* К.: А.С.К.
- Педагогічні інновації: від теорії до практики* (2021). URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/about-us/716/>
- Рибальченко, А. М. (2020). Педагогічна інновація як прогресивна зміна в освіті. Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути. *Педагогічні науки. Наукова платформа Open Science Laboratory*. URL: http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7592/1/konf_mizhaluzzevi_disputes_2020.pdf

Стрельніков, В. Ю., Брітченко, І. Г. (2013). *Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ*. Полтава: ПУЕТ.

Янкович, О., Беднарек, Ю., Анджеєвська, А. (2015). *Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально-методичний посібник*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка.

Ярослав Певнев

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СТРУКТУРА ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Медична освіта в Сполучених Штатах включає в себе освітню діяльність, пов'язану з освітою і підготовкою лікарів у країні, при цьому загальний процес йде від початкового рівня освіти до безперервної освіти кваліфікованих фахівців у межах американських коледжів і університетів.

Типова схема медичної освіти представлена нижче. Однак медицина - це багатоманітна професія, яка пропонує безліч можливостей. У США медична школа - це заклад освіти, який має на меті навчання студентів-медиків у медичній галузі. Вступ до медичного університету технічно не може вимагати попереднього ступеня; однак абітурієнти, як правило, повинні закінчити принаймні три роки «домедичних» курсів на університетському рівні, оскільки медичні ступені класифікуються як ступені другого входу в США. Після вступу до медичного училища чотирирічна прогресивна підготовка ділиться на дві приблизно рівні складові: доклінічну (що складається з дидактичних курсів з фундаментальних наук) і клінічну (інтернатура, що відбувається в різних відділеннях навчальної клініки). Після закінчення цих чотирьох років навчання присуджується ступінь доктора медицини (MD) або доктора остеопатичної медицини (DO), залежно від медичного навчального закладу; обидва ступені дозволяють власнику займатися медичною практикою після завершення акредитованої програми резидентури.

На останньому курсі післядипломної медичної освіти студенти вступають до аспірантури за обраною спеціалізацією. Вони відрізняються конкурентоспроможністю в залежності від бажаності спеціальності, престижності програми, а також кількості претендентів по відношенню до кількості наявних місць. Переважна більшість місць виділяється в межах національного комп'ютерного конкурсу, який поєднує в собі переваги претендента з програмними перевагами для кандидатів.

Незважаючи на тенденцію до включення стажувань до категорійної резидентури, однорічне «традиційне ротаційне стажування» (іноді його називають «перехідним роком») продовжує існувати. Деякі програми

резидентури, наприклад, із неврології та офтальмології, не включають рік стажування й починаються після завершення стажування або перехідного року. Деякі здобувачі використовують його, щоб повторно подати заявку на програми, на які їх не прийняли, тоді як інші використовують його як рік для визначення спеціальності. Крім того, лікарі-остеопати «повинні закінчити перший рік навчання, затверджений Американською асоціацією остеопатів (АОА) для отримання ліцензії у Флориді, Мічигані, Оклахомі та Пенсільванії.

Кожна медична спеціальність має свій навчальний план, який визначає тривалість і зміст ординатури, необхідної для проходження практики за даною спеціальністю. Програми варіюються від 3 років після закінчення медичної школи з внутрішньої медицини та педіатрії, до 5 років із загальної хірургії та до 7 років з нейрохірургії. Кожна спеціальна програма навчання або включає рік стажування для задоволення державних ліцензійних вимог, або передбачає, що рік стажування повинен бути завершений до початку програми на другому році навчання в аспірантурі (PGY-2).

ЛІТЕРАТУРА

Medline Plus (2012). *Doctor of Osteopathic Medicine*. U.S. National Library of Medicine of National Institutes of Health.

Medline Plus (2012). *Doctor of Medicine profession (MD)*. U.S. National Library of Medicine of National Institutes of Health.

Оксана Порада

Національний університет «Запорізька політехніка»
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Постійні трансформації у суспільстві впливають на ролі, умови праці та професійний розвиток керівників освітніх установ через надання освіти. Аналіз наукового доробку вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо освітнього лідерства має широкий спектр аспектів від складових та якостей освітнього лідера, оцінки ефективності освітнього лідерства (як індивідуального, так і командного) до особливостей державної політики в освіті й освітніх стандартів. Неабияку увагу наукової царини пригортають професійні ризики та фактори, що можуть сприяти професійній деформації та вигоранню як керівників освітніх закладів, так і вчителів; відмічається що існує певна нестача керівників закладів освіти, а також сумніви та суперечки щодо якості кандидатів на посади керівництва закладами. тощо.

М. Гроган (Grogan, 2014) зауважує, що багато вчених і практиків відмічають нереалізований потенціал лідерства в освітніх закладах для досягнення тривалих змін та реформ освіти. На її думку, лідерство в освітніх закладах стосуються дій поведінки та ставлення тих хто займає офіційні керівні посади. В. Іденс і М. Себальос наголошують, що цілі, які

охоплюють зусилля з реформування освіти (тобто вдосконалення навчання), спрямовані на покращення навчання учнів, залежать від лідерських навичок тих, хто займає традиційні керівні посади, а також від лідерства вчителів (Eadens, & Ceballos, 2022). Аналогічної думки дотримується Б. Малфорд, який вважає, що лідерство впроваджується в різні організаційні контексти в межах освітнього закладу і повноваження керувати необов'язково мають бути в особі лідера, а можуть бути розподілені всередині між адміністративною командою та вчителями. Керівники освітніх закладів можуть значно впливати на ефективність, вдосконалення, спроможність, лідерство вчителів, лідерство в розподілі, організаційне навчання та розвиток закладу, а також допомагати запобігти надмірному зростаючому, а часом і суперечливому зовнішньому тиску. Кваліфікована та добре підтримана команда лідерів у школах може сприяти вихованню почуття власності та мети в підході вчителів до своєї роботи. Але справжнім завданням, на його думку, є спроможність підтримувати стійке вдосконалення, яке потребує лідерських здібностей багатьох, а не небагатьох, але керівники освітніх закладів залишаються вирішальними для подальшого вдосконалення освіти (Mulford, 2003).

На думку А. Клочко, «ефективним лідером освітньої організації є керівник, який має значний вплив на думку й поведінку членів колективу та планує, організовує, контролює діяльність цього колективу для розв'язання завдань, поставлених перед освітньою організацією, передаючи їм своє бачення майбутнього й допомагаючи їм адаптуватися до нового» (Клочко, 2021). Науковець звертає увагу на те, що саме лідерські якості такого керівника слід розглядати за трьома рівнями, які містять компоненти відповідних якостей. Зокрема, в індивідуальному рівні розвитку виокремлено серед індивідуально-особистісного компонента такі якості як активність і домінування; впевненість і самовпевненість; рефлексивність; прагнення до успіху; готовність до ризиків. На рівні внутрішньогрупової взаємодії виокремлюються професійно-харизматичний компонент, що характеризують такими якостями, як професіоналізм в розв'язанні управлінських задач; здатність впливати на людей; довіра до людей; здатність організовувати та вести за собою команду, а також соціально-психологічний компонент, який передбачає комунікативну компетентність; емпатію; емоційну стриманість; міжособистісну чуттєвість; терпимість до людей. Творчий рівень передбачає креативно-лідерський компонент та характеризується креативністю й гнучкістю у поведінці (Клочко, 2021).

Надалі наш науковий пошук буде зосереджено на формах і способах оцінки ефективності освітнього лідерства.

ЛІТЕРАТУРА

- Клочко, А. О. (2021). Лідерство як модель ефективного управління освітньою організацією. *Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія*, В. Р. Міляєва (наук. ред.), (сс. 47–60). Київ; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов. Режим доступу: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659>.
- Eadens, D. W., & Ceballos, M. (2022). Educational Leadership Preparation and Professional Roles: Are We Serving the Needs of Leadership Roles Along the Leadership Continuum? *Journal of Research on Leadership Education*, 18(2). doi:10.1177/19427751221076416.
- Grogan, M. (2014). Educational leadership and social justice in the United States. *Bildung und Erziehung*, 67(3), 299-312. doi: 10.7788/bue-2014-0305
- Mulford, B. (2003). School Leaders: Challenging Roles and Impact on Teacher and School Effectiveness. *OECD Commissioned Paper*. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/school/37133393.pdf>

Анна Потапенко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПОНЯТТЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ КРАЇН ЄС

Позашкільна освіта – поняття, на позначення якого в країнах ЄС використовується термін «неформальна освіта» (non-formal education), являє собою будь-яку організовану, систематичну освітню діяльність, що здійснюється поза межами формальної системи, щоб забезпечити вибрані типи навчання певним підгрупам населення, як дорослим, так і дітям.

Позашкільна (неформальна) освіта спрямована на певні групи учнів, і, як свідчать наукові розвідки, має дві мети. Перша полягає в тому, щоб навчати тих, хто за певних причин не отримує освітні послуги в межах формальної освіти (компенсуючи обмеження формальної системи), тоді як друга мета полягає в тому, щоб заохочувати соціальну інтеграцію шляхом орієнтації на маргіналізованих учнів. Не можемо не погодитися з тими авторами, які стверджують, що неформальна освіта більше зосереджується на потребах та інтересах учнів, ніж формальне навчання, і це означає низку речей. Неформальна освіта передбачає вибір учнем компонентів навчання (наприклад, гнучкі модульні схеми або вибір змісту в межах навчальних програм), більшу свободу для учнів приєднуватися до діяльності чи залишати її (волонтаризм), а також відсутність оцінювання.

Позашкільна освіта пов'язана з ширшим діапазоном навчальних дій, ніж формальне навчання, і це означає, що вона, як правило, менше зосереджується на когнітивних показниках і робить більш збалансований акцент на інтелектуальні, емоційні, соціальні та поведінкові проблеми (Młynarczuk-Sokołowska, 2022). Це зміщення акценту пов'язане з тим, що позашкільна освіта часто спрямована на отримання практичних знань, навичок або компетентностей у конкретному контексті, і тому рідше зосереджується на теоретичному навчанні (Souto-Otero, 2021). Ці наукові

розвідки свідчать про той факт, що неформальна освіта більше зосереджується на процедурних знаннях, ніж на пропозиційних формах знань, які впливають на процеси навчання.

Аналіз наукових розвідок засвідчив, що позашкільна освіта в країнах ЄС має низку особливостей:

- може мати структуру (наприклад, лінійні цілі), але не завжди її має;
- навчанню учнів сприяє непряма навчальна поведінка;
- визнається учнем;
- мотивація до навчання може бути внутрішньою для учня, а навчання передбачається учнем;
- навчання часто має добровільний характер;
- може відбуватися в закладах освіти (наприклад, позашкільної);
- результати навчання можуть не визнаватися через кваліфікацію;
- навчання може не зосереджуватися на пропозиційних знаннях;
- навчання включає когнітивні, емоційні, соціальні та поведінкові елементи;
- курикулум може бути відсутній;
- навчання зосереджено на учневі та його потребах;
- може доповнювати формальне навчання/навчальні програми;
- навчання може не бути пов'язане з соціалізацією.

Таким чином, можемо констатувати, що в країнах ЄС на позначення феномену позашкільної освіти вживається термін неформальна освіта, що є дещо ширшим, але охоплює всі характеристики ключового поняття.

ЛІТЕРАТУРА

- Młynarczuk-Sokołowska, A. (2022). Intercultural non-formal education: What the children think. *Intercultural Education*, 33(1), 82-98.
- Souto-Otero, M. (2021). Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt. *European Journal of Education*, 56(3), 365-379.

Анна Ришкова

Комунальна установа Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №24, м. Суми, Сумської області

ЕФЕКТИВНИЙ ШКІЛЬНИЙ ЛІДЕР: АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД

Освітні лідери відіграють ключову роль у ефективному функціонуванні та розвитку закладу освіти, а також формуванні його іміджу. Успішне керівництво є запорукою злагодженої співпраці всіх учасників освітнього процесу і, як результат, підготовки конкурентоспроможного на сучасному ринку праці випускника.

Разом із тим, таке ефективне керівництво залежить від низки чинників, зокрема професійних та особистісних якостей керівника. У цьому кон-

тексті заслуговує на увагу дослідження американських учених, присвячене характеристиці професійних якостей керівника школи (Lathan, n/d).

По-перше, ефективні керівники шкіл розуміють важливість побудови шкільної спільноти, вони будують і підтримують взаємодію та партнерства з сім'ями та громадами й використовують ці партнерства для розвитку інклюзивних, турботливих і культурно чутливих шкільних спільнот. Для розвитку таких спільнот є важливим, щоб керівники шкіл формували атмосферу довіри та дотримувалися принципу прозорості у взаємодії з батьками, персоналом, членами громади та учнями.

Як наголошують американські дослідники, у школах із високим рівнем довіри:

- учителі мотивовані та готові випробувати нові стратегії, тому що вони довіряють лідерам, які їх підтримають;
- учні мотивовані до навчання та мають тісний зв'язок зі школою, тому що вони довіряють своїм учителям;
- сім'ї підтримують заклад освіти, тому що директор і вчителі побудували з ними довірливі стосунки (там само).

По-друге, ефективні керівники шкіл чітко усвідомлюють, що процес управління закладом є командним, а відтак – вони не можуть зробити все одноосібно. Вони знають, що вони мають оточити себе висококваліфікованими вчителями та іншими фахівцями, а також надавати їм необхідну підтримку, заохочуючи їх постійно вчитися, розвиватися тощо.

Пропонуючи вчителям можливості професійного розвитку та підтримку, а також створюючи середовище, де вчителі можуть експериментувати, впроваджувати інновації та проявляти власні лідерські здібності, директори можуть забезпечити здорове середовище для вчителів, яке матиме позитивні наслідки для учнів.

ЛІТЕРАТУРА

Lathan, J. *10 Traits of Successful School Leaders*. URL: <https://onlinedegrees.sandiego.edu/effective-educational-leadership/>.

Євген Рудницький

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ В США: МАГІСТРАТУРА, ІННОВАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЯ З ІНДУСТРІЄЮ

У США розташовані одні з найбільш відомих установ і університетів у світі, які пропонують магістерські програми з комп'ютерних наук. Проходження магістратури з комп'ютерних наук в США зазвичай триває від одного до двох років, під час яких студенти розвивають компетентності у різних галузях комп'ютерних систем, таких як штучний інтелект, інформаційні технології, програмування, етичне зламування

тощо. До трійки американських лідерів-закладів належать Стенфордський університет, Каліфорнійський університет в Берклі та Університет Карнегі-Меллон (*Masters in...*, n.d.). Це слугує додатковим мотивом для студентів, які розглядають можливість отримання вищої освіти у галузі комп'ютерних наук, особливо в цих американських освітніх закладах.

Щоб утримати темп інновацій та зацікавленість у комп'ютерних науках, сприйняття інформатики поступово змінюється: від уявлення про неї як про додатковий вибірковий предмет, створений вторинно, до розуміння її як фундаментального базового курсу, що надає навички розв'язання проблем і критичного мислення на рівні з фундаментальними науками, такими як біологія, хімія та фізика (Baidya et al., 2018). Крім того, такий перехід відзначає інформатику як важливий інтегральний елемент академічної сфери, де вона взаємодіє з іншими науками та індустрією. Це також допомагає виховати студентів у дусі творчості, високого рівня абстрактного мислення та уміння ефективно працювати в змінному технологічному середовищі. Такий підхід сприяє появі висококваліфікованих фахівців, здатних вносити суттєвий внесок у світ комп'ютерних наук та технологій.

Специфіка освітнього процесу під час підготовки магістрів з комп'ютерних наук в американських університетах зумовлена загальними принципами вищої освіти в США та особливостями галузі комп'ютерних наук. Так, Н. Байд'я зі співавторами зазначають, що в порівнянні з бакалавратом, програми магістратури в галузі комп'ютерних наук в США є найкращими у світі. Це пов'язано з високою якістю навчання, передовими дослідженнями та активною участю в глобальних інноваційних процесах (Baidya et al., 2018).

Те, що магістерські програми привертають студентів із різних куточків світу, свідчить про їхню привабливість. Це можемо пояснити не лише високими академічними показниками, а й також можливістю отримання доступу до передових технологічних розробок та інноваційного середовища. Для студентів, які мають намір розвивати свої навички у галузі комп'ютерних наук та брати участь у важливих дослідженнях, це може стати вагомою перевагою при виборі саме цього напряму та місця навчання.

Щодо інноваційних екосистем, важливою характеристикою є той факт, що ресурси, наявні для науково-дослідної економіки, пов'язані з ресурсами, які створюються комерційною економікою, зазвичай, як частиною прибутку в комерційній економіці. Ще однією особливістю є те, що утворення в межах інноваційної екосистеми може бути або географічно локалізованим, або стратегічно пов'язаним з метою акцентування уваги на розробці конкретної технології. Найвідомішим прикладом географічно локалізованої екосистеми є Кремнієва долина у США (Куліченко, 2021).

У Кремнієвій долині розташовані численні високотехнологічні компанії, і щороку тисячі нових стартапів у сфері технологій розпочинають свій шлях саме тут. Цю високотехнологічну екосистему в основному підтримують фахівці з комп'ютерних наук та суміжних галузей. Технології та розробка продуктів з'являються завдяки кваліфікованим працівникам із вищою освітою, ступенем бакалавра чи магістра, що породжує великий попит на фахівців із такими навичками (Baidya et al., 2018).

Зазначений факт також підкреслює важливість взаємодії між освітою та індустрією в Кремнієвій долині. Ця екосистема успішно функціонує завдяки висококваліфікованій робочій силі, яка має не лише технічні, але й наукові знання. Взаємодія університетів із сектором технологій та інвестиційними фондами сприяє створенню інноваційних рішень, що потім впроваджуються в практику через стартапи та великі технологічні компанії.

Крім того, зазначений попит на фахівців із вищою освітою вказує на постійну потребу у вдосконаленні та розвитку технічних навичок. Це свідчить про динамічний характер галузі та постійну необхідність адаптації до новітніх технологічних та індустріальних викликів.

Отже, в США провідні університети пропонують магістерські студії з комп'ютерних наук, де студенти розвивають компетентності в різних галузях. Програми відзначаються високою якістю та активною участю в глобальних інноваціях. Кремнієва долина є прикладом інноваційної екосистеми, де взаємодія університетів із сектором технологій підтримує створення інноваційних рішень. Постійний попит на американську вищу освіту з комп'ютерних наук свідчить про динамічний характер галузі та необхідність адаптації до технологічних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

- Куліченко, А. К. (2021). *Теоретичні та методичні засади інноваційної діяльності медичних коледжів університетів США* (дис....д-ра пед. наук : 13.00.01). Суми. (Kulichenko, A. K. (2021). *Theoretical and methodological foundations of innovation activity of medical colleges at U. S. Universities*. (DSc thesis). Sumy.).
- Baidya, N., Mathuram, W. D., Renavikar, A., Kim, J. H., Jupally, J. R. & Guduru, R. R. (2018). An Overview of Computer Science Master Degree Programs in the State of California. *International Journal on Integrating Technology in Education*, 7(3), 1-9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1440854>
- Masters in Computer Science USA | Top Schools to Target*. (n.d.). Retrieved from: <https://mentr-me.com/blogs/masters-in-computer-science-in-the-usa>

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Проблеми інтернаціоналізації освіти вже понад 40 років є предметом розгляду світової академічної громади. Однак, якщо протягом тривалого часу інтернаціоналізація стосувалась здебільшого вищої (післясередньої) освіти, то сьогодні йдеться про всі освітні ланки, що стало особливо значимим у контексті формування принципово нового утворення Європейського простору освіти, що об'єднує не тільки вищу, а всі освітні ланки в країнах-членах ЄС. Отже, йдеться про нові суб'єкти та виміри інтернаціоналізації, серед яких найбільш інтенсивно досліджуваний процес розвивається наразі в системах професійної освіти і навчання (ПОН).

Керуючись документами ЄС, «під професійною освітою та навчанням розуміємо освіту та навчання, які мають на меті надати молоді та дорослим знання, навички та компетентності, необхідні для конкретних професій або більш широкої участі на ринку праці» (Council Recommendation, 2020). Згідно з визначенням Cedefop ПОН може надаватися в офіційних і неформальних умовах на всіх рівнях Європейської рамки кваліфікацій (EQF), включаючи рівень вищої освіти (Cedefop, 2014).

Виокремлюємо соціально-економічні, політичні та демографічні чинники як найбільш значимі у перетворенні інтернаціоналізації ПОН на пріоритет європейської освітньої політики та практики.

Щодо сутнісних основ процесу інтернаціоналізації ПОН, вважаємо за доцільне розглядати їх змістові, методичні, організаційні та управлінські засади.

До *змістових засад* досліджуваного процесу відносимо такі:

- поєднання міцної основи базових навичок (мовна, числова та ІТ-грамотність), загальних, м'яких, професійних і трансверсальних компетентностей, що включають підприємницькі навички, критичне мислення, а також навички управління кар'єрою. ПОН посилює свою здатність готувати працівників не лише до наявних робочих місць, а й до майбутнього працевлаштування та створення робочих місць на європейському ринку праці;

- активізація в освітньому процесі зусиль щодо розвитку демократичного громадянства та європейських цінностей;

- навчання стане більш гібридним, що стосується профілю закладу, цільової групи, навчальних програмах та навчального середовища:

розмивання кордонів між ПОН та загальною освітою, між початковою, вищою та неперервною ПОН, між професійною та загальною вищою освітою.

Методичні засади досліджуваного процесу визначаємо таким чином:

- навчання в системі ПОН набуває студентоцентрованого характеру, забезпечує гнучкі та модульні можливості для здобуття освіти, включаючи можливості мобільності з метою досягнення максимального рівня успішного завершення навчання;

- відбувається розширення застосування міждисциплінарного підходу та інноваційних навчальних засобів, які сприяють креативності учнів і враховують нові пріоритети, визначені міжнародним економічним ландшафтом, що розвивається в контексті четвертої промислової революції, яка має глобальне поширення.

Організаційними засадами розвитку ПОН, що набули міжнародного виміру, стали такі:

- посилення двосторонніх зв'язів між початковою й неперервною ПОН та європейським ринком праці. Це означає, що провайдери все частіше пропонують навчальні курси для дорослих працівників. Таким чином, актуалізуються політичні підходи та рамки професійної освіти, орієнтовані на попит, на практику, що є гнучкими та оперативними;

- європейська система ПОН поєднує збалансовує підхід, орієнтований на процес, що враховує вхідні параметри, ресурси й пропозицію, з підходом, орієнтованим на результати і наслідки, з огляду на необхідність задоволення очікувань учнів щодо відповідних навичок, роботодавців щодо потреб у навичках та збільшення продуктивності праці, і потреб суспільства з огляду на очікуваний внесок у економічне зростання та соціальну згуртованість.

- системи ПОН розробляють механізми «швидкого реагування» з метою прогнозування навичок для врахування потреби європейського ринку праці як для стабільних шляхів надання основних кваліфікацій/навичок, так і для гнучких форматів додавання нових навичок або навичок вищого рівня, що передбачає участь соціальних партнерів.

Щодо *управлінських засад* інтернаціоналізації ПОН, відзначаємо такі тенденції:

- управління ПОН здійснюватиметься спільно за участю основних зацікавлених сторін і впроваджуватиметься на національному, регіональному, місцевому, інституційному та галузевому рівнях.

- управління освітою й професійною підготовкою є пов'язаними з політикою зайнятості й соціальною політикою на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях;

- залучення соціальних партнерів, а також зацікавлених сторін, таких як провайдери та здобувачі ПОН, у розробці, реалізації та управлінні відповідними політиками буде посилюватися.

Отже, вважаємо за можливе констатувати, що процес інтернаціоналізації ПОН набуває в ЄС системного характеру, є спрямованим на надання досконалої та інклюзивної освіти та навчання, створює можливості як для економічної, так і для соціальної згуртованості, підтримки конкурентоспроможності, розумного, інклюзивного й стійкого розвитку, а також сприяє демократичному громадянству та європейським цінностям.

Тао Є

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРКУЛЬТУРНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПРИЙНЯТТЯ РІЗНОМАНІТНОСТІ ТА ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

Інтеркультурна толерантність – це поняття, що часто використовується поряд із такими поняттями як «різноманітність» і «прийняття». Це концепція, яка має величезну силу в сприянні мирному співіснуванню між представниками різних народів і культур та прийняттю відмінностей. У сучасному світі, що стає все більш взаємопов'язаним, розуміння та практика інтеркультурної толерантності стала важливішою, ніж будь-коли.

За своєю сутністю інтеркультурну толерантність можна трактувати як готовність приймати й поважати переконання, думки та дії інших, навіть якщо вони відрізняються від власних. Інтеркультурна толерантність виходить за межі простого визнання різноманітності; вона вимагає щирого нейтралітету та емпатії до інших. Толерантність не означає, що ми повинні погоджуватися з будь-якою точкою зору чи поведінкою чи потурати їм, а радше те, що ми визнаємо й поважаємо право інших дотримуватись і висловлювати власну точку зору.

На практиці толерантність проявляється різними способами, як на індивідуальному, так і на суспільному рівні. Наприклад, її можна побачити в здатності особистості брати участь у цивільному дискурсі та вислуховувати протилежні точки зору, не вдаючись до ворожості. Толерантність також передбачає визнання й повагу до різноманітності походження, культури та традицій представників різних культур, які співіснують у певній спільноті.

Для того, щоб виховати інтеркультурну толерантність, важливо виявляти відкритість і бажання вчитися в інших. Активно слухаючи та намагаючись зрозуміти різні точки зору, можна розширити власний світогляд і кинути виклик будь-яким упередженим думкам чи

упередженням. Практикуючи емпатію та ставлячи себе на місце іншого, можна краще оцінити його досвід і точки зору. Цю емпатію можна виховати, читаючи різноманітну літературу, беручи участь у програмах культурного обміну або просто спілкуючись із представниками інших культур.

Необхідно зауважити, що толерантність – це не статичний стан, а постійний процес, який вимагає безперервної освіти, саморефлексії та відданості боротьбі з власними упередженнями. Активно беручи участь у дискусіях про толерантність, сприяючи інклюзивності в спільнотах і підтримуючи ініціативи, які вшановують різноманітність, особистість може зробити свій внесок у створення більш толерантного та гармонійного світу.

Розуміння та сприйняття концепції толерантності має важливе значення для побудови суспільства, яке цінує різноманітність і сприяє мирному співіснуванню. Практикуючи толерантність у повсякденному житті, можна розвивати емпатію, долати розбіжності та створити більш інклюзивний та прийнятний світ для всіх.

Прийняття різноманітності має вирішальне значення в сучасному світі, оскільки воно приносить безліч переваг окремим особам, громадам і суспільству в цілому. Цінуючи та поважаючи відмінності, які існують між людьми, можна створити більш інклюзивне й гармонійне середовище, де кожен відчуває себе прийнятим і поважаним.

Сприйняття різноманітності дозволяє задіяти багатство перспектив і досвіду. Коли представники різних культур збираються разом, вони приносять унікальні знання та ідеї, які можуть привести до інновацій та зростання. Наприклад, багато успішних компаній активно прагнуть до різноманітності у своїй робочій силі, оскільки доведено, що це покращує креативність і здатність вирішувати проблеми. Охоплюючи різноманітні точки зору, організації можуть краще зрозуміти потреби своїх клієнтів і адаптувати свої продукти чи послуги відповідно до них.

Різнманітне та інклюзивне суспільство також сприяє соціальній єдності та зменшує упередження та дискримінацію. Коли ми спілкуємося з людьми різних культур, рас, релігій або статі, ми отримуємо ширше розуміння світу та кидаємо виклик нашим упередженим уявленням. Такий вплив допомагає зламати стереотипи, виховувати співчуття й толерантність. Тематичні дослідження показали, що різноманітні спільноти часто є більш стійкими та краще пристосовані для спільного вирішення соціальних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

Tolerant: The Power of Tolerance: Embracing Neutrality in Diversity. URL: <https://fastercapital.com/content/Tolerant--The-Power-of-Tolerance--Embracing-Neutrality-in-Diversity.html#:~:text=Tolerance%20can%20be%20fostered%20through,opportunities%20for%20growth%20and%20learning.>

ПАРАДИГМА «ІНДУСТРІЯ 5.0» ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ»

Процеси глобалізації та стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво впливає на суспільство. Наразі воно вступає в новий етап свого розвитку, основоположним для якого є концепція «Індустрія 5.0» зорієнтована на об'єднання потужностей технологій зі здатністю людей до творчого й інноваційного мислення, яка ставить у центр уваги людину і використання технологій для підтримки та покращення якості праці та наголошує на важливості навчання, перекваліфікації та розвитку навичок, щоб люди могли ефективно використовувати нові технології та адаптуватися до змін у робочому оточенні.

Цифрові компетентності – не єдині, які будуть актуальними для фахівців майбутнього. Світовий Економічний Форум – міжнародна неурядова організація, що об'єднує політичних, академічних та економічних лідерів для вирішення проблем, з якими стикається сучасний світ на різних рівнях, окреслив черговий список навичок, важливих для успіху в майбутньому. Наразі спрогнозовано потреби до 2025 року, на які варто орієнтуватися:

- аналітичне мислення та інноваційність;
- активне навчання та навчальні стратегії;
- комплексне вирішення проблем;
- критичне мислення та аналіз;
- креативність, оригінальність та ініціативність;
- лідерство і соціальний вплив;
- використання, моніторинг і контроль технологій;
- проектування технологій та програмування;
- стійкість, стресостійкість та гнучкість;
- аргументованість, вирішення проблем та генерування ідей (*The Future of Jobs Report 2020, World Economic Forum 2020, October 20*).

Варто зауважити, що незмінними порівняно з аналогічними переліками 2015 та 2020 років залишилися наскрізні (трансверсальні) компетентності з деякими доповненнями. Найважливішим оновленням стало активне навчання та навчальні стратегії, оскільки саме вміння активно й ефективно вчитися є запорукою успіху в майбутньому, що визначатиметься динамічними змінами, необхідністю та готовністю до перекваліфікації.

Трансформація до нового типу суспільства зумовлює істотні зміни й в організації освіти як її основи, оскільки рівень компетентності фахівців є одним з чинників успішності реалізації концепції Індустрії 5.0. Потреби у

сучасних компетентних фахівцях зростають так же швидко, як і розвиваються технології, а заклади освіти мають задовольнити цей попит.

Освіта 5.0 починається з людей і передбачає підготовку інтелектуально, соціально та емоційно сильних особистостей, які дбають про особистісний розвиток як загальну мету та власне здоров'я. З огляду на це, освіта 5.0 має бути зорієнтована на:

- визнання та розвиток людських якостей (інноваційність, творчість, критичне мислення, аналітичні здібності тощо) центральним компонентом компетентностей та ролей, які найкраще виконують люди;
- урахування потреб ринку праці, суспільства та здобувачів освіти;
- потрактовування здобувачів освіти як агентів змін і їх активне залучення до розроблення та впровадження освітніх програм;
- навчання взаємодії з технологіями, зокрема безпеці та ергономіці, необхідності підтримувати фізичне та психічне здоров'я, попереджати можливі наслідки надмірного впливу технологій;
- навчання протягом усього життя;
- забезпечення свободи цілей та результатів навчання з метою забезпечення персоналізованого та особистісного навчання.

Перехід до Освіти 5.0 зумовлює цілісну освітню трансформацію, що виявляється в переосмисленні ключових цілей та конкретних завдань у контексті парадигми «Індустрія 5.0»; створенні ефективних навчальних екосистем, які залучають усі ключові групи зацікавлених сторін, зокрема фахівців-практиків; оновленні навчального контенту з урахуванням концептуальних засад Індустрії 5.0; створенні освітнього середовища, що базується на стимулюванні міждисциплінарної орієнтації, дизайнерського та аналітичного мислення, командного духу, колективного вирішення проблем, вмінь передбачати ризики тощо; визначенні інструментів та механізмів досягнення поставлених цілей; розробленні відповідних критеріїв оцінювання та визнання для Освіти 5.0 та забезпечення її якості.

Варто зауважити, що переосмислення потребує місце гуманітарної складової освіти, зокрема її посилення, у зв'язку з інтегрованістю технологій майже в усі сфери суспільного життя.

Підсумовуючи зазначимо, що перехід до Індустрії 5.0 має вагоме значення для України в контексті величезних втрат останнього десятиліття та війни і передбачає розроблення дієвих стратегій для відновлення та зростання людського капіталу.

ЛІТЕРАТУРА

The Future of Jobs Report 2020, World Economic Forum 2020, October 20. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020>.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД МАЛЬТИ

Європейська школа права є вершиною юридичної освіти, пропонуючи виняткове академічне середовище для студентів, які прагнуть стати професіоналами в галузі права. Європейська школа права, приділяючи особливу увагу академічній досконалості, практичній підготовці та професійному розвитку, готує студентів до впевненого та чесного орієнтування у складнощах юридичного світу. Вивчення права в Європейській школі права виходить за рамки набуття юридичних знань та технічних навичок. Метою юридичної освіти в Міжнародному європейському університеті на Мальті є формування всебічно розвинених юристів з глибоким розумінням ролі права в суспільстві, відданістю справедливості та здатністю критично аналізувати складні правові питання. Надаючи комплексну юридичну освіту, Європейська школа права готує студентів до широкого спектру професій у юридичній сфері та за її межами. Метою Міжнародного європейського університету на Мальті є надання комплексної навчальної програми, яка готує студентів до суворих умов юридичної практики.

Міжнародний європейський університет на Мальті надає пріоритет можливостям експериментального навчання, таким як тематичні дослідження та судові дебати, щоб надати студентам практичний досвід і допомогти їм розвинути навички та знання, необхідні для досягнення успіху в майбутній професійній діяльності. Європейська школа права пропонує комплексну навчальну програму, що охоплює різні аспекти права, включаючи конституційне право, кримінальне право, корпоративне право, міжнародне право тощо. Студенти отримують всебічне розуміння правових принципів, що дозволяє їм вирішувати різноманітні правові проблеми та адаптуватися до мінливого правового середовища. Європейська школа права підтримує високі академічні стандарти та створює складне, але сприятливе навчальне середовище. Студенти беруть участь у реальних курсових роботах, захоплюючих дискусіях та критичному аналізі правових теорій та принципів. Навчальний процес розвиває сильні аналітичні навички та навички вирішення проблем, відточуючи їх здатність ефективно вирішувати складні правові питання.

Європейська школа права визнає важливість практичного досвіду в юридичній освіті. Проходячи стажування, імітаційні судові змагання та імітаційні судові процеси, студенти Міжнародного європейського університету на Мальта отримують практичний досвід застосування правових принципів. Ці можливості розвивають такі важливі навички, як

дослідницькі, навички усної та письмової комунікації, навички ведення переговорів та консультування клієнтів. У світі, який стає все більш взаємопов'язаним, Європейська школа права пропонує міжнародний погляд на право. Навчаючись в IEU разом зі студентами з різним культурним та правовим бекграундом, мальтійські студенти можуть розвинути глобальне мислення та отримати розуміння різних правових систем та підходів. Отриманий освітній досвід і знання готують їх до успіху в юридичній професії, яка стає все більш глобалізованою.

Практична підготовка відіграє ключову роль у формуванні в юристів-початківців навичок, досвіду та впевненості, необхідних для досягнення успіху в динамічній та складній галузі права. Однією з головних переваг практичної підготовки на юридичних курсах Міжнародного європейського університету є її здатність подолати розрив між теоретичними знаннями та практичним застосуванням. У той час як академічна підготовка забезпечує фундаментальне розуміння правових концепцій, практичні заняття дають студентам можливість застосувати ці знання в практичних ситуаціях. Набуваючи практичного досвіду, студенти Школи європейського права розвивають здатність аналізувати правові проблеми, визначати актуальні правові принципи та пропонувати практичні шляхи їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

European School of Law. URL: <https://malta.ieu.com.ua/european-school-of-law/>

Сергій Товстуха

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ДОСВІД ЄС

У сучасних умовах підготовка фахівців садово-паркового господарства в країнах ЄС набирає все більших обертів, що пов'язано як із потребами на внутрішньому, так і на глобальному ринках праці.

Загалом у Європі налічується понад 4000 закладів вищої освіти, які пропонують широкий спектр освітніх програм підготовки фахівців садово-паркового господарства на всіх трьох рівнях вищої освіти: бакалаврському, магістерському та докторському. Більшість освітніх програм, які пропонують європейські університети, є англійськими, що розширює доступ до них іноземних студентів.

Так, наприклад, Університет Джона фон Неймана (м. Кечкемет, Угорщина) пропонує бакалаврську програму в галузі садово-паркового господарства, спрямовану на підготовку фахівців, які зможуть планувати, контролювати й організовувати виробничі процеси в промислових масштабах; керувати завданнями, пов'язаними із заготівлею, розподілом

та зберіганням продукції; виконувати основні спеціалізовані управлінські завдання в галузі садово-паркового господарства; а також ефективно створювати незалежні садово-паркові господарства й управляти ними.

Університет прикладних наук Айреса, Алмере, Нідерланди пропонує програму бакалаврського рівня з міжнародного садівництва та менеджменту, яка орієнтована на такі напрями професійної зайнятості майбутніх фахівців:

- консультування в галузі садово-паркового господарства;
- продажі/рахунки-фактури/управління бізнесом у секторі садово-паркового господарства;
- підприємництво та управління бізнесом;
- наукові дослідження в садово-парковому господарстві.

Варто зауважити, що досліджувана галузь постійно зазнає змін, зумовлених розробленням нових продуктів, збільшенням попиту на нетрадиційних ринках і перенесенням виробництва в райони зі сприятливим виробничим кліматом, як у фізичному, так і в діловому плані.

Разом із тим, сільськогосподарське виробництво в Європі стикається з серйозними проблемами, пов'язаними з тим, як і де виробляти продукцію для все більш вимогливих споживачів і конкурентного ринку. Відтак, надзвичайно актуальною є саме підготовка майбутніх менеджерів та консультантів у цьому секторі, які будуть широко обізнані із інноваційними методами садівництва й селекції рослин, а також навичок управління міжнародним бізнесом.

Відповідно, випускники Університету прикладних наук Айреса мають можливість у межах згаданої вище освітньої програми отримати знання про кращі практики Нідерландів, як однієї з провідних країн ЄС у сфері садівництва та селекції рослин. Таким чином, менеджер середньої ланки в квітково-продовольчому секторі повинен знати, з одного боку, основні процеси в садівництві, проблеми, які мають першорядне значення для сектора, нові розробки, отримані в результаті досліджень, а з іншого боку, маркетинг і процес продажу, включаючи логістику, яка має першорядне значення для вантажів, які швидко псуються. Крім цього, успішний менеджер матиме змогу сформулювати міжнародну обізнаність і досвід роботи в міжнародному середовищі, у якому будуть відбуватися як виробництво, так і продажі, а також здатність справлятися з культурними відмінностями.

Після успішного завершення цієї однорічної програми випускники отримають ступінь бакалавра інженерних наук у галузі менеджменту та агробізнесу.

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

У ХХІ столітті людство стикається з численними глобальними викликами, які потребують комплексних та інноваційних підходів. Зміни в технологіях, економіці, екології та культурі вимагають від освіти нових стратегій, спрямованих на підготовку громадян, здатних адаптуватися до непередбачуваного та брати участь у глобальному розвитку. У цьому контексті міжнародна освіта виявляється ключовим чинником, який допомагає індивідам розуміти та взаємодіяти в глобальному світі.

Сучасний світ стикається зі складними проблемами, такими як зміна клімату, епідемії, масштабні міграції та економічні труднощі. Ці виклики не мають національних кордонів, і їх вирішення вимагає співпраці та розуміння міжнародного співтовариства. Однак багато людей, навіть в сучасних умовах, обмежують свій кругозір на національних рамках, не розуміючи повною мірою взаємозв'язку та взаємозалежності країн.

Даною темою цікавляться багато науковців по всьому світу. Професор Клеа Андерсон є експертом у сфері міжнародної освіти та глобального співробітництва (Андерсон, 2021). Автор численних публікацій, спрямованих на розвиток освіти у світі, який постійно змінюється. Луї Тіша - спеціаліст у вивченні технологій для глобальної освіти. Дослідження фокусуються на впровадженні сучасних засобів комунікації для полегшення глобальної взаємодії в освітніх процесах (Тіша, 2019).

Сучасні вчені та дослідники внесли значний вклад у розвиток та розуміння ключових аспектів сучасної освіти, а їх дослідження формують сучасний науковий погляд на освітні тенденції у ХХІ столітті.

Міжнародна освіта виступає каталізатором глобальної свідомості та розуміння. Вона допомагає виховати громадян, які можуть думати глобально, а не обмежено. Учні, які знають про культури, традиції та проблеми інших країн, стають більш толерантними та готовими приймати світ у всій його різноманітності.

Міжнародна освіта також готує молодь до участі в глобальних ініціативах та розв'язанню великих проблем. Засвоєння інтернаціональних перспектив допомагає створити нове покоління лідерів, які сприймають виклики глобального розвитку як свою відповідальність.

Важливим елементом міжнародної освіти є інтернаціоналізація освітніх програм. Студенти мають можливість отримати досвіду або дослідження в інших країнах, де вони можуть зустрічатися з новими

культурами, мовами та підходами до навчання. Це допомагає розвивати у них гнучкість мислення, адаптаційні навички та готовність працювати у міжнародному середовищі (Молчанова, Кондратенко, 2022).

Інтернаціоналізація також стосується включення міжнародних елементів у програми вивчення, щоб створити максимально реалістичне представлення глобальних питань. Знання міжнародних проблем дозволяє студентам розвивати критичне мислення та вміння аналізувати складні ситуації.

Глобалізація, технологічний розвиток, екологічні питання, соціальні зміни – усе це вимагає нового підходу до освіти.

У світі, де глобальні виклики стають все більш складними, міжнародна освіта стає ключем до розуміння та вирішення проблем. Майбутнє потребує від нас спільних зусиль у вихованні поколінь, готових працювати над глобальними завданнями, такими як збереження природи, соціальна справедливість та боротьба зі світовими кризами.

Міжнародна освіта в контексті XXI століття є необхідним інструментом для формування громадян, здатних розуміти та взаємодіяти в глобальному світі. Розвиток інтернаціональних перспектив та сприйняття культурного різноманіття робить освіту потужним засобом вирішення глобальних викликів. Подолання цих викликів можливе лише за умови об'єднаних зусиль та здатності розглядати проблеми на світовому рівні (Фіалковська, 2016).

Засвоєння міжкультурної компетентності та розвиток критичного мислення допомагають індивідам не лише адаптуватися до змін, але і активно впливати на світовий розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

- Андерсон, К. (2021). *Освіта для глобального громадянина: нові виклики та можливості*. Кембриджський університет.
- Гриньова, О.В., Штанько, Т.В., Станкевич, М.О. (2017). Освітні виклики для України в умовах глобалізації. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, 137-146.
- Тіша Л. (2019). *Міжнародна освіта: глобальні перспективи та майбутнє*. Кембриджський університет.
- Молчанова, Т.В., Кондратенко, С.М. (2022). Розвиток міжнародної освіти в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Педагогіка*, 65.
- Полянська, О. Ф. (2017). Міжнародна освіта як чинник глобальної ідентичності. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 68-76.
- Фіалковська, І. І. (2016). Інтеграція міжнародного досвіду в систему вищої освіти України: теоретичний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії, тенденції, перспективи*, 37, 118.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Нині актуалізується проблема пошуку інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, зокрема шляхом створення інноваційних альянсів закладів вищої освіти.

Одним із таких альянсів є Європейський університет EU4ART, створений чотирма закладами вищої освіти в галузі образотворчого мистецтва (Угорським університетом образотворчого мистецтва (Угорщина), Дрезденською академією образотворчого мистецтва (Німеччина), Академією образотворчого мистецтва в Римі (Італія), Академією мистецтва Латвії (Латвія)), що має на меті розробку спільних гнучких навчальних програм у галузі живопису, скульптури та графіки.

Нові навчальні програми базуються на міждисциплінарності та міжнародному підході, інтегруючи інноваційні педагогічні методики, у тому числі й цифрові технології.

Запропоновані інноваційні навчальні програми мають стати зразком для інших європейських університетів, об'єднання яких сприятиме досягненню мети – створенню Європейського віртуального університету мистецтв до 2025 року.

EU4ART створив спільну структуру для обміну художніми техніками, конкретними знаннями та практичним досвідом. У розвитку Європейської мережі воркшопів для викладання та мистецької практики EU4ART має досліджувати вплив, актуальність і вимоги до викладання технік прикладного мистецтва та традицій у все більш цифровому світі. Взаємозв'язок між історичними техніками та сучасними технологіями і матеріалами, які так само викладаються в академіях мистецтв, викликає питання щодо їхніх специфічних якостей. У цьому контексті та на додаток до цього EU4ART розглядатиме з точки зору професійної практики, а не теорії, роль мистецтва у формуванні безперервності й визначенні ідентичності як однієї з першооснов «європейської вищої освіти». Студенти матимуть можливість плавно, без труднощів переходити з одного закладу в інший.

Ще одна інноваційна риса Європейського університету EU4ART полягає в тому, що на відміну від практик вищої освіти, що склалися в інших сферах, результат діяльності виявлятиметься у творах мистецтва, які виражатимуть спільну європейську ідею, розмаїття культур, використання нових технологій та ролі образотворчого мистецтва в XXI ст. Вони будуть фізично проявлені, доступні суспільству загалом через

виставки. EU4ART має сприяти зміцненню свідомості європейської ідентичності, поширювати спадщину та підтримувати різноманітність європейської культури, зосереджуючись на образотворчому мистецтві.

EU4ART переслідує низку цілей: перетворення освіти в галузі образотворчого мистецтва на інструмент трансферу знань щодо конкретних навичок, що разом зі спільним використанням ресурсів, забезпечить викладання найвищої якості; підтримка міждисциплінарності за допомогою вибіркового курсів; посилення співпраці за допомогою спільних робочих груп та інструментів у напрямку створення спільного курикулуму, системи наставництва, оновлення методичного забезпечення, проведення спільних виставок, конференцій, досліджень мови мистецтва, курсів мови мистецтва, розвитку мобільності студентів і викладачів, створення спільного веб-сайту тощо.

Практична реалізація окреслених цілей можлива за допомогою створення інноваційних педагогічних моделей, використання потенціалу цифрових технологій та навчання на робочому місці.

ЛІТЕРАТУРА

EU4Art Alliance for Common Fine Arts Curriculum. URL: <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/european-universities-factsheet-eu4art.pdf>.

Жанна Чернякова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі світового розвитку освіта відіграє ключову роль у формуванні майбутнього суспільства. Стійкий розвиток суспільства в контексті глобальних викликів, а саме проблеми екології, соціальної нерівності, технологічного розвитку і кризи цінностей, вимагають трансформаційних змін у сфері освіти. Освіта для стійкого розвитку повинна сприяти створенню мирного співіснування у свободі та процвітанні та сприятливого середовища для нинішніх та майбутніх поколінь. Освіта для стійкого розвитку не тільки підвищує обізнаність про складність наявних проблем, але й сприяє комунікації щодо стійкого розвитку та реалізації його настанов, стимулює людей різного віку, статі та культури до розробки альтернативних уявлень про сприятливе стійке майбутнє та до творчої співпраці з іншими заради реалізації цього бачення. Наголосимо, що метою виступає розвиток здатності людської особистості до критичної рефлексії та системного й орієнтованого на майбутнє мислення, а також і до запровадження в реальне життя практик, що сприяють стійкому розвитку.

Трансформація вищої освіти передбачає досягнення Цілей сталого розвитку – 2030, прийнятих Організацією Об'єднаних Націй, які визначають план дій для побудови справедливого, економічно розвинутого, екологічно збалансованого та соціально відповідального світу.

У контексті дослідження проблеми проаналізуємо Звіт «Цілі сталого розвитку – 2030» (Sustainable Development Goals – 2030), який було прийнято Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році. Так, у ньому визначено 17 глобальних цілей сталого розвитку, що стимулюють соціальний, економічний та екологічний прогрес. Саме дані цілі визначають загальний контекст для трансформації освіти серед яких Ціль 4. Якісна освіта.

У документі ЮНЕСКО «Освіта для сталого розвитку: Навчальні цілі» (Education for Sustainable Development: Learning Objectives) сформульовано основні цілі та завдання освіти для сталого розвитку. Наступний документ ЮНЕСКО «Викладання та навчання для сталого майбутнього: мультимедійна освітня програма для вчителів» (Teaching and learning for a sustainable future: a multimedia teacher education programme) пропонує концепцію та підходи до освіти для сталого розвитку.

Дослідимо більш детально, які саме цілі і задачі повинно вирішити широке коло професіоналів. Освіта сталого розвитку є основою для формування ключових міждисциплінарних компетенцій у галузі сталого розвитку, актуальних для здобутків всіх цілей сталого розвитку. Крім того, Освіта на користь сталого розвитку може сприяти отриманню спеціальних знань, формуванню навичок та вмінь, необхідних у рамках діяльності щодо досягнення конкретної цілі сталого розвитку.

Ключові міждисциплінарні компетенції, необхідні для досягнення всіх цілей сталого розвитку. В сучасних умовах суспільство стикається з новими викликами, а саме безперервно зростаюча складність і посилення невизначеності, зростаючий індивідуалізм та неоднорідність соціуму, поширення економічного та культурного уніформізму, деградація життєво важливих для людини екосистемних послуг, що зростає ступінь вразливості та ймовірності стихійних лих та техногенних катастроф.

Таким чином, актуалізується питання самоорганізації людей та використання ними творчих підходів, оскільки складність ситуації така, що не дозволяє знаходити потрібні відповіді у рамках стандартних процесів пошуку рішень, що передбачають суворе дотримання затвердженого плану. Людям необхідно навчитися розумітися на складнощах світу, у якому вони живуть. Вони повинні вміти взаємодіяти, формулювати свою точку зору та робити конкретні кроки на користь позитивних змін. Так, компетенції і є взаємодією знань, здібностей,

навичок, мотивації та емоційної схильності, які набуваються в ході практичної діяльності на основі досвіду та критичного аналізу.

Схарактеризуємо ключові компетенції у сфері сталого розвитку: компетенція системного мислення (вміння виявляти та осмислювати взаємозв'язки, аналізувати складні системи, розуміти принципи взаємозв'язку між системами на різних рівнях, діяти в умовах невизначеності); прогностична компетенція (здатність розуміти та оцінювати різноманітні варіанти майбутнього, формувати власне чітке уявлення про майбутнє); компетенція стратегічного бачення (здатність до колективної розробки та здійснення новаторських рішень); компетенція колективної роботи (здатність навчатися в інших, розуміти та поважати потреби, точку зору та дії інших людей (емпатія), розуміти, виявляти почуття до інших людей); компетенція критичного мислення (здатність піддавати сумніву прийняті норми, підходи та думки, критично оцінювати власні погляди, уявлення та дії, відстоювати свою позицію в дискусіях щодо питань сталого розвитку); компетенція самосвідомості (здатність критично оцінювати власну роль у безпосередньому оточенні та в суспільстві в цілому); правова компетенція (здатність розуміти та критично оцінювати норми та принципи, що зумовили прийняття тих чи інших заходів, обговорювати значимість, принципи, цілі та завдання сталого розвитку в умовах конфлікту інтересів); компетенція комплексного вирішення проблем (найважливіше вміння використовувати різні проблемно-орієнтовані підходи на вирішення складних питань в галузі забезпечення стійкості та пропонувати на основі вищезгаданих компетенцій життєздатні, комплексні та справедливі рішення, що сприяють сталому розвитку).

Таким чином, зазначимо, що освіта на користь сталого розвитку здатна зробити внесок у досягнення Цілей у сфері сталого розвитку, зокрема шляхом розробки міждисциплінарних компетенцій у сфері сталого розвитку, вирішення численних завдань, пов'язаних із забезпеченням стійкості, а також для поєднання різних цілей сталого розвитку.

Ірина Чистякова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІН ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ

Актуальною проблемою ефективного функціонування освітньої сфери є підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів. У системі вищої освіти створюється цілісна система такої підготовки: МОН України запровадило нову концепцію розвитку системи підготовки кандидатів і

докторів наук, спрямовану на підвищення якості та ефективності підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів.

Відомо, що проблема забезпечення ефективного функціонування освітньої сфери, як і перспектива розвитку вищої школи в Україні, полягає насамперед в якісній практичній підготовці наукових та науково-педагогічних кадрів, з одного боку, і якісній організації освітнього процесу, з іншого. Якісно підготовлені наукові та науково-педагогічні кадри є гарантією формування високоосвічених та висококваліфікованих фахівців, які, у свою чергу, є гарантом розвитку національної економіки й розбудови Української держави.

У зв'язку з набуттям чинності нової редакції закону України «Про вищу освіту» значно зросла роль супервізора (наукового керівника), адже тепер він здійснює не лише керівництво роботою над дисертацією, контролює виконання індивідуального плану, але й несе особисту відповідальність за якісне та своєчасне виконання освітньо-наукової програми підготовки майбутніх докторів філософії. Часто вони є досвідченими викладачами, науковцями, але в них несформованими є компетентності керівництва науковою діяльністю здобувачів PhD.

Відтак, перед закладами вищої освіти постала низка проблем щодо здійснення якісної супервізії (наукового керівництва), як-от:

- відсутність у супервізорів досвіду надання якісної фахової консультативної підтримки здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня;
- відсутність практики підготовки супервізорів для майбутніх докторів філософії.

Як наслідок, у майбутніх докторів філософії під час навчання в аспірантурі не формуються трансверсальні компетентності, а саме: критичне та інноваційне мислення (креативність, винахідливість, навички застосування знань, рефлексивне мислення, обґрунтоване прийняття рішень); інтерперсональні навички (презентаційні та комунікаційні навички, лідерство, організаційні навички, робота в команді, співпраця, ініціатива, комунікабельність, колегіальність); інтраперсональні навички (самодисципліна, ентузіазм, наполегливість, мотивація, чесність, цілеспрямованість).

Одним зі шляхів розв'язання означених проблем може стати організація підвищення кваліфікації супервізорів через їх участь у літніх/зимових наукових школах, тренінгах, дискусійних панелях, круглих столах, воркшопах тощо, проводити які повинні супервізори, які мають власну наукову школу, що складається з декількох поколінь науковців.

Основними формами підготовки наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації є аспірантура і докторантура. Готувати потрібно не просто фахівців, які спроможні генерувати нові знання, а фахівців з інноваційним мисленням, які вміють організувати й керувати

інноваційними процесами на різноманітних рівнях, готових працювати в умовах жорсткої конкуренції, бути мобільними.

Ураховуючи зазначене вище, наголосимо на ще одній проблемі підготовки педагогічних кадрів у контексті змін освітніх парадигм – відсутність інституту менторства і тьюторства в системі вищої освіти України.

З метою розв'язання означеної проблеми, виникає необхідність запровадження такого інституту в системі вищої освіти України. Для цього необхідно проводити науково-педагогічним працівникам роз'яснення сутності менторства, тьюторства, кураторства, консультування. А відтак, на основі отриманих знань здійснювати практичну підготовку науково-педагогічних працівників до виконання означених функцій через систематичне підвищення кваліфікації (тренінги, воркшопи тощо).

Кирило Швидкий

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

КРАЩІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ

Європа зарекомендувала себе як центр інженерії, де розташовані деякі з найпрестижніших установ світу. Інженери-початківці з усіх куточків земної кулі звертаються до європейських університетів за їхніми інноваційними освітніми структурами, найсучаснішим обладнанням та дослідницькими можливостями. Маючи багату академічну традицію, ці заклади освіти пропонують різноманітні інженерні дисципліни, які відповідають широкому колу інтересів і кар'єрних прагнень.

Інженерні школи в Європі відрізняються суворими академічними програмами та прихильністю до інноваційної діяльності. Європейська інженерна освіта характеризується міцною теоретичною базою в поєднанні з практичним застосуванням, що гарантує хорошу підготовку випускників до вимог світового ринку праці. Крім того, провідні інженерні інститути Європи підтримують міцні зв'язки з промисловістю, надаючи студентам безцінний досвід у вирішенні реальних проблем і можливості кар'єрного росту.

Рейтинг QS World University Rankings in Engineering and Technology представляє провідні університети Європи в цій галузі:

- Кембриджський університет – Англія;
- ЕТН Цюрих – Швейцарський федеральний технологічний інститут – Швейцарія;
- Імперський коледж Лондона – Англія;

Ця система рейтингу оцінює університети на основі академічної репутації та репутації роботодавця, а також цитування наукових публікацій.

З іншого боку, рейтинг Times Higher Education (THE) використовує інший набір критеріїв, зосереджуючись також на навчальному середовищі,

дослідницькому середовищі, міжнародних перспективах та передачі знань. Ці рейтинги відображають багато сильних сторін, якими володіє університет у своїх інженерних дисциплінах. Вони включають деякі з однакових назв, але можуть відрізнятись в порядку залежно від окремих показників.

Європейська інженерна освіта зробила сміливі кроки, щоб переосмислити те, як студенти взаємодіють із галуззю. Зараз університети зосереджуються на можливостях навчання протягом усього життя, інтегруючи інноваційні методи навчання для підготовки майбутніх інженерів.

Інженерний кампус EuroTeQ втілює цю зміну – коаліція провідних науково-технічних університетів створює міжнародну навчальну програму, щоб сформувавши інженерну освіту для нової ери. Програма не тільки для нинішніх студентів, а й поширюється на фахівців, які хочуть продовжити освіту. Були розроблені інтерактивні навчальні середовища, що поєднують традиційні лекції з практичними семінарами та симуляціями віртуальної реальності. Цей захоплюючий досвід надає студентам практичні навички разом із теоретичними знаннями. Навчальна діяльність тепер регулярно включає спільні проекти. Студенти різних спеціальностей повинні працювати разом, щоб вирішувати реальні інженерні проблеми. Цей підхід розвиває низку м'яких навичок – командну роботу, комунікацію, адаптивність – які так само важливі, як і технічна майстерність.

Такі рейтинги, як рейтинг EngiRank, відображають важливість оновлених освітніх критеріїв, що враховують такі фактори, як інновації та якість викладання, поряд із традиційними показниками, такими як академічні публікації.

Отже, до кращих практик можна віднести:

- спільне навчання – міждисциплінарну командну роботу, спрямовану на вирішення реальних проблем;
- інтеграцію в процес підготовки інженерів інноваційних технологій – віртуальної реальності, тренажерів.

Європейські заклади вищої інженерної освіти прокладають шлях до створення всебічного, динамічного освітнього середовища, гарантуючи, що випускники підготовлені до вирішення завдань сучасної інженерії.

Світлана Шестакова
Сумський національний аграрний університет

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У наукових та практичних сферах сьогодні значна увага приділяється підготовці фахівців для закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Сучасний викладач повинен бути не просто особистістю, що володіє глибокими

знаннями у своїй галузі, але й уміти знаходити індивідуальний підхід до кожного студента і володіти передовими технологіями. Традиційне навчання швидко поступається місцем іншим формам, що призводить до впровадження у процес підготовки фахівців для університетів інноваційно-інтерактивних технологій (далі – ІТ). З огляду на це використання ІТ у навчанні майбутніх фахівців для ЗВО є необхідним і актуальним.

Питання місця ІТ у підготовці фахівців для ЗВО розглядалося такими вітчизняними дослідниками, як А. Єрмоленко, Г. Єфремова, Ю. Колісник-Гуменюк, В. Староста, Н.Т. Тверезовська, В. Шевченко та багатьма іншими.

Метою нашої роботи є визначення ролі ІТ у підготовці фахівців для ЗВО.

На сучасному етапі підготовки фахівців для ЗВО особливої актуальності набуває питання застосування ІТ. Саме нестандартні способи та методи навчання майбутніх фахівців зумовлюють досягнення кращих результатів в освітньому процесі.

Необхідно зауважити, що сьогодні в науці відсутнє єдине визначення поняття «інноваційно-інтерактивні технології». Не вдаючися до дискусії щодо визначення вказаного поняття, зазначимо, що ми підтримуємо думку дослідників, згідно з якою це «нові види технологій, спрямовані на відображення змін у навколишній дійсності, а також спрямовані на формування в особистості навичок критичного мислення та вмінь адаптації до змін» (Колісник-Гуменюк, 2018). Отже, це передові методи передачі знань та інформації, які сприяють швидшій соціалізації людини.

Сучасні ІТ, безперечно, мають значний вплив на навчальний процес у вищій освіті. В умовах, коли традиційні методи навчання все частіше змінюються на дистанційні, майбутні фахівці повинні вміти працювати з новими технологіями та більш ефективно розподіляти робочий час. Крім того, викладачам потрібно представляти навчальний матеріал таким чином, щоб студенти зрозуміли його на практичному рівні, а не лише теоретично, а отже, використання ІТ стає важливим.

У цьому контексті доречно зазначити, що основна ідея інноваційно-інтерактивного навчання полягає в тісній взаємодії всіх учасників навчального процесу, жоден із яких не лишається пасивним. Усі активно залучаються до спільної діяльності, де кожен має можливість взаємодіяти з іншими учасниками, щоб спільно змінювати свої підходи та погляди. Це дозволяє усвідомлено здобувати нові знання та навички, відчувати себе в ситуаціях, близьких до майбутньої професійної діяльності. Учасники активно співпрацюють у процесі вивчення матеріалу, обмінюються знаннями, ідеями та методами. Це відбувається в атмосфері взаєморозуміння та підтримки, що сприяє не лише отриманню нових

знань, а й розвитку пізнавальної активності та переходу до більш продуктивних форм співпраці та взаємодії.

До того ж інноваційно-інтерактивні технології впливають на різні сфери діяльності людини, сприяючи прискоренню виконання завдань та покращенню їх якості, спонукаючи до творчого підходу у вирішенні складних проблем та формуючи новий спосіб сприйняття навколишнього світу. Ці технології не просто створені для полегшення управління процесами та людьми, а сформовані відповідно до потреб людини в забезпеченні її життєдіяльності (Бахтіярова, 2017, с. 17).

Також важливо, щоб навчання за допомогою ІТ відповідало сучасним вимогам професійної підготовки. Наприклад, це означає використання методів і прийомів, які дозволяють студентам засвоювати знання про проведення тренінгів, ділових ігор, форумів, круглих столів, тобто ті форми навчання, які будуть доступними та корисними для майбутніх фахівців у їхній практичній діяльності.

Видається доречним також з'ясувати як впровадження інноваційних технологій впливає на навчальний процес шляхом моніторингу їхнього використання. Наприклад, викладачі можуть аналізувати, які технології вони використовують та як це впливає на процес навчання, щоб краще розуміти, які підходи до навчання можна пропонувати та які з них фахівці будуть застосовувати на практиці (Гусак, 2021, с. 25).

Таким чином, ми дійшли висновку, згідно з яким інноваційні та інтерактивні технології спрямовані на розвиток нових знань у фахівців для закладів вищої освіти. Отримані ними навички дозволять впроваджувати в освітній процес актуальні на сьогодні новації. До того ж це сприятиме розвитку креативного мислення та творчого підходу до освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

- Колісник-Гуменюк, Ю. І. (2018). *Методичні вказівки до вивчення модуля «Інноваційні та інтерактивні технології навчання»: наук. метод. Розробка.* Львів: ЛННЦПО. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24733/Metodychni%20Vkazivky%20Kursu%20Innovatsiini%20Ta%20Interaktyvni%20Tekhnolohii%20Navchannia.pdf?sequence=1> (дата звернення: 07.12.2023).
- Бахтіярова, Х. (2017). *Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів.* Київ: НТУ. URL: <https://ukreligieznavstvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/> (дата звернення: 07.12.2023).
- Гусак, Л. (2021). Інноваційні технології у вищій школі. *Інтерактивний освітній простір ЗВО, Вип. 1*, 25-28.

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 2
ВИКЛИКИ ДЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Anar Stasyuk

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

**ANALYSIS OF STUDIES ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-ESTEEM,
ANXIETY AND DEPRESSION IN STUDENTS**

Academic environments, notably within the college student population, are often characterized by the prevalence of anxiety, which emerges as a significant factor affecting mental health. The intensity of anxiety experienced by students can vary significantly, influenced by diverse factors such as gender, ethnicity, academic standing, and profound external events, including pandemics such as COVID-19. These factors collectively contribute to shaping the anxiety experienced by students and their subsequent mental health outcomes (Barbayannis et al., 2022).

In the realm of educational psychology, constructs such as self-concept and self-esteem are recognized as central to an individual's psychological framework. Self-concept encompasses one's beliefs and perceptions about oneself, while self-esteem, the evaluative and emotional component of self-concept, reflects how individuals appraise or value themselves. These constructs are not static; they evolve through environmental interactions and personal reflection (Brigham, 1986).

The interplay between self-esteem and academic performance is multifaceted, with individual variations. A student's general self-concept may not always be congruent with their academic results, but their confidence in specific academic domains often correlates more closely with their performance in those fields. Moreover, self-efficacy, which denotes one's belief in their capacity to achieve specific tasks, is frequently a reliable predictor of their actual performance (Huitt, 2009).

While the relationship between anxiety and mental health challenges such as depression is widely acknowledged, the role of self-esteem within this dynamic remains less defined. This study seeks to shed light on the potential mediating effect of self-esteem on the link between anxiety and depression among students. As mental health concerns become increasingly prominent in academic settings, it is crucial to explore these relationships to guide the development of effective support and intervention strategies.

The exploration of anxiety, self-esteem, and their influence on student depression has attracted substantial attention in the field of educational psychology. Although the significance of these factors is established, the detailed

interrelationships among them, particularly in diverse student cohorts, warrant further investigation. The purpose of the article is to collect and summarize scientific research on the potential mediation of self-esteem in its influence on anxiety and depression among students. By examining these connections more closely, the research aims to offer novel insights and contribute to more effective mental health interventions for students.

This research delves into the idea that self-esteem, often influenced by academic achievements, plays a crucial role in mental health outcomes. James's 1890 formula, "Self-esteem = Success / Pretensions, implies that self-esteem rises when achievements surpass expectations. Additionally, Bandura's 1997 work underlines self-efficacy's significance, a facet of self-esteem, in attaining success and its impact on self-concept. These psychological factors are pivotal in the educational sphere, as students' self-perceptions about their capabilities and accomplishments can greatly affect their mental health and well-being. The study seeks to enhance understanding of these dynamics.

While academic stress is a well-documented phenomenon affecting college students' mental health, anxiety, as distinct from general academic stress, has emerged as a critical psychological state warranting focused study. Anxiety among students can arise from numerous sources, including but not limited to, the pressures of coursework, performance demands, and external challenges such as those presented by the COVID-19 pandemic. Literature suggests that anxiety can be experienced variably across student populations, influenced by gender, ethnicity, academic status, and individual reactions to significant events like pandemics, contributing to an array of mental health outcomes (Barbayannis et al., 2022).

Anxiety in academic settings is closely associated with mental health problems, including depression (MacGeorge, 2005). The burden of academic expectations can elevate anxiety levels, potentially triggering or exacerbating depressive symptoms. This effect is especially acute among students with existing mental health conditions or those from vulnerable demographic groups.

Self-esteem, encompassing beliefs, attitudes, and feelings about oneself in relation to academic abilities and achievements, plays a crucial role in students' academic and psychological outcomes. Positive self-perceptions can enhance students' motivation, confidence, and academic performance, whereas negative self-perceptions can lead to lower motivation and academic achievement (Meltzer et al., 2002).

The influence of self-esteem on students extends beyond academic performance to include psychological well-being. High self-esteem is associated with better coping mechanisms, resilience, and overall mental health. Conversely, low self-esteem can contribute to academic underachievement and may predispose students to mental health issues like anxiety and depression.

Studies suggest a marked link between self-esteem and the emergence of depression in young adults. Notably, reduced self-esteem is identified as a considerable risk factor for developing depressive symptoms (Choi, 2019). This connection is multifaceted, as self-esteem not only affects the likelihood of experiencing depression but also its intensity and severity.

According to cognitive vulnerability theories, dysfunctional self-schemas, encompassing feelings of helplessness and diminished self-esteem, play a crucial role in the onset and persistence of depression (Dozois, 2015). These negative cognitive frameworks are typically triggered by adverse life experiences or mood states and interact with external stress factors, amplifying the likelihood of developing depressive disorders.

Mediation analysis is a statistical approach that examines the influence of a mediating variable within the causal framework between an independent and a dependent variable. This analysis delves into whether the mediator contributes to the shared variance observed between the independent and dependent variables. Essentially, it seeks to clarify the process by which the independent variable impacts the dependent variable (Nima, 2013).

Baron and Kenny's approach to mediation analysis outlines several key criteria: there must be a significant correlation between the independent and dependent variables; a notable link between the independent variable and the mediator; and the mediator must predict the dependent variable, even when controlling for the independent variable. Crucially, the inclusion of the mediator in the model should significantly diminish or completely remove the direct relationship between the independent and dependent variables (Muller, 2008).

Mediation analysis allows researchers to go beyond simply identifying correlations between variables to understanding how one variable (e.g., stress) influences another (e.g., depression) through the mediator (e.g., self-esteem). This approach is particularly useful in psychological research to elucidate the underlying mechanisms of complex relationships between psychological constructs.

The findings of our study indicate that self-esteem has a significant mediating role in the relationship between anxiety and depression among college students. The analysis revealed that when self-esteem is considered, the direct impact of anxiety on depression is reduced, although it remains substantial. This partial mediation aligns with cognitive depression theories and empirically underscores the protective function of self-esteem in mental health contexts (Choi, 2019; Nima, 2013).

The diminished association between anxiety and depression after adjusting for self-esteem underscores the critical role of self-esteem normalization in mental health interventions. It points to the potential of self-

esteem regulation in mitigating the adverse effects of anxiety on depression. This study paves the way for further empirical research, particularly the diagnostic assessment of self-esteem, anxiety, and depression levels among first-year college students. Additionally, future research should include a correlational analysis to examine the relationship between self-esteem and the levels of anxiety and depression, thereby enriching the understanding of these psychological dynamics and informing targeted intervention strategies.

REFERENCE

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. B. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child development*, 1206-22.
- Barbayannis, G., Bandari, M., Zheng, X., Baquerizo, H., Pecor, K. W., & Ming, X. (2022). Academic Stress and Mental Well-Being in College Students: Correlations, Affected Groups, and COVID-19. *Frontiers in psychology*.
- Bong, M. C. (2012). Comparison of Self-Beliefs for Predicting Student Motivation and Achievement. *The Journal of Educational Research*, 336 - 352.
- Brigham, J. (1986). *Social psychology*. Boston: Little, Brown & Co.
- Choi, Y. C. (2019). *The relationship between levels of self-esteem and the development of depression in young adults with mild depressive symptoms*. Medicine.
- Dozois, D. &. (2015). Core beliefs and self-schematic structure in depression. *Current opinion in psychology*, 98-103.
- Erina L. MacGeorge, W. S. (2005). Academic Stress, Supportive Communication, and Health. *Communication Education*, 365 - 372.
- Huitt, W. (2009). *Self-concept and self-esteem*. *Educational Psychology Interactive*.
- James, W. (1890). *Principles of psychology*. Henry Holt and Co.
- Meltzer, L. R. (2004). Positive and Negative Self-Perceptions: Is There a Cyclical Relationship between Teachers' and Students' Perceptions of Effort, Strategy Use, and Academic Performance. *Learning Disabilities Research and Practice*, 33-44.
- Muller, D. Y. (2008). Adjusting for a Mediator in Models With Two Crossed Treatment Variables. *Organizational Research Methods*, 224 - 240.
- Nima AA, R. P. (2013). *Anxiety, Affect, Self-Esteem, and Stress: Mediation and Moderation Effects on Depression*. PLOS ONE.
- Ochse, C. (2003). Are positive self-perceptions and expectancies really beneficial in an academic context? : perspectives on higher education. *South African journal of higher education*, 67-73.
- Rücker, J. (2012). *The relationship between motivation, perceived stress and academic achievement in students*.
- Wong, E. W. (2002). Perceptions of autonomy support, parent attachment, competence and self-worth as predictors of motivational orientation and academic achievement: an examination of sixth- and ninth-grade regular education students. *Adolescence*, 255-66.

Бигар Ганна

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ВИКОРИСТАННЯ РЕЛАКСАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах сьогодення діти стикаються з різними викликами, які можуть впливати на їхнє емоційне та психічне благополуччя. Зокрема,

важливою є необхідність використання релаксаційних засобів для ефективного управління стресом та розвитку навичок саморегуляції. Проте, існує кілька важливих аспектів, які ускладнюють впровадження даного процесу у шкільне середовище. По-перше, школи можуть бути недостатньо обладнані для забезпечення ефективних релаксаційних практик, або вчителі можуть не мати необхідного тренування для надання належної підтримки учням. Брак адекватних ресурсів може становити значущий бар'єр для впровадження цих корисних методів.

Додатковою складністю є те, що молодші школярі можуть не мати розвинених навичок саморегуляції, що ускладнює їх здатність ефективно користуватися релаксаційними методами. Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня, оскільки ефективність релаксаційних методів може варіювати в залежності від їхніх потреб та характеристик.

Необхідно також враховувати соціальний аспект впровадження релаксаційних методів, оскільки підтримка з боку батьків та оточення є важливим фактором для успішності цього підходу. Якщо батьки та оточення не підтримують використання релаксаційних засобів чи недостатньо інформовані щодо їхньої важливості, це може обмежити ефективність програм. Вплив стресу та тривоги може значно вплинути на емоційний стан молодших школярів. Регулярне впровадження релаксаційних вправ стає ключовим моментом у зниженні напруги, наданні дітям можливості відпочити та зосередити свої думки.

Завдяки релаксаційним засобам, молодші школярі можуть вдосконалити свою увагу та концентрацію на уроках. Вправи, що спрямовані на покращення уваги, допомагають дітям зосереджуватися на важливому, а тим самим, забезпечують ефективніше навчання. Навчання навичкам саморегуляції через релаксаційні техніки важливе для розвитку психологічної стійкості у дітей. Вони вчаться розпізнавати та ефективно впливати на власний емоційний стан, що стає основою для побудови позитивних взаємин та управління власною поведінкою.

Крім того, релаксаційні засоби сприяють загальному фізичному та психічному здоров'ю молодших школярів. Регулярна практика релаксації стимулює відновлення енергії та сприяє гармонійному розвитку.

Сучасна національна школа ставить перед собою завдання виховання особистості, яка має не лише знання та високі моральні якості, але й вміє адекватно реагувати на різноманітні ситуації, застосовувати отримані знання та взяти на себе відповідальність за свою поведінку та дії. Однією з ключових компетентностей є здоров'язберезувальна поведінка, тому необхідно системно підходити до її формування учнів. Це передбачає не лише цілеспрямоване впровадження цієї компетентності в учнів,

розпочинаючи з початкових класів, але й її врахування у виховній діяльності, не обмежуючись лише уроками.

При цьому розглядається поведінка як адаптація, яка відбувається через взаємодію організму з довкіллям. Співвідношення поведінки з потребами організму та умовами середовища визначає гармонійний розвиток та повноцінне існування особистості. На відміну від цього, неприскорена адаптація поведінки до умов середовища може вести до виникнення проблем, конфліктів у сім'ї, школі.

Поняття «набута поведінка» визначається переважно як умовні рефлекси, які формуються внаслідок процесів навчання та виховання. Ці рефлекси можуть об'єднуватися у складні комплекси, утворюючи динамічні стереотипи, такі як звички та навички.

Навички здоров'язбережувальної поведінки представляють собою закріплені методи діяльності учнів, автоматизовані вміння в конкретних ситуаціях життя чи навчання з метою підтримання, зміцнення та формування здоров'я. Здоров'язбережувальна поведінка може розглядатися як набір життєвих навичок чи компетентностей, які щоденно використовуються учнями.

Релаксаційні техніки надають молодшим школярам можливість не лише відчувати себе більш комфортно та зосереджено в навчанні, але й розвивати важливі життєві навички. Саморегуляція емоцій, здатність управляти стресом та підвищена концентрація – це лише частина позитивного впливу релаксаційних засобів на поведінку школярів. Крім того, враховуючи сучасні виклики і темпи життя, важливість введення релаксаційних практик у шкільну програму стає ще більшою. Досягнення успіху у навчанні та формування здорових звичок є ключовими аспектами, які визначають якість майбутнього життя кожного учня.

Отже, результати використання релаксаційних методів демонструють високий потенціал для покращення не лише навчальної ефективності, але і загального самопочуття дітей. Ця практика може стати не тільки частиною навчального процесу, але й важливим елементом створення здорового та підтримуючого навчального середовища, а також активну взаємодію з батьками для підтримки використання релаксаційних засобів вдома.

ЛІТЕРАТУРА

Бойчук, Ю. Д., Мірошніченко, О. Д. (2016). Технологія формування здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів засобами українських народних традицій. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, 9.

Ващенко, О. М., Задорожна, А. А. (2014). Упровадження форм, методів та засобів здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховний процес початкової школи. *Перлини наукового пошуку (Збірник наукових статей)*, 46-48.

Руслан Бондаренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

У сучасному науковому дискурсі дослідники все більше уваги приділяють питанню розвитку лідерських якостей підлітків, оскільки в майбутньому, ставши дорослими, вони зможуть успішно засновувати компанії-стартапи, піднятися з ролей початкового рівня до топ-менеджменту, скеровувати суспільство до політичних змін, спостерігати за науковими проривами, а також надихати та трансформували організації, які потребують змін.

Незаперечним є факт, уважне спостереження за будь-яким навчальним середовищем, зокрема й середовищем закладу позашкільної освіти, де збираються підлітки, дозволяє легко визначити моделі лідерства та наслідування. Деякі підлітки виявляють природну схильність впливати на ставлення, цілі й поведінку однолітків, тоді як інші легше потрапляють у роль послідовників. Для деяких ці ролі залишаються досить послідовними, тоді як інші можуть гнучко змінювати ролі між лідером і послідовником у різних ситуаціях і контекстах. Ця відносна гнучкість свідчить про те, що в підлітковому віці можна суттєво впливати на лідерство.

Варто зауважити, що критичні періоди розвитку в житті людини, такі як підлітковий вік, являють собою періоди підвищеної вразливості через прискорену зрілість або розвиток (Lerner et al., 2015). Ці періоди є не тільки сензитивними до ризику, але й до можливостей для розвитку безлічі конструкцій, навичок і завдань. У багатьох відношеннях розвиток підлітка тісно пов'язаний із ранньою появою лідерства. По-перше, у середньому та пізньому підлітковому віці ключові лідерські якості та процеси виникають та/або змінюються, включаючи прояви соціального домінування, самоконтролю, підвищеної відповідності групі однолітків, соціального статусу, впливу однолітків та уваги до соціальної ієрархії. У той самий час підлітковий вік, як правило, є критичною точкою входу у світ праці в більшості західних промислово розвинутих культур, а також часом для більшого залучення до інших складних соціальних групи та мереж, які можна знайти в закладах позашкільної освіти, клубах та організаціях, а також волонтерських та активістських рухах. Порівняно як з дітьми, так і з дорослими, підлітки, як правило, виявляють підвищену соціальну чутливість, що конвергується на нервовому, гормональному та

поведінковому рівнях аналізу (Blakemore, 2018), і підлітки також, як правило, більше включені в соціальні ієрархії. Щодо останньої тези, підлітки виявляють розумний консенсус, коли визначають рівень соціального статусу, компетентності й репутації своїх однолітків, що означає, що вони не лише розвивають власні потенційні лідерські навички, але також, імовірно, вони особливо чутливі до їхнього розвитку в інших.

Отже, здається очевидним, що підлітковий вік є вікном розвитку, яке пропонує критичну можливість для наукового розуміння ранньої появи лідерства, розвитку та впливу на лідерство в дорослому віці. Багато цікавих наукових питань про підліткове лідерство заслуговують на глибше наукове дослідження: наприклад, як рано з'являються молоді лідери? Які психологічні, батьківські та групові характеристики та процеси лежать в основі розвитку адаптивних лідерських навичок у підлітковому віці? Яка природа, час і наслідки того, що підлітки з часом оцінюють один одного за лідерськими рисами, такими як соціальне домінування, надихання інших і престиж? За яких умов підліткове лідерство перетворюється на успішне доросле лідерство та відповідні навички? Як краще розуміння підліткового лідерства може сприяти диверсифікації лідерства? Краще наукове розуміння цих та пов'язаних з ними питань вкрай необхідне і стане предметом наших подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

- Blakemore, S.-J. (2018). Avoiding social risk in adolescence. *Current Directions in Psychological Science*, 27, 116-122.
- Lerner, R. M., DeSouza, L. M., Buckingham, M. H., Warren, D. J. A., Champine, R. B., & Greenman, K. N. (2015). Childhood and adolescence: Developmental assets. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2, 445-450.

Anton Vertel

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

CLASSIFICATION OF CHILD DEVELOPMENT STAGES IN PSYCHOANALYTIC PEDAGOGY (BASED ON THE CONCEPT OF KARL ABRAHAM)

K. Abraham's research made it possible to expand and generalize the idea of the early pregenital stages of a child's development and show their influence on the formation of a personality. K. Abraham's classification differs from S. Freud's classification (Vertel, 2022a). K. Abraham identified six stages of child development, each of which corresponds to a form of libido manifestation: 1. Early oral (sucking) stage, the form of libido manifestation is objectless eroticism. 2. Late oral (cannibalistic) stage, form of manifestation of libido – narcissism, total attachment of the object. 3. Early anal-sadistic (anal-repulsion) stage, the form of libido manifestation – partial love with attachment of an object. 4. The late sadistic (anal-holding) stage, the form of libido manifestation

is partial love. 5. Early genital (phallic) stage, the form of libido manifestation – object love with genital exclusion. 6. The final genital stage, the form of manifestation of libido is object love (Abraham, 2014).

K. Abraham's research in the field of child development is his greatest contribution to the psychoanalytic theory of child development. Explication of developmental stages and characterological features of oral, anal, and genital types are characterized by their thoroughness, scrupulous selection of facts, systematic presentation. In the concept of K. Abraham, narcissism is the primary state of the infant. In particular, he found that the oral and anal phases are represented by a marked action of introjection (oral absorption) and projection (anal ejection). K. Abraham confirmed that these stages have a pronounced aggressive and sadistic character. As a result, he proposed a detailed classification of developmental stages. Ideas about sadistic forms of introjection and projection were later significantly developed by M. Klein (Vertel, 2023b).

Thus, K. Abraham's attention was directed to various manifestations of sadism and aggressiveness. K. Abraham believed that he was investigating the phase of primary narcissism (he, like S. Freud at the time, believed that this phase lasts from the birth of a child to about two years of age), in fact, he described the incorporation and ejection of objects or fragments of objects. Differences in views on the nature of object relations during the period of primary narcissism persist to this day. Albeit somewhat schematically, K. Abraham described the infant's establishment of relations with objects at this primary stage, and very strange ones, to which he gave the name of partial objects (partial, or part-objects). K. Abraham described the early genital (phallic) and final genital stages of development.

This theoretical material became the basis of ideas about the depressive position in M. Klein's theory of object relations. M. Klein owes a lot to K. Abraham: he was her teacher, moreover, her personal psychoanalyst. And the activity of M. Klein was, in turn, important for K. Abraham, because her work with children confirmed his assumptions about sadism in the early pregenital stages and the important role of introjection and projection.

REFERENCES

- Abraham, K. (2014). *A short study of the development of the libido, viewed in the light of mental disorders*. First Published 1924. London: Routledge.
- Vertel, A. (2022a). Classification of child development stages in psychoanalytic pedagogy (on the example of Sigmund Freud's classical psychoanalysis). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7–8, 23–33.
- Vertel, A. (2023b). The value Melanie Klein's concept of perinatal and postnatal development of the child for psychoanalytic pedagogy. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5–6, 45–59.

PROGRAMS OF ECOLOGICAL AND NATURALISTIC WORK IMPLEMENTED IN THE OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Analyzing the programs of ecological and naturalistic work (ENW) implemented in the out-of-school education institutions (OEI) of Ukraine, we can conclude that their content was influenced by socio-political, socio-economic and educational factors.

In the post-war period, in connection with the difficult socio-economic situation in the country, local education management bodies did not pay enough attention to the programs and methodological provision of ENW in the OEI. The primary tasks at that time were to restore the network of schools and attract student youth to study in them. Methodological provision of ENW in the regions was carried out at an insufficient level. This period is characterized by the absence of printed copies of methodological manuals and recommendations on the organization of extracurricular activities.

Changes in approaches to the content of education were finally approved after the adoption in 1959 by the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of the law "On strengthening the connection between school and life and on the further development of the system of public education in the Ukrainian SSR", which defined the course for polytechnization, strengthening the connection of school with production, combining education with productive work. The latter initiated the work on introducing new subjects to the curricula, changing the curricula, which would contribute to the involvement of students in work at enterprises, collective farms, educational and research areas, and in school workshops. And taking into account the fact that the content of ENW was oriented towards school programs, all the above-mentioned changes were significantly reflected in the content and forms of ENW in the OEI.

Especially significant changes occurred in the content of school biology programs after the October Plenum of the Central Committee of the CPSU in 1964. Such areas of biological science as the foundations of classical genetics, molecular biology, and Darwin's theory of the evolution of the organic world, which had been prohibited during the entire period of the "Lysenkovshchyna", were restored. And taking into account the fact that extracurricular ENW is inseparable from the general laws of the development and functioning of school biological education, the content of the educational programs of the science circles was changed accordingly. In 1978, significant corrections were made to the existing school biology curriculum. They related to raising the scientific level of teaching biology, reducing complex and supplementary material, developing students' skills of independent replenishment of knowledge, instilling in them responsibility for nature

conservation, strengthening the ideological and political potential of classes and their polytechnic orientation. It is natural that the adoption of new programs in biology changed the content of the programs of naturalistic circles in the OEIs in terms of developing new approaches to ecological education, problem-based learning, wide use of interdisciplinary connections, polytechnic orientation.

The first methodologically based educational programs for leaders of ecological and naturalistic circles appeared in the late 70's and early 80's. The programs were recommended by the Ministry of Education of the USSR, and later by the Ministry of Education of the Ukrainian SSR.

After the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR promulgated the Declaration on the State Sovereignty of the Republic, the Law of the Ukrainian SSR "On Education", there was a need to ensure a high-quality new level of education, to review approaches to its organization and content in the context of a radical renewal of society. At this request, the Decision of the Board of the Ministry of National Education of the Ukrainian SSR dated June 19, 1991 adopted the Program for the Development of National Education of the Ukrainian SSR for the transitional period (1991-1995). In the program, attention was drawn to formalism in the activities of the OEIs, uniformity and reproducibility in the choice of forms and methods of working with pupils, attention was drawn to the fact that the programs and methodological provisions were insufficiently scientifically based. To implement the specified program, taking into account the age and individual characteristics of the pupils, teachers of the OEI, working according to the programs recommended by the Ministry of Education and Culture, made certain changes in the distribution of the academic hours for the study of individual topics and sections, in the content they changed the ratio of theoretical and practical parts.

Thus, in the 1990's, in addition to the educational programs recommended by the Ministry of Education and Culture, teachers began to use author's educational programs approved at the regional level. Later, in order to implement the Plan of Priority Actions of the State National Program "Education", the national "Ukrainian Contest of author's programs, methodological recommendations, educational and methodological manuals on the problems of extracurricular education" was announced.

In order to improve the forms and methods of ENW, to stimulate pedagogical workers to creative search, from 2014 to the present, the Ministry of Education and Culture of Ukraine has been holding the national "Ukrainian Contest of Manuscripts of Educational Literature for the Out-of-School Education Institutions of the Education System" and "Ukrainian Contest of Scientific and Methodological Developments and Virtual Resources on Ecological and

Naturalistic Direction of the Out-of-School Education”, where the best author’s educational programs are evaluated.

Therefore, during the time of independent Ukraine, the content, forms and methods of ENW are being modernized due to the creation of author’s regional educational programs, methodological recommendations and didactic materials. With the beginning of the coronavirus pandemic and with the maintenance of martial law in the country, the modernization of approved and development of new curricula for out-school education, adapted to the conditions of distance and blended learning, continues.

Галина Волкова

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК КОМПОНЕНТ ТА ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ЛІКАРЯ

Зміни сучасних суспільних умов в Україні – наслідки пандемії COVID-19 та воєнний стан – суттєво впливають на всі компоненти вищої професійної освіти в країні. Орієнтація на активне, контекстне навчання стала одним із значних компонентів стратегії розбудови вищої професійної освіти. В Україні сьогодні підвищується роль саме англійської мови не тільки як засобу професійного спілкування у світовому просторі, а й як засобу досягнення соціальних ролей. Тому виникає потреба у пошуках нових підходів у викладанні дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням (ІМПС)» з метою підготовки фахівця, професійна компетенція якого стає глибшою завдяки володінню англійською мовою.

Якщо зазвичай у навчальній практиці минулих років переважали тренувальні прийоми, то сучасна тенденція полягає у більш активному використанні проєктивних прийомів з урахуванням розвитку пізнавальної потреби, що узгоджується з професійними мотивами: за допомогою іноземної мови студенти розширюють свої професійні знання та світогляд. Потреба отримання нових знань зі спеціальності стає мотивом створення ядра іншомовних рецептивних та продуктивних мовленнєвих компетенцій тоді, коли студенти усвідомлюють, що іноземна мова є засіб саморозвитку, становленню загальних, соціальних, наукових та професійних компетенцій, формуванню специфічних властивостей та якостей самоактуалізації, самоорганізації, саморегуляції, самоконтролю, які визначають її особистісну стійкість у подоланні труднощів.

Чільне місце в навчальному процесі в медичному університеті мають займати базові знання загальноосвітніх та спеціальних предметів. Професійно значущі теми навчального плану з іноземної мови повинні презентуватись викладачами і вивчатись студентами з позиції інтеграції

різногалузевих знань обраної професії. Студентів слід націлювати на застосування отриманих теоретичних знань в умовах навчальних і реальних професійних ситуацій.

Послідовна підготовка до цього проводиться з перших занять дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», на яких студенти знайомляться з термінологією, близькою до її майбутньої спеціальності. Враховуючи професійну спрямованість вивчення ІМПС у медичному університеті, ми звертаємо увагу студентів на значущість лінгвістичних явищ та їх ситуативних імплементацій для розуміння майбутньої спеціальності. При систематизації навчального іншомовного текстового матеріалу для навчання різним видам читання в основу береться структура вивчення профільюючих предметів у навчальному плані підготовки фахівця, де основний предмет спеціальності розкривається у розумній послідовності з початку навчання. Спадкоємність тематичних циклів профорієнтаційних текстів є умовою розвитку мотивації, що виробляє у молоді прагнення користуватися іноземною літературою для поповнення своїх знань із спеціальних предметів. Неодмінною умовою є включення до системи тематичних текстів інформації, якої немає українською мовою, взятої з оригінальної іноземної літератури. Сьогодні підбір оригінального навчального текстового матеріалу не є проблемою: віртуальний простір став середовищем життєвого існування як для викладачів, так і для студентів. Читання стимулює аналітичну частину мозку, змушує більше думати, розширює світогляд, сприяє загальному і професійному розвитку, забезпечує позитивну трансформацію критичного досвіду підчас розумового опрацювання отриманої інформації.

При навчанні іноземної мови забезпечити високий рівень активності та самостійності всіх учасників дозволяє застосування інтерактивних методів. В умовах професійно орієнтованого навчання використовуються такі методи інтерактивного навчання: ділові ігри, диспути, дискусії, інсценування, конференції. Вони імітують ті проблемні ситуації, які зустрічаються у професійній діяльності фахівця у реальних умовах. Повторюючи на 1 курсі тему «Моя біографія», ми пропонуємо студентам відповісти, в якій реальній життєвій ситуації вони зможуть використати свої знання (при складанні історії хвороби пацієнта, при знайомстві з іноземцем тощо), яким чином знання цієї теми застосовується в медичній практиці. Як приклад програємо такі інсценування: «Опитування пацієнта про його сім'ю», «Опитування пацієнта про нього самого», «Опитування пацієнта про умови його життя» та ін.

У рамках концентру «Ділова іноземна мова» на заняттях зі студентами 2 курсу проводяться ділові ігри: «Огляд терапевтичного

пацієнта», «Знайомство із закордонним колегою» та ін. сильно впливає на емоційну сферу учасників, сприяє усвідомленню студентами власної позиції у навчанні у зв'язку з майбутньою трудовою діяльністю. Будучи спонукачем пізнавального інтересу, емоційність сприяє розвитку мотивації досягнення та спілкування. У грі здійснюється також зворотний зв'язок як необхідний компонент самоконтролю та рефлексії.

Практика показує, що в медичному університеті міждисциплінарна узгодженість та інтерактивні методи значно активізують форми навчальної діяльності, оскільки сприяють залученню більшості студентів до спільної діяльності з досягнення поставлених цілей, появі позитивного емоційного стану від пізнавального спілкування, зниженню рівня тривожності на занятті і в самостійній роботі, активізації мотиваційного компоненту вивчення іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації (2020). Миколаїв: ОІППО.
Innovating Pedagogy 2022: Open University Innovation Report 10 (2022). Retrieved from: <https://oro.open.ac.uk/>.

Євгенія Дмитерко

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Розвиток цифрової компетентності у сучасних студентів виступає як ключовий етап та одна з перспектив для досягнення майбутнього успіху в професійній сфері. Створення високоякісного цифрового продукту, його обслуговування, взаємодія з іншими зацікавленими сторонами та забезпечення безпеки в цифровому середовищі є основними навичками для особистості XXI століття. Розвиток цифрової компетентності визнається як одне з ключових завдань освіти, спрямоване на підготовку фахівців, готових до змін та швидкої адаптації до нових викликів (Наливайко та ін., 2022). Додамо, що розвиток цифрової компетентності не лише визнається вченими, але й стає невіддільною частиною стратегії освіти, спрямованою на формування гнучких, технологічно освічених фахівців, готових адаптуватися до змін та постійно вдосконалювати свої навички.

Так, у документі 2021 р. «Опис рамки цифрової компетентності для громадян України» зазначено, що розвиток цифрових технологій відчиняє перед Україною нові можливості для економічного зростання та підвищення рівня життя громадян. Використання цих можливостей стає важливим завданням для українського суспільства та представляє серйозний виклик. Поява інноваційних цифрових технологій вимагає

вирішення ряду завдань, що мають позитивний вплив на економіку, бізнес, суспільство та загальний розвиток країни (Міністерство цифрової..., 2021). Загалом, це відображає свідомість українського суспільства щодо необхідності адаптації до цифрових трендів та активного використання цих можливостей для подальшого розвитку країни.

Представлення проєкту «Рамки цифрових компетентностей працівників сфери охорони здоров'я» у квітні 2023 р. відзначає важливий етап в удосконаленні сфери медичної допомоги в Україні. Цей проєкт визначає важливі аспекти цифрових навичок та знань, які необхідні для ефективної роботи фахівців у галузі охорони здоров'я в умовах сучасних технологій та цифрової трансформації. Детальний розгляд обсягу знань, навичок та умінь у межах цього проєкту свідчить про серйозний науковий та практичний підхід, спрямований на визначення ключових аспектів, що сприятимуть успішній інтеграції інформаційних технологій у медичній сфері країни. Це ініціатива, яка відображає необхідність готовності медичних працівників до використання цифрових рішень у своїй роботі, що, безумовно, сприятиме підвищенню якості та ефективності надання медичних послуг в Україні (Міністерство охорони..., 2023). Представлений проєкт має на меті націлити заклади вищої медичної освіти на перегляд та адаптацію своїх навчальних планів. Це спрямовано на впровадження актуальних цифрових компетентностей серед майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я – на етапі отримання додипломної та післядипломної освіти. Це сприятиме підготовці студентів до викликів, пов'язаних з цифровою трансформацією в галузі охорони здоров'я. Такий підхід важливий для забезпечення актуальності освіти у сфері медицини та врахування сучасних тенденцій у використанні інформаційних технологій у медичній практиці.

Т. Бублій зі співавторами вказує на те, що зараз (у 20-ті рр. ХХІ ст. – Є. Д.) важливо готувати майбутніх науковців, педагогів і керівників до роботи в нових умовах, щоб вони могли використовувати широкий спектр можливостей інноваційних цифрових технологій. Також є необхідність навчити їх творчого та критичного використання цих цифрових технологій (Бублій та ін., 2022).

Одними з інструментів розвитку цифрової компетентності серед студентів медичних університетів України є технології інтелектуального типу (smart-технології). М. Грищук зі співавторами констатують, що у медичній освіті це – інноваційні технології та розумні пристрої, які покращують процес навчання студентів-медиків і підвищують ефективність медичної практики. Smart-технології в медичній освіті дозволяють підняти якість навчання і забезпечити високий рівень підготовки майбутніх медичних фахівців, що зможуть надавати якісну та

безпечну медичну допомогу пацієнтам. Однак, варто відзначити, що без своєчасного засвоєння та використання цифрових компетентностей, такі технології перешкоджають цьому процесу (Грищук та ін., 2023).

Отже, розвиток цифрової компетентності серед сучасних студентів визнається ключовим етапом для успіху в професійній сфері та є стратегічним напрямком освіти. Створення цифрового продукту, взаємодія в цифровому середовищі та забезпечення безпеки – основні навички особистості XXI ст. Державні ініціативи свідчать про стратегічну спрямованість освіти на розвиток цифрових компетентностей для адаптації до сучасних викликів та використання можливостей цифрової епохи.

ЛІТЕРАТУРА

- Бублій, Т. Д., Костиренко, О. П., Ганчо, О. В. Чумак, Ю. В. (2022). Розвиток цифрової компетентності викладачів в медичному університеті. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*, 22, 3–4 (79–80), 180–183.
- Грищук, М. І., Висоцький, А. А., Дмитрієнко, О. О. (2023). Smart-технології в професійній діяльності майбутнього медика: цифрова грамотність, цифрова компетентність. *Академічні візії*, (18). Режим доступу <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/292>
- Міністерство охорони здоров'я України. (2023). МОЗ розвиває цифрові компетентності серед медичних працівників. Режим доступу <https://moz.gov.ua/article/news/moz-rozvivae-cifrovi-kompetentnosti-sered-medichnih-pracivnikiv>
- Міністерство цифрової трансформації України. (2021). Опис рамки цифрової компетентності для громадян України. Режим доступу https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan
- Наливайко, О. О., Прокопенко, А. І., Кабусь, Н. Д., Хатунцева, С. М., Жукова, О. А., Наливайко, Н. А. (2022). Проектно-цифрова діяльність як засіб формування цифрової компетентності студентів гуманітарних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 87(1), 218–235.

Олена Кириєнко

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах сьогодення в Україні відбувається перегляд пріоритетів у системі професійної підготовки вчителя, а педагогічна наука веде пошуки нових підходів до навчання, котрі б забезпечували не лише високу теоретичну і практично підготовку, а й сприяли б орієнтації освітнього процесу на особистість здобувача, створенню сприятливих умов для досягнення кожним студентом можливого і необхідного для нього рівня знань (Малишкіна, Єгоров, Лохмачьов, 2010). З огляду на це українська

освіта потребує модернізації процесу підготовки висококваліфікованих вчителів, зокрема і біології, котра передбачає проведення інноваційних змін освітнього процесу, застосування дистанційних систем, підвищення ролі самостійної роботи, створення індивідуальних програм тощо. Вирішенню цього завдання, на нашу думку, може сприяти дистанційне навчання, що здатне забезпечити систему підготовки педагогів і відповідає логіці інноваційного розвитку суспільства.

Розвиток дистанційної освіти відображається на законодавчому рівні, особливо в Указі Президента «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»(2000 р.), Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.), Законі України «Про Національну програму інформатизації» (2001), Положенні про дистанційне навчання (2004), Наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (2013 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) тощо.

У Положенні про дистанційне навчання говориться: «Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» (Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Положення про дистанційне навчання»).

Передумовами розвитку дистанційного навчання на рівні здобуття освіти нами виокремлені наступні:

- швидкий розвиток інформаційних технологій;
- значне поглиблення впровадження інформаційних технологій в освітній практиці;
- масове поширення комп'ютерної техніки серед населення;
- запровадження карантину та розмежування території на зони через пандемію COVID-19.

Серед перспектив дистанційної освіти у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів біології слід відмітити:

- скорочення термінів навчання;
- реалізація принципу навчання впродовж життя та безперервності освіти;
- більш висока ефективність професійної підготовки в порівнянні з вечірньою та заочними формами навчання при більш низькій вартості освітніх послуг;

– можливості паралельного навчання в українському і зарубіжному вузах;

– незалежність студента від географічного розташування вузу.

Однак, незважаючи на перспективи використання, нові дистанційні технології мають низку недоліків у порівнянні з традиційними формами, зокрема:

– відсутність очного спілкування між викладачем та студентом, між студентами, тобто відсутність власне інформаційного освітнього поля;

– недолік або повна відсутність практичних та лабораторних занять;

– необхідність наявності специфічних індивідуально-психологічних характеристик – жорсткої самодисципліни, самостійності та високої свідомості студента;

– обов'язкова наявність технічних умов – комп'ютера та стабільного інтернет-зв'язку;

– неможливість ідентифікувати особу, яка виконує завдання;

Таким чином, можемо висновкувати, що на сучасному етапі розвитку дистанційна освіта в Україні перебуває на етапі впровадження і використання в освітньому процесі закладів вищої освіти. Дистанційні форми навчання вимагають від викладача постійного вдосконалення курсу, обов'язкового підвищення кваліфікації та наповнення контенту новим сучасним матеріалом. Система дистанційного навчання не замінить традиційну систему вищої освіти, а доповнюватиме її, і, водночас, матиме вплив на розвиток освіти як в Україні так і в усьому світі, та удосконалення української системи вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Малишкіна, К. С., Єгоров, А. Б., Лохмачьов, Р. В. (2010). Модель процесу навчання дисципліни. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*, 3, 208–212.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Положення про дистанційне навчання» (2013). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0910-13>.

Алла Колишкіна

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ПРИРОДИ

Сучасні тенденції екологічного виховання пов'язуються з розумінням природи не лише як суспільної, а й як особистісної цінності та, відповідно, – формуванням ціннісного ставлення до її об'єктів.

У результаті аналізу наукових джерел з'ясовано, що ціннісне ставлення молодших школярів до природи – це внутрішня готовність

учнів до екологічно доцільної взаємодії з природою, яка базується на усвідомленні самоцінності об'єктів природи, їх цінності для суспільства і кожної людини зокрема.

Зміст поняття «цінність» розглядали В. Василенко, Е. Подольська, М. Шелер. Структуру «ціннісного ставлення» та механізми формування цієї якості досліджували І. Бех, Л. Божович, О. Кононко. На їх думку, ціннісне ставлення відбивається у світогляді, переконаннях, рефлексивних рисах особистості, воно є свідомим компонентом структури особистості і сприяє творчому освоєнню світу.

Мета публікації полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до природи.

Теоретично обґрунтовано та експериментально доведено, що для підвищення рівня ціннісного ставлення молодших школярів до природи ефективні такі педагогічні умови:

1) підпорядкування процесу виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до природи меті особистісного розвитку;

2) гармонізація виховного впливу природного та соціального середовища.

Означені умови тісно пов'язані між собою зв'язками супідрядності. Перша умова є головною, визначає загальне спрямування організації процесу виховання ціннісного ставлення молодших школярів до природи на забезпечення психічного здоров'я, особистісної, моральної, громадянської зрілості і життєвої компетентності учнів. Ця умова сприяє розвитку адекватної самооцінки особистого ставлення до об'єктів природи, здатності до вирішення протиріч у взаємодії з природою, відповідальності перед своїм «Я» у ставленні до природи. Друга – обумовлюється спільністю та специфікою екологічних проблем населеного пункту, забезпечує усвідомлення молодшими школярами взаємозалежності екологічних проблем локального та регіонального значення.

Враховуючи означені умови виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до природи, постала необхідність з'ясування показників особистісного розвитку молодших школярів у сфері взаємодії з природою (ознак особистісної, моральної, громадянської компетентності).

Особистісна зрілість характеризується прийняттям себе як складової світу природи; розумінням свого ставлення до об'єктів природи; усвідомленням своєї свободи у ставленні до природи та відповідальністю перед собою за її реалізацію; наявністю системи цінностей особистості, що сприяють збереженню світу природи; вмінням вирішувати проблеми взаємодії зі світом природи та попереджувати умови виникнення нових екологічних проблем.

Про моральну зрілість особистості молодших школярів свідчать: прийняття суспільних норм та правил поведінки у природі; орієнтація на принципи совісті та справедливості у взаємодії з природою.

До показників громадянської зрілості та життєвої компетентності належать: усвідомлення особистістю громадянських прав та обов'язків, як механізму регулювання ставлення суспільства та кожної людини до природи; здатність до конструктивного співробітництва з вирішення проблем сталого розвитку суспільства.

Розглядаючи ціннісне ставлення до природи у контексті особистісного розвитку, а також враховуючи сутність поняття «виховуюче середовище», важливим є визначення впливу середовища, у якому мешкають школярі. Для досягнення мети дослідження оптимальним є таке виховуюче середовище, у якому гармонізовано вплив на учнів об'єктів природи та соціуму, та яке передбачає гуманістичні суб'єкт-суб'єктні стосунки. Суб'єктами виступають об'єкти природи, молодші школярі та їх найближче оточення. Сприятлива емоційна атмосфера забезпечується механізмами емпатії, ідентифікації у взаємодії означених суб'єктів, усвідомленням їх самоцінності.

Визначено напрями гармонізації впливу природного та соціального середовища на особистість: 1) використання в освітньому процесі задач, що стосуються взаємодії людини з природою; 2) підвищення компетентності вчителів з вирішення проблем екологічної освіти молодших школярів; 3) побудова гуманістичних міжособистісних стосунків між суб'єктами освітнього процесу у взаємодії з природою.

Ефективність педагогічних умов доведено результатами формувального експерименту: збільшилася кількість молодших школярів із високим і середнім рівнями ціннісного ставлення до природи та зменшилася кількість учнів із низьким в експериментальній групі, тоді як у контрольній групі аналогічний показник істотно не збільшився.

Результати дослідження свідчать про динамічні позитивні зміни рівнів ціннісного ставлення до природи серед молодших школярів експериментальних груп під впливом запропонованих нововведень. Результат реалізації педагогічних умов підтверджує їх ефективність і дозволяє зробити висновок про перспективи та можливості рекомендувати їх для впровадження в практику початкової школи.

Наталія Коханова
Сумська початкова школа №14
Сумської міської ради
Ірина Кухта
Сумська початкова школа №14
Сумської міської ради

РУХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освітня система вимагає активних перетворень відповідно до стандартів Нової української школи. Внаслідок запровадження нових тенденцій у галузі здоров'язбережувальних технологій, невідкладними є розв'язання завдань, які залежать від розробки й обґрунтування інноваційних технологій, механізмів їх втілення у практику роботи шкіл, а головне, початкової ланки закладів загальної середньої освіти.

Низький рівень фізичної активності школярів турбує суспільство тому, що рівень захворюваності молодших школярів підвищується.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники та Всесвітня організація охорони здоров'я зауважують, що втручання на базі школи можуть мати відповідний вплив на звички учнів щодо рухової активності, оскільки учні проводять велику кількість часу в школі. Зокрема, можна наголосити на розвитку концепція фізичної грамотності, яка набуває поширеності та популярності. Виявлено, що фізично грамотна особистість:

- може набути здібностей, необхідних для практики різноманітної рухової активності;
- регулярно займається спортом;
- знає переваги рухової активності та негативні наслідки малорухливого способу життя (Invernizzi, Crotti, Bosio, Cavaggioni, Alberti, Scurati, 2019).

Сучасний освітній процес в початковій школі неможливо уявити без руханок, фізкультурхвилинок та інших фізичних вправ, які проводяться протягом уроку. Виявлено, що основними видами рухової активності на уроках є елементи традиційної гімнастики. Однак, сьогодення обумовлює появу нових і нетрадиційних у масовому фізкультурному русі видів рухової активності. До таких видів можна віднести:

- гімнастику ритмічну (аеробіку),
- нейробіку,
- шейпінг,
- стретчинг,
- хатха-йогу,
- дихальну гімнастику
- гімнастику для очей,
- логоаеробіку.

Елементи таких нетрадиційних видів гімнастики різного напрямлення та походження залучають більшу кількість дітей до загальних вправ та приносять користь та задоволення (Северіна, Козіброцький, Ковальчук, 2022).

Крім того, гарним способом залучити молодших школярів до рухової активності можна за допомогою інтерактивних технологій. Вони впливають на процес становлення особистості учнів, підвищують ефективність уроку та благотворно впливають на розвиток фізичних і психічних здібностей кожного індивіда. Виявлено, що інтерактивні технології навчання допомагають створити середовище, у якому забезпечуються ефективні умови формування активності учнів, розвиваються рухові уміння та навички (Villa-De Gregorio, , Barriopedro Moro, Palomo Nieto, Ruiz Pérez, 2023).

У якості висновку маємо зазначити, що використання різноманітних методів рухової активності сприяє формуванню в учнів молодшого шкільного віку постійного інтересу до шкільних уроків, допомагає підвищити їх загальний тонус та фізичні якості. Вважаємо, що рухова активність формує позитивну мотивацію до навчання та налагоджує емоційний зв'язок між учнями та педагогом.

ЛІТЕРАТУРА

- Северіна, Л., Козіброцький, С., Ковальчук, В. (2022). Використання нетрадиційних видів гімнастики на уроках фізичної культури у початковій школі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка», (4)*, 190-194.
- Invernizzi, P. L., Crotti, M., Bosio, A., Cavaggioni, L., Alberti, G., Scurati, R. (2019). Multi-teaching styles approach and active reflection: Effectiveness in improving fitness level, motor competence, enjoyment, amount of physical activity, and effects on the perception of physical education lessons in primary school children. *Sustainability, 11(2)*, 405.
- Villa-De Gregorio, M., Barriopedro Moro, M. I., Palomo Nieto, M., Ruiz Pérez, L. M. (2023). *Effect of curriculum-based physical education program on perceived motor competence and out-of-school healthy behaviors in adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder and typically developing adolescents. Acta Gymnica.*

Наталія Кузьменко

Сумський національний аграрний університет

ОСВІТНІЙ ФРОНТ СУМЩИНИ: ДОЛАЮЧИ ВИКЛИКИ ВІЙНИ

В умовах збройної агресії російської федерації проти України освітній процес на Сумщині, яка має спільний кордон з рф протяжністю понад 500 км, постав перед викликами, які потребували складних та невідкладних рішень. Система освіти зазнала значних змін в умовах воєнного стану. Частина учасників освітнього процесу через бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій області змушена була виїхати в інші регіони України або за кордон. Станом на лютий 2022 р. на території Сумської області у 51 громаді здійснювали свою діяльність 745 закладів освіти

(Підсумки розвитку освітянської галузі у 2021/2022 н.р.). Станом на перше серпня 2022 року було пошкоджено 92 заклади освіти, на цей же час 28 закладів освіти відновлювалися (*Інформаційно-статистичний збірник «Освіта Сумщини у вимірі викликів воєнного стану»*). Внаслідок систематичних ракетних та артилерійських обстрілів прикордонних громад окремі школи та заклади професійно – технічної освіти були повністю зруйновані. Наприкінці березня 2022 р. внаслідок артобстрілу були знищені школи у селах Річки, Вири, на початку липня суттєвих руйнувань зазнав комплекс навчальних приміщень та гуртожиток Білопільського вищого професійного училища. Окрім того, було здійснено хакерську атаку на сайт училища, внаслідок чого з онлайн – платформи, на якій здійснювався освітній процес, зникли файли з важливою інформацією. У подальшому працівники училища здолали інформаційно технічні проблеми і працювали далі (*Освітній фронт прикордоння*). Влітку 2023 р. було зруйновано школу у Ромнах, пошкоджені приміщення закладу професійно – технічної освіти у Сумах. З початком збройної агресії рф, в умовах загрози життю місцевих мешканців частина закладів освіти, які мали укриття або відповідні приміщення, перейшла на цілодобовий режим роботи. Згодом у закладах освіти були розгорнуті пункти видачі гуманітарної допомоги, волонтерські центри. У навчальних закладах проводилися благодійні ярмарки до Дня захисників та захисниць України, учні та студенти долучилися до виготовлення маскувальних сіток, окопних свічок, пічок – «буржуйок», ляльок – оберегів для захисників, було організовано збір необхідних речей для воїнів та вимушених переселенців, відкрито пункти збору окремих видів пластику для виготовлення FPV-дронів. Учні проводили концерти та флешмоби подяки ЗСУ.

Першочерговим завданням, яке довелося вирішувати керівникам навчальних закладів спільно з органами місцевих військово-цивільних адміністрацій, було створення безпечного освітнього середовища, зокрема, приведення фонду захисних споруд у готовність до використання за призначенням, забезпечення охорони закладів освіти. У 2022-2023 н.р. освітяни Сумщини долучилися до Всеукраїнського проекту створення «класів безпеки», який має на меті навчити школярів правилам пожежної, мінної безпеки та цивільного захисту, ознайомити з алгоритмом дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, формування в учнів навичок надання домедичної допомоги. Завершення освітнього процесу у 2021 – 2022 навчальному році відбувалося переважно у дистанційній формі. У 2022 - 2023 навчальному році 257 (70%) закладів загальної середньої освіти перейшли з дистанційної на очну або змішану форму навчання (*Чи навчатимуться путивльські діти у школах?*). У режимі онлайн працюють

школи 17 громад, які знаходяться на територіях, де ведуться бойові дії (*У 17 громадах навчатимуться онлайн*). Окремі класи та паралелі працюють в асинхронному режимі для учнів, які знаходяться поза межами області або за кордоном. Шосткинська громада долучилася до експериментального проекту – запровадження посади спеціаліста з безпеки в освітньому середовищу. Після початку масованих обстрілів та пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури області восени 2022 р. у навчальних закладах були обладнані «пункти незламності», обладнані генераторами, запасами питної води, медикаментами. Школи вимушено підлаштовувалися під графіки відключення електропостачання: перейшли на змінність навчання, а також почали опановувати навчальні застосунки, які не потребують підключення до інтернету.

З метою організації доступу до дистанційного навчання за сприяння Дитячого фонду ООН школярі з 5 км прикордонної зони отримали понад тисячу ноутбуків. Загалом ноутбуки отримали 36 ЗСО Сумщини, дитячі садочки і школи отримали інтерактивні набори для навчання. Фонд планує відкрити чотири освітніх цифрових центри. Організація навчального процесу в умовах повномасштабної війни потребує опанування викладачами нових освітніх технологій. Зокрема, у березні 2023 р. у Кракові (Польща) за підтримки МОН України у рамках глобальної програми Британської Ради «Language for Resilience» проходив курс «Викладання та навчання у важкі часи» для вчителів англійської мови, учасниками якого були педагоги Сумщини (*Викладання та навчання у важкі часи*). Систематично відбуваються робочі зустрічі професійних спільнот учителів окремих освітніх галузей з метою проведення тренінгів, обміну досвідом, освоєння методик викладання за різних умов. Зокрема, шосткинські педагоги опановують освітні можливості GPT – 4 (штучний інтелект). Враховуючи потреби часу, заклади вищої освіти створюють умови для фахової підготовки спеціалістів з реабілітації військових. У Центрі ветеранського розвитку, які відкрили на базі Сумського державного університету, відбувся випуск першої групи слухачів курсу за програмою «Помічник ветерана». До пілотного проекту на Сумщині долучилися 9 осіб (*На Сумщині отримали сертифікати дев'ять помічників ветерана*). Мета - підготовка фахівців супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Професійний стандарт помічника ветерана передбачає вміння працювати з законодавством, налагодження зв'язків між державними органами та волонтерськими організаціями, володіння навичками адаптації військових до мирного життя. У 2023–2024 навчальному році у Сумському національному аграрному університеті відкрито набір студентів на спеціальність «Соціальне забезпечення». Фахівці даної галузі мають надавати соціальні послуги окремим категоріям

населення у ситуації соціальних ризиків, зокрема, військовослужбовцям. Передбачається наявність таких фахівців у кожній громаді.

Таким чином, в умовах викликів війни головна увага учасників освітнього процесу спрямована на створення безпечних умов навчання та якісну освіту.

ЛІТЕРАТУРА

Підсумки розвитку освітянської галузі у 2021/2022 н.р. (Доповідь директора Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації). URL: https://osvita.sm.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/Dopovid_2022_orig_compressed.pdf.

Інформаційно-статистичний збірник «Освіта Сумщини у вимірі викликів воєнного стану». URL: https://osvita.sm.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/Stat_zbirnyk_2022_orig.pdf

Освітній фронт прикордоння... Білопільщина. *Громадська газета*, 20-23, 78 (28 січня), 3-5.

Чи навчатимуться путивльські діти у школах? *Путивльські відомості*, 13 січня 2023 р., 2. У 17 громадах навчатимуться онлайн. URL: <https://shostka.info/predpriyatiya/?cat=osvita>

Викладання та навчання у важкі часи. URL: <https://krasnopillia.info/2021/07/17/zhurnalist-ukrainy-pro-krasnopilsku-hazetu-peremoha-dosiahnennia-i-budni-pislia-reformuvannia-i-detsentralizatsii/>

На Сумщині отримали сертифікати дев'ять помічників ветерана. URL: <https://sm.gov.ua/uk/arkhiv1/33099-na-sumshchyni-otrymaly-sertyfikaty-devyat-pomichnykiv-veterana.html>

Лі Сій

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПОНЯТТЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Із появою фейкових новинних статей та відео «deepfake» у соціальних мережах протягом кількох останніх років, нині як ніколи важливо впроваджувати методи, щоб навчити здобувачів освіти оцінювати зображення у процесі навчальної та позанавчальної діяльності. Звернувши критичний погляд на ці типи зображень і навчившись критично читати цифрові зображення, вихованці закладів позашкільної освіти можуть покращити свої навички візуальної грамотності та критичного мислення одночасно. Обидва ці набори навичок необхідні для того, щоб вихованці закладів позашкільної освіти стали розбірливими громадянами, які розуміють роль, яку відіграють образи в комунікації сьогодні.

Візуальна грамотність означає усвідомлення того, як людина відчуває зображення, відео та інші форми мультимедіа. Зображення повинні оцінюватися так само, як і письмові тексти. Як і текст, зображення можна використовувати точно, навмисно, оманливо або необережно. Деякі образи, як і тексти, можна інтерпретувати по-різному, часом суперечливо.

Візуальна грамотність не обмежується лише історією мистецтва та кінознавством, вона важлива для всіх. Карти можуть показати географічну інформацію набагато краще, ніж словесний або текстовий опис. Діаграми та графіки можуть чітко описати зростання або зменшення чисельності населення, фінансові показники компанії тощо. Мультифільми можуть підсумовувати точку зору чи думку.

Зображення знаходяться всюди і їхня кількість постійно зростає. Вони розважають, впливають, маніпулюють і переконують людей. Деякі зображення використовуються для заповнення порожнього простору. Легко пасивно дивитися на зображення, не замислюючись про них або навіть просто не помічаючи їх.

Важливо, щоб особистість критично рефлексувала на будь-які зображення, на які вона натрапляє під час свого дослідження, і навіть під час випадкового пошуку в Інтернеті та інших візуальних медіа так само, як вона робила би це з письмовим текстом.

Візуальна грамотність – це набір здібностей, які дозволяють людині ефективно знаходити, інтерпретувати, оцінювати, використовувати й створювати зображення та візуальні медіа. Навички візуальної грамотності дають змогу учневі розуміти й аналізувати контекстуальні, культурні, етичні, естетичні, інтелектуальні та технічні компоненти, задіяні у створенні та використанні візуальних матеріалів. Візуально грамотна людина є одночасно критичним споживачем візуальних медіа та компетентним учасником сукупності спільних знань і культури (*The Association of College & Research Libraries (ACRL) Visual Literacy Competency Standards for Higher Education*).

- визначати характер і обсяг необхідних наочних матеріалів;
- ефективно знаходити необхідні зображення й візуальні засоби масової інформації та отримувати доступ до них;
- інтерпретувати та аналізувати значення зображень і візуальних медіа;
- оцінювати зображення та їх джерела;
- ефективно використовувати зображення та візуальні медіа;
- проектувати та створювати значущі зображення й візуальні медіа;
- розуміти багато етичних, правових, соціальних та економічних проблем, пов'язаних зі створенням і використанням зображень і візуальних медіа, а також мати доступ до візуальних матеріалів і використовувати їх етично (Thompson, 2019).

ЛІТЕРАТУРА

The Association of College & Research Libraries (ACRL) Visual Literacy Competency Standards for Higher Education. URL: <https://www.ala.org/acrl/standards/visualliteracy>.
Thompson, D. S. (2019). Teaching students to critically read digital images: a visual literacy approach using the DIG method. *Journal of Visual Literacy*, 38:1-2, 110-119.

САМООСВІТА ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Сучасний заклад позашкільної освіти потребує педагога, який володіє новими знаннями, орієнтується в останніх інноваціях та тенденціях як у вітчизняній, так і в закордонній освітній системі. У сфері позашкільної освіти важливим є пошук нових підходів, сучасних методів та прийомів роботи із дітьми та молоддю. Новітні вимоги до освітян на перше місце ставлять систематичну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань та практичних умінь.

Кожен фахівець, зважаючи на необхідність модернізації освітнього процесу, повинен постійно дбати про власний саморозвиток та професійне вдосконалення.

Проблема професійного саморозвитку розглядається в працях дослідників О. А. Захаренка, І. А. Зязюна, В. Г. Кузя, О. В. Попової, С. О. Сисоєвої, В. О. Сластьоніна, Ю. М. Галатюка, І. А. Кравцової, І. С. Левченко, Н. Ф. Федорової.

Одним з найбільш ефективних засобів підвищення фахового рівня педагога є самоосвітня діяльність. Самоосвіта – це процес безперервного самовдосконалення, спрямований на підвищення професійної педагогічної майстерності, творчого потенціалу, загального культурного рівня.

У непростий час соціально-політичної, економічної та технічної нестабільності, самоосвіта педагогів стикається з низкою викликів:

- педагоги повинні мати достатньо часу та ресурсів, щоб займатися самоосвітою, але перевантаженість робочими обов'язками ускладнює їх участь у самоосвітній діяльності;

- всі фахівці повинні підвищувати свій рівень володіння новітніми інструментами та технологіями в освітньому процесі, але не всі розуміють навіщо вивчати нові технології і як їх використання допоможе в освітньому процесі;

- важливо зберігати внутрішню мотивацію для постійного вдосконалення, та багато працівників не усвідомлюють значення самоосвітнього процесу і займаються ним поверхнево;

- для педагога важливо мати високий рівень стресостійкості та дбати про психічне здоров'я, однак, недостатня обізнаність про важливість самоосвіти та несприятливі умови праці можуть ускладнювати розвиток цих навичок.

Сучасні перспективи розвитку є відповіддю на виклики, які стоять перед позашкільною освітою в сучасному світі. Інтернет та онлайн-ресурси

відкривають широкі можливості для оновлення педагогічних знань та професійного розвитку. Відвідуючи онлайн-курси, вебінари та платформи для самоосвіти, педагоги мають змогу покращувати свої навички, вивчати нові освітні методики, взаємодіяти з колегами, в тому числі й на міжнародному рівні, у зручній для них час. У роботі нашого закладу, за підтримки керівництва та колег, ми пропонуємо такі інноваційні форми самоосвіти педагогів:

- електронні платформи, які надають доступ до навчальних ресурсів, інтерактивних курсів з педагогіки, матеріалів та інструментів для професійного росту в освітній галузі;

- селф-коучинг, як процес саморозвитку, спрямований на досягнення власних потреб. Педагог сам визначає свої цілі, розробляє план дій і виконує його. Такий підхід дозволяє бути більш відповідальним за свій розвиток і досягати більших результатів. Педагог може знайти наставника, який надасть йому підтримку і поради, або виступати самонаставником для формування та реалізації власної професійної траєкторії;

- організація інтерактивних вебінарів та онлайн-конференцій є ефективним способом спільного обговорення актуальних методичних питань та обміну досвідом, ідеями серед педагогів. Це віртуальне середовище сприяє зручній комунікації та забезпечує можливість активної участі;

- ігрові технології, які містять в собі інтерактивні завдання, віртуальні симуляції для залучення педагогів до постійного вивчення нового матеріалу;

- збагачення веб-сайту закладу інформацією про методичну роботу педагогів, розробками навчальних матеріалів, ідеями щодо використання онлайн-платформ та інструментів, а також ідеями інноваційних технологій навчання, допомагає педагогам підвищувати свою кваліфікацію, поліпшити навички роботи з онлайн-ресурсами та розробляти більш ефективні та цікаві завдання для вихованців;

- віртуальні майстер-класи з відомими фахівцями – це доступний і зручний спосіб отримати нові знання та навички від світових експертів. Організація таких онлайн-заходів дозволяє отримати цінні інсайти, надихнутися на творчість та підвищити мотивацію до саморозвитку.

Ці інноваційні методи підтримують педагогів закладу позашкільної освіти у систематичній самоосвітній діяльності, що дозволяє отримувати нові знання та навички, адаптуватися до сучасних технологій освітнього процесу, розвивати творчість та ініціативність, підвищувати свою мотивацію та професійну самооцінку.

Отже, самоосвіта педагога закладу позашкільної освіти виступає обов'язковою умовою його професійного зростання та розвитку.

У сучасних умовах, коли суспільно-економічна ситуація нестабільна, а освітній процес швидко змінюється, педагогу важливо розвивати такі якості, як гнучкість, адаптивність, здатність до критичного мислення та творчості. Долаючи виклики та зберігаючи найкращий досвід, у роботі нашого закладу, ми реалізуємо інноваційні форми самоосвіти педагога-позашкільника. Ці форми дозволяють підвищувати рівень професійної компетентності, поглиблювати знання із теорії та методики позашкільної освіти і виховання, розвивати творчу активність та залучатися до інноваційної педагогічної діяльності.

Підкреслимо, що самоосвіта педагога закладу позашкільної освіти – це не лише шлях до самовдосконалення, а й можливість розвивати дітей та молодь на основі новітніх підходів.

ЛІТЕРАТУРА

- Зерон, І.П. (Ред.). (2000). *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. Київ: Вінол.
- Мельник, Н. (2018). Сучасні тенденції щодо ролі методичних служб в удосконаленні професійної компетентності педагогічних працівників. *Нова педагогічна думка*, 3, 21-25.
- Ковганич, Г., Марченко, К. (2022). Організація діяльності методичної служби в закладах позашкільної освіти. *Позашкілля*, 11-12, 6-8.

Лон Лі

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СУТНІСТЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Медіаграмотність – це здатність застосовувати навички критичного мислення до повідомлень, знаків і символів, що передаються через ЗМІ.

В умовах функціонування в насиченого різноманітними медіа (від газет до радіо, телебачення та Інтернету) світі, наявність такої трансверсальної компетентності, як медіаграмотність дозволяє розуміти й оцінювати всі медіа-повідомлення, із якими стикається щодня, що надає їй змогу робити кращий вибір щодо того, що читати, дивитися та слухати. Це також допомагає стати розумнішими та проникливішими членами суспільства.

Педагоги та вчені, у тому числі й медіа-психологи, вважають медіаграмотність важливою навичкою XXI століття. При цьому дослідники наголошують, що для того, щоб стати критичним споживачем медіа, необхідно розвивати медіаграмотність. Медіазнавець У. Д. Поттер зауважує, що всі медіаповідомлення включають чотири виміри:

- когнітивний: інформація, яка передається;
- емоційний: глибинні почуття, які виражаються;
- естетичний: загальна точність і художність повідомлення;

- мораль: цінності, які передаються через повідомлення (Potter, 2008).

Медіа-психолог К. Ділл-Шеклфорд припускає, що означені чотири виміри можна використовувати як відправну точку для покращення навичок медіаграмотності.

Наприклад, під час трансляції відео в Інтернеті можна побачили рекламу чудодійного препарату для схуднення. Щоб краще оцінити, яке повідомлення реклама насправді намагається передати, можна розглянути її в межах згаданих вище вимірів.

З огляду на когнітивний вимір можна оцінити, яку інформацію реклама передає користувачам, поставивши такі запитання: Що обіцяє зробити препарат? Чи здається ймовірним, що препарат зможе виконати ці обіцянки? Кому знадобиться такий препарат?

За емоційним виміром можна оцінити почуття, які творці реклами хочуть, щоб користувачі відчували: вони хочуть, щоб користувачі відчували невпевненість у своїй вазі? Вони хочуть, щоб користувачі уявили, як позитивно цей препарат може змінити їхнє життя? Чи хочуть вони, щоб користувачі уявляли задоволення, яке вони будуть відчувати після того, як ліки забезпечать швидке лікування?

З естетичного аспекту можна визначити, як реклама використовує повідомлення та зображення, щоб змусити користувачів повірити, що продукт виконає свої обіцянки: чи показує реклама зображення «до» і «після» людини, яка нібито вживала препарат? Чи виглядає зображення «до» сумним, а зображення «після» – щасливим? Чи пропонує реклама відгуки людей, які вважаються експертами?

Щодо морального виміру, то можна дослідити те, що хотіли сказати автори реклами: чи ототожнюють вони худорлявість із щастям? Чи вони посилають повідомлення про те, що надмірна вага є моральним недоліком? Вони кажуть, що потрібно бути худим, щоб бути коханим і щоб тебе поважали?

Наведений приклад один із шляхів навчання медіаграмотності в повсякденному житті. Але варто пам'ятати, що мета медіаграмотності полягає не в тому, щоб менше насолоджуватися медіа, а в тому, щоб дати людям інструменти, щоб бути активними споживачами медіа.

ЛІТЕРАТУРА

Dill-Shackleford, K. E. (2009). *How Fantasy Becomes Reality*. New York: Oxford University Press.
Potter, W. J. (2008). *Media Literacy*. 4th ed. Los Angeles: SAGE.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОЛОНТЕРСТВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Волонтерська діяльність отримала свій розвиток із давніх часів і не втратила своєї актуальності й зараз. Навпаки, зростають можливості надання волонтерської допомоги різним категоріям населення. Разом із тим, волонтерство – це не односторонній процес. Адже незаперечним є факт, що допомога іншим і внесок у суспільство шляхом позитивних, ефективних дій змушує людей почуватися добре. Для учнівської молоді волонтерство може бути особливо корисним у різних аспектах.

Служіння іншим приносить багато переваг, що охоплює здоров'я, користь для місцевої громади та навіть кар'єрні перспективи. Коли учні встановлюють нові зв'язки й отримують нові професійні навички, учні-волонтери відчуваються щасливішими та здоровішими. Вони зміцнюють зв'язки з громадою та розширюють свою мережу підтримки.

Життя більшості здобувачів освіти може бути дуже напруженим, якщо не відверто хаотичним. Однак, коли учнівська молодь вчиться керувати своїм графіком і стає більш незалежною, такий досвід, як волонтерство, може допомогти покращити навички управління часом та емоційне благополуччя поза класною кімнатою.

Доведено, що волонтерство допомагає зменшити та протидіяти несприятливим наслідкам стресу, гніву та тривоги, що призводять до депресії або зловживання психоактивними речовинами. Деякі ключові можливості для підвищення настрою, властиві громадській діяльності, включають участь у соціальній взаємодії, допомогу й піднесення настрою інших, позитивний вплив і приналежність до чогось більшого, ніж сама особистість.

Однією з найбільш значущих переваг громадської роботи є просто винагорода й особисте збагачення від допомоги іншим. Отже, однією з головних причин, чому учні можуть бути залучені до соціальної роботи, є допомога людям і громадам, які потребують допомоги через важливі справи. Волонтерство дозволяє учнівській молоді приділяти свій час і таланти підтримці важливої для них справи.

Зворотній зв'язок також допомагає учням зупинитися та подумати про свою діяльність. У середовищі, що стимулює постійний потік матеріалів, медіа та технологій, їхні внески через волонтерську роботу позитивно зміцнюють важливий ключ до успіху: навіть найдрібніші завдання значно змінюють життя людей і організацій, які цього потребують. Вони не просто живуть у ньому; вони роблять світ кращим.

Нетворкінг є важливою частиною побудови кар'єри здобувачів освіти. Займаючись волонтерством у команді, учнівська молодь може зустрічатися та працювати з людьми, які мають спільні інтереси, розширюючи загальну мережу різноманітних наставників та однолітків.

Їхні нові зв'язки – інші учасники змін, волонтери, співробітники, члени правління – можуть мотивувати й надихати їх і навіть відкрити для них деякі професійні можливості в майбутньому. Після закінчення навчання в закладі загальної середньої освіти вони зможуть звертатися до своєї професійної мережі за консультаціями щодо кар'єри у своїй галузі. Вони не тільки роблять добро для спільноти, але й для своїх майбутніх кар'єрних перспектив.

Навіть якщо учні мають найкращі оцінки та результати тестування, роботодавці можуть захотіти побачити відповідний досвід роботи в резюме. Волонтерська діяльність пропонує можливості для розвитку професійних навичок, одночасно покращуючи життя інших. Практичне навчання, властиве волонтерській роботі, дає здобувачам освіти конкурентну перевагу, необхідну для виходу на ринок праці.

Завдяки громадським роботам учні можуть застосувати свою освіту в класі до сценаріїв реального світу з реальними наслідками в галузі, яка їх цікавить. Вони розвинуть основні кар'єрні функції в лідерстві, плануванні часу та вирішенні проблем, що призведе до більшої впевненості під час пошуку майбутньої роботи.

Сергій Матросов

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГУРТКІВ СПОРТИВНОГО НАПРЯМУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства з метою виховання учнівської молоді в закладах позашкільної освіти передбачається створення умов для всебічного, гармонійного розвитку та професійної самоідентифікації особистості.

Зауважимо, що фізична культура здійснює як позитивний, так і негативний вплив на учнівську молодь. При чому на останніх здійснюють значний вплив різноманітні асоціальні структури, засоби масової інформації, вулиця тощо. Відтак, виховання, у тому числі й фізичне, уможлиблює забезпечення балансу всіх можливих впливів на особистість і створення умов для її розвитку, адекватних вимогам розвитку суспільства.

Іншими словами, фізичне виховання має потенціал для нівелювання негативних наслідків соціальних впливів, надання їм гуманістичної орієнтації.

У такому контексті велике значення для розвитку учнівської молоді мають заклади позашкільної освіти, зокрема гуртки спортивного профілю.

Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що сучасна вітчизняна позашкільна освіта спортивного профілю має доволі значний і тривалий шлях становлення й розвитку.

До закладів позашкільної освіти спортивного профілю відносять спортивні школи, дитячо-юнацькі спортивні школи олімпійського резерву, фізкультурно-спортивні клуби за місцем проживання, фізкультурно-оздоровчі клуби осіб з особливими освітніми потребами, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи олімпійського резерву, дитячі стадіони, спортивні гуртки та ін.

Констатуємо, що найбільш поширеним розумінням терміну спорт є потрактування його як виду діяльності, що забезпечує лише фізичний розвиток особистості. Водночас переконані, що заклади позашкільної освіти спортивного спрямування сприяють формуванню вольових якостей учнівської молоді.

Зазначимо, що процес формування вольових якостей у вихованців гуртків спортивного спрямування напряму залежать від їх соціальної активності та морального виховання.

На основі аналізу наукових джерел нами було виявлено основні потенційні характеристики гуртків спортивного спрямування, як-от:

- мають суперечливий, нестійкий, імпульсивний характер;
- містить становлення суспільної активності, потреб, інтересів, мотивів до різних видів діяльності.

У результаті систематизації та узагальнення наукових розвідок із досліджуваної проблеми можемо стверджувати, що загально прийнято вважати вольові якості як самостійні, стійкі психічні утворення особистості, зміст яких зумовлений особистим досвідом, сформованими мотивами та установками, що визначають рівень свідомої саморегуляції особистістю своєї поведінки, здатністю долати труднощі, що виникають на шляху до досягнення поставленої мети. Відтак, основними вольовими якостями є рішучість, ініціативність, мужність, дисциплінованість, завзятість, наполегливість, цілеспрямованість, витримка, самостійність.

Отже з метою здійснення вольового виховання у вихованців гуртків спортивного спрямування необхідно:

- 1) формувати моральну свідомість;
- 2) формувати ідейну переконаність та позитивну мотивацію;
- 3) формувати моральні почуття;
- 4) формувати моральні якості, звички дотримання норм етики;

5) формувати навички, які відповідають суспільно виправданій поведінці;

6) виховувати вольові риси та якості.

Ураховуючи зазначеного вище можемо визначити основні завдання гуртків спортивного спрямування для формування вольових якостей, а саме:

- формувати мотиваційні, інтелектуальні та моральні основи, які сприяють вольовим проявам стосовно вимог фізкультурної, спортивної діяльності;

- здійснювати всебічний розвиток вольових якостей, необхідних для здійснення різноманітних видів діяльності (наприклад, сміливість, наполегливість, рішучість, цілеспрямованість, самовладання, ініціативність, стійкість);

- формувати риси характеру.

Таким чином, дійшли висновку про те, що формування вольових якостей вихованців гуртка спортивного спрямування є цілісним навчально-спортивним колективним процесом, який передбачає цілеспрямоване формування вольових якостей, а також зміну вже сформованих негативних цінностей шляхом забезпечення взаємодії всіх учасників тренувального процесу.

Володимир Мокляк

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПЕДАГОГІКА МИРУ І СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Актуальність теми зумовлено:

- суперечністю між пропагованими загальнолюдськими цінностями толерантності, миру, доброзичливого ставлення до іншого і суворими реаліями життя;

- незрозумілою трансформацією пропагованих цінностей у недопустимі і незрозумілі для цивілізаційного суспільства події – збройні конфлікти, війни, де чи не на останній план відходять ті моральні норми і правила, яким ми вчимо молодь;

- різною відмінністю між інтенсивним розвитком педагогічної науки, науковим обґрунтуванням прогресивних концепцій і «результатом» виховного процесу.

За підрахунками дослідників Weslean College (Веслін коледжу), починаючи з **3600** року до нашої ери у світі відбулося приблизно **14600** воєн, в результаті яких загинуло понад **3 мільярди осіб**. Для порівняння, у 2001 році чисельність населення земної кулі сягала трохи більше 6-ти мільярдів (зараз – 8 мільярдів станом на 14 липня 2022 року). А уся людська історія знала лише **292** роки без війни, і то є серйозні

підозри, що деякі збройні конфлікти не були зафіксовані істориками (*Війни в історії людства та нинішня війна в Іраку*).

Педагогіка миру – відносно нова категорія в сучасному науково-педагогічному дискурсі. Підтвердження цього – звернення до сервісу google trends: за запитом «педагогіка миру» в україномовному віртуальному просторі, результати якого не дають суттєвого результату; аналогічний результат отримуємо при зверненні до англомовного педагогічного дискурсу.

У той же час запити пошуковика google видають лише декілька статей, тематика яких пов'язана з тематикою «педагогіки миру». Цікаво те, що публікації на цю тематику почали з'являтися приблизно з 2014 року – коли почалося «віджаття» території України нашим сусідом, а особливо з 2022 року – моменту повномасштабного вторгнення на територію нашої країни.

З-поміж дослідників, тематика досліджень яких пов'язана з педагогікою миру, виокремлюємо Віктора Андрущенка, Ольгу Безкоровайну, Івана Беха, Аллу Бойко, Юрія Бойчука, Анну Боярську-Хоменко, Анатолія Дем'янчука, Сергія Клепка, Людмилу Колбіну, Ольгу Коржову, Ольгу Марченко, Оксану Овчарук, Олену Пакскаль, Івана Прокопенка та ін.

Віктор Андрущенко у статті (Педагогіка миру: актуальність теорії і практики. *Вища освіта України*. 2014. № 2. с. 5–12) обґрунтовує педагогіку миру, спираючись на ідеї двох філософів: I) ідея загального миру Іммануїла Канта; II) Концепція благоговіння перед життям Альберта Швейцера (Андрущенко, 2014).

На думку І. Канта, війна, конфлікт, насильство – всього-на-всього породження стану недосконалості людського роду, природа якого полягає в поступовому русі до стану всезагального миру. Люди добровільно приймуть моральний категоричний імператив як закон, який визначатиме всю їх діяльність. Проте, на жаль, це неможливо зробити, не пройшовши через війни, конфлікти, конфронтації тощо.

Політика зацікавлена у владі, економіка – в прибутку. Саме тому гуманізм кантівської ідеї полягає у визнанні й осмисленні абсолютної цінності людини як мети, і ні в якому разі не як засобу. Усвідомлення сили категоричного імперативу призведе до об'єднання всіх людей світу у єдину спільноту, яка буде дотримуватися принципу миролюбства.

Два ключові феномени І. Канта, дотримання яких забезпечить принцип миролюбства: 1) моральний категоричний імператив; 2) абсолютна цінність кожної людини.

Практичне втілення останньої тези суголосне з заявою президента Володимира Зеленського, оприлюдненою на виступі перед конгресом США

у березні 2022 р. про створення такої системи безпеки в світі, за якої країні, яка піддалася агресії, країни-гаранти надають необхідну допомогу протягом 24 годин для зупинення вторгнення. Не викликає заперечення, що сучасна система безпеки в світі, співіснування держав на принципах миролюбства дещо відображає модель І. Канта, хоча й далека від ідеалу.

На думку А. Швейцера, так зване «благочиння» перед життям ґрунтується на дотриманні принципу гуманізму. Це повинен усвідомити кожен як власну індивідуальну відповідальність за свою діяльність.

Саме на освіту сьогодні покладено надзвичайно важливу місію – виховати нову мирну людину саме з європейськими цінностями. Формування миролюбної людини сьогодні напряму корелюється з гуманістичною особистісно орієнтованою освітою.

Основні шляхи втілення ідей педагогіки миру:

1. *Формування нового вчителя.* Відповідно до Звернення Європейського форуму ректорів педагогічних університетів, Інститутів, Вищих педагогічних шкіл Європи до Президентів, Урядів та Парламентаріїв країн європейського простору базовими цінностями нового вчителя повинні бути толерантність, демократія, миролюбство, справедливість і солідарність.

2. *Полікультурний аспект навчання і виховання.* Інноваційність ідеї полікультурності полягає у формуванні свідомості особистості з метою активного застосування кожним загальнолюдських цінностей гуманізму, солідарності, демократії і миролюбства.

3. *Виховання фундаментальних громадянських чеснот,* таких як честь, гідність, повага, відповідальність, соціальна активність, скромність та ошадливе ставлення до навколишнього середовища тощо.

С. Клепко у статті «Педагогіка миру і філософія війни: пошук істини» звертається до фундаментальної праці Карла Ернста Ніпкова «Важка дорога до миру. Історія і теорія педагогіки миру від Еразмуса до сучасності». У ній підбито підсумки 500-річного дискурсу «теологія – насильство – війна» і розроблено власну теорію педагогіки миру (Клепко, 2016).

Розробка концептуальних засад педагогіки миру потребує ретельного дослідження онтології війни і миру.

Варто зауважити, що основним завданням як викладачів у педагогічному закладі вищої освіти, так і вчителів у школі насамперед є психологічна підтримка відповідно здобувачів вищої освіти й учнів.

Незважаючи на те, що «педагогіка миру» - нове поняття, і, безумовно, зміст освітніх програм підготовки фахівців у педагогічних закладах вищої освіти буде наповнюватися відповідним змістом, відзначаємо певну

наступність у розвитку наявних педагогічних теорій і концепцій до педагогіки миру:

1. Українська родинна педагогіка (М. Стельмахович та інші).

2. Теорія особистісно-орієнтованого виховання, концепція правилвідповідної суб'єкт-суб'єктної взаємодії та концепція вчинку (І. Бех та інші).

3. Онто-інвайронментальна педагогіка (Л. Нечепоренко та інші).

4. Теорія суб'єкт-суб'єктних відносин (А. Бойко).

Дисципліна «педагогіка», яку читають викладачі кафедри загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка для студентів бакалаврату спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) за своїм змістом близька до педагогіки миру за своїм теоретичним і методологічним підґрунтям.

Методологічні підходи педагогіки миру: 1) гуманістичний підхід. Акцент на розвитку людської особистості, гідності та взаєморозумінні. Підкреслюється індивідуальність кожної особистості та прагнення до мирного співіснування; 2) трансформаційний підхід. Спрямований на трансформацію соціальних систем. Заохочується розвиток критичного мислення та участь у суспільних змінах для досягнення миру; 3) екзистенціальний підхід. Зосереджений на особистій відповідальності, вільному виборі та пошуку сенсу у власному житті. Сприяє формуванню особистісної свідомості; 4) мультикультурний підхід. Акцент на повазі до різноманітності культур, мов, релігій та ідентичностей. Спрямований на побудову глобального розуміння; 5) педагогіка співпраці. Спрямована на розвиток спільної діяльності та співпраці між учнями та вчителями як засобу досягнення миру; 6) екологічний підхід. Акцент на взаємозв'язку та взаємозалежності між людьми та навколишнім середовищем. Прагнення до створення гармонії між людством і природою; 7) конфліктологічний підхід. Зосереджений на розумінні та конструктивному вирішенні конфліктів. Вивчення причин та наслідків конфліктів для побудови миру.

На виконання листа Міністерства освіти і науки України магістрантам освітніх програм «Середня освіта (Математика)», «Середня освіта «Фізика», «Середня освіта (Інформатика)», «Освітні, педагогічні науки», «Теорія і практика STEM-освіти» запропоновано вибірково освітній компонент «Технології національного виховання у вищій школі». Кожне практичне заняття містить, зокрема, проблемні питання:

1. Як вища школа може сприяти формуванню національної самосвідомості студентів?

2. Які методи та засоби використовуються для підвищення патріотичного виховання в університетському середовищі?

3. Як сучасні політичні та соціокультурні виклики впливають на національно-патріотичне виховання студентів?

4. Як університети можуть відповісти на виклики етнічної та культурної різноманітності для зміцнення національного єднання?

5. Як національно-патріотичне виховання впливає на кар'єрний успіх випускників закладів вищої освіти?

6. Як університети можуть підготувати студентів до професійного життя, враховуючи національно-патріотичний аспект?

7. Як можна інтегрувати національно-патріотичні цінності у навчальні програми та курси?

8. Як забезпечити збереження та розвиток національних традицій у вищій освіті?

9. Як можна оцінити ефективність виховного процесу у вищій школі? Наведіть приклад критеріїв успішності вимірювання ефективності виховного процесу у вищій школі.

10. Які б ви назвали можливості і ризики застосування сучасних інформаційних технологій у процесі виховання у вищій школі?

11. Які історичні події визначили формування національної ідеї нашої країни?

12. Яким чином мова, література, мистецтво та інші аспекти культури сприяють формуванню національної ідеї?

13. Як заклади вищої освіти можуть сприяти збереженню та розвитку українських традицій у середовищі студентів?

14. Які виклики стоять перед українською родиною в умовах сучасного суспільства?

15. Які виклики виникають при формуванні компетентності вчителя з урахуванням національно-культурних аспектів?

16. Як учителям враховувати різницю в культурних звичаях та традиціях для ефективної комунікації з учнями різних культур?

17. Які аспекти культури та традицій можуть бути використані для створення унікальних творчих робіт?

18. Як можна використовувати елементи різних культур для створення спільних креативних проєктів?

19. Як виховання національних цінностей може покращити якість освіти та збільшити зацікавленість студентів у навчанні?

20. Які конкретні культурні аспекти можуть бути включені до освітнього процесу вищої школи для сприяння формуванню національної ідентичності студентів?

Проект «Педагогіка миру» (2019–2020) спрямований на відновлення громадянського діалогу на Сході України. Його здійснює ГО «Український

центр Ненасильницького спілкування і примирення «Простір гідності» в рамках програми «Цивільна служба миру» за підтримки Німецького Товариства міжнародного співробітництва ([GIZ](#)), Ешборн, ФРН (*Педагогіка миру (2019–2020)*).

За півроку роботи було проведено 65 воркшопів з миробудівних технік, а запитів було близько сотні. Така продуктивність стала можлива завдяки активності десяти Інженерів Порозуміння, які й фасилітували ці освітньо-практичні заходи на запрошення організацій і громад із Запоріжжя, Харківщини, Дніпропетровщини, Донеччини, Луганщини та міста Київ. Головна мета проекту – підтримати неприбуткові організації та громади у їхньому бажанні навчитися виходити з конфліктних ситуацій через налагодження діалогу між усіма зацікавленими сторонами (*«Педагогіка миру» – зерно, посіяне в зрощення діалогу всередині суспільства*).

28-29 жовтня 2016 р. на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди відбулася XVII Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації. Філософія і педагогіка миру в Україні та сучасному світі».

19–20 листопада 2024 р. кафедрою загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка заплановано проведення міжнародної науково-практичної конференції «Фундаментальні засади та імплементація педагогіки миру в Україні й світі».

Напрями роботи конференції:

1. Теоретичні засади педагогіки миру у вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі.
2. Концептуальні засади підготовки нового вчителя з базовими цінностями толерантності, миролюбства, справедливості та ін.
3. Принципи педагогіки миру та їх застосування в навчання й вихованні молоді.
4. Виховання фундаментальних громадянських чеснот – одна з цілей реалізації педагогіки миру.
5. Інтеграція педагогіки миру з принципами сталого розвитку суспільства.
6. Імплементация ідей педагогіки миру в діяльності педагогів-новаторів.

Війна зробила нас іншими. Ми ніколи не будемо такими, якими ми були раніше. Це треба враховувати у роботі з дітьми в школі, адже тепер ми будемо працювати з різними учнями. Відповідь на це питання повинна дати педагогіка миру.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрущенко, В. (2014). Педагогіка миру: актуальність теорії і практики. *Вища освіта України*, 2, 5-12.
- Війни в історії людства та нинішня війна в Іраку. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/901246.html> (дата звернення: 25.12.2023).
- Клепко, С. (2016). Педагогіка миру і філософія війни: пошук істини. *Постметодика*, 2, 21-23.
- «Педагогіка миру» – зерно, посіяне в зрощення діалогу всередині суспільства. URL: <https://peaceengineers.com/news/pedagogika-myru-zerno-posiyane-v-zroshchennya-dialogu-vsередyni-suspilstva-58/>
- Педагогіка миру (2019–2020). URL: <https://dignityspace.org/projects/pedagogika-myru-2019-2020-10> (дата звернення: 25.12.2023).

Марія Моторна

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ: АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ ПРОПОЗИЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Як переконливо доводять сучасні реалії, волонтерська робота є одним із важливих напрямів професійної діяльності соціального працівника. Однак, ефективність волонтерської роботи залежить від наявності відповідних знань, світогляду, сформованої мотивації та професійних навичок, що формуються у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Зауважимо, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в Україні здійснюється закладами вищої освіти в межах спеціальності 231 Соціальна робота на першому, другому та третьому рівнях вищої освіти. Згідно з даними, розміщеними у відкритому доступі на сайті Єдиної державної електронної бази з питань освіти (https://vstup.edbo.gov.ua/offers/?qualification=1&education_base=40&speciality=231), на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти така підготовка здійснюється 81 українським закладом вищої освіти в межах низки освітніх програм, а саме: «Соціальна робота», «Соціальна робота та соціальна педагогіка», «Соціальна робота та практична психологія», «Психосоціальна допомога та реабілітація», «Соціальна робота. Соціальна педагогіка», «Соціальна робота та психологія», «Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Практична психологія», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота. Управління соціальними проектами та волонтерство», «Соціально-психологічна реабілітація», «Соціальна адвокація», «Соціальна робота. Арт-терапія в соціальній сфері», «Соціальна та молодіжна робота», «Міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність», «Соціальний захист та безпека населення», «Соціальна робота. Соціальна педагогіка, Соціальна робота. Практична психологія», «Соціальна робота (Соціальна

педагогіка)», «Фізична та соціально-психологічна реабілітація», «Соціальні міжнародні проекти та іноземна мова, перша англійська, друга за вибором», «Соціальна робота (Соціально-психологічне консультування)», «Соціальна робота. Соціальна педагогіка та коучинг».

Як видно з поданого переліку, сформованого в результаті аналізу 310 пропозицій освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, представлених на сайті ЄДЕБО, переважна більшість програм підготовки майбутніх соціальних працівників мають назву «Соціальна робота», поєднуючи її з психологією та соціальною педагогікою, рідше – психосоціальною та фізичною реабілітацією, управлінням соціальними проектами та соціальним захистом.

Лише два заклади вищої освіти фокусом освітньої програми роблять волонтерську роботу – Ізмаїльський державний гуманітарний університет («Соціальна робота. Управління соціальними проектами та волонтерство») та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» («Міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність»). Ще один український ЗВО – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» – фокусується на соціальній та молодіжній роботі, що включає волонтерство, у межах програми «Соціальна та молодіжна робота».

Аналіз змісту ОПП «Соціальна робота. Управління соціальними проектами та волонтерство» Ізмаїльського державного гуманітарного університету засвідчив, що формування навичок волонтерської роботи здійснюється лише в межах трьох навчальних дисциплін «Менеджмент соціальної та волонтерської діяльності», «Управління соціальними проектами та волонтерськими програмами», «Технологізація волонтерського руху в Україні і в світі», а також навчальної (соціально-волонтерської) практики (*Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Управління соціальними проектами та волонтерство»*), тоді як аналіз змісту ОПП «Міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Теорія і практика волонтерської діяльності в Україні та світі» дозволив установити, що окреслені вище компетентності формуються у процесі вивчення таких обов'язкових дисциплін, як «Тренінгові технології у волонтерській діяльності» та «Управління міжнародними соціальними проектами та волонтерськими програмами» (*Освітньо-професійна програма «Міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність»*).

Аналіз змісту ОПП «Соціальна робота» дозволив констатувати, що переважна більшість освітніх програм, які пропонують українські ЗВО, не

передбачають окремої дисципліни для формування компетентностей, необхідних для здійснення волонтерської роботи, що зумовлює необхідність розроблення й запровадження в такі освітні програми спеціальних курсів, на що й будуть спрямовані наші подальші наукові розвідки.

ЛІТЕРАТУРА

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Управління соціальними проектами та волонтерство». Режим доступу: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/proyekt_bakalavr_op_231_socialna_robota_vstup_2023.pdf

Освітньо-професійна програма «Міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність». Режим доступу: https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/opfiles/231_oppb_mspvd_2023.pdf.

Inna Mykytenko

Ivan Franko Zhytomyr State University

THE IDEAS OF MULTICULTURALISM IN THE CLASSICAL PEDAGOGY

The ideas of the classics of pedagogy about preparing the younger generation for life in the conditions of cultural diversity are quite important for the disclosure and understanding of modern approaches to multicultural education in higher education and the formation of multicultural competency in the participants of the educational process.

For example, the outstanding Czech teacher Ya. Amos. Komensky emphasized the need to prepare the younger generation for life in a multinational society, to develop children's ability to live in peace and friendship with others, and to cultivate benevolence towards other people (Komensky, 1982).

In the system of education and upbringing, the thinker attached great importance to the school, where education was conducted in the native language. Children of both sexes, regardless of nationality, status and religion, had to study at the school. Ya. Amos. Komensky himself is the founder of multicultural education. His "Pampedia" can be considered a program of universal education of the human race (the term means general education, during which "everyone learned everything, comprehensively"). The formation of children's ability to live in harmony with others, to fulfill mutual duties, to respect and love people is an important point in Komensky's program (Bolharina, 2002).

K. Ushinsky believed that it is necessary to combine the education of patriotism with the education of respect for other peoples. He believed that patriotism is the most important feature of every ethnic group, but in no case does it mean hostility to individual nationalities. The scientist pointed to the connection between the national and universal in pedagogy (Zozulia, Prysiazhna, Novak, 2023).

Another great pedagogue S. Rusova pointed out the importance for every nation of getting to know a foreign culture. She noted that the language, history,

literature, folk creativity, moral norms, ethnic canons, beliefs, religious views of each people become twice more important when the representatives of other cultures refer to them (S. Rusova, 2003).

The teacher attached great importance to national education and worked at the creation of the Ukrainian school introducing the positive experience of Europe and Japan into the educational progress at the same time. She believed that it "does not constrict the child's thoughts in narrow chauvinism, on the contrary, after a true national education, the child gets used to falling in love with national treasures and looking for these cultural treasures in other nations; loving those artistic, scientific, moral treasures that can become the most familiar to him/her, because they are not imposed from the side, but organically grafted into the soul. Such a person will become a useful worker for his people and will have a broad understanding of human progress" (Rusova, 1997).

A. Makarenko, a well-known teacher of the Soviet era, educated the younger generation on the basis of perception, understanding, help and love for other people. The humanistic ideas that he instilled in his pupils became a reliable basis for the formation of positive relations between different ethnic, cultural and religious groups and laid a solid foundation for successful multicultural education of youth.

The idea of a harmoniously developed personality is fundamental in V. Sukhomlynskyi's pedagogical system. Among the ways and means of forming a comprehensively and harmoniously developed personality, the famous Ukrainian pedagogue V. Sukhomlynskyi singled out education, native nature, work, words, traditions, experimentation, and the rich spiritual life of pupils. According to the ethnopedagogical ideas of the scientist, the school becomes the "cradle of the people" if the cult of the Mother, the Motherland, the People, and the cult of the Word reign in it. It is under these conditions that the formation of a young citizen is possible. According to Sukhomlynskyi, the ethnic principles of family education are the education of parents, the joint holding of holidays and traditions, and various socially beneficial activities.

In "Parental Pedagogy", the scientist fundamentally and in a new way interprets the relationship between the family and the school. The main thing in this connection is the deep national background. Using folk tales, fairy tales, stories, sayings and proverbs, songs, folk traditions and rites in the spiritual growth of youth, the scientist reveals the best achievements of the ethnic foundations of upbringing. According to Sukhomlynskyi, each nation produces its own system of ethnic values, which most fully reflects its mentality and features of national consciousness. The people reproduce and develop these values through language, literature, art, folklore, industrial relations, everyday life, as well as through customs and traditions.

In the above-mentioned book, the author clearly and vividly shows examples of family upbringing of children and youth, taking into account the ethnic foundations of the Ukrainian people.

In the work "How to raise a real person", the author presents a moral ideal that has absorbed the best features of the mentality of the Ukrainian people.

The teacher advises future mothers and fathers to study the history of their people, to develop a respectful attitude towards loved ones, because, according to his belief, words are holy; 'people, mother, father, son (Sukhomlynsky, 2023).

So, we can say that the teacher in his professional activity stood on clear positions of formation of ethnic competency in the younger generation which is the foundation for the formation of the multicultural competency.

It is in ethnic cultures that the values that have a universal significance and, therefore, contribute to the development of the individual, the establishment of good-neighborly cooperation at the interpersonal, state and international levels (Sloniowska, 2011).

Ukrainian culture and pedagogy became a component of multicultural upbringing and education in many countries of the world thanks to the pedagogical ideas of humanism, humanity and benevolence of Vasyl Oleksandrovykh Sukhomlynskyi, which he persistently nurtured in the younger generation.

So, according to the teacher, the idea of humanity, first of all, is realized through the development of all potential, intellectual and physiological capabilities of the individual. A comprehensively developed personality embodies the completeness and harmony of forces, abilities, and needs that determine moral, ideological, civic, mental, creative, labor, aesthetic, emotional, and physical perfection. The teacher emphasized that while working on the implementation of the idea in practice comprehensive development can never achieve the same limits of intellectual enrichment, knowledge, spiritual improvement (Liubar, Stelmakhovich, Fedorenko, 2003).

Professor H. Vashchenko approached the system of national education from the standpoint of ethnopedagogy and ethnopsychology, but he did not use such terms yet.

In the basis of the educational ideal, which he considered to be the goal of education, the scientist put universal and national values, moral laws of creating good and fighting evil, for building a just system nurtured on love and beauty, which he deduced from the Christian faith and religion (Liubar, Stelmakhovich, Fedorenko, 2003).

Vashchenko sought to unify all Ukrainians, regardless of their material origin, church affiliation, social status, etc. into one community, united by a single creative desire and high patriotism and dreamed of the flourishing of the

spiritual culture of its people, as well as science, art and education and the high religious and moral level of the Ukrainian people and the realization in life of the teaching of Christ, which unites all nations and nationalities of the world and are universal human values.

He concludes his well-known book "Educational Ideal" with the words: "Cultivating their best traditions, fighting for their independent state, Ukrainian youth must at the same time not only cherish universal ideals, but also actively fight for them... We believe that this struggle will end with the victory of the Truth and Good" (Vashchenko, 1994).

Hence the classics of pedagogy didn't use the term "multiculturalism" and the terms affiliated with it but they put forward the ideas which became a strong foundation for the formation and development of multicultural competency of the education applicants.

REFERENCES

- Коменский, Я. А. (1982). *Избранные педагогические сочинения: в 2 т.* М.: Педагогика: Т. 2.
- Болгаріна, В. С. (2002). Культура і полікультурна освіта. *Шлях освіти*, 1, 2-6.
- Зозуля, І. Є., Присяжна, О. Д., Новак, О. М. *Розвиток ідей полікультурності в Україні.* Режим доступу: <https://core/ac/uk.pdf>.
- Русова, С. Ф. (2003). *Дитячий сад на національному ґрунті. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XX ст.):* [хрестоматія], Л. Д. Березовська (ред.) та ін.), (сс. 144-150). К.: Наук. Світ.
- Русова, С. Ф. (1997). *Вибрані педагогічні твори: у 2-х кн. Кн. 2.* К.: Либідь.
- Василь Сухомлинський – видатний український педагог* Освіта.UA. Режим доступу: <https://osvita.ua> > ... > Українська література.
- Слоньовська, О. Б. (2011). *Полікультурна освіта майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах Канади* (дис. ... канд. пед. наук: 2011). Житомир
- Любар, О. О., Стельмахович, М. Г., Федоренко, Д. Т. (2003). *Історія української школи і педагогіки: навч. посіб.* За ред. О. О. Любара. К.: Т-во «Знання», КОО. (Вища освіта XXI століття).
- Ващенко, Г. (1994). *Виховний ідеал. Підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків.* Полтава.

Наталія Осьмук

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

В умовах поширення цифрового суспільства життєво необхідним стає формування вмінь по використанню нових технологій для набуття професійної компетенції, самореалізації та саморозвитку. Саме тому одним із завдань сучасної вищої освіти, яка функціонує в умовах, що унеможливають протягом тривалого часу організацію аудиторного навчання, є забезпечення фахової підготовки за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Їх сукупність, узгодженість та впровадження в освітній процес на

всіх рівнях створюють цифровізаційне навчальне середовище. Серед його завдань треба підкреслити такі, як: забезпечення доступності навчальних програм та інформації загалом, розвиток навичок аналізу інформації та критичного мислення, використання в навчальних цілях різноманітного мультимедійного контенту та підтримка вимушеної інтенсифікації освітнього процесу. Реалізація цих завдань дозволяє організувати дистанційне навчання вже з першого курсу закладу вищої освіти.

Однак, результативність дистанційного навчання здобувачів молодших курсів закладу вищої освіти має певні складнощі. Вони пов'язані не стільки з слабкими навичками роботи з гаджетами (практичні всі мають тимчасовий або постійний доступ до них й елементарні вміння користування) й технічними можливостями доступу до мережі Інтернет, а стільки зі слабкою розвиненістю навичок самостійної організації й контролю власної навчальної діяльності. І якщо у загальноосвітній школі це не ставало критичним, то під час навчання у закладі вищої освіти такі вміння стають наріжним каменем самого процесу здобуття фаху.

Отже, організація дистанційного навчання студентів молодших курсів потребує врахування складнощів з якими стикаються студенти, і повинна передбачати комплексну роботу щодо їх подолання. На нашу думку вона може охоплювати декілька напрямків. Почнемо із загально-методичного, який передбачає:

1. Пояснення мети і завдань кожного навчального заняття та його значення для оволодіння компетентностями, що заплановані у курсі.

2. Ознайомлення з технологіями опрацювання того чи іншого навчального матеріалу, з алгоритмом виконання практичних завдань, особливостями роботи під час тестових перевірок чи контрольних завдань.

3. Створення психологічно сприятливої атмосфери пізнання нового, ситуації успіху й співпраці.

4. Підтримка мотивації шляхом визначення досягнень, проговорювання вдалих способів рішення кейсів, заохочення до висловлювання власної точки зору, рефлексії тощо.

5. Допомога у побудові стратегій самостійного опанування навчальним матеріалом.

6. Консультування щодо вибору власного темпу навчання, оволодіння навичками таймінгу робочого часу тощо.

Зрозуміло, що таку роботу викладач може успішно провести тільки разом із фахівцями психологічної служби закладу вищої освіти, кураторами академічних груп.

Наступний напрям, без якого загалом не можна говорити про дистанційну освіту, це – цифрова компетентність здобувачів. За умов її

слабкої сформованості, підвищення відбувається паралельно з вирішенням пізнавальних завдань різних навчальних курсів, і це природньо. Серед інформаційно-технічних вимог виокремлюємо наступні: наявність пристроїв, доступ до мережі, наявність мінімальних навичок роботи з текстовими документами, пошуковими системами тощо. Найголовнішим при дистанційному навчанні є опанування функціоналом однієї з можливих навчальних платформ. У нашому досвіді це платформа Moodle (Modular Object Oriented Distance Learning Environment). Вона має значний набір інструментів комп'ютеризованого навчання: веб-сторінки, текстові сторінки, написи, посилання на файли. Завдяки їм під час навчання можна використовувати різноманітні засоби, а саме: текстові документи, відеоматеріали, аудіофайли, різні типи зображень тощо.

Предметно-методичний напрям безпосередньо пов'язаний із попереднім. Він передбачає широке використання викладачем і студентами інструментів і застосунків цифрового навчання. До них відносимо, насамперед, відеоконференції, електронну бібліотеку та репозитарій закладу вищої освіти, сховища файлів (Google Disk, OneDrive, Dropbox). Вони дозволяють організовувати спілкування й навчання онлайн, знаходити різноманітну інформацію загальнонавчального й спеціального призначення. Використання можливостей віртуальних інтерактивних дощок, зокрема, редакторів текстів й малюнків, міток, шаблонів, завантаження документів, таблиць, зображень, схем, графіків та інфографіки надають принципово нові можливості для організації різних видів начальної діяльності, сприяють формуванню цифрових навичок. Поза тим, вони надають можливості комунікації між учасниками навчального процесу, що особливо важливо при дистанційній освіті. Таким чином при організації дистанційного навчання студентів молодших курсів варто задіювати інтерактивні методи навчання, використовувати доступний різноманітний мультимедійний контент. Вони дають можливість оволодіти професійними компетентностями, сприяють розвиткові загальних пізнавальних умінь і навичок, комунікації й самоорганізації.

Наприкінці зазначимо, що методично правильне використання переваг цифровізації освіти надає можливості формувати як професійні вміння та навички (*hard skills*), так і *soft skills* – навички, які в педагогічній сфері є не менш важливим, ніж досконале володіння знаннями з предмету й методами його викладання. Емоційний інтелект, критичність мислення, співробітництво, різнорівнева комунікація, таймінг, навички командної роботи, які демонструють викладачі, стають для майбутніх педагогів прикладом та важливим компонентом успішності здобуття вищої освіти, набуття необхідних професійних і загальних компетентностей.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Екологічна ситуація на сьогоднішній день в загальнопланетарному масштабі досить складна: нестача чистої води, зниження біорізноманіття, забруднення навколишнього середовища, порушення екосистем морів і суші, спустелювання територій, зміни глобального клімату, що негативно впливають на здоров'я людини, виробництво продовольства, безпеку та доступність ресурсів, деградація земель, що зменшує продуктивність сільського господарства й загострює продовольчу безпеку, збільшення темпів вимирання видів, що через втрати загрожує генетичному фонду. Усі ці глобальні екологічні проблеми – це зміни стану навколишнього світу внаслідок діяльності людини та її техногенного впливу на довкілля. Осмислення сучасного становища екології в світі спонукає до висновку про те, що інтереси суспільства мають перетинатися з екологічними стратегіями. Водночас потрібно змінити не лише підходи до користування ресурсами планети, а й варто орієнтувати суспільство на екологізацію, адже погіршення стану навколишнього середовища, що впливає на здоров'я та життєдіяльність людей, актуалізувало розв'язання екологічних проблем, надважливих для людства. Проте ефективність вирішення означених залежить від екологічного виховання суспільства в цілому і молоді зокрема (Коваль, Погасій, 2019).

Отже, перед системою освіти постають нові виклики щодо формування екологічної компетентності здобувачів освіти, спрямовані на виховання нової особистості із сформованими новими підходами використання ресурсів планети на основі циклової економіки та новим світобаченням. Екокультура в соціокультурному просторі XXI ст. стає необхідною передумовою спільноти, а відтак позиціонується як показник рівня духовного життя суспільства, виховання та освіти, морального, інтелектуального та естетичного розвитку. Неабиякої доцільності набувають екологічні орієнтири виховання, культури та освіти на основі екологічної свідомості та моралі, які реалізуватимуться в умовах існування альтернативних поглядів на майбутнє цивілізації, ґрунтуючись на ціннісній орієнтації кожного окремого індивіда зокрема і соціуму загалом (Bratitsel, 2018).

Формування екологічної компетентності здобувачів освіти повинно проходити у комфортному освітньому середовищі, спрямованому на занурення в активно-дієве пізнання і орієнтоване на ідею цілісності природи та універсальності зв'язків всіх природних компонентів і

процесів. Також варто враховувати, що в умовах євроінтеграції ми повинні поєднувати екологічну освіту з основними акцентами сталого розвитку, адже це концепція, яка залучає нас до вирішення глобальних екологічних проблем і навчає гармонійному розвитку, пропонуючи стратегію діяльності і поведінки людства в умовах сучасної кризової екологічної ситуації, орієнтує на розширення екологічної освіти з інтеграцією в інші освіти галузі на основі комплексного підходу.

Ми вважаємо, що робота з формування екологічної компетентності має базуватися на основі проєктів, розроблених разом із здобувачами освіти, які дають можливість отримувати дієвий результат, що закладає основи екологічного світобачення. Прикладом такого яскравого проєкту у нашому закладі була участь шкільної команди у Всеукраїнському проєкті від фонду Klitschko Foundation «Zero Waste School»: ми розробили та реалізували свої локальні ініціативи по сортуванню відходів та по переробці органіки. На жаль, повномасштабна російсько-українська війна принесла нові виклики: так, ми не в змозі навчатися офлайн і продовжувати нашу роботу по розроблених ініціативах безпосередньо в закладі, але ми ініціювали новий проєкт «Чисте довкілля», спрямований на дослідження об'єктів, які забруднюють навколишнє середовище і впливають на здоров'я людей, та проведення заходів щодо зменшення негативних впливів забруднення довкілля у тих громадах, в яких перебувають наші учні. Ми активні учасники акції-челенджу «Чисте подвір'я» у рамках проєкту Zero Waste School Sumy, зараз активно працюємо з проєктом «STEAM-ART», надаючи «друге життя» старим речам: шиємо органайзери для захисників України, виготовляємо окопні свічки та маскувальні сітки для ЗСУ, проводимо тренінги, присвячені тематиці управління відходами (проєкт Zero Waste School Sumy, заняття у форматі Meet Up «Життя у стилі ЕКО»), стали учасниками Всеукраїнського проєкту Flowers4School, пройшли навчання у Всеукраїнській Екошколі та взяли участь у конкурсі екологічних проєктів, запропонувавши виготовлення екопаперу з вторинної сировини - і отримали приз глядацьких симпатій, доєдналися до Міжнародного молодіжного руху «School Recycling World» та щорічного всеукраїнського проєкту «Мішечок», постійно беремо участь у Міжнародній акції Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day».

З метою формування творчої та наукової еліти у галузі охорони довкілля та розвитку творчого потенціалу наших здобувачів освіти, ми залучаємо їх до різноманітних екологічних міжнародних і всеукраїнських конкурсів та олімпіад. Зокрема, ми активні учасники GENIUS Olympiad Ukraine, міжнародного конкурсу шкільних проєктів з екологічних питань, яка сприяє глобальному розумінню екологічних проблем і досягненню

сталого розвитку та створює можливості отримання нових знань і розвитку. У минулому навчальному році наш проєкт був представлений на міжнародному рівні і отримав призове місце. Цього року ми взяли участь, зареєструвавши п'ять конкурсних робіт у різних категоріях. У закладі працює наукове товариство МАН для учнів «Інтелект», одним із напрямків якого є дослідницька робота екологічного спрямування.

Саме такі форми роботи, які максимально залучають учнів у процес їх розробки та дають можливість побачити результат, на нашу думку, є оптимальними при формуванні екологічної компетентності здобувачів освіти в умовах євроінтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

Bratitsel, M. (2018). Перспективи розвитку екокультури в умовах євроінтеграційних процесів. *Питання культурології*, (34), 9-19. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.34.2018.153840>

Коваль, О. & Погасій, І. (2019). *Екологічна компетентність учителя Нової української школи*. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка.

Аліна Предик

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

САМООЦІНЮВАННЯ ТА ВЗАЄМОЦІНЮВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНО ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна освітня парадигма системи початкового навчання акцентує увагу на розвитку навичок самостійного навчання. Самооцінювання допомагає молодшим школярам розуміти власні сильні та слабкі сторони, сприяючи удосконаленню їхнього процесу навчання. Саме тому, сьогодення вимагає від педагогів відмовитися від закоренілої звички привласнювати собі монопольне право на оцінювання. Педагогам слід активно впроваджувати самооцінювання та взаємооцінювання в комунікацію з учнями, сприяючи активізації самосвідомості молодших школярів. Дослідження демонструють, що, в основному, учні виявляють себе більш вимогливими «експертами», ніж вчителі. Тому важливо довіряти та бути оптимістичними стосовно можливостей дітей цього віку, утримуючись від перебільшення їхньої неспроможності адекватно оцінити себе.

Молодші школярі краще розумітимуть кінцеву мету навчальної діяльності та зможуть адекватно порівнювати свої задуми з реальними досягненнями, якщо їм буде зрозуміло, що у продукті їхньої діяльності важливий «внесок» кожного однокласника чи учасника бесіди. У перший період навчання, коли в учнів ще не сформувалися знання, уміння і цінності, педагогічна оцінка виступає ключовим мотиваційним чинником. Саме тому, Тому передбачається введення безоцінкового (у балах) навчання у першому півріччі першого класу. Однак багато шкіл порушують

цей підхід, виставляючи оцінки практично з перших днів, що може завдати шкоду навчанню та вихованню молодших школярів. Там, де оцінки в балах визначаються відразу у перший день, створюється розподіл між сильними та слабкими учнями, що може зіпсувати радісні перспективи успішного навчання для менш підготовлених дітей.

Практика свідчить, що вчителі досягають кращих результатів у перших класах, коли вони утримуються від використання негативних оцінок. Якщо учень має труднощі із письмовими завданнями або не може відповісти усно, досвідчені вчителі пропонують дитині повторити, вивчити, написати чи вирішити завдання, спрямовуючи її на ліквідацію відставання. Після досягнення успіху учня перевіряють та виставляють позитивну оцінку, і цей підхід можна назвати «відкладеною оцінкою». Такий метод створює «ситуацію успіху» та стимулює дитину до праці.

Найважливіше в оцінюванні навчальної діяльності учня в кожному класі – це врахування його ставлення до навчання, наполегливості, старанності та прогресу в досягненні особистої мети. Це дає вчителю право тимчасово утриматися від виставлення негативних оцінок у випадках, коли учень не впорався з обсягом або якістю роботи через об'єктивні обставини. Видається доцільним ввести у щоденну педагогічну практику термін «відкладена (відсрочена) оцінка».

Дослідження провідних педагогів та психологів, таких як Г.Костюк, І.Бех, Н.Пеньковська та інші, вказують на те, що чим вищий рівень успішності учня, тим більш точною є його самооцінка. Сильні учні прагнуть до точності в оцінці своїх досягнень і виявляють обережність у власній самооцінці. Вони частіше схильні недооцінювати свої знання, ніж переоцінювати їх, висуваючи до себе високі стандарти та прагнучи вдосконалити свої знання. З метою вдосконалення вони аналізують свої відповіді та оцінки, намагаючись зрозуміти, в чому полягають їх помилки та прогалини. Однак обдаровані діти іноді можуть переоцінювати свої реальні можливості, особливо коли перші успіхи досягаються з легкістю та коли дорослі перехвалюють їх (Пеньковська, 2002, с. 16).

Вчені підкреслюють, що важливо налагоджувати самооцінку відповідно до вікових змін учнів. Наприклад, молодші школярі частіше оцінюють свої досягнення не тільки за результатами діяльності, але і за іншими параметрами, такими як зовнішній вигляд, взаємини з учителем, акуратність, старанність тощо. З плином часу школярі стають більш критичними та аналітичними у визначенні своїх справжніх досягнень і тих, які вони могли б досягти. Таким чином, самооцінка учня піддається впливу змін та може формуватися під впливом зовнішніх чинників.

Вчені О. Савченко, Ж. Сташко вважають, що при формуванні самооцінки важливо враховувати, що вона розвивається поступово, під впливом двох основних факторів: оцінки вчителем успішності учня в навчальній роботі і порівняння результатів власної діяльності з результатами інших учнів (Савченко, 197; Сташко, 206).

Формуванню самооцінки учня сприяє об'єктивне обґрунтування оцінок його успішності. Дослідженням було встановлено, що ефективним методом формування самооцінки є створення спеціальних умов для того, щоб учень самостійно оцінював результати своєї діяльності. Суть цього методу полягає в тому, що учневі пропонується виконати навчальне завдання, і перед тим, як здати його на перевірку вчителю, він самостійно оцінює свою роботу і визначає відповідний бал. Після цього оцінки учня порівнюють з оцінками вчителя для визначення ступеня об'єктивності перших. Дослідження підтверджують, що систематичне використання цього підходу під час навчання поступово призводить до узгодження (зазвичай відносного) оцінок учня та вчителя, що свідчить про сформованість коректної самооцінки.

Таким чином, переконані, що самооцінка учня формується не тільки тоді, коли він оцінює себе, але й тоді, коли він позитивно сприймає досягнення інших. Отже, у процесі навчання важливо не лише наділяти учнів певним запасом знань та навичок, але й розвивати у них критичне ставлення до власних здібностей і успіхів, вчити контролювати свої дії в рамках навчально-пізнавальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Пеньковська, Н. (2002) Роль самооцінки у формуванні особистості дитини. *Початкова школа*, 10, 16-22.
- Савченко, О. Я. (1997). *Сучасний урок у початкових класах*. К.: «Магістр - S»,
- Сташко, Ж. (упоряд.) (2006) *Система оцінювання і самооцінювання досягнень учнів*. К.: Вид.дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіцина.

Людмила Рожкова

Сумський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ У СТУДЕНТІВ

Медіаграмотність – результат медіаосвіти, уміння аналізувати засоби масової інформації, соціальні медіа. Навички розпізнавати недостовірну, упереджену, фальшиву інформацію (фейки) є надзвичайно важливими для демократичної держави в цілому, а особливо – у період війни, коли ми щодня натрапляємо на неперевірену інформацію. Важлива роль у формуванні навичок медіаграмотності студентів вищих навчальних закладів належить вивченню громадянської освіти (*Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» від 03*

жовтня 2018 р. № 710-р.). З 2021 – 2022 навчального року у Сумському національному аграрному університеті впроваджується навчальний курс «Демократія :від теорії до практики», розроблений Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства міжнародних справ Канади та британської допомоги від уряду Великої Британії. В умовах повномасштабної російсько-української війни до програми курсу були внесені зміни, що стосуються, зокрема, і відповідального споживання інформації у цифрову епоху (*Демократія: від теорії до практики. Путівник для викладачів. Додаткова частина «Демократія і війна», с. 20-43*). Вправи, які виконують студенти, ознайомлюють зі способами розповсюдження фальшивої інформації та маніпулювання громадською думкою через мас-медіа, а також формують вміння розпізнавати такі дії та протистояти їм. Вправа складається з наступних кроків:

- постановка цілей: проаналізувати важливість навичок цифрової грамотності; оцінити початковий рівень медіаграмотності студентів і покращити навички критичного сприйняття інформації; розвинути навички цифрової грамотності та через аналіз власного і колективного досвіду виробити власні правила поведінки з інформацією;

- підготовка до вправи: вивчення та аналіз медійних мемів;

- обговорення питань: «Чому незалежні та вільні ЗМІ є невід’ємною умовою існування демократії?», «Які загрози для передачі достовірної інформації існують під час війни?»;

- анкетування студентів щодо цифрової грамотності (питання анкети стосуються способів отримання та передачі інформації);

- робота з текстом (роздатковий матеріал «Як веб-сайт з «фактчекінгу» поширює в інтернеті російську пропаганду) або відео «5 фейків про війну в Україні»;

- ознайомлення студентів та обговорення методу IMVAIN (аббревіатура складається з початкових літер слів, що позначають наступні правила поведінки з джерелами інформації):

1. Independent (незалежні ресурси більш достовірні, ніж ті, які можуть транслювати особистий інтерес, наприклад, засновника медіа чи представників влади).

2. Multiple (краще використати багато джерел, ніж повідомлення, засноване на одному джерелі).

3. Verify (джерела, які перевіряють або надають перевірену інформацію, більш достовірні, ніж ті, які лише повідомляють. Особливо це стосується оціночних суджень, чуток та хибних висновків).

4. Authoritative (авторитетні та / або поінформовані (Informed) джерела є більш достовірними, ніж ті, які мають сумнівну поінформованість чи авторитетність).

5. Named (джерела, які мають назву, більш достовірні, ніж анонімні).

• підсумковий аналіз (формулювання студентами власних правил поведінки з інформацією, висновки про те, наскільки їхні правила відповідають методу IMVAIN).

Формування навичок медіаграмотності передбачає ознайомлення студентів з поняттям «інформаційний тероризм» та «інфодемія». Під інформаційним тероризмом розуміють діяльність каналів комунікації, які спрямовані на залякування населення України, нагнітання панічних настроїв та психологічний терор, що повністю підпадає під визначення тероризму. Доцільно ознайомити студентів з діяльністю Центру протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони України. Центр щодня досліджує інформаційний простір з метою виявлення загроз національній безпеці України. Зокрема, у 2023 р. за результатами моніторингу 449 TG-каналів, 156 іноземних інтернет-ресурсів, 101 YouTube-каналу, 812 спікерів та 296 організацій зафіксовано близько 9600 деструктивних повідомлень, сформовано 310 «Дайджестів за результатами моніторингу інфопростору щодо ключових подій» та 72 «Картки інформаційного реагування» (Центр провів прес-конференцію за підсумками роботи у 2023 році).

Інфодемія – безконтрольне масове поширення дезінформації. Як віруси стали важливим фактором розвитку людства, так і інформація стає вірусом, з яким людина не контактує, однак він безпосередньо впливає на неї. Як під час воєн супротивники використовують інформацію як зброю, так інформаційна війна поширює вогонь своєї пожежі в реальний світ. Дезінформація стала зброєю масового ураження. Її використовують як під час пандемії, так тим більше під час війни. Доцільно запропонувати студентам ознайомитися з текстовим матеріалом на тему інфодемії та проаналізувати, яку роль відіграє дезінформація під час війни.

ЛІТЕРАТУРА

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» від 03 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini>

Демократія: від теорії до практики. Путівник для викладачів. Додаткова частина «Демократія і війна». Основний автор та редактор: д-р Грір Берроуз. Видання та друк: ТОВ «Гнозіс», Київ.

Центр провів пресконференцію за підсумками роботи у 2023 році. URL: <https://cpd.gov.ua/events/czentr-proviv-preskonferencziyu-za-pidsumkamy-roboty-u-2023-roczy/>

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Креативний менеджмент – це вивчення та практика менеджменту, що спирається на теорії творчих процесів та їх індивідуальне, групове й організаційне застосування.

Креативний менеджмент бере свій початок у двох сферах академічних досліджень: одна – це дослідження менеджменту, а інша – дослідження креативності. Перший має понад столітню історію, а другий – понад 80 років. Дослідження менеджменту приділяли більше уваги людині, ніж речі, а дослідження креативності розробляли застосовні діапазони з 1980-х років; креативний менеджмент народився як неминучий результат.

Дослідження креативного менеджменту почалися в Сполучених Штатах на початку 1980-х років, хоча в деяких книгах і наукових журналах можна знайти такі терміни, як «корпоративна креативність», «організаційна креативність» і «креативний бізнес».

Розвиток центральної теоретичної концепції починається з двох основних принципів креативності. Перший полягає в тому, що креативність в організаційному контексті може розглядатися як кероване явище, враховуючи, що вона складається з професіоналів, правил, процедур та ресурсів, і все це може формуватися цілями та політикою організації. Другий принцип полягає в тому, що креативність в організаційному контексті – це соціальне явище, утворене взаємодією між трьома елементами: першим елементом є індивід, професіонал із навичками, необхідними для створення ідей; другий елемент – це лідерство, яке стратегічно сприяє діям, що сприяють творчості; і останній елемент – це культура, яка забезпечує символічну підтримку, необхідну для соціальної згуртованості навколо творчості.

Креативний менеджмент збільшує організаційну творчість та посилює інновації за допомогою практики управління, що інтегрують індивідуальну майстерність, орієнтацію на лідерство та культурну символіку, тим самим дозволяючи постійному зростанню творчих дій через спіраль творчості. Наше припущення полягає в тому, що люди, лідерство та культура, коли керуються використанням творчої логіки, є достатніми елементами для підвищення організаційної творчості. Це припущення є правдоподібним, враховуючи взаємозв'язок між цими елементами, з творчістю. Це взаємозв'язок стосується того, що творчість посилюється цими сформульованими елементами та повертається в систему, що дозволяє творчості збільшуватися в організації, лідерстві та

культури. Таким чином, творчі люди можуть впливати на креативний менеджмент та творчу культуру. У свою чергу, креативний менеджмент впливає на творчих людей та консолідацію творчої культури. У той самий час творча культура впливає на людей та креативний менеджмент.

Ця теоретична концепція говорить про те, що креативний менеджмент може сприяти розвиткові практик, яка сприяє колективній творчості, і коли організації присвячують ресурси, що виникають внаслідок інноваційних зусиль, генерація ідей стає чимось, чим можна активно керувати. Ця думка доповнює індивідуальний вимір творчості, в якому існує людське агентство. Однак в організаційному контексті це недостатньо для консолідації інституційних дій, що заохочує розвиток творчих та інноваційних проєктів.

Теоретичне розуміння явища організаційної творчості демонструє його сучасну актуальність, оскільки сфера творчості досі розглядається як відсутність теорій, що є чіткою експертизацією цієї теми. Крім того, розуміння того, як відбувається креативний менеджмент, виправдане дефіцитом знань, доступних у цій галузі щодо процесів, що підтримують генерацію творчих ідей.

Творчість та інновації трапляються, коли творчі люди працюють під перспективою розбіжності від встановленого статусу кво. Цей процес зазвичай передбачає пошук нових асоціацій, комбінацій чи перспектив. Парадоксально, але навпаки, менеджери повинні приймати конвергентну позицію, пов'язану з певним занепокоєнням з його комерційною застосованістю, економічною доцільністю та досвідом досягнень, намагаючись мінімізувати ризик, пов'язаний з інноваціями. У цьому полягає виклик для креативного менеджера стимулювати нове, але не втрачати з уваги вже набуте.

Креативний менеджер повинен забезпечити клімат та робоче середовище, що сприяє творчості за допомогою мотиваційних, афективних та когнітивних механізмів. Ці типи менеджерів змінюють сферу застосування та рівень ефективності команди за допомогою доброякісних структур, що складаються з таких семи факторів, що сприяють співпраці:

1. Платформа розуміння – поважаючи точки зору інших членів, обмін баченням, знаннями та цінностями та сприяння розвиткові нових ідей;
2. Спільне бачення – члени поділяють почуття мети та відповідальності за прогрес команди;
3. Клімат – позитивне робоче середовище серед членів, які обмінюються підходами, що стимулюють творчість;
4. Стійкість – менеджер наголошує на принципі того, щоб команда була гнучкою для вирішення очікувань чи труднощів;

5. Власники ідей – зусилля щодо створення ідей, орієнтованих на ті, для яких, здавалося б, зобов'язання всієї команди;

6. Активатори мережі – хороша комунікація з членами поза групою через мережу;

7. Знання та ресурси для вирішення проблем команди;

8. Навчання з досвіду – заохочення вчитися самостійно, можливості для зростання, змін, адаптації та творчого вирішення проблем.

Таким чином, у контексті креативного менеджменту індивід впливає на процес лідерства, на його вплив. Наприклад, творча людина може бути поширювачем ідей, які приймаються лідерством, яке починає поширювати такі ідеї для цілої групи. Так само цей індивід впливає на організаційну культуру й одночасно впливає організаційна культура. Наприклад, у довгостроковій перспективі творчий профіль людини включається його однолітками і зрештою визнається цінністю та поширюється як культурний елемент. Нарешті, лідерство – це фактор, який впливає на культуру; одночасно культура визначає лідерство. Як приклад, коли лідерство постійно застосовує практику, що реалізує творчість, творчість стає визнаною культурною цінністю і, отже, впливає на людей у своїх щоденних діях.

Валентина Самілик

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПІДТРИМАННЯ ФІЗИЧНОГО ТА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

З кінця 2019 року освітнє середовище зазнало змін у зв'язку із запровадженням карантинних заходів, пов'язаних із пандемією COVID-19. Відбувся стрімкий перехід від очного навчання до дистанційного. Ситуація погіршилася в результаті повномасштабного вторгнення на територію країни. Як наслідок, здобувачі та педагоги багатьох регіонів продовжують працювати віддалено. В таких умовах рівень їхньої фізичної активності значно знижується. Аналіз наукових публікацій за 2019-2022 рр. показує, що дистанційна робота є серйозним чинником погіршення якості життя учасників освітнього процесу. Науковці з Чилі, Іспанії, Німеччини, Великої Британії, Японії та ін. констатували негативний вплив першого року пандемії COVID-19 та переходу на дистанційне навчання в закладах освіти на здоров'я педагогічних працівників. N. Wakui, N. Noguchi та ін. вивчали шість фізичних змін (безсоння/кошмари, прискорене серцебиття, запаморочення, пітливість, задишка та шлунково-кишкові симптоми), що виникали в освітян внаслідок тривалої роботи за комп'ютером (Wakui et al., 2022) окреслили проблему зниження загальної фізичної активності

серед студентів тайванських університетів під час пандемії COVID-19 в умовах дистанційного навчання, а також звернули увагу рівень психологічного дистресу до та під час ізоляції (Chu, 2022). Дослідники з Індії зауважили про погіршення фізичного здоров'я студентів, які використовують ноутбуки та мобільні телефони більше трьох годин на день під час занять. Схожі за змістом висновки публікують і українські науковці (Науменко Н. В., Козлов А. В., Гогіна Т. І. та ін.).

Експерти ВООЗ пояснюють, що фізична активність покращує здоров'я та функції серцево-судинної, дихальної, гормональної, нервової та інших систем організму. Вона також допомагає підтримувати психічне здоров'я. Актуалізуємо, що за даними ВООЗ, коефіцієнт стресу для вчителів становить 6,2 бала (при максимальному значенні 10 балів), що наближено до професії поліцейських (7,7 бала) та пілотів літаків (7,5 бала).

Поточна ситуація, тобто обмежувальні заходи безпеки, дещо зменшила можливості для рекреаційної фізичної активності. Натомість зростає вживання заспокійливих препаратів. Вчені довели, що фізична активність у складних ситуаціях має позитивний вплив, знижуючи рівень адреналіну та кортизолу (гормонів стресу) і підвищуючи рівень дофаміну. Як наслідок, покращується сон і настрій, нормалізується робота органів та їхніх систем. Про негативний вплив пандемії COVID-19 на фізичне та психічне здоров'я людей та важливість регулярної фізичної активності незалежно від віку йдеться у Глобальному звіті з фізичної активності 2022. На міжнародних конференціях науковці розпочали діалог про важливість відновлення фізичного здоров'я освітян. Гіподинамія та гіпокінезія є факторами погіршення психічного та фізичного здоров'я. Ми вважаємо, що оздоровчі та рекреаційні заходи мають бути доступними для різних груп населення, а майбутні вчителі мають володіти навичками збереження фізичного та ментального здоров'я.

За результатами анкетування викладачів та студентів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, виявлено, що за останні три роки для більшості учасників освітнього процесу характерна помірна або ж низька рухова активність. Так, 90% учасників опитування зазначили, що з переходом на дистанційний формат роботи, рівень рухової активності знизився. У 60 % опитаних за цей період збільшилася маса тіла, у 20 % спостерігаються незначні зміни, змін у масі тіла не спостерігається у 20 % респондентів. 70 % респондентів зауважують про погіршення сну, відзначають проблеми засинання, часте пробудження. Лише 30 % опитаних висловилися, що особливих змін не спостерігають. Більш ніж половина опитаних (55 %) часто відчувають погіршення самопочуття після тривалої роботи за комп'ютером, 35 %

інколи мають такий стан і лише 10 % дуже рідко відчують погіршення після робочого дня перед монітором. Щодо виконання релаксаційних вправ респондентами маємо такий відсотковий розподіл: 70 % не виконують їх і 30 % час від часу можуть виконати кілька вправ на зняття м'язового та психоемоційного напруження. Звідси можемо зробити висновок про домінування негативної тенденції та потребу в оптимізації ситуації. Освітні програми будь-якої спеціальності містять нормативні та варіативні складники. Обсяг дисциплін вільного вибору здобувачів має бути не менше 25 % загальної кількості кредитів ECTS. На нашу думку, впровадження вибіркового освітнього компоненту, орієнтованого саме на формування здоров'язбережувальної культури освітян, навичок підтримання фізичного та ментального здоров'я, матиме позитивний вплив як на особистісному рівні, так і сприятиме удосконаленню професійної компетентності майбутніх педагогів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні та впровадженні відповідного освітнього компоненту в освітній процес, виявленні ефективних методів і прийомів підтримання фізичного та ментального здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

- Науменко, Н. В., Козлов, А. В., Гогіна, Т. І. *Вплив дистанційного навчання на стан здоров'я викладачів закладів вищої освіти.* URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/36eac1a7-89ab-48c1-977496f746d8b774/content>.
- Chu, Y. H., Li, Y. C. (2022). The impact of online learning on physical and mental health in university students during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 19(5), 29-66. <https://doi.org/10.3390/ijerph19052966>.
- Wakui, N., Noguchi, N., Ichikawa, K., Togawa C. et al. (2022). Psychological and Physical Changes Caused by COVID-19 Pandemic in Elementary and Junior High School Teachers: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(13), 75-68. <https://doi.org/10.3390/ijerph19137568>.

Олена Соляненко

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗВО МОЗ УКРАЇНИ

Наразі новітні інформаційно-комунікаційні технології та Інтернет дозволяють впроваджувати іноваційні шляхи навчання. У сфері вищої освіти взагалі та медичної зокрема, змішана форма навчання дозволяє вдосконалити освітній процес, розширити можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій та сприяє ефективному та якісному накопиченню знань. Не винятком є і дисципліни «Іноземна мова», «Латинська мова», «Латинська мова та медична термінологія», «Іноземна

мова (за професійним спрямуванням)». Змішане навчання у Запорізькому державному медико-фармацевтичному університеті є потужною стратегією не тільки мотивації студентів для вивчення іноземної мови, а й формування іншомовної комунікативної компетенції. Студенти здобувають навички самостійного планування та організації своєї діяльності, спрямованої на кінцевий результат. Вони вдосконалюють вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно вести пошук, відбір та аналіз отриманого матеріалу, подавати результат з використанням різних сучасних технологій, тобто в здобувачів вищої медичної освіти формуються необхідні мовленнєві та соціокультурні компетенції.

Педагогічний колектив кафедри іноземних мов ЗДМФУ підтримує думку більшості науковців (В. М. Кухаренка, С. М. Березенської, К. Л. Бугайчука, С. Г. Литвинової та інших), що змішане навчання це поєднання традиційної роботи в аудиторії та набуття знань дистанційно. Форма змішаного навчання здатна забезпечити збалансованість онлайн та живого спілкування, що створює можливості для поступового розвитку у студентів компетенцій самостійного навчання у цифровому освітньому середовищі. Різноманітність джерел навчальної інформації, мультимедійність подання матеріалу, гнучкість режиму опанування тем практичних занять підвищує мотивацію студентів та покращує результативність їх навчання.

Досвід викладачів кафедри дозволяє стверджувати, що наступні види діяльності при використанні підходу змішаного навчання допомагають розвивати та вдосконалювати комунікативну орієнтованість іноземної мови:

- організація та проведення засідань лінгвістичного клубу «Lingua» та English-speaking club сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетенції студентів, зокрема, розвивають навички монологічного та діалогічного мовлення з професійної тематики, вдосконалюють вміння розуміти співрозмовника на слух та відповідати на його питання, обговорювати актуальні проблеми у сфері своєї майбутньої професійної діяльності, наводити аргументи та висловлювати свою точку зору. Застосування платформи Microsoft Teams для відозв'язку дозволяє значно розширити коло учасників заходів наукової та культурно-виховної спрямованості;

- впровадження ігрових комп'ютерних елементів освітнього процесу підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови, знижує психологічне напруження під час занять і позитивно впливає на процес формування комунікативної компетентності студентів. Збільшення кількості рольових ігор за допомогою платформи MS Teams сприяє активній мовленнєвій діяльності. Актуальними є різні навчальні програми, такі як Lingualeo,

Duolingo, Quizlet, Kahoot та інші. Вони здатні зацікавити студентів з різним рівнем володіння англійською мовою;

- реалізація проєктної діяльності розвиває у студентів не тільки вміння інтерпретувати знайдену інформацію у запропонованій комунікативній ситуації, а й вдосконалює навички командної роботи та презентації отриманих результатів. З точки зору набуття іншомовної компетентності такий вид діяльності допомагає формувати та закріплювати вміння спілкування за тематикою проєкту, коректно формулювати та обговорювати питання щодо майбутньої професійної діяльності, надавати відповіді іноземною мовою;

- використання іноземних автентичних аудіо-, відео- та інших наочних матеріалів (TEDtalks, YouTube роликів, художніх та документальних фільмів) перетворюють навчання на більш цікавий для студентів процес. Платформа MS Teams дозволяє викладачам кафедри інтегрувати матеріали мережі Інтернет в освітній процес, створюючи безліч інтерактивних завдань різного рівня складності. Студенти, у свою чергу, залучені до університетського електронного середовища та мають доступ до різноманітних навчальних матеріалів (електронні підручники, методичні посібники, поурочні презентації, практикуми, робочі зошити, бази тестових завдань тощо);

- опанування матеріалів онлайн-курсів для самостійної роботи студентів різних спеціальностей з дисциплін «Іноземна мова», «Латинська мова», «Латинська мова та медична термінологія», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», створених викладачами університету на власному порталі дистанційного навчання ЗДМФУ <http://studio.zsmu.edu.ua>. Варто зауважити, що даний вид діяльності сприяє формуванню та вдосконаленню навичок іноземної професійно-орієнтованої комунікативної компетенції, поглибленню термінологічної підготовки щодо грамотного вживання медичних термінів латинською та англійською мовами в різних підсистемах медичної термінології.

Отже, сучасне навчання очима викладачів кафедри іноземних мов ЗДМФУ – це поєднання можливостей аудиторної та дистанційної форм навчання, яке в умовах воєнного стану є найбільш оптимальним та ефективним видом. Але вищезазначені особливості змішаної форми потребують подальшого всебічного вдосконалення з точки зору організації, управління та контролю освітнього процесу. Змішана форма навчання також передбачає належний рівень власної комп'ютерної грамотності всіх учасників освітнього процесу, володіння сучасними комп'ютерними технологіями.

ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

У широкому розумінні, стійкість – це здатність підтримувати компетентне функціонування в умовах серйозних життєвих «стресів» (Kaplan et al., 1996).

Емоційну стійкість можна розвинути за допомогою відповідних знань, навчання та мотивації. Незалежно від того, чи стикаєтеся особистість із небезпекою, чи переживаєте бурхливі стосунки, чи проходите через негативні сторони спілкування, наявність емоційної стійкості не тільки дозволяє ефективно впоратися з ситуацією, але й убезпечить від емоційного спустошення.

Важливим аспектом формування емоційної стійкості є визнання того факту, що вона нерозривно пов'язана з іншими сферами життя. Наприклад, розвиток стійкості у процесі навчання в школі, зокрема й дитячий музичній, також може зробити особистість стійкою в особистих стосунках, і навпаки. Незалежно від того, чи спрямоване навчання на вдосконалення в певній сфері, воно обов'язково вплине на інші аспекти життя.

Емоційно стійка особистість характеризується такими рисами:

- усвідомлює свої думки, емоції та внутрішні можливості;
- думає, перш ніж реагувати;
- вона виявляє терплячість, розуміння і готовність адаптуватися;
- має високий рівень прийняття та прощення;
- зосереджується на пошуку рішень;
- виражає свої емоції соціально прийнятним способом;
- не приховує негативних емоцій;
- уміє створювати й підтримувати довгострокові відносини;
- не соромиться просити допомоги, коли вона найбільше її потребує;
- вірить у вирішення конфліктів шляхом обговорення.

Формування емоційної стійкості здобувачів позашкільної освіти включає:

- розвиток самоприйняття;
- удосконалення стратегій управління стресом;
- формування самооцінки;
- уважність і зосередженість на сьогоднішньому;
- розумне вираження емоцій;
- вибір способу реагування на стрес таким чином, щоб не завдати шкоди собі чи оточуючим.

У своїх дослідженнях Г. Беррі (Barry, 2018) пропонує такі заходи для вдосконалення вищезазначених життєвих навичок, які безпосередньо формують емоційну стійкість:

1. Самоприйняття – ознайомлення з прикладами самоприйняття з життя, що вчать бути більш співчутливими, уважними та поважними до себе.

2. Подолання прокрастинації – може бути досягнута через відмову від бажання бути ідеальним, використання регулярних інтервалів під час тривалої роботи та розбивку цілей на менші підцілі тощо.

3. Техніка «повені» (Flooding) – прояви тривоги, стресу та депресії часто є фізичними – із такими симптомами, як незрозумілі головні болі, безсоння, серцебиття тощо, тож за допомогою «повені», що є психологічною технікою протидії емоціям, можна безпосередньо зіткнутися зі своїми проблемами та спробувати їх змінити. У цій техніці немає обмежень і заборон, кожна думка, яку особа сприймає як тривожну, запрошується та розглядається. Єдине, що потрібно, – це безумовне прийняття та готовність боротися з ними.

4. Пошук балансу. Емоційна стійкість – це траєкторія здорового функціонування після зіткнення з надзвичайно несприятливим інцидентом. (Bonanno, Westphal & Mancini, 2011).

ЛІТЕРАТУРА

- Barry, H. (2018). *Emotional resilience: How to safeguard your mental health*. London, UK: Orion Spring.
- Bonanno, G. A., Westphal, M., & Mancini, A. D. (2011). Resilience to loss and potential trauma. *Annual Review of Clinical Psychology*, 7, 511-535.
- Kaplan, C. P., Turner, S., Norman, E., & Stillson, K. (1996). Promoting resilience strategies: A modified consultation model. *Children & Schools*, 18(3), 158-168.

Ірина Танькова

КЗСОП «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей»

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У багатьох міжнародних документах, зокрема, у Підсумковому документі Саміту ООН зі сталого розвитку «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» та Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» визначено вектор безпечного розвитку суспільства (*Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019*).

У Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» державу віднесено до групи країн зі складними проблемами довкілля. Наразі

актуальною проблемою залишається проблема поводження з відходами, обсяги яких постійно зростають, а частка тих, що перероблюються, є незначною (*Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна»*).

Однією з передумов досягнення збалансованого сталого розвитку, яке буде найбільш перспективною ідеологією і третього тисячоліття, виступають наука і освіта, у тому числі й екологічна.

Метою дослідження є аналіз потреби екологічного виховання молоді через дієві інструменти втілення знань у щоденну практику на рівні усвідомленого стилю життя, яке стане запорукою сталого розвитку суспільства.

На сучасному етапі реформування освіти має утвердитися новий підхід до розуміння екологічної освіти як до інструменту соціалізації індивідуума, його адаптації до життя в урбанізованому середовищі в умовах розвитку громадянського, інформаційного суспільства (*Резолюція учасників Всеукраїнського екологічного форуму «Екологічна освіта для сталого розвитку: проблеми, пошуки, інновації»*).

Заклади освіти мають перейматися проблемами сталого розвитку, виховувати сталі звички в поведінці здобувачів освіти, і не тільки у рамках предмету «Екологія» та наскрізних змістовних ліній освіти, зокрема, такої змістовної лінії, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», а й упроваджувати їх у позанавчальну діяльність (*Стале споживання для українських школярів: чому для, а не про – як формувати реальні моделі поведінки дітей, а не розповідати про них*).

На нашу думку цього можна досягти засобами проєктної технології виховання та STEM-підходу.

Екологічний проєкт «Zero Waste School», покликаний через неформальне навчання та спілкування здобувачів освіти впроваджувати культуру сортування побутових відходів у місцевих громадах та освітніх закладах. У рамках цього проєкту є традиційними воркшопи на теми: «Як створити екологічний проєкт та запустити стартап», «Правила комунікації з місцевою владою та налагодження партнерських зв'язків». Спеціалісти Департаменту екології та охорони природних ресурсів знайомлять з державною політикою у сфері поводження з відходами. Правові аспекти екологічних правопорушень розкривають юристи Регіонального центру з надання БВПД. Науковці презентують свої винаходи – біорозкладні пакети з натуральних рослинних компонентів, виготовлені на промисловому обладнанні – екструдері. Набуті знання підлітки застосовують у своїх територіальних громадах: знайомлять односельців з основами свідомого сортування сміття, організовують екологічні акції, проводять майстер-класи «Хлам-ART, або друге життя старих речей» в дошкільних закладах та культурно-громадських центрах.

STEM-підхід при розв'язанні екологічних питань – це моделювання, проектування та напрацювання практичних навичок. Він застосований для створення нової наукової ідеї – машини, баки якої заповнюються сміттям, і за рахунок датчиків автоматично відбувається процес вивозу сміття, позбуваючись таким чином людського фактору. Цей підхід використано і для проектування пристрою для Smart City – «розумного міста» – системи, в якій органічно взаємопов'язані міські комунікації, інформаційні технології передачі даних та пристрої IoT (інтернет речей).

STEAM-підхід був задіяний для реалізації проєкту «STEM-ART», в рамках якого був проведений майстер-клас «Хлам-ART, або друге життя старих речей». Робота гімназійної мультиплікаційної студії «Як посіпаки сміття сортували» стала можливою завдяки використанню основних принципів STEAM-освіти у позанавчальній діяльності (Костенко, Танькова, 2012).

На жаль, можливості зазначених технологій ще вивчені недостатнім чином. Але нам уявляється, що позитивні зміни, які наразі відбуваються в українській освіті у напрямку зміни орбіти екологічного виховання – від словесно-споглядально-абстрактного до активного, дієвого, співпричетного, зроблять свій внесок у процес досягнення Україною збалансованого сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

- Костенко, О., Танькова, І. (2021). Формування екологічної компетентності особистості обдарованих підлітків засобами проєктної технології та STEM-підходу. *Особистісно-професійна компетентність педагога: досвід, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Суми, 25 лист. 2021 р.*, (сс. 176-180). Суми.
- Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6f446a44-9bba-41b0-8642-8db3593e696e&title=NatsionalnaDopovid-tsiliStalogoRozvitku-Ukraina>
- Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
- Резолюція учасників Всеукраїнського екологічного форуму «Екологічна освіта для сталого розвитку: проблеми, пошуки, інновації» Київ, 4-5 березня 2015 р. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/4-5-03-2015.pdf>
- Стале споживання для українських школярів: чому для, а не про – як формувати реальні моделі поведінки дітей, а не розповідати про них. URL: <https://ecolog-ua.com/news/stale-spozhyvannya-dlya-ukrayinskyh-shkolyariv-chomu-dlya-ne-pro-yak-formuvaty-realni-modeli>

ФАРМАКОЛОГІЯ ТА ЛАТИНСЬКА МОВА У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗВО

Фармакологія, як суттєва медико-біологічна дисципліна в системі вищої медичної освіти, виступає однією з ключових ланок, що з'єднує теоретичні та клінічні галузі. Ця наука є необхідним елементом для майбутніх лікарів різних спеціальностей, оскільки допомагає їм успішно впроваджувати її принципи під час медичної практики.

Фармакологія переплетена з фармацевтичними науками, охоплюючи області фармацевтичної хімії, фармакогнозії, технології лікарських форм й клінічної фармакології. Ця взаємодія визначає комплексний підхід до вивчення та застосування фундаментальних знань у сфері лікування та фармацевтики. Більшість цих наук оперують термінами латинського та грецького походження, що є міжнародними. З цієї причини знання латинської мови – необхідність для медичного працівника з вищою освітою.

Однак, студенти вважають латинську мову менш важливою і відводять значний час обов'язковим предметам. У зв'язку з цим, під час викладання латинської мови для студентів медичних ЗВО ключовим завданням викладача-предметника стає мотивування їх до вивчення цієї мови та пояснення широких можливостей її застосування в майбутній професійній діяльності (Куліченко, 2015).

Головною метою навчання фармакології й латинської мови у медичних ЗВО є підготовка висококваліфікованих спеціалістів – лікарів та провізорів, здатних грамотно й свідомо застосовувати медичну та фармацевтичну термінологію.

З метою вдосконалення вивчення фармакологічної номенклатури всі терміни мають бути систематизовані за принципом їх належності до частин мови. Найбільш уживані іменники – назви лікарських форм, лікарських рослин, медичних препаратів – розподілені за принципом їх відношення до однієї з V-ти відмін. Прикметники, що широко використовуються в фармакологічній термінології – за належністю до граматичної групи (1 чи 2 група). У кожній граматичній групі є стабільні медичні (фармакологічні) вирази, які повинен знати кожен студент; їх теж розподілено за належністю до граматичних груп. Наприклад, до теми «Іменники I відміни» віднесено стабільні вислови «in tabulettis», «in capsulis», «in charta cerata», до теми «Іменники 2 відміни» – «in vitro», «pro roentgeno», «in spritz-tubulis» та ін. Доцільно пропонувати повторення деяких граматичних тем курсу латинської мови під час викладання фармакології за темами, присвяченими загальній рецептурі. Це допоможе

коректно виписувати рецепти, які за наказом МОЗ України потрібно писати латинською мовою. Однією з важливих тем є «Рецепт та його структура». Саме під час цієї роботи студенти мають можливість самостійно опрацювати рецепт за допомогою низки правил щодо оформлення латинської частини рецепта. Студенти користуються посібниками, де схематично та в таблицях представлено ключові поняття, релевантні для підготовки до написання рецептів.

Важливою частиною фармакологічної термінології є хімічна термінологія – сукупність термінів, що означають назви різних хімічних речовин. У курсі латинської мови під час самостійної роботи студенти мають змогу за допомогою спеціальних порівняльних таблиць самостійно утворювати назви багатьох хімічних речовин.

Для перевірки результатів самостійної роботи використовуються спеціальні вправи спрямовані на перевірку рівня сформованості практичних навичок. Професійні вміння студентів, як в курсі латинської мови, так і фармакології, перевіряються послідовною низкою тестів та підсумкових контрольних робіт.

Отже, самостійне опрацювання фармакологічних термінів у мовних та предметних групах сприяє кращому засвоєнню наукових понять з курсу фармакології, де робота з вивчення спеціальності поєднується з мовною практикою семантизації.

ЛІТЕРАТУРА

- Куліченко, А. К. (2015). Шляхи підвищення мотивації до вивчення дисципліни «Латинська мова та основи медичної термінології» в медичному університеті. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (49), 279–286.
- Сазанович, Л. В., Орел-Халік, Ю. В., Скрипник, Ю. С. (2020). Організація самостійної роботи студентів медичних ЗВО. Запоріжжя: ЗДМУ.
- Тітієвська, Т. В., Куліченко, А. К. (2015). Латинська мова та основи фармацевтичної термінології : навчальний посібник для самостійної роботи студентів I курсу фармацевтичних факультетів (7.12020104 – Технології парфумерно-косметичних засобів). Запоріжжя: ЗДМУ.

Чень Вейюй

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ТРАНСВЕРСАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Трансверсальні компетентності – це навички, які можна використовувати в різноманітних ситуаціях у житті та професійній діяльності. Термін «трансверсальний» (наскрізний) означає спосіб, за допомогою якого ці навички поширюються на різні сфери діяльності особистості.

Структура трансверсальних компетентностей є багатогранною і включає низку навичок, які можна об'єднати в декілька груп.

Робота з іншими:

- навички вербальної та невербальної комунікації – здатність упевнено висловлюватися за допомогою чіткого вербального та невербального спілкування;

- уміння слухання та емпатія – здатність слухати та сприймати інформацію. Особа може розуміти сприйняття, думки, занепокоєння інших і може надати гідний зворотній зв'язок, коли це доречно; може залучати інших і створювати простір для їхніх думок і проблем.

Професіоналізм – відданість – здатність зберігати професійне ставлення, виявляти увагу та повагу до інших на робочому місці.

Самоуправління:

- самоініціатива – здатність виявляти й використовувати можливості, використовувати самоініціативу та усвідомлювати;

- управління ризиком – здатність виконувати завдання поза зоною комфорту й розраховувати ризики, ухвалювати рішення й нести відповідальність;

- управління часом – здатність визначати завдання та планувати, розставляти пріоритети та адаптуватися до обставин, що змінюються.

Цифрова грамотність:

- здоров'я, безпека та захищеність – можливість залишатися здоровою, безпечною та захищеною в цифровому середовищі – захищаючи дані, особистість та добробут, включаючи онлайн-транзакції та цифрові сліди;

- інформаційна грамотність – здатність працювати з інформацією – знаходити, інтерпретувати й оцінювати інформацію та дані;

- створення цифрового контенту – здатність ідентифікувати й використовувати відповідне програмне забезпечення для розробки та відображення вмісту для різних цілей і аудиторій, включаючи електронні портфоліо;

- ефективне підключення та співпраця в Інтернеті – здатність взаємодіяти з іншими – ефективно спілкуватися, співпрацювати та створювати мережі за допомогою цифрових інструментів для проєктів та соціальної взаємодії;

- навчання та робота в Інтернеті – здатність навчатися та працювати в змішаному середовищі – використовувати цифрові інструменти для навчання, керування завданнями та виконання оцінок/завдань.

Вирішення проблем і прийняття рішень:

- креативність та інноваційність – здатність виявляти проблеми, знаходити ефективні рішення та приймати рішення, використовуючи інноваційне та креативне мислення.

Громадянство – здатність впевнено демонструвати міжкультурне розуміння через роботу в різноманітних групах.

ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Психічне здоров'я є важливою частиною загального здоров'я і самопочуття. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, ментальне здоров'я (психічне здоров'я) це стан благополуччя, при якому людина може реалізувати власний потенціал, долати життєві стреси, продуктивно і плідно працювати, робити внесок у життя своєї спільноти. На психічне здоров'я та добробут впливають індивідуальні особливості людини, соціальні обставини, в яких вона перебуває, середовище в якому вона живе. Ці три фактори постійно впливають один на одного. Якраз вони зумовлюють те, що називається психічним станом людини.

Варто пам'ятати, що ментальне здоров'я – це не лише про відсутність розладів. Це також про вміння піклуватися про своє психічне самопочуття. Чим більше ми піклуємося про нього, тим легше нам жити в цьому швидкозмінному світі. Однак це не означає, що психічно здорова людина немає ніяких проблем чи не може сумувати. Навпаки, саме вміння справлятися з проблемами, не ізолюючи себе від оточуючих і не входячи в депресивні стани, показує, наскільки міцне психічне здоров'я має людина.

Ментально здорова людина:

- розуміє свої емоційні стани і може керувати ними;
- здатна будувати стосунки з іншими;
- відкрита до навчання та розвитку;
- позитивно ставиться до себе;
- приймає незалежні рішення;
- вміє пристосовуватись до нових умов життя;
- може активно долати поточні виклики;
- отримує задоволення від життя.

Ментальне здоров'я людини може змінюватися в залежності від багатьох чинників: чим більший тиск зовнішніх факторів, тим менш стійкими ми стаємо. Зараз ми всі перебуваємо в умовах стресу через військові дії внаслідок агресії російської федерації. Такі чинники, як перебування в прифронтовій зоні з постійними ракетними та артилерійськими обстрілами, бомбовими ударами, перебування в окупації, значно підвищують уразливість наших співгромадян, особливо дітей, до психосоціального стресу. За оцінками експертів, 40–50 % населення країни потребуватимуть психологічної допомоги. У групі дітей та підлітків кількість таких осіб буде становити близько 4 млн.

Якими засобами педагогу підтримати або покращити стан ментального здоров'я здобувачів освіти в таких умовах? Та ще й зробити це, враховуючи дистанційний формат навчання? Перш за все, варто самому оволодіти навичками надання психологічної допомоги. В цьому може допомогти курс на платформі Prometheus, який так і називається: «Перша психологічна допомога» від професора Університету Джонса Гопкінса доктора Джорджа Еверлі – одного з найбільш знаних спеціалістів з кризової психології.

Також в нагоді стане програма ментального здоров'я «Ти як?», ініційована у березні 2023 року першою леді України Оленою Зеленською, що має на меті допомогти українцям знайти джерело сили на рівні усвідомлення і визнання власного психічного стану та хоча б приблизної оцінки ступеня кризовості. В цій програмі є доступні техніки самопомоги та підтримки тих, хто знаходиться поруч. У межах Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки розроблено:

- довідник «Базові навички турботи про себе та інших»;
- новий розділ «Довідника безбар'єрності» – «Етика взаємодії у період стресу»;
- керування стресом у застосунку «BetterMe»: «Mental Health»;
- ролики для телебачення «Скажи чесно, ти як?», аптечка самопомоги від українських зірок і телеведучих;
- серія анімаційних відеороликів про природу стресу, допомогу собі та близьким.

Існує безліч методів, які можна використовувати, щоб знизити рівень напруги і розслабитися. Кожен з них по-різному ефективний та сприймається індивідуально. Для початку варто навчити здобувачів освіти одного-двох методів, а потім поступово впроваджувати інші після засвоєння попередніх. Зокрема, ефективними вважаються дихальні вправи. Наприклад, це може бути глибоке дихання на рахунок або почергове носове дихання. Також можна запропонувати дітям фізичні методи розслаблення, тому що фізичний аспект напряму пов'язаний з психічним. Наприклад, коли ми напружені психічно (сердиті, розгнівані), це відбивається на позі – зсуваються плечі вперед, лоб стає жорстким. Відповідно, розслабившись у фізичному плані, можна отримати розслаблення розуму і психіки. Є також різноманітні ігри та вправи на розвиток емоційного інтелекту, позитивного мислення, такі, як, наприклад, «Емоції у кольорі», «Чарівна скриня» та інші. І цей список можна продовжувати.

Отже, ресурси, які допомагають підтримувати ментальне здоров'я здобувачів освіти, досить різноманітні, і підібрати їх можна в залежності від потреб освітнього процесу та самих здобувачів освіти. Але

застерігаємо: якщо цих методів недостатньо або вони не спрацьовують, якщо є порушення сну, тремор, панічні атаки чи інші ознаки травми – варто звернутися за допомогою до фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

<https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-informuie-shcho-take-mentalne-zdorov-ie-ta-chomu-pro-nohovartodbaty/#:>

<https://prozdorovia.in.ua/mentalne-zdorov-ia/>

<https://bahmut.in.ua/yak-pokrashhyty-stan-svogo-mentalnogo-zdorovya-porady-vid->

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України

<https://mtu.gov.ua/news/34479.htmlpsychologa/>

Національний інститут стратегічних досліджень <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viyny>

https://prometheus.org.ua/course/coursev1:JohnsHopkinsUniversity+PFA101+2023_T3

Кристина Шевчук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Ганна Шевчук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В Україні наразі відбувається перетворення системи освіти через проведення реформи, орієнтованої на створення інноваційного середовища навчання. Основна мета полягає в забезпеченні можливостей здобувачам освіти розвивати ключові компетентності, необхідні для успішного функціонування у сучасному світі. Основним інструментом цієї реформи є цифрова трансформація освіти, яка, перш за все, включає в себе впровадження сучасних технологій в освітній процес, таких як інформаційні системи, мобільні пристрої та різноманітні гаджети. В рамках цього процесу учні та студенти мають можливість самостійно або з допомогою наставників знаходити необхідну інформацію, використовуючи інтерфейс браузера, що не має елементів автоматизованого пошуку. В епоху технологічних інновацій, використання штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі стає не лише актуальним, а й перспективним напрямком, адже відкриває перед здобувачами освіти та педагогами нові можливості та виклики (Фратавчан та ін., 2023). Ось деякі особливості використання штучного інтелекту в різних закладах освіти:

1. Індивідуалізація навчання. Адаптація до потреб здобувачів освіти: системи штучного інтелекту можуть створювати індивідуальні програми навчання, враховуючи здібності кожної особистості.

2. Персоналізація завдань. Використання штучного інтелекту дозволяє створювати завдання, які враховують рівень розвитку конкретного учня чи студента.

3. Автоматизація рутинних завдань. Оцінювання та перевірка робіт: штучний інтелект може автоматизувати процеси перевірки завдань, що звільняє вчителя/викладача від рутинних завдань та дозволяє зосередитися на індивідуальному супроводі учнів.

4. Використання інтерактивних технологій. Інтерактивні програми на основі штучного інтелекту можуть надавати можливості для вивчення наукових концепцій через віртуальні лабораторії та симуляції.

5. Розвиток критичного мислення. Системи штучного інтелекту можуть надавати інструменти для аналізу і вивчення інформації, що сприяє розвитку критичного мислення учнів.

6. Етичні та безпечні питання. Важливо враховувати етичні аспекти використання штучного інтелекту в освітньому процесі, зокрема щодо захисту конфіденційності здобувачів освіти та безпеки їхніх даних (*Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.*).

Штучний інтелект може допомагати покращити якість навчання та забезпечити більш індивідуалізований та захоплюючий підхід до освіти.

Інтеграція штучного інтелекту в освітній процес відкриває нові можливості для забезпечення якісної та індивідуалізованої освіти, сприяючи розвитку навичок, необхідних для успішної адаптації в сучасному інформаційному суспільстві.

Застосування передових технологій може удосконалити процес навчання, роблячи його більш захопливим і стимулюючим у лабіринтах пошуку інформації.

Використання штучного інтелекту в освітньому процесі, хоча і має багато переваг, включає в себе і ряд недоліків, які важливо враховувати:

1. Відсутність людського фактору. Використання ШІ може призвести до втрати людського елемента в навчанні. Взаємодія з педагогами та однолітками грає важливу роль у соціальному та емоційному розвитку учнів.

2. Неінтуїтивний інтерфейс. Деякі системи штучного інтелекту можуть мати складний інтерфейс, що важко сприймається здобувачами освіти.

3. Проблеми з алгоритмами. Штучний інтелект може бути вразливим до помилок та упередженостей, що може призвести до передачі неточної інформації або неправильного визначення потреб здобувачів освіти.

4. Відсутність гнучкості. Деякі системи штучного інтелекту можуть бути менш гнучкими та менш спроможними адаптуватися до індивідуальних потреб здобувачів освіти.

5. Залежність від технологій. Велика залежність від технологій може створювати проблеми, особливо в ситуаціях технічних збоїв чи відсутності електропостачання.

6. Відсутність творчості. Деякі системи штучного інтелекту можуть обмежувати можливості здобувачів освіти для творчого мислення та самовираження.

Щоб максимізувати користь від використання штучного інтелекту в освіті, важливо уважно враховувати також і недоліки та розробляти стратегії для їх вирішення або пом'якшення.

Важливо пам'ятати, що ШІ повинен служити інструментом, який допомагає педагогам та здобувачам освіти досягати більшої ефективності та результативності в освітньому процесі, зберігаючи при цьому людський аспект взаємодії та соціального розвитку. З підходом, спрямованим на врахування усіх аспектів, використання ШІ може відкривати нові можливості для розвитку сучасної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

Фратавчан В. Г., Фратавчан Т. М., Лукашів Т. О., Літвінчук Ю. А. (2023). *Методи та системи штучного інтелекту: навчальний посібник*. Чернівці: ЧНУ.

Валентина Шкурак

Чернівецький ліцей №7 м. Чернівці, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ЗЗСО

В сучасному освітньому середовищі важливо створювати навчальні програми, які заохочують активну участь учнів та сприяють їхньому глибокому розумінню предмету. Особливо це стосується предметів, які вимагають логічного мислення та математичного аналізу, таких як математика, фізика та ін. Використання інтерактивних методів навчання на уроках математики в загальноосвітніх школах є одним із засобів досягнення цієї мети.

Один з основних принципів інтерактивного навчання - це залучення учнів до активної участі у процесі вивчення матеріалу (Кузьмінський та Омеляненко, 2010). Освітні технології, такі як використання інтерактивних дошок, віртуальних лабораторій та онлайн-ресурсів, дозволяють створити учням можливість ефективно взаємодіяти з інформацією. Застосування візуальних ефектів, анімацій та інтерактивних завдань стає стимулом для учнів активно досліджувати математичні концепції.

Крім того, інтерактивні методи навчання сприяють розвитку комунікативних навичок учнів. Групові проекти, дебати та взаємне вирішення завдань сприяють формуванню колективного спілкування та взаємодії. Це не лише збільшує зацікавленість учнів у навчанні, але і надає їм можливість обмінюватися знаннями та допомагати один одному в процесі вивчення математики.

Навчання за допомогою інтерактивних методів також сприяє індивідуалізації процесу. Задачі, які можна вирішувати на різних рівнях складності, ігри та завдання, адаптовані до різних стилів навчання, дозволяють учителям створювати умови для кожного учня для максимального розкриття його потенціалу (Химинець, 2009).

Пропонуємо варіанти прикладів інтерактивних методів навчання, які використовуються на уроках математики в різних класах загальноосвітньої школи:

I. Використання інтерактивних дошок:

а) Використання інтерактивних віртуальних дошок для розв'язання математичних завдань або демонстрації геометричних концепцій.

б) Групова робота: учні працюють разом, використовуючи інтерактивні дошки для вирішення задач та представлення результатів.

II. Віртуальні лабораторії та ігри симуляції:

а) Використання віртуальних лабораторій для дослідження математичних концепцій, наприклад, вивчення функцій або графіків.

б) Симуляції для вивчення статистики та ймовірності, віртуальні ігри для навчання геометрії.

III. Онлайн-ресурси та онлайн-ігри:

а) Використання інтерактивних відеоуроків та ігор для закріплення математичних навичок.

б) Задачі та завдання на онлайн-платформах, які дозволяють учням вирішувати завдання та одночасно навчатися (наприклад: Learning Apps, Kahoot! Matific, «Розумники» та ін.).

IV. Математичні групові проекти:

а) Здійснення групових проектів, таких як створення математичних моделей реальних ситуацій або вирішення математичних задач.

б) Групові обговорення та презентації результатів проектів з математики.

V. Інтерактивні математичні завдання та головоломки:

а) Використання інтерактивних головоломок та завдань для розвитку логічного та алгоритмічного мислення та розв'язання проблем.

б) Застосування квізів та ігор для перевірки рівня засвоєння математичних концепцій.

VI. Рольові ігри в математиці:

а) Організація рольових ігор, де учні можуть використовувати математичні концепції для розв'язання реальних проблем.

б) Симуляція торгівлі або вирішення фінансових задач.

Ці приклади допомагають зробити процес вивчення математики більш захоплюючим та практичним для учнів. Розуміємо, що використання інтерактивних методів навчання на уроках математики має безліч переваг, які сприяють якісній і ефективній освіті. Ось деякі з переваг цього підходу:

- Активна участь учнів. Інтерактивні методи навчання залучають учнів до активної участі на уроці, дозволяючи їм більше взаємодіяти з матеріалом та однокласниками.

- Глибоке розуміння математичних правил та концепцій. Завдяки використанню інтерактивних завдань та візуальних ілюстрацій, учні можуть краще розуміти та вивчати математичні концепції.

- Розвиток критичного мислення. Передбачає використання задач, які стимулюють учнів думати логічно та вирішувати проблеми, сприяють розвитку їхнього критичного мислення.

- Ефективність колективної роботи. Групові та колективні завдання сприяють розвитку комунікативних навичок, співпраці та взаємодії між учасниками освітнього процесу.

- Застосування педагогічних технологій. Використання інтерактивних дошок, онлайн-ресурсів та віртуальних лабораторій дозволяє учителям та учням впроваджувати в освітній процес сучасні технології для покращення процесу навчання.

- Мотивація та зацікавленість. Інтерактивні методи роблять навчання математики цікавішим та захоплюючим, що сприяє зростанню мотивації учнів.

- Індивідуалізація навчання. Віртуальні лабораторії та ігри дозволяють вчителям створювати персональні завдання для учнів на різних рівнях навчання з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей школяра.

- Підготовка до викликів сучасного світу. Інтерактивні методи навчання допомагають учням розвивати навички, які їм знадобляться в сучасному інформаційному суспільстві, такі як робота в команді та використання технологій. Використання рольових ігор та проектів дозволяє учням застосовувати математичні знання в реальних ситуаціях, що полегшує їх розуміння та застосування.

Таким чином можемо констатувати, що використання інтерактивних методів навчання на уроках математики в загальноосвітніх школах є

ефективним інструментом для створення стимулюючого та динамічного навчального середовища. Це сприяє активній участі учнів, розвитку їхніх навичок та формуванню позитивного ставлення до вивчення математики.

ЛІТЕРАТУРА

Кузьмінський, А.І., Омеляненко, С.В. (2010). *Технологія і техніка шкільного уроку: навч. посіб.* К.: Знання.

Химинець, В.В. (2009). *Інноваційна освітня діяльність.* Тернопіль: Мандрівець.

Володимир Шульга

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ПРИНЦИПИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ

Термін «неформальна освіта» вперше з'явився наприкінці 1970-х років, коли почали говорити про «глобальну освітню кризу» у системах формальної освіти. Підґрунтям для виникнення ідеї кризи стало розуміння того факту, що «одного лише розширення системи освіти буде недостатньо, щоб задовольнити соціальні очікування». Також активізувалися дискусії щодо ролі інституту школи та виникнення потреби у створенні інших освітніх ресурсів і установ поряд зі школою, які би доповнювали її функції.

Згідно з визначенням іноземних учених, неформальна освіта являє собою добровільне навчання, яке відбувається в різноманітному діапазоні середовищ і ситуацій, для яких навчання не є обов'язково їхньою єдиною або основною діяльністю. Ці середовища та ситуації можуть бути переривчастими або тимчасовими, а діяльність або курси можуть проводитися як штатними працівниками (наприклад, педагогами закладів позашкільної освіти, тренерами для молоді та ін.) або волонтерами (наприклад, молодіжними лідерами). Заходи та курси плануються, але рідко структуровані за традиційним розкладом або курикулумом навчальної програми. Вони зазвичай адресовані конкретним цільовим групам, але рідко документують або оцінюють результати навчання або досягнення традиційно видимими способами.

Дослідники виокремлюють низку принципів та характеристик неформальної освіти учнівської молоді, зокрема:

- добровільний та самоорганізований характер навчання;
- внутрішня мотивація учасників;
- тісний зв'язок з інтересами та прагненнями учнівської молоді;
- ґрунтується на партисипативному та особистісно орієнтованому підходах;
- сприятливе навчальне середовище;

- відкритий характер і структура, прозорість і гнучкість основної побудови навчальної програми, підготовки та організації діяльності з професійним ставленням, незалежно від того, чи керують цією діяльністю професійні чи волонтерські молодіжні працівники та тренери;

- оцінка успіху та невдачі в колективному процесі без обговорення індивідуального успіху чи невдачі;

- обмін результатами із зацікавленою громадськістю тощо (European Commission and Council of Europe, 2004).

Тому можна стверджувати, що неформальна освіта заповнює прогалину, яку не заповнило формальне навчання, що дає учнівській молоді критичний погляд на те, що і як вони вивчають.

Неформальна освіта є однією з тих сил, які ставлять під сумнів освітню монополію офіційних закладів освіти. Вона пропонує альтернативні можливості навчання, нові умови навчання та більше можливостей завдяки партисипативному підходу, що робить її більш продуктивною, ніж формальна освіта, дозволяючи молоді стати повноправними громадянами, створюючи таким чином новий вимір активного громадянства.

ЛІТЕРАТУРА

European Commission and Council of Europe (2004). *Pathways towards validation and recognition of education, training and learning in the youth field*. Brussels and Strasbourg.

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 3

ОСВІТНІ ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРАКТИКИ В МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Марина Акалович

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ЕСТОНІЇ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, висувають високі академічні та професійні вимоги до випускників закладів вищої освіти, що мають забезпечити їм відповідну підготовку та педагогічну підтримку. Одним із способів реагування на глобалізаційні виклики є інтернаціоналізація вищої освіти, що може не лише розширити можливості кар'єрного зростання випускників шляхом підвищення рівня необхідних компетентностей, а й сприяє формуванню іміджу закладу освіти, розширенню професійно-культурного світогляду здобувачів освіти, академічного та неакадемічного персоналу, налагодженню співпраці із закордонними ЗВО та вдосконалити зміст навчальних програм.

У цьому контексті заслуговує на увагу досвід Естонської академії музики та театру, що активно впроваджує інтернаціоналізацію в усі сфери діяльності закладу за такими основними напрямками: удосконалення якості викладання та наукової діяльності; створення сприятливого для інтернаціоналізації середовища; розвиток міжнародної співпраці; міжнародний маркетинг.

Удосконалення якості викладання та наукової діяльності передбачає:

- обізнаність із курикулумом та кращими практиками мистецьких університетів у всьому світі, особливо в Європі задля імплементації міжнародного досвіду;
- залучення провідних музикантів, акторів, режисерів та видатних науковців, викладачів, менеджерів культури й політиків з усього світу;
- сприяння міжнародній мобільності студентів і викладачів;
- збільшення кількості міжнародних лекторів;
- посилення міжнародного виміру викладацької та дослідницької діяльності;
- подальший розвиток англomовних навчальних програм, а також надання іноземним студентам можливості навчання за естонськомовною програмою;
- забезпечення вивчення естонської мови та культури для всіх іноземних студентів;

- залучення іноземних експертів до розробки й розширення докторських програм та розвиток міжнародного співробітництва в керівництві докторськими дисертаціями;

- заохочення докторантів до навчання за кордоном протягом принаймні трьох місяців докторантури;

- підтримку участі студентів у міжнародних конкурсах, наукових конференціях та проектах міжнародного співробітництва;

- підвищення міжнародної видимості ЗВО через ефективність досліджень та організацію наукових заходів;

- розробку цифрових рішень для дистанційного навчання, включаючи цифрову мобільність, яку було би зручно використовувати як у звичайних, так і в кризових ситуаціях, ураховуючи специфіку музичної освіти.

Створення середовища, сприятливого для інтернаціоналізації, охоплює такі аспекти:

- розвиток толерантного навчального середовища, де толерантність і співчуття до культурних відмінностей високо цінуються, і кожен відчувається добре незалежно від походження;

- заохочення спілкування між вітчизняними та іноземними студентами професійно та в позанавчальний час; заохочення іноземних студентів до участі в студентському самоврядуванні;

- забезпечення того, щоб важлива інформація про міжнародну співпрацю та можливості фінансування досягла цільових груп;

- розвиток адміністративної спроможності, необхідної для міжнародних досліджень і розробок;

- надання можливостей постійного професійного розвитку за кордоном як для академічного, так і для неакадемічного персоналу;

- підтримка іноземних студентів і викладачів у влаштуванні та веденні повсякденних справ, розширення їхніх можливостей щодо вивчення естонської мови для полегшення їх загальної участі в естонському суспільстві;

- забезпечення поглибленого вивчення державної мови для студентів, для яких естонська мова не є рідною та які навчаються за естонськомовною програмою максимум один рік у співпраці з Талліннським університетом, ураховуючи критерії прийому до навчальної програми;

- підтримка найкращих іноземних студентів у магістратурі та докторантурі щомісячною стипендією за наявності державних коштів;

- організація щорічного моніторингу задоволеності студентів освітніми послугами.

Розвиток міжнародної співпраці стосується:

- розвитку співпраці з іншими університетами, професійними мережами та іншими іноземними організаціями;
- надання пріоритету налагодженому партнерству з безпосередніми сусідами, країнами Східного партнерства та іншими європейськими музичними ЗВО, а також розширення співпраці зі США та країнами Азії;
- активної участі в освітніх програмах ЄС і Північних країн;
- активної участі в міжнародних докторських мережах закладів вищої музичної освіти;
- підтримки участі як академічного, так і неакадемічного персоналу та студентів у міжнародному співробітництві та дослідницьких проєктах;
- підвищення міжнародної видимості ЗВО через організацію міжнародних проєктів та мережевих конференцій;
- підтримки участі студентів у міжнародних ансамблях високого рівня, таких як Молодіжний оркестр Європейського Союзу та Всесвітній молодіжний хор, які дають студентам чудову професійну підготовку та досвід міжнародної співпраці для їх майбутньої кар'єри.

У межах такого напряму інтернаціоналізації, як міжнародний маркетинг, передбачено:

- продовження співпраці зі Study in Estonia, платформою, яка централізовано продає естонську вищу освіту, для участі в різноманітних маркетингових заходах (включно з обміном інформацією між естонськими університетами, публікаціями, біографіями та історіями успіху про студентів і випускників у соціальних мережах, тощо) та опитування (включаючи Міжнародний студентський барометр);
- упровадження активних маркетингових заходів за допомогою сучасних медіа-систем для ознайомлення студентів та партнерів проєкту з університетом та його можливостями навчання.

ЛІТЕРАТУРА

Internationalisation strategy of the Estonian academy of music and theatre 2021–2025 (2021).

URL: https://eamt.ee/wp-content/uploads/2021/10/EMTA-rahvusvahelistumise-strateegia_05.03.2021_TRA_EN_CLN.pdf

Олександра Білаш

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Ольга Гулей

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ЖІНОЧЕ ВБРАННЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ СЛОБОЖАНЩИНИ

На сьогодні ретельне дослідження жіночого вбрання Слобожанщини ХІХ – початку ХХ століть має неабияке значення. Звертаючись до багатьох наукових робіт та статей, які були дотичні та висвітлювали тему

«культурної спадщини Слобожанщини» у різних аспектах, маємо підстави стверджувати, що це важливо для сучасних дослідників. Особливо гостро питання дослідження і збереження національної спадщини постало під час російсько-української війни. Тому актуальним є дослідження жіночого вбрання Слобідської України, адже це підтримка, у першу чергу, української історії й розширення кола знань про особливості українську жіночого одягу певного регіону у XXI столітті.

Проблематика «цінності спадщини» останніми роками все більше почала привертати особливу увагу науковців. Серед публікацій на цю тему ми хотіли б відзначити наступні праці: О. Денисюк та Т. Педан (2023), В. Сушко (2007), Т. Попової (2020), котрі присвятили свої наукові розвідки дослідженню Слобожанської спадщини та духовного надбання через жіноче вбрання XIX – початку XX століть на території нинішніх Сумської, Харківської, Полтавської, Чернігівської, Донецької і Луганської областей України. Жіноче вбрання – це ремесло, яке починає свій розвиток ще за часів Київської Русі. Саме тоді у побуті особливого поширення набули ткацтво та вишивка (гаптування), вирощування та переробка матеріалів для одягу (Попова, 2020).

Кожна з територіальних надбань є особливо цінною: «...специфікою були позначені передусім матеріали для одягу; конструктивні, технологічні і декоративні прийоми його створення; способи виробництва окремих деталей: головних уборів, взуття, прикрас; колорит, техніка та мотиви орнаментики – особливо сорочок і поясного одягу, які майже до кінця XIX ст. зберігали давні локальні особливості, а також способи носіння і об'єднання всіх елементів одягу в повний, завершений комплекс вбрання...» (Васіна, 2003).

Відомо, що виготовляли тканину для одягу на території Слобожанщини використовуючи лляні нитки, на відміну від інших регіонів, де здебільшого обирали вовну. Вміти правильно підібрати та носити вбрання для жінки було своєрідним ритуалом, адже в окреслений історичний період важливим було відповідати усталеним традиціям конкретної місцевості (Гулей, Харченко, 2019).

Складовою жіночого строю були: натільний одяг (сорочка), нагрудний одяг (керсетка), жіночий поясний одяг (спідниця, запаска, фартух). Серед різних регіонів України одяг вирізнявся деякими доповненнями, так, наприклад, у Полтавській губернії серед дівочого вбрання набув популярності мережаний поділ, який одягали під спідницею і був окрасою тогочасного жіночого строю (Гулей, Пустовойтова, 2019). На Харківщині жінки вбиралися в керсетку, яка слугувала верхнім одягом. До слова, керсетки могли сягати довжини від поясу та нижче колін. Сумщина вирізнялася вишиваними сорочками, з досить простими крупними

візерунками (квіти, симетричні орнаменти, гілки, хрестики) на рукавах, оздоблених складними мережками з настилом та прутиком через чисницю (Гулей, 2010). З часом, жіночий одяг видозмінився: змінилися матеріали, тканини, спосіб виготовлення та оздоблення. Вітчизняні культурологи, мистецтвознавці, культурні діячі та митці дбають про здобутки минулого та звертаються до витоків, аби відродити багату своїм розмаїттям спадщину українського народу (Гулей, Губська, 2019;). Зокрема історичну спадщину відновлюють музейні наукові працівники закладів художнього й краєзнавчого напрямку Слобожанщини (Сушко, 2003). Наприклад, Музей горюньської культури в селі Нова Слобода Конотопського району, Сумський обласний краєзнавчий музей, Сумський художній музей імені Н. Онацького, Охтирський міський краєзнавчий музей, Лебединський художній музей та багато інших. Отже, жіноче вбрання Слобожанщини передає історичну складову української спадщини та підкреслює автентичність естетики, побуту й праці наших пращурів. Поширення серед населення та змінення фабричного одягу на зроблений із природних матеріалів – це вшанування пам'яті наших пращурів та підкреслення української ідентичності. Це потужний стимул для розвитку сучасного дизайну жіночого вбрання, щоб еволюціонувати забуті унікальні техніки виготовлення та оздоблення традиційного одягу українців.

ЛІТЕРАТУРА

- Васіна, З. (2003). *Український літопис вбрання*. Київ: Мистецтво.
- Гулей, О. (2010). *Декоративно-прикладне мистецтво: навчальний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка.
- Гулей, О., Губська, О. (2019). Компоненти дівочого весільного вбрання Слобожанщини другої половини XIX ст. *Теорія та методика навчання гуманітарних дисциплін*, 7, 54–57.
- Гулей, О., Пустовойтова, А. (2019). Етнокультурні особливості жіночого вбрання Слобожанщини початку XX ст. *Теорія та методика навчання гуманітарних дисциплін*, 7, 57–60.
- Гулей, О. В., Харченко А. І. (2019). Естностильові тенденції формотворення вбрання населення Слобідської України XIX століття. *Світогляд - Філософія – Релігія*, 13(2), 36-43.
- Денисюк, О., Педан, Т. (2023). Оздоблення жіночих сорочок Слобожанщини XIX – поч. XX ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 62 (1), 112–116.
- Никифоров, М., Гулей, О. (2013). Особливості традиційного вбрання на Сумщині. *Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (сс. 35–37). Суми.
- Пономар, Л. (2016). Народний одяг Слобожанщини на загальноукраїнському тлі. *Матеріали до української етнології*, 15, 35–40.
- Попова, Т. (2020). Український жіночий одяг Слобожанщини на початку XX ст. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини: зб. матеріалів міжнародної наукової конференції* (сс. 216–218). Донецьк.
- Сушко, В. (2007). Українське вишивання на Слобожанщині XIX–XX ст. *Народна творчість та етнографія*, 6, 66–70.

Єлизавета Бойченко
Сумський заклад загальної середньої освіти
I-III ступенів №12 Сумської міської ради
Анна Нечипоренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ЦИФРОВИЙ ТАНЕЦЬ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Розвиток сучасного мистецтва вже не може обмежуватися традиційними рамками, а тому виникає не лише синтез різних мистецтв, а й синтез мистецтв і технологій, зокрема цифрових. Одним із проявів такого синтезу та його результатом є цифровий танець, що в Україні є достатньо інноваційним явищем, тоді як у світовому контексті має вже понад 50-річну історію.

Цифровий танець є багатостороннім феноменом, який охоплює низку аспектів: використання цифрових (наприклад, 3D) технологій у процесі постановки танцю на сцені, генерування танцювальних фігур та цілісних танцювальних композицій за допомогою цифрових технологій, синтез танцю та цифрових технологій.

Першими в історії розвитку цифрового танцю інтерактивними графічними системами руху, розробленими для комп'ютера, були системи нотного запису для танцю. Низку таких систем було розроблено та впроваджено в 1970-х роках. Їх пілотування відбулося паралельно з появою інтерактивних комп'ютерних технологій, які уможливлювали введення й візуальне відображення рухів через комп'ютерний термінал.

Дослідниками-хореографами з Університету Ватерлоо (Г. Севідж і Дж. Офісер) було розроблено інтерактивну комп'ютерну модель CHOREO, спочатку призначену для хореографії, яка мала не лише редактор для введення нотних позначень, але й аніматор, який моделював рухому двовимірну фігуру на основі нотних партитур.

У 1964 році Жанна Біман і Пол Ле Вассер з Піттсбурзького університету почали використовувати комп'ютер для генерування випадкових танцювальних послідовностей, які можна виконувати. Під їх керівництвом комп'ютером було згенеровано 70 танців, інструкції до виконання яких увиразнилися у словесній формі. Створені в результаті танці могли бути поставлені під існуючий музичний супровід, не залежати від жодного музичного супроводу або передбачали створення спеціальних музичних композицій. Зокрема, результатом використання означеної програми Ж. Біман і П. Ле Вассером стало створення танцювальних композицій «Нерухомий танець», «Кластер у центрі» і «Кружіння проти годинникової стрілки».

У 1967 р. М. Нолл уперше запропонував використовувати комп'ютер як візуальний скетчбук для створення танців, зокрема через інтерактивне

керування танцювальними фігурами з метою візуального проектування танцювальних послідовностей, а також забезпечення можливості їхнього подальшого зберігання та редагуватися під контролем хореографа. На додаток до цих проєкцій, заснованих на існуванні інноваційної на той час технології комп'ютерної графіки, Нолл також зробив трихвилинний анімаційний фільм про групу фігурок, які виконували рухи, випадково вибрані комп'ютером.

У 1978 р. Дж. Ленсдаун побачив можливості для експериментів із комп'ютерами в хореографії після спостереження за комп'ютерними експериментами у створенні музики та віршів. Спочатку Дж. Ленсдаун намагався використовувати Benesh нотації, але незабаром усвідомив, що арсенал рухів мав бути значно розширений, щоб зрівнятися з результатами діяльності хореографа-людини за якістю та масштабом. Як спочатку було запропоновано М. Каннінгемом у 1968 році, і як потім це впроваджувалося іншими експериментаторами, Дж. Ленсдаун звернувся до безпосереднього прямого візуального зображення людської фігури. Хореографічний задум полягав у створенні комп'ютером ключових кадрів позиційної орієнтації танцівника в конкретні моменти часу, що дозволило би танцівнику створити проміжний момент руху. Інструкції включали конкретне просторове розташування на сцені, напрямок і кількість ударів перед наступним ключовим рисунком. Результати означених експериментів були втілені в хореографічне мистецтво компанією Another Dance Group, і спонукали Дж. Ленсдауна до розроблення техніки комп'ютерної відеозйомки.

Іван Босий

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

МЕХАНІЗОВАНІ ОБ'ЄКТИ МЕБЛЕВОГО МИСТЕЦТВА: ВІД XVII СТОРІЧЧЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Історія зміни форми та ускладнення конструкції меблів-трансформерів є безперервним процесом розвитку середовища життєдіяльності людини, де предметне наповнення інтер'єру є відображенням естетичних цінностей епохи та рівня науково-технічного прогресу.

Розвиток прикладної механіки надав можливість меблевим майстрам застосовувати різноманітні механізми у своїх об'єктах. У XVII столітті почався період створення «механізованих» меблів. Дані об'єкти меблевого мистецтва мали безліч потаємних шухляд, ємкостей та розкладних елементів – пюпітрів, висувних площин, крісел та були оздоблені музичними механізмами. Деякі об'єкти були занадто складними та мали багато додаткових розкладних, висувних та регульованих систем. Перенасичення меблів такими системами перетворювало їх з

функціональних об'єктів на атракціон з демонстрації складної інженерної думки та майстерності червонодеревника (Chanson, 2005).

Розквіт меблів-трансформерів, заснованих на механічному принципі перетворення зовнішньої форми об'єкта, відбувся у Франції в XVIII сторіччі. Меблі-трансформери французьких майстрів були спрямовані на багатофункціональність, а також були демонстрацією технологічних досягнень у галузі механіки. Зміна образу життя та потреб дворянства, що прагнуло до розкоші та комфорту, стали причиною виникнення нових за функціональним призначенням приміщень: парадні зали, бібліотеки, будуари, туалетні кімнати, кімнати для прислуги. Це призвело до створення нових об'єктів меблевого мистецтва: бюро, туалетні столики, столи для рукоділля, ломберні столи, обідні столи та столи-екрани, різноманітні меблі-читання, столи-пюпітри.

Відомі приклади механізованих меблів-трансформерів належать французьким майстрам: бюро-циліндр «бюро Короля» («bureau du Roi»), почате Жаном-Франсуа Обеном (Ебеном) та завершене його учнем Жаном-Анрі Резінером у XVIII сторіччі. Дане бюро-циліндр оснащене вбудованим механізмом, що пов'язує висувну стільницю та випуклу циліндричну кришку. При відкриванні кришки, легко ковзаючи по дугоподібним направляючим, уперед автоматично висувається стільниця (Miller, 2010, с. 320-327).

У XIX сторіччі починається впровадження металевих направляючих та у конструкцію розсувних столів, що дозволяло збільшити площину столу до чотирьох разів. В означений період з'явилась оригінальна модель механізованого обіднього столу з вбудованим обертовим колом у центрі, який дозволяв пропонувати різні блюда гостям без участі слуг.

З початком ери дизайну столярне ремесло заклало основи виготовлення дерев'яних об'єктів та сформувало технічні навички виконання певних операцій по оздобленню поверхонь (інтарсія, інкрустація, маркетрі тощо), а меблеве мистецтво заклало основи створення гармонійного об'єкту, де художньо-естетична виразність не менш важлива ніж ергономічні та функціональні вимоги. У дизайні меблів основою є функціональність та ергономічність. Проте, другим важливим фактором створення гармонійного твору є застосування законів композиційної побудови, створення цілісного образу, що базується на мистецтвознавчих засадах (Босий, 2015)

З розвитком технологій, елементи трансформації все частіше стали застосовуватись у дизайні меблів. Фактор зручності та поліфункціональності став одним з основних критеріїв у сучасному дизайні. Досвід майстрів з часів Стародавнього Єгипту до XXI століття

надав можливість використовувати накопичені знання та втілювати їх у новій формі, з нових матеріалів.

Питання зміни функціонального призначення об'єктів реалізується в комбінованих меблях-трансформерах, які є поліфункціональними предметами житлового середовища. Найчастіше комбіновані меблі оснащені спеціальними механізмами трансформації, які можуть бути досить різноманітними. Дуже рідко коли комбіновані меблі-трансформери поєднували два функціональних призначення без суттєвого перегрупування структури об'єкту. Серед історичних прототипів комбінованих меблів можна відзначити механізовані столи-бюро, крісла з пюпітрами, шафи-секретери або бюро-комоди.

Серед прикладів меблів-трансформерів ХХ сторіччя найбільш виразними є блоки-контейнери, якими оснащуються малогабаритні квартири та студії. Класичним прикладом комбінованих меблів-трансформерів, які стали розповсюдженими у ХХ сторіччі, є диван-ліжка. У сучасному дизайні меблів найчастіше комбіновані меблі передбачають трансформацію за допомогою спеціальних засобів та містять різноманітні механізми.

Поява нових матеріалів, технологій та зростання ролі художньої виразності у формотворенні меблевих об'єктів вплинули на традиційне уявлення про метроритмічні закономірності, об'єми, маси, масштабності, системи членувань при проектуванні меблів. Необхідність у зручних меблях, які можна було легко транспортувати та зберігати, була актуальною завжди. Зміна епох, перехід від однієї естетичної системи до іншої та винайдення нових матеріалів спонукали майстрів меблевого мистецтва до експериментів з надання більш цікавої форми об'єкту, яка відповідала б конкретному історичному періоду.

ЛІТЕРАТУРА

- Босий, І. М. (2015). Ключові визначення понятійного апарату при дослідженні еволюції меблів-трансформерів. *Концепція сучасної художньо-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції : матеріали VIII Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2015»*. Х.: ХДАДМ. С. 16-19.
- Chanson, L. (2005). *Traite d'Ebenisterie. Vial*.
- Miller, J. (2010). *Furniture - World Styles from Classical to Contemporary. Dorling Kindersley*.

Наталія Брижаченко

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

АРТ-ДИЗАЙН У СУЧАСНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ: СТВОРЕННЯ ІНТЕР'ЄРНИХ ОБ'ЄКТІВ З ДЕРЕВИНИ

В сучасній мистецькій та дизайн-практиці впровадження об'єктів арт-дизайну набуває все більшого розповсюдження. Оригінальні твори, які впроваджуються в інтер'єри житлового і громадського призначення,

можуть бути як невеликими акцентними елементами, так і ставати композиційною домінантою простору.

Арт-дизайн відкрив горизонти для творчих експериментів та пошуків нових засобів художньої виразності різноманітних технік та матеріалів. В об'єктах арт-дизайну вираженою є скульптурно-декоративна пластика. За визначенням українського науковця О. Бойчука такі об'єкти «є підкреслено художніми моделями, що створюються на межі авангардного мистецтва та дизайну, які йдуть напереріз естетиці уніфіковано-модульних форм та конструкцій» (Бойчук, 2013, с.142). Науковці визначають, що історичними витоками арт-дизайну був період 60-тих років ХХ сторіччя, коли сформувались нові тенденції у розвитку післявоєнного італійського дизайну. Це виразились у переході від «форм корисності» до «авангардної хвилі», пошуку нових матеріалів, технологій та підходів до створення речей. Виникали групи постмодерного радикального напрямку, або «антидизайну». Метою творчості представники нового покоління бачили у запереченні формальних та стильових цінностей модернізму, прагненні до оновлення культурної ролі дизайну. У період 1960—1980-х років «італійська лінія» у дизайні все частіше почала визначатися термінами: метод художньо-проектного концептуалізму та арт-дизайн (Ponomarevska, 2022).

Одним з видатних діячів «авангардної хвилі» італійського дизайну став Етторе Соттсасс, який був засновником та активним учасником дизайн-групи «Мемфіс». Головними захопленнями діячів даної групи були комікси, колажі, асиметричні форми та яскраві кольори. Важливим аспектом арт-дизайну групи «Мемфіс» була відмова від конвеєрного виробництва об'єктів. Митці вважали, що мистецтво має бути в єдиному екземплярі. В результаті поєднання вільного самовираження з проектним реалізмом та новаторської роботи з формами, фарбами та текстурами тут сформувались ідеї, що призвели до створення постмодернізму у світовому дизайні.

Світова практика свідчить, що наразі твори арт-дизайну – це, перш за все, робота з виразними художніми образами, створення асоціативних композицій, складних концептуальних об'єктів та експерименти з новими технологіями. Все частіше сучасні дизайнери працюють з натуральними матеріалами у природній колористичній гамі. До інтер'єрних арт-об'єктів можна віднести такі авторські об'єкти як: ширми, світильники, панно, кінетичні скульптури та ін. Об'єкти арт-дизайну відрізняються від об'єктів промислового або меблевого дизайну спрямованістю на формування виразного художнього образу, концептуальну змістовність, оригінальність, одиничне виконання твору. Арт-об'єктам властивий експеримент з формою, новими матеріалами та технологіями.

Дослідження сучасної дизайн-практики свідчить, що одним з провідних матеріалів створенні інтер'єрних арт-об'єктів є деревина. В цьому вбачається прагнення сучасних митців до екологічності, наближенні до природи, гармонійної єдності. При цьому зберігається виразність форми, концептуалізм та вираження певного філософського задуму.

На спрямованість сучасного арт-дизайну на трансляцію глибинних філософських, естетичних, етичних і соціальних питань вказує українська дослідниця Н. Пшінка. Вона розглядає арт-дизайн як інтегративну систему візуалізації, яка спрямована на формування нових філософських змістів. Автор визначає типологію арт-дизайну: 1) предметно-просторові конструкції; 2) іміджевий арт-дизайн та арт-стайлінг; 3) натурно-предметний дизайн; 4) художній арт-дизайн (проектування об'єктів, дійств). Н. Пшінка зазначає, що однією з основних функцій арт-дизайну є виконання ролі візуального медіаресурсу, який спрямовано на залучення людини до єдиного культурного простору, де об'єкти транслюють смислові патерни (Пшінка, 2020. С.74-75).

Отже, арт-дизайн зародився як яскрава антитеза домінуючому модернізму, з його виверненими пропорціями, лаконізмом та раціональністю. Виразні та самобутні об'єкти арт-дизайну другої половини ХХ сторіччя сформували інший вектор розвитку предметного дизайну, спрямованого на композиційну виразність, прояв індивідуальності, оригінальність та самобутність.

Сучасна дизайн-практика свідчить, що наразі об'єкти арт-дизайну набули певних трансформацій. Твори арт-дизайну, особливо для житлового середовища, відійшли від контрастності кольорів на користь впровадження натуральних матеріалів. Наразі дизайнери більше експериментують з формою, базуючись на концепції роботи. Фокус мети об'єктів арт-дизайну для предметно-просторового середовища змістився від «шокувати та приковувати увагу» до «вражати і наповнювати змістом».

ЛІТЕРАТУРА

- Бойчук, А. В. (2013). *Пространство дизайна*. Харьков: Новое слово.
- Пшінка, Н. (2020). Арт-дизайн в контексті сучасних публічних художніх практик. *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного дизайну»*, 74-78. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16000/1/APSD2020_V1_P074-078.pdf
- Ронотревська, О. (2022). Презентація «Арт дизайн». URL: <http://surl.li/olcjj>

МЕТОДИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЯК ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДІЙСНОСТІ

Естетичне виховання – це процес формування правильного розуміння прекрасного, цілісного сприйняття у мистецтві та дійсності, здатність до творчого самовиявлення притаманна людині. Важливим компонентом естетичного виховання учнів є образотворче мистецтво. Воно відкриває перед ними світ краси, сприяє розвитку художнього сприйняття та творчих здібностей. При цьому, воно має особливі методи та етапи розвитку, а роль вчителя в цьому процесі є надзвичайно важливою.

Важливу роль в процесі виховання відіграють такі поняття як: творча діяльність, яка сприяє розвитку здібностей учнів, допомагає їм виражати свої почуття та ідеї у візуальній формі; естетика – мистецтво яке формує художній смак учнів, розвиває їх здатність розрізняти й оцінювати красу в навколишньому світі; здатність використовувати образотворче мистецтво для вираження своєї унікальності та ідентичності через створення власних творчих робіт.

Методи естетичного виховання через образотворче мистецтво:

- Спостереження – учні вчаться розглядати й аналізувати різні об'єкти й явища, навчаються помічати деталі та виявляти красу навколишнього середовища;
- Творча діяльність – сприяє розвитку творчої ініціативи під час експериментування з різними матеріалами, техніками та стилями малюнка;
- Самовираження – учні виражають свої почуття та думки через образотворчий процес, що сприяє їх емоційному розвитку.

Зміст художнього сприймання – це зміст образів мистецтва, інформацію про які отримує людина в процесі споглядання чи слухання художніх творів, умовно поділяється на наступні складові:

- Ознайомлення з елементами образотворчого мистецтва та засвоєння основних технік малювання;
- Аналіз та інтерпретація творів мистецтва, розвиток критичного мислення;
- Створення власних творів мистецтва, розвиток творчого мислення та вираження.

Роль вчителя у процесі стимулюванні естетичного розвитку дітей дуже важлива. Від вчителя залежить, наскільки успішно пройдуть етапи естетичного розвитку учнів через образотворче мистецтво. Він повинен

сприяти їхній творчості, виявляти і пошуковий потенціал, підтримувати естетичні інтереси та надихати на нові витвори мистецтва, формуючи естетичну культуру.

Виділяють такі основні ознаки естетичної культури вчителя, як:

- високорозвинений естетичний ідеал, смак, вміння сприймати, освоювати й аналізувати естетичний об'єкт;
- висока культура мовлення вчителя;
- знання психолого-педагогічних основ і методики естетичного виховання учнів, володіння сучасними методиками роботи на уроках, на факультативних та позакласних заняттях;
- розвиненість уміння створювати емоційно-естетичну атмосферу на уроках та в позакласній роботі.

Образотворче мистецтво повинно бути частиною навчального плану, щоб дати учням можливість розвивати свої художні та творчі здібності. Воно сприяє їхньому загальному розвитку, естетичному вихованню та самовираженню. Впровадження методів естетичного виховання учнів у навчальний процес визначається як важливий засіб розвитку творчих здібностей та художньої обізнаності, формує в учнів естетичний смак, розширює їхнє сприйняття краси та розуміння художнього мовлення, цілісного сприйняття у мистецтві та дійсності взагалі. Важливою частиною процесу виховання стає здатність учнів виражати свої почуття та думки через творчість, що сприяє формуванню гармонійної особистості.

Віталій Донда

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Ольга Гулей

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ МУРАЛІВ ЯК ВИДУ МИСТЕЦТВА

Мурал – це продукт вуличного мистецтва, стріт-арту, походження якого витікає з графіті та через деякий час знайшов своє місце, як незалежного і самостійного виду мистецтва. Безпосередньо історія стріт-арту починається саме з вуличного мистецтва США. У 1960-х роках на стінах будівель у США почали з'являтися перші зображення графіті, підписані ще тоді нікому не відомими іменами. Саме в ці роки муралізм починав набирати свою популярність. Митці окресленого творчого напрямку для створення стінописів використовували стіни великих будинків чи інших споруд.

Написані на стінах будівель масштабні композиційні роботи називають «муралами». Вони несуть в собі певну ідею чи ілюструють обраний художником сюжет. Згідно з латинською мовою слово «murus»

означає «стіна». Походженням сучасного розпису стін будівель сягає мексиканського монументального живопису. І це походження є не єдиним. Даний вид мистецтва також тісно переплітається та має елементи найдавнішого наскельного малюнку, вишуканої фрески, а також класичного живопису та вражає своїми неповторними композиційними рішеннями. Сюжети цих робіт тісно співіснують з сучасними тенденціями та навіть можуть супроводжуватись гострими соціальними темами. Можна сказати, що мурали поєднують у собі станкове та монументальне мистецтво, проте вирізняються своєю унікальністю. Насамперед початковою і основною метою муралів, що першочергово створювалися мексиканськими митцями-революціонерами, була комунікація художника з соціумом. Такі дієві та досить помітні засоби дійсно мали вплив на наше суспільство. Новітня та креативна і своєрідна, на ті часи, техніка настінного живопису мала не лише декоративне та естетичне призначення, а й слугувала великим смисловим об'єктом.

Мурали мали розумове навантаження, спонукаючи людину замислитись над гострими та актуальними соціальними проблемами, порушеними митцями, які однозначно так хвилювали молодь і суспільство в цілому. Саме завдяки цьому художники здобули нову можливість спонукати глядача не лише сприймати черговий витвір мистецтва як красиву картинку. Це також давало змогу поділитися з іншими своїми та суспільними проблемами, власними емоціями, хвилюванням.

Митці не рідко порушували проблематику расизму, дискримінації та глобальних питань, наприклад, екології тощо. Разом із цим, вони вирізнялись естетичністю та слугували полем для креативності, волі, свободи слова й фантазії авторів. Ефективним було те, що хоча цей вид мистецтва і здається дещо простим, «буденним», але він не перенавантажує глядача і не «заганяє» його в екзистенційні рамки.

Нині сучасний муралізм суттєво відображає вплив сучасних тенденцій та культури минулого у стилістичному викладі малюнків, що фактично визначає їх основні аспекти. Варто зазначити, що одними з першим митців муралізму дослідники вважають мексиканських авторів, засновників мексиканського муралізму ХХ століття, як-от: Давід Сікейрос, Дієго Вівер, Хосе Клементе, Ороско та інші.

Суттєвою відмінністю муралізму від класичних творів мистецтва, котрі зберігаються у музеях та галереях є те, що мурали є повністю відкритими об'єктами для вільного перегляду. Певна взаємодія з великою кількістю глядачів, яка відбувається щодня на вулицях кожного міста – головна ознака та перевага досліджуваного нами виду мистецтва. Оскільки більшість творів має великий формат, їх видно здалеку, що само

по собі привернутає до себе значно більше уваги, навіть якщо порівнювати його з рекламними банерами. Можна сказати, що зазначений вид мистецтва «дарує» безкоштовний похід у галерею. Вище окреслені особливості роблять означений вид мистецтва особливим та унікальним.

Глобальний досвід муралізму вплинув на розвиток вітчизняного мистецтва муралу, але при цьому воно зберегло свої національні мотиви та автентичний характер. Подібно до європейських країн, українські мурали виступають обличчям міста, гармонійно вписуючись у його характерну архітектурну складову. Оскільки більшість архітектури не змінювалася з минулих років і має одноманітний та сірий тип забудови, сучасні мурали додають їм естетичної різноманітності своїм креативним візуальним зображенням.

В сучасній Україні основні стилістичні тенденції муралу були взяті на озброєння із Америки та країн. В деяких випадках також залучались талановиті іноземні художники для створення цих величезних художніх творів, крім вітчизняних митців, які й до нині створюють патріотичні та захопливі стінописи. З гордістю можна сказати, що даний вид мистецтва стає популярним серед української спільноти та одним із улюблених засобів виразності й своєї соціальної значущості у вітчизняних митців.

ЛІТЕРАТУРА

- Бітаєва, Г. (2022). Мистецтво муралу як динамічне художнє явище сучасного українського соціуму. *Художня культура. Актуальні проблеми*, 18 (1), 79-86.
- Гаврилюк, Б. (2018). Український мурал-арт у контексті світового мистецтва. *Вісник Львівської національної академії мистецтва*, 241-254.
- Колісник, О., Пономарьова, Н. (2019). *Art and Design*, 2, 12.
- Шило, О., Івашко, О. (2016). Монументальне мистецтво і стріт-арт в сучасному міському просторі. *Науковий вісник будівництва ХНУБА*, 2, 74-78.

Лариса Коваленко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Андрій Никифоров

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КИЛИМАРСТВА У XVII–XVIII СТ.

Перші письмові відомості про використання килимів у Київській Русі знаходимо вже в «Повісті минулих літ», де розповідається про вбивство у X ст. древлянського князя Олега в Овручі, тіло якого «винесли і поклали на килим». На теренах України килими використовували в оздобленні праслов'янських язичницьких храмів, ними прикрашали стіни, де стояли скульптурні зображення богів-ідолів, але сама назва килим з'явилася на початку XII ст.

Окремою епохою в історії українського килимарства стали XVII–XVIII ст. Український килим того часу був виробом трудомістким та коштовним, він

побутовував переважно у середовищі шляхти, згодом поширився у побуті козацької старшини. Про важливу декоративну функцію килима свідчать описи інтер'єрів місцевої шляхти в XVII–XVIII ст. До прикладу, опис одного з житлових приміщень чернігівського маєтку Павла Полуботка: «... на стіні прибитий ковер, килимів же на стіні прибитих чотири, одна картина китайської роботи по білому атласу шовком різним, стіл довгий, на ньому ковер різнобарвний, другий стіл круглий, лавки убиті килимами». Завдяки високим тепло захисним властивостям та декоративним якостям килими були здатні перетворити найпростіші апартаменти на теплі, зручні і святково вбрані палати. На підлогу килим стелився в особливих випадках, пов'язаних з урочистостями та обрядами.

Перші спроби виготовлення килимів в українських майстернях були зумовлені загальноєвропейською потребою врівноважити вплив дорогого орієнтального товару власною продукцією. У XVI ст. починають з'являтися письмові згадки про майстрів-«коверників», які працюють у шляхетських маєтках. Для заснування килимарських майстерень існували технічні передумови, адже в Україні традиційно виготовляли вироби килимового типу – «гуні» та «полавочки», які можна вважати «пракилимами».

Особливими поціновувачами килимів були українські гетьмани. Павло Полуботок не став винятком, його власна майстерня знаходилась в селі Михайлівці поблизу міста Лебедин на Сумщині. Вона була розміщена над житловими кімнатами будівлі, і складалася з двох світлиць та двох складських приміщень.

Для дослідження українського килимарства XVII–XVIII ст. важливе значення мають килими із витканими зображеннями гербів, ідентифікація яких дозволяє пов'язувати вироби з конкретними історичними особами, а відтак доволі точно їх датувати. До гербових килимів також належить незбережений килим гетьмана Павла Полуботка, який згорів під час пожежі у 1918 р. Згідно з описами тло виробу було гладко тканим, а взір – ворсовим, поєднання в одному виробі двох принципово різних килимарських технік є рідкісним. Пам'ятка відома завдяки замальовці В. Кричевського, опублікованій 1913 р. в «Українському мистецтві».

Крім мануфактур в маєтках еліти України, існувало багато інших невідомих килимових майстерень та окремих ремісників-килимарів, як на Правобережній, так і на Лівобережній Україні. Подібна організація праці, що нагадує домашній промисел, була поширеною у XVIII ст. Народні майстри привносили у стилістику килима, базованого на модних чужоземних зразках, живий струмінь народного мистецтва, завдяки чому український килим став самобутнім художнім явищем.

Відтак, у XVII–XVIII ст. українські майстри створили самобутній феномен українського килима, який не лише рефlekтував тенденції світової моди, але мав свою особливу художню ідентичність.

Наталія Кохан

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІДЕЯ В ТВОРАХ ЛЕНД-АРТУ

Ленд-арт – художнє явище, що відноситься до сучасного мистецтва. Сучасне мистецтво має експериментальний характер і для нього притаманні ідеї, що переосмислюють традиційні межі мистецтва.

Ідея в мистецькому творі – концепція, що лежить в основі твору. Це те, що автор намагається висловити, передати або відобразити через своє мистецтво. Ідея може бути філософською, емоційною, соціальною, абстрактною або предметною, і вона може стати тим ланцюжком, який спонукає глядача або читача думати, сприймати, відчувати чи розуміти твір. Ідея може бути предметом інтерпретації: в одних випадках бути очевидною та легко сприйматися, в інших – концептуальною і потребувати додаткового осмислення. Джерелом виникнення ідеї можуть бути особисті переживання автора або соціокультурний контекст. В кінцевому результаті, ідея твору – це те, що робить його виразним та значущим.

Нереалізований проект Ісаму Ногучі «Скульптура, яка буде помітна з Марса» (1947) або «Меморіал людині» став першою пропозицією щодо творення ленд-арту в ХХ столітті. Візуально, це величезне умовне зображення обличчя людини, створене із простих геометричних фігур на безлюдній місцевості. З космічного простору, передбачалось, воно буде нагадуванням, що на Землі колись існувало цивілізоване життя. Ідея сформувалася, як відгук на атомні бомбардування Хіросіми та Нагасакі в 1945 році під час Другої світової війни.

«Пейзаж часу» (1965 – 2023) Алана Сонфіста – це реалізація екологічної ідеї у місті (Нью-Йорк): невелика площа 14 м. х 61 м. була засаджена зразками рослинності, що покривала цю територію до початку урбанізації. Цей твір продовжує своє існування дотепер. Твір реалізує історичний контекст. Але ключовою ідеєю цього проекту є невтручання людини в довкілля, що призвело до відтворення ландшафту, який існував раніше, перш ніж місце було змінене урбанізацією. В це місце повернулись, навіть птахи та дрібні тварини.

Ідеєю може бути зміна смислу дії (перформансу) за рахунок призначення нових якостей неживої матерії («пожвавлення» бруду), що відбулось у перформансі Кадзуо Ширага «Боротьба з брудом» (1955). Напівголий художник, лежачи в калюжі бруду, імітував боротьбу матеріалу з ним: «тілу»

надавалася «роль» докільця, а матерія «здобувала» людські якості. У процесі того, як митець рухався, візуально здавалося, що бруд оживав.

Завдяки цієї зміні смислів, що продемонстровано у перформансі, відбувся подальший розвиток мистецької думки. Наприклад, Роберт Смітсон провів подорож (акцію) «Пам'ятники Пассейк, 1967» та інтерпретував міський простір Пассейка, як руїни прадавньої історії: митець подумки поміняв вектор часу, розгорнувши його рух на протилежний і навколишній простір перетворився в простір артефактів.

Крісто звернув увагу на звичайний процес пакування предметів у магазині та переніс цю дію у мистецтво: інший смисл цього процесу змінював звичайний образ предмету. Перші експерименти в цьому напрямку фокусувались на тактильних й художніх якостях твору (формі, кольору, фактурі). Зміна у фокусуванні з об'єкта, на його сутність сприяла дослідженню форми та розміру запакованих предметів: він пакував туфлі, коляски, журнали, велосипеди тощо. Також важливим для твору був вибір матеріалу пакування та його якості. Використання прозорого поліетилену для пакування викликало інші відчуття та інші контексти, ніж коли Крісто використовував непрозорий матеріал.

При переведення фокусу на предмет пакування дозволило подружжю Крісто та Жанни Клод перейти з невеликого розміру творів до масштабних тимчасових проєктів. При пакуванні повітря – мистці не залежили від форми, вони її створювали («Пакет 42,390 кубічних футів», 1966).

Пакування об'єктів вимагає бути уважними не тільки до його форми, а й до його сутності. Так обгорнення історичної будівлі у Берліні (Райхстагу) має символічне значення, а час коли відбулась можливість це реалізувати («Обгорнутий Рейхстаг» (1971-1995)) для Німеччини став святом і візуальним образом здійснення мрії возз'єднання.

Таким чином, фокус художника визначає глибину концепції та, в цілому, розширює межі мистецтва.

Альона Кравченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Оксана Капран

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

АСПЕКТИ ХУДОЖНЬОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема художнього виховання дітей молодшого шкільного віку, передусім, пов'язана з потребою суспільства в формуванні творчої особистості. Адже на меті цього виховання з'являється творчій підхід до перетворення оточуючого світу, активності, самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства. Навчання і

виховання юних творчих талантів нині викликає гострий інтерес та прогрес людства в творчих здібностях. Саме від талановитих людей залежить розвиток мистецтва, оскільки саме творчі люди створюють щось нове в усіх видах людської діяльності. Художнє виховання дітей молодшого віку сприяє розвитку психічних і фізіологічних особливостей дітей цього віку, а саме формуванню образного мислення, тренуванню пам'яті, розвитку та формуванню уваги, уяви і творчих здібностей.

Мистецтво власне має унікальні можливості впливу на людину, тому художнє виховання дітей молодшого шкільного віку потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань та вмінь, а, насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку учнів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів.

Художнє виховання засобами образотворчого мистецтва слід розпочинати з 6-7 до 11 років. Образні картини, в яких відтворено навколишню дійсність викликають яскраві емоції і на довго залишаються в пам'яті дитини впливаючи на її подальший розвиток. Щоб твори мистецтва стали, дійовими засобами формування особистості, треба вчити молодших школярів розуміти мову мистецтва тобто виразні засоби які застосовує художник для втілення творчого задуму.

Центром творчого розвитку є уява. Уява – це також вміння розширювати та конструювати елементи життя, які виходять за межі сприйнятого. Уява людям допомагає забезпечувати та створювати щось нове, звільняє від інерції мислення та перетворює уявлення в пам'ять. Уява починається саме із накопиченням досвіду.

Формування дитячої творчості залежить від правильного керівництва з боку дорослих. Адже великого значення в організації образотворчої діяльності дітей набуває вміння вихователя пов'язати особливості створення художнього образу в мистецтві, адаптувати виразні засоби мистецтва живопису, графіки в такий вид образотворчої діяльності, як малювання; виразні засоби скульптури – в ліплення; вчити дітей створювати декоративні роботи за мотивами народного декоративно-ужиткового мистецтва, використовувати елементи конструкторських рішень архітектури у конструктивній творчості дітей. Найважливішою умовою розкриття творчої активності дітей є створення загальної атмосфери доброзичливості, свободи, можливості досягти успіху для кожної дитини.

Сутністю художнього виховання дітей молодшого шкільного віку в освітній організації є становлення дитини як особистості. Процес творчого розвитку молодших школярів доцільно будувати з урахуванням широкого підходу до вирішення даної проблеми. В рамках педагогічного процесу, спрямованого на навчання, наприклад, образотворчої грамоти, не варто

позбавляти дітей можливості самостійно відкривати знання та закріплювати вміння. У розділі, пов'язаному з освоєнням принципів перебування кольорів, недоцільно знайомити дітей з готовими варіантами різних способів отримання відтінків кольорів. Куди важливіше та результативніше надати їм можливість самостійно експериментувати з кольором та спробувати знайти різні рішення в отриманні кольорів та відтінків шляхом їх змішування.

У становленні особистості дитини образотворче мистецтво здійснює три функції: пізнавальну, виховну, естетичну.

Здійснення пізнавальної функції полягає в тому, що під час ознайомлення з творами живопису вчитель розкриває перед дітьми картини оточуючого світу: побут, працю людей, предмети оточення, при цьому не обмежується перерахуваннями того, що зображено на картині, а й намагається пояснити, чому художник присвятив картину саме даній темі, які засоби виразності використав, щоб розкрити зміст задуманого. Під час бесіди про живопис здійснюється розвиток мислительної діяльності молодших школярів, вміння порівнювати, пояснювати, робити певні узагальнення на основі аналізу.

Виховна функція образотворчого мистецтва полягає в тому, що вона сприяє вихованню різних почуттів дитини, формує ставлення до того, що зображено на картині, діти вчаться порівнювати власний досвід з досвідом людей, зображених художником. Так закладається основа уявлень про морально-етичний ідеал.

Естетична функція полягає в тому, що твори образотворчого мистецтва вчать дітей бачити красу людських стосунків, оточуючої природи, поєднання різних предметів, що й виявляється в емоційних мовних реакціях дітей.

Отже, художньо-естетичне виховання – це цілеспрямований процес формування творчо активної особистості дитини, здатної сприймати та оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті та мистецтві. Для результативної роботи з художньо-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку необхідні певні умови такі як: заохочення творчості та вільного самовираження дітей, дбайливе ставлення до процесу та результату творчості, створення атмосфери творчості.

ЛІТЕРАТУРА

- Галагузова, М. І. (2005). *Естетичне виховання молодших школярів в процесі образотворчої діяльності*. Київ: Освіта.
- Скрипченко, О. В. (2005). *Загальна психологія*. Київ: Либідь.
- Трофімов, Ю. Л. (2001). *Психологія*. Київ: Либідь.

ТЕМА ВІДПОЧИНКУ У ТВОРЧОСТІ ЕДУАРДА МАНЕ: НА ПРИКЛАДІ КАРТИНИ «СНІДАНОК НА ТРАВІ»

Едуард Мане (23.01.1832–30.04.1883) – видатний французький художник, відомий своєю ключовою роллю у створенні імпресіонізму, художнього напрямку, що виник у середині XIX ст., був одним із перших французьких художників-імпресіоністів. «Сніданок на траві» (1863) – це картина, яка стала відомою своєю провокаційністю і була однією із перших картин модерного мистецтва Європи другої половини XIX ст. і була революційною для свого часу в тому, що порушила академічні традиції живопису. Е. Мане відкрито не приховує мазків свого пензля, що робить картину в деяких місцях незавершеною. На полотні зображено постаті двох оголених молодих жінок та двох чоловіків, які сидять на траві в парку. Одна з жінок дивиться прямо на глядача, тоді як інша, напівоголена, занурена в свої думки. Образ жінок, а також вибір сцени для живопису, були вражаючими для того часу. Головна ідея картини полягає в тому, щоб піддати сумнівам традиційні норми та концепції, пов'язані з зображенням оголеної натури в мистецтві XIX ст. Е. Мане нехтує класичні ідеали і змальовує своїх персонажів у повсякденному оточенні, де вони здаються більш реальними та звичайними, порушуючи конвенції свого часу. Твір «Сніданок на траві» спричинив справжній скандал із-за своєї провокаційності і розбивав традиційні стандарти зображення оголеної жіночої постаті в мистецтві. Варто відзначити, що Е. Мане намагався висловити свій протест проти традиційного жіночого образу в мистецтві, проте його інтерпретація була сприйнята суспільством дуже контroversійно.

Картина Е. Мане не здобула підтримки в глядачів, і художника навіть звинуватили в божевільні та неспроможності малювати. Публіка також розглядала її як провокацію та неуважне ставлення до принципів академічного мистецтва, описуючи її як «удар у велике розуміння смаку». «Сніданок на траві» залишається важливим елементом історії мистецтва та імпресіонізму. Ця картина не лише стала символом сміливого витоку від традицій, але й вплинула на подальший розвиток мистецтва та сприяла зміні соціокультурних норм. Е. Мане вирішив відхилитися від стандартів свого часу, де жіноча голота зображувалася в ідеалізованому або міфічному контексті, і представив її в повсякденному оточенні. Його цільове використання нестандартних тем та форм привело до справжнього суспільного обурення, але водночас визначило «Сніданок на траві» як

картину, яка перевертає стереотипи і визначає нові стандарти в історії мистецтва. Крім того, «Сніданок на траві» відіграв важливу роль у формуванні ідей імпресіоністів та підкреслив їхнє прагнення до новаторства та відмови від конвенцій. Картина стала важливим кроком у розвитку імпресіонізму, виражає реальність та індивідуальність. На сьогодні «Сніданок на траві» продовжує викликати інтерес та становити об'єкт обговорення в контексті його впливу на мистецтво та сучасні тенденції. Ця картина, вибухнувши скандалом свого часу, залишається важливим свідченням про значущість мистецтва на шляху до переосмислення соціокультурних норм. «Сніданок на траві» є свідченням сміливості, яка провокує обговорення і залишає слід у розвитку сучасного мистецтва. Творчість Е. Мане мала значний вплив на мистецтво художників того часу. Зокрема у спадщині Клода Моне, сучасника митця, є картина «Сніданок на траві», створена під впливом Едуарда Мане, що підтверджує вище означену тезу.

ЛІТЕРАТУРА

«Сніданок на траві» художників Едуарда Мане і Клода Моне. 2012. <http://www.house-art.com.ua/blog/o-hudozhnikah/zavtrak-na-trave-hudozhnikov-eduarda-mane-i-kloda-mone.html>

Едуар Мане. *Енциклопедія візуальних мистецтв. Художники.*
<https://www.wikiart.org/uk/eduar-mane>

Юлія Львова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Оксана Капран

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Образотворче мистецтво в початковій школі має головною метою розвиток художнього мислення і творчого потенціалу дитини. Основним завданням є навчання дітей розуміти просторові, колірні та композиційні закони, а також виклад декоративних і художніх технік. Саме тому образотворче мистецтво являється одним із стовпів, на якому тримається естетичне виховання дитини.

Важливість образотворчого мистецтва для розвитку учнів:

- Творче мислення

Вивчення образотворчого мистецтва допомагає розвивати творче мислення дитини та навчає розв'язувати творчі задачі.

- Самовираження

Образотворче мистецтво дає можливість дітям відчувати свої почуття та емоції, самовиразитися та розкрити свій творчий потенціал.

- Розвиток уваги та кмітливості

Вивчення образотворчого мистецтва розглядається як найбільш ефективний метод розвитку уваги, кмітливості та концентрації уваги дитини. Викладання образотворчого мистецтва в початковій школі базується на виключно індивідуальному підході до кожної дитини. Використовуються різні форми занять, такі як демонстраційний метод; показові уроки; самостійна робота.

Основні принципи навчання образотворчого мистецтва відображено в методах і принципах навчання:

- Використання різноманітних прийомів навчання образотворчого мистецтва дозволяють дитині краще засвоювати матеріал;
- Ігровий підхід: застосування ігрових елементів допомагає збільшити зацікавленість дітей до навчання і сприяє розвитку творчого мислення;
- Індивідуальний підхід до кожної дитини: розуміння особливостей кожної дитини дозволяє навчати образотворчому мистецтву більш успішно і ефективно.

Завдання образотворчого мистецтва:

Розвиток творчого потенціалу – вивчення образотворчого мистецтва сприяє розвитку творчого потенціалу дитини. Освоєння мистецьких знань – оволодіння мистецькими знаннями дає змогу краще розуміти мистецтво та його значення в житті людини. Розвиток естетичного смаку – вивчення образотворчого мистецтва сприяє розвитку естетичного смаку, формуванню художньо-естетичного світогляду.

Етапи вивчення образотворчого мистецтва в початковій школі:

I етап. Відкриття нових видів образотворчої діяльності, вивчення малюнків, розвиток художнього мислення.

II етап. Вивчення основних законів образотворчого мистецтва, розвиток шляхом вдосконалення досвіду і композиції та застосування кольору.

III етап. Розвиток навичок роботи з різними матеріалами та техніками, формування художньо-пластичних здібностей.

Під час викладання образотворчого мистецтва в початковій школі доцільно використовувати принципи інтегрування. Інтеграція (лат. *integratio* – відновлення, заповнення, від *integer* – цілий), процес розвитку, який пов'язаний з об'єднанням в ціле раніше різнорідних частин й елементів. Інтеграція може мати місце як у рамках уже сформованої системи (у цьому випадку вона веде до підвищення рівня цілісності й організованості), так і при виникненні нової системи із застосуванням раніше незв'язаних елементів.

Ефективність використання інтегрування мистецтв у школі для естетичного розвитку молодших школярів залежить від виконання певних педагогічних умов взаємодії різних видів мистецтв, а саме:

- систематизування досвіду молодших школярів на основі аналітико-синтетичного сприймання видів мистецтв;
- розуміння доцільності порівняння образів у різних видах мистецтв на основі їх знаково-символічних засобів;
- спрямування видів мистецтв на всебічне цілісне й творче відображення дійсності

Інтеграція образотворчого мистецтва з іншими предметами:

- Українська мова та література

Викладання образотворчого мистецтва допомагає учням розвивати мовлення та вміти детально описувати свої роботи.

- Математика

Образотворче мистецтво розвиває спроможність бачити та аналізувати взаємозв'язки, форми та просторові співвідношення.

- Природознавство

Вивчення образотворчого мистецтва може підказати під час вивчення природознавчих дисциплін, які риси птахи-територіальності має зображення.

Отже, мета образотворчого мистецтва в початкової школи полягає в розвитку творчих та сприймальних здібностей дитини, формуванні естетичного смаку та виявленні її індивідуальності через виразне вираження почуттів і ідей. Цілісна система навчання передбачає розробку занять, які включають ознайомлення з основами мистецтва, розвиток моторики та образного мислення, що сприяє повному розвитку особистості в молодшому віці. Тому, дуже важливо, надавати дітям свободу на творчих уроках, застосувати ігрові елементи та надавати можливість розкривати свій потенціал під час виконання кожного завдання.

ЛІТЕРАТУРА

- Соколова, Н. М. (2014). *Естетичне виховання школярів через образотворче мистецтво*. Донецьк: Вебер.
- Яновська, Н. (2005) Мистецтво навчання або навчання через мистецтво. *Початкова школа*, 9, 47-49.

Катерина Лиса
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Ольга Гулей
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

З ІСТОРІЇ ВИШИВКИ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ

Історія виникнення козацької вишивки бере початок від XVII ст. у період визвольної боротьби під проводом Богдана Хмельницького. Це час розквіту торгових відносин Гетьманщини із країнами Західної Європи та Сходу. Козацька старшина мала привезені вишиті речі з закордону, які слугували зразками для вишивальниць, та засвоєнню нових мотивів орнаментів. Вишивкою прикрашали одяг та будь-які речі козаків. Український орнамент мав схожість з вишивкою Польщі, Угорщини, Німеччини та Австрії. Найбільшими центрами виготовлення вишитих речей були майстерні при монастирях, де виготовляли речі пов'язані з літургією, а також на замовлення козацької верхівки в Чернігівському, П'ятницькому, Покровському та інших монастирях (Никифоров, 2019).

Особливістю козацьких вишивок був «рослинний орнамент», оскільки вважався найкрасивішим, адже містив зубчасте листя, виноград, розмаїття круглих квіток, галузок тощо (Косміна, 2017). З часом удосконалились й змінилися орнаменти – стали більш виразними та динамічними. Вишивка козацької старшини потребувала неабиякої майстерності виконавців, адже козацькі символи й мотиви орнаментів, їх поєднання й композиційне рішення виконувалося на вільній основі, що вимагало творчого підходу та натхнення. Під час виконання потрібно було бути зосередженим та уважним, щоб не змістилась композиція та не деформувався узор вишивки. У кожному орнаменті були зашифровані захисні елементи-оберіги від злих духів (Чумарна, 2015). Заможні козаки та селяни мали вишиванки з дорогих матеріалів, що вважалося великою розкішшю, їх передавали із покоління в покоління і берегли як безцінний скарб (Гулей, 2004, 2005).

Відомо, що вишивання виконували бавовняними, лляними, шовковими та вовняними нитками в техніці «гладь», «вирізування», «виколювання» та іншими старовинними техніками, які доповнювалися складними і простими мережками (Варивончик, 2013; Васіна, 2020). З XVIII століття набула розповсюдження техніка «хрестиківання» (Гулей, 2010; Гулей, Литвиненко, 2019; Гулей, Пустовойтова, 2018; Никифоров, 2020). Варто зазначити, що у козаків-характерників вишивка була зовсім іншою, оскільки їх вважали елітою козацького війська (Сушко, 2001). Саме тому вони мали найкрасивішу вишивку, яку виконували на чорному полотні. Чорний колір асоціювався із кольором землі, яка для характерників мала образ матері. Орнаменти були геометричні та містили

магічні символи. Для козаків-характерників вишита сорочка була як захисна сила, що примножувала міць, незламність та надає їм магічну природну силу. Вважалося що орнаменти, які виконувалися на їхніх вишивках приносили багатство, щастя та оберігали від нечистої сили. Зазначимо, що окрім сорочок на тілі козаків були також татуювання у вигляді орнаментів, виконані в червоному та чорному кольорах.

ЛІТЕРАТУРА

- Варивончик, А. (2013). *Традиційна народна вишивка як складова українського одягу (XX ст.)*. Київ: Київський ун-т імені Б. Грінченка.
- Васіна, З. (2020). *Українське народне вбрання*. Київ: Мистецтво.
- Гулей, О. (2004). Краєзнавча підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Українська вишивка. Сучасна мистецька освіта: реалії та перспективи*, 7-18.
- Гулей, О. (2005). Регіональний компонент у змісті підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва: вишивка козацької доби на Сумщині. *Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції*, 186-192.
- Гулей, О. (2010). *Декоративно-прикладне мистецтво: навчальний посібник*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Гулей, О., Литвиненко, А. (2019). Побутування чоловічого вбрання в Україні періоду козацької доби. *Мистецькі пошуки*, 1 (10), 152-155.
- Гулей, О., Пустовойтова, А. (2018). Особливості традиційного вбрання українців. *Мистецькі пошуки*, 6, 183-187.
- Косміна, О. (2017). *Українське народне вбрання*. Київ: Балтія Друк.
- Никифоров, А. (2019). Розвиток традиційних ремесел у XVII–XVIII століттях як передумова становлення художньої освіти в Україні. *Мистецтво і освіта*, 3 (93), 8-10.
- Никифоров, А. (2020). *Феномен декоративного мистецтва в історії художньої освіти України XIX – початку XX ст.*: монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Сушко, Л. (Ред.). (2001). *Вишивка козацької старшини XVII–XVIII століть*: каталог колекції Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського. Київ: Родовід.
- Чумарна, М. (2015). *Вишивання долі: символіка і техніка шитва*. Львів: Априорі.

Олександра Мелякова

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Павло Остапенко

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Вагомим внеском у мистецьку практику останнього десятиліття є активне проникнення в освітній процес нових технологій та цифрового мистецтва; а в розробку мистецьких проєктів – інноваційних цифрових інструментів, що підкреслює важливість сучасних технологій в арт-індустрії. Творчі досягнення сучасних митців тісно пов'язані з інноваційними технологіями, а саме з прогресивним розвитком програмного забезпечення та активним використанням його у різних сферах діяльності, в тому числі й у мистецтві. Художні практики, засновані на новітніх комп'ютерних технологіях вже давно заповнили культурний

та освітній простір. Сучасне покоління називають «цифровим» поколінням: формується нове суспільство – «цифрове суспільство», яке створює власне розуміння світогляду в новому цифровому просторі.

Цифрові технології в мистецькій практиці, що включають нові розробки та новаторські проекти є важливою темою для дослідження. Вагомим внеском у розвиток і становлення цифрового мистецтва є досягнення зарубіжних дослідників: Дж. Воркера, О. Грея, Л. Канді, В. Лейзера, К. Пауля. Серед найбільш вмістованих видань у галузі цифрового мистецтва відзначаються роботи американських дослідників Дж. Чепмен та Н. Чепмен, а також вітчизняних авторів, які пропонують власні визначення і розробки: З. І. Алфьорової, М. Л. Опалева. Проблеми мультимедійного мистецтва та сучасного «цифрового» суспільства досліджував найвідоміший науковець в галузі мистецтвознавства Р. Ключинський.

Українські науковці також активно досліджують розвиток цифрового мистецтва, його різновиди та засоби виразності. На прикладі останніх досліджень О. Є. Голуб, О. М. Ландяк, О. Ліщинської, О. І. Кириченко, Л. А. Сухорукової, можна простежити основні визначення: дефініції та витоки цифрового мистецтва. «Цифрові» модернізації українського суспільства досліджуються в працях А. О. Астаф'єва, дослідник розглядає рівень розвитку цифрової культури українського соціуму та пропонує ряд важливих аспектів для його покращення.

Завдяки постійним удосконаленням цифрових технологій а також широким використанням мережи «Інтернет», прогресуючі комп'ютерні розробки не тільки надають митцям творчу свободу, але і пропонують нові варіанти продукції інтерактивного характеру. Новітні оперативні системи в свою чергу розширюють і спектр можливостей вивчення глибоких та нелінійних зображень з інтерактивного середовища в реальний простір, а постійне перенесення більшої частини повсякденного життя в мережу «Інтернет» в кінцевому результаті призводить до домінування цифрових медіа в усьому суспільстві.

Створені комп'ютером твори мистецтва мають довгу та різноманітну історію, включають широкий спектр інструментів штучного інтелекту та парадигм взаємодії ШІ з людиною. Разом з новими платформами для художників та практиків використовують моделі штучного інтелекту, такі, як Runway ML, GAN Paint. Також було досліджено багато інших візуальних генеративних алгоритмів, таких як передача нейронних стилів, обчислювальна естетика, фрактальне полум'я, змагальна еволюція на основі глибокого навчання. Генеративні змагальні мережі (GAN) викликають все більше інтересу, завдяки ряду прогресивних можливостей. У тонкощах навчання GAN є безліч варіантів розробки теорій та

алгоритмів, а завдяки потужності глибоких мереж відкриваються варіанти для нових застосувань. Це гарантує отримати нове за допомогою того, що нам вже відомо. Британські дослідники з Member IEEE, BICV Group, Department of Bioengineering в останніх дослідженнях описують можливості для генерації мистецтва без прямого втручання людини-художника до творчого процесу. Але і в такому процесі залучаються вже існуючі творчі проекти та твори мистецтва.

Поняття «Метавсесвіт» (Metaverse) стає все більше популярним і розглядається в різних академічних статтях та дослідженнях. Хоча наразі концепція метавсесвіту не є до кінця розкритою, адже даний контекст ще не був широко дослідженим, але вже існує спільний погляд на переваги його перспективного впровадження в сучасне мистецтво. Ця технологія дає можливість демонструвати та продавати твори мистецтва глобальній аудиторії, без обмежень фізичним простором або платою за вхід до музею. Зосереджуючи увагу, насамперед, на типах комунікація і взаємодії 2D, VR/3D, метавсесвіт розглядають як еволюцію цифрових технологій та інтернету, що в свою чергу стимулює появу нових середовищ на основі 3D.

Сучасна людина стає цілком залежна від цифрових технологій і це, в свою чергу, проявляється в масовому оцифруванні важливих ресурсів споживача і формуванні численних напрямів цього руху. Це вже не зворотній процес, де продукція з цифровими можливостями стає в пріоритеті, тому й цифрова інтеграція сучасне в сучасне мистецтво має свої переваги.

Владислава Назаренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Оксана Капран

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

КОЛІР ЯК ЗАСІБ ВИРАЗНОСТІ В ДИТЯЧОМУ МАЛЮНКУ

Дитячій малюнок є важливим засобом самовираження особистості дитини. Він відображає її емоційний та розумовий розвиток. Створення яскравих образів у малюнках дітей значною мірою залежить від кольору. Вікові особливості сприйняття та розуміння кольору визначають його використання. Вивчення того, як кольори виражаються на малюнках, дозволяє краще зрозуміти внутрішній світ дитини та її емоційний стан. Аналіз унікальних колірних переваг кожної дитини допомагає зрозуміти її емоції, інтереси та здібності, тому дослідження особливостей використання кольору як засобу виразності в дитячих малюнках є дуже актуальним.

Колір є одним із найважливіших засобів виразності в дитячому малюнку. Він дозволяє дитині передати свої почуття, емоції та враження від світу навколо неї. Діти бачать світ яскраво і різноманітне. Малюнки часто містять чисті, насичені кольори, які передають почуття дитини.

Наприклад, жовтий означає сонце, зелений означає природу, а синій означає небо. Дитина зрозуміє значення кольору з віком. Вона дізнається, як використовувати його, щоб мати певний емоційний ефект. Наприклад, темні кольори можуть викликати тривогу або страх, а світлі кольори можуть викликати спокій або радість.

Колір у малюнках є важливим емоційним і композиційним фактором у створенні художнього образу. Дитина підпорядковує окремі елементи образів за допомогою кольорових зіставлень, контрасту та ритму. Це дозволяє виділяти найважливіші та найважливіші елементи, а також поєднувати всі зображення в єдине гармонійне ціле. Діти краще зрозуміють основні закономірності кольорової дійсності, зв'язків і відношень між кольорами, коли використовують наочність, таку як кольорові таблиці, плакати та робота з папером різних кольорів.

Потрібно зазначити, що роль кольору в дитячій творчості можна розглядати з різних аспектів. З психологічного аспекту колір може впливати на емоційний стан дитини, її поведінку та розвиток творчих здібностей. Дослідження показали, що діти, які часто оточують себе яскравими, позитивними кольорами, більш щасливі та життєрадісні. З педагогічного аспекту колір може використовуватися для розвитку творчих здібностей дітей. Наприклад, можна запропонувати дітям намалювати картину, використовуючи тільки один колір. Це допоможе їм краще зрозуміти можливості кольору та його вплив на емоції. З естетичного аспекту колір може використовуватися для створення красивих та емоційно забарвлених малюнків.

Таким чином, можна зробити висновок, що колір відіграє надзвичайно важливу роль у дитячій творчості. Він є потужним засобом виразності, який дозволяє дітям передавати свої емоції, думки та думки про те, що відбувається навколо них. Колір впливає на психіку дитини, емоційний стан, творчі здібності та розвиток уяви. Отже, батьки та вчителі повинні розуміти значення кольору в творчості дітей, щоб вони могли вільно використовувати кольори та експериментувати. Це допоможе розвинути особистість дитини та розкрити її творчий потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

- Інжестойкова, В. О. (2008). Колір як засіб створення художнього образу в дитячих малюнках. *Наука і освіта*, 6, 72-75.
- Семенюк, О. М. (2008). Особливості впливу кольору на дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*, 3, 174-177.

ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ З СУЧАСНИМ МИСТЕЦТВОМ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЖАН-МІШЕЛЬ ОТОНІЕЛЯ

Специфіка сучасного мистецтва своїми коренями сягає в постмодерністську естетику, для якої, у свою чергу, характерне неокласичне тлумачення класичних традицій у візуальному мистецтві.

Мистецтво контемпорарі дистанціюється від класичного візуального образу, проте не конфліктує з ним, а інтерпретує й переосмислює. Сучасна естетика характеризується анти-систематичністю, адогматичністю, вона позбавлена чітких рамок та замкненості концептуальних побудов. Така концепція призвела до зміни основних естетичних категорій. Новий погляд на прекрасне як синтез концептуальних і моральних почуттів зумовив інтелектуалізацією мистецтва, що, у свою чергу, підштовхнуло митців до концепцій екологічної та алегоричної краси, орієнтацією на красу асонансів та асиметрії, дисгармонічну цілісність як естетичну норму сучасного візуального мистецтва.

Сучасні художники мають у своєму арсеналі широкий спектр матеріалів та течій як тих, що відомі вже не одне століття (графіка, скульптура, живопис), так і тих, що зародилися чи тримали свій розвиток протягом ХХ ст. (перфоманси, асамбляжі, колажі, інсталяції). Митці контемпорарі активно користуються прийомами, що були відкриті наприкінці минулого століття: відшукуючи та переробляючи елементи поп-культури та реклами у власні мистецькі твори. Також для них характерно використання й перетворення різних мистецьких стилів та форм. Художники часто звертаються до історії мистецтва та архітектури, переосмислюючи та інтерпретуючи її, унаслідок чого створюється щось нове, що може включати поєднання елементів різних стилів і епох, технік і жанрів.

Яскравим представником епохи є французький художник, що працює в Парижі, скульптор Жан-Мішель Отоніель. На його рахунку більше 120 персональних та близько 400 групових виставок, більше 50 творів мистецтва, що постійно експонуються в різних музеях і галереях по всьому світу (у тому числі й у Луврі, Франція). Найбільшої популярності здобув завдяки своїм скульптурам та інсталяціями, що використовують візуальні елементи з різних культур та епох. Для його творчості характерний потяг до метаморфоз, сублімації та трансмутації, він виявляє прихильність до матеріалів із оборотними властивостями. На початку 1990-х років Жан-Мішель Отоніель розпочав виконання своїх робіт з воску, показавши їх у Kassel documenta у 1992 році.

Переломним моментом у його творчості став наступний рік, коли в своїй роботі митець почав використовувати скло. Працюючи з найкращими майстрами скла з Мурано, він досліджував властивості матеріалу, який згодом став його візитівкою. Делікатність скла та витонченість його кольорів є частиною величезного проекту художника: поетизувати та зачаровувати світ. У 1996 році він приєднався до робіт на Віллі Медічі в Римі. З цього моменту він почав вибудовувати діалог своїх робіт із пейзажем, розвішуючи гігантські намистини в садах вілли Медічі, деревах Венеціанського саду колекції Пеггі Гуггенхайм (1997), а також Альгамбра і Хенераліфе в Гранаді (1999). Його роботи, свого роду заборонений плід, живуть у ландшафті, листі, як органічні нарости, що поглинають тінь і розсіюють світло.

У 2000 році він уперше отримав державне замовлення, перетворивши станцію паризького метро Palais-Royal–Musée du Louvre на Le Kiosque des Noctambules, подвійну корону зі скла та алюмінію, що приховує лавку для випадкових зустрічей у сонному місті.

Кожна з його численних виставок давала можливість поекспериментувати з багатогранним потенціалом скла: у 2003 році на виставці «Crystal Palace» у Фонді Картье в Парижі та MoCA в Маямі він створив форми з видувного скла, які незабаром змінювалися в загадкові скульптури десь між коштовностями, архітектурою та еротичними фантазіями. Наступного, 2004 року, під егідою виставки «Contrepoint» надійшло запрошення від Музею Лувру провести виставку в залах Месопотамії, що стало нагодою для художника показати свої перші окремо стоячі намиста.

Зауважимо, що такі теми, як подорожі в пам'яті, постійно повторюються в його творчості, проте вони стали ще гострішими у його проєкті Le Petit Théâtre de Peau d'Âne (Осляча шкіра) (2004, Національний музей сучасного мистецтва – Колекція Центру Помпиду, Париж), натхненному декількома маленькими ляльками, знайденими в домі П'єра Лоті.

Переслідуючи у своїй творчості мистецтво примирення протилежностей, Жан-Мішель Отоніель створює «Човен сліз», у якому зіштовхує проблематику діалогу між поетичним і політичним: данина пам'яті вигнанцям, що зроблений із човна, яким користувалися кубинські біженці, знайденого в Майамі, і покритого каскадом кольорових бус, перетворених на величезні чисті кришталеві сльози.

У 2011 році відбулася важлива виставка, що пройшла в паризькому Центрі Помпиду, представила всю гаму його художньої практики, повторивши кар'єру художника. Цю виставку, «My Way», потім було експоновано в низці музеїв у Сеулі, Такію, Нью-Йорку. У жовтні 2014 року Жан-Мішель Отоніель представив Les Belles Danses, три скульптури,

установлені на озерах нового гаю Водного театру, створеного ландшафтним дизайнером Луї Бенеком. Це буде перша постійна експозиція в садах палацу з часів Людовика XVI.

Чарівна естетика Жана-Мішеля Отонієля обертається навколо поняття «емоційної геометрії». Завдяки повторенню модульних елементів, таких як цеглини чи його фірмові намистини, митець створює вишукані ювелірні скульптури, чиє відношення до людського масштабу коливається від інтимності до монументальності. Прихильність художника до матеріалів із оборотними та часто відбиваючими властивостями, зокрема до видувного скла, яке є його візитівкою з 1990-х років, пов'язане з глибокою двозначністю природи його мистецтва. Монументальні, але делікатні, барокові, але мінімалістичні, поетичні, але політичні, його споглядальні форми, як оксюмори, мають силу примирити й пов'язати протилежності. У той самий час як його відданість спеціальним замовленням для громадських місць призвела до того, що деякі його роботи набули майже архітектурного характеру, цілісну чутливість Отонієля можна порівняти з фен-шуйом, або мистецтвом гармонізувати людей із навколишнім середовищем, дозволяючи глядачам населяти його світ через роздуми і рух.

Пен Сяньюй

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АРТ-ДИЗАЙНУ В США НА ПРИКЛАДІ МІЧИГАНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасних умовах США залишається однією з найпопулярніших країн для здобуття мистецької освіти, не лише для власних громадян, а й іноземних студентів. Університети Сполучених Штатів Америки займають верхні щаблі у світових рейтингах і пропонують широкий вибір різноманітних освітніх програм для навчання. Одним із цікавих напрямів у сфері мистецтва є арт-дизайн, програми з якого органічно синтезують образотворче мистецтво та дизайн.

Вивчення арт-дизайну може бути корисним для здобувачів освіти магістерського рівня, які вбачають своє кар'єрне зростання в таких галузях: незалежній художній/дизайнерській діяльності, образотворчому мистецтві, арт-медіа, арт-продюсуванні, фотожурналістиці, мистецтвознавстві, арт-критиці, графічному або промисловому дизайні, дизайні ювелірних виробів, анімації, медичній, судовій, науковій ілюстрації тощо.

Пропонуємо розглянути дану галузь на прикладі освітніх програми з арт-дизайну Мічиганського університету. Усі академічні програми, які пропонуються, допомагають студентам розвивати цінні навички, необхідні для

подальшого кар'єрного зростання. Вивчення арт-дизайну охоплює різноманітність вираження людських думок, інтересів, ставлень, емоцій та ідей.

Художники з візуального мистецтва зазвичай поділяються на дві категорії: дизайнери та художники. Проте Школа мистецтв і дизайну Мічиганського університету відійшла від даного поділу, визнаючи, що всі художники є дизайнерами, а всі дизайнери – художниками. Навчальна програма з арт-дизайну сприяє розвитку навичок і компетентностей, необхідних для всіх видів візуального мистецтва. Успішний студент досягне високого рівня технічної компетентності, чутливості до художніх стилів, широких знань з історії мистецтва та дизайну, а також розуміння їх ролі в суспільстві.

Кожен студент може обрати для себе основний профіль, який вплине на його подальше навчання. Школа мистецтв і дизайну Мічиганського університету пропонує широкий вибір таких спеціалізацій, як графічний дизайн, індустриальний дизайн, веб дизайн, інтерактивний дизайн, дизайн інтерфейсу користувача, кераміка, металообробка та дизайн ювелірних виробів, змішана техніка, живопис і малюнок, фотографія, естамп, скульптура, ткацтво, волокна та текстиль.

Магістру з арт-дизайну необхідно володіти певним набором умінь та навичок, необхідних для успішної роботи в галузі. Їх умовно можна поділити на чотири групи: художньо-естетичні навички, аналітичні та комунікаційні навички, технічні навички, організаційні та міжособистісні навички. Розглянемо їх докладніше:

Художньо-естетичні навички:

- бачення, розуміння й відображення форми;
- візуалізація форм, функцій та взаємозв'язків між ними;
- освоєння застосування ліній, плям, кольору та простору;
- творче мислення;
- надання абстрактним ідеям візуальної форми;
- аналіз динамічних форм і предметів;
- застосування знань композиційної теорії та абстракції;
- розуміння і орієнтація в актуальних питаннях мистецтва та дизайну.

Аналітичні та комунікаційні навички:

- збір, аналіз та інтерпретація інформації;
- розгляд проблем із різних точок зору;
- аналізування варіантів;
- презентація та демонстрація роботи;
- підготовка портфоліо;

- створення інструкцій;
- візуальне спілкування;
- використання цифрових медіа;
- маркетингова робота.

Технічні навички:

• розуміння якостей, переваг і обмежень кожного матеріалу чи техніки;

- розуміння промислових технологій;
- досягнення високого рівня майстерності;
- робота в різних техніках і з різними матеріалами;
- уміння малювати/фотографувати;
- виготовлення моделей;
- контроль якості;

Організаційні та міжособистісні навички:

- вирішення проблем;
- робота в команді;
- співпраця з іншими митцями;
- планування та встановлення виставок;
- оцінка ринку та потреб клієнтів;
- управління дизайном і продуктом;
- розуміння економічних і правових питань.

Таким чином, розглянута програма підготовки магістрів арт-дизайну дозволяє розвинути широке коло навичок і підготувати конкурентоспроможного фахівця.

Олена Редя

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Андрій Никифоров

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ІННОВАЦІЇ В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ

Сучасний світ не вперше стикається зі значущим впливом інновацій у всіх сферах життя, і мистецтво не є винятком. Дизайн є сполучником або гармонією утилітарних якостей речей з якостями естетики, краси – мистецтва. Правда, цей мистецько художній дизайн має справу, перш за все, і з формою предмета, з його матеріальною структурою. Очевидно, що естетичні якості відображають сутність дизайну частково (Близнюк, 2015, с. 89). Декоративне мистецтво так само як і дизайн переживає період значущих трансформацій завдяки впровадженню нових технологій, матеріалів та творчих концепцій. Інновації в цій галузі не лише розширюють можливості художників, а й переосмислюють саме поняття

та функцію декоративного мистецтва та його взаємозв'язок з дизайном (Гулей, 2017; Заплатніков, Никифоров, 2013; Никифоров, 2020).

Під декоративно-прикладним мистецтвом розуміється специфічна форма художньої творчості в сфері створення предметів побуту, яка заснована на ручній художній праці. Саме ручна художня праця служить тим вододілом, який допомагає, з одного боку, відокремити дизайн від декоративно-прикладної творчості, а з іншого – в самому мистецтві виділити дві сфери, які характеризують його сучасний стан: його ремісничу і промислову форми (Оршанський, 2008, с. 48).

Твори декоративно-прикладного мистецтва виконують одну з головних функцій – впливають на емоційний стан людини, формуючи при цьому почуття прекрасного. Декоративно-прикладне мистецтво організовує предметне середовище, беручи участь у створенні його гармонійності та художньої виразності. Цей вид мистецтва перебуває у тісному взаємозв'язку з матеріальною культурою, тому саме декоративно-прикладне мистецтво здатне передати етнічні, національні традиції та особливості народу завдяки пластичним формам, кольору, природним матеріалам, орнаменту (Гулей, 2010; Павлова, 2011, с. 118).

Важливо визначити та розглянути вплив технологій на сучасні твори декоративного мистецтва та дизайну. Розвиток комп'ютерної графіки, виробництва штучного інтелекту та інших передових технологій сприяє створенню революційних робіт, непередбачених традиційними засобами творення, наприклад за допомогою комп'ютерної графіки художники можуть створювати абстрактні та футуристичні композиції, які практично неможливо реалізувати за допомогою традиційних методів. Це відкриває необмежені можливості для художників у вираженні своєї творчості та створенні унікальних декоративних об'єктів.

Однак інновації в декоративному мистецтві не обмежуються лише технологічними засобами. Важливу роль відіграють нові матеріали та їх використання в творчому процесі. Наприклад, виникнення екологічно чистих та відновлюваних ресурсів для створення декоративних елементів дозволяє художникам не лише творити красиві речі, а й робити це екологічно відповідально.

Відомо, що першим, хто порушив питання екології середовища, людини у світі, проблеми науки, був І. Кант. Він намагався поєднати зоряне небо над головою і моральний закон внутрішнього світу людини. Кожна культура має свої регулятиви. Щоб з'єднати природу і свободу, І. Кант помістив у середину красу, естетичну здібність судження та естетику. Нині існує аналогічна проблема. Природа під загрозою, вона стає планетарним

домом людини, яка знаходиться в положенні заручника разом із природою (Близнюк, 2000, с. 18).

Крім того, інновації в концептуальній сфері відкривають нові горизонти для творчого мислення художників. Вони допомагають відсторонитися від традиційних тем та ідей і створювати декоративні роботи, що несуть глибше сенсове навантаження та висловлюють актуальні суспільні та культурні тенденції.

У підсумку, інновації в декоративному мистецтві та дизайні є ключовим фактором, який перетворює традиційний підхід до створення та сприяє народженню нових тенденцій у сучасному мистецтві. Вони відкривають нові можливості для самовираження художників, розширюють горизонти сприйняття глядача і дозволяють декоративному мистецтву залишатися живим, актуальним і відповідальним у змінному світі.

ЛІТЕРАТУРА

- Близнюк, М. (2000). Екодизайн і ековиховання в концепції сталого розвитку Карпатського регіону. *Великі ссавці Карпат: матеріали міжнародної екологічної конференції* (сс. 17-19). Івано-Франківськ.
- Близнюк, М. (2015). Екологічний напрям дизайнерської творчості. *Художній авангард: пошук нової мистецької парадигми: матеріали I міжнародної науково-практичної конференції*. Херсон.
- Гулей, О. (2010). *Декоративно-прикладне мистецтво: навчальний посібник*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Гулей, О. (2017). Дизайнерська творчість у контексті становлення художньо-проектної культури. *Функції дизайну у сучасному світі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (сс. 28-30). Суми.
- Заплатніков, В., Никифоров, А. (2013). Homo legens. *A+C*, 3-4, 93-94.
- Никифоров, А. (2020). Традиції декоративного мистецтва України XIX – початку XX ст. в сучасних дизайнерських розробках. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: матеріали всеукраїнської наукової конференції* (сс. 82-85). Черкаси.
- Оршанський, Л. (2008). *Традиційний український орнамент*. Дрогобич: РВВ ДДГІУ.
- Павлова, О. (2011). Особливості розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва в кінці XX–XXI ст. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 15 (226), 91-96.

Анастасія Ромащенко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Оксана Капран

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

РОЛЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність проблеми естетичного виховання обумовлена тим, що з вимогами життя відбувається зближення змісту навчання і виховання в школах. У сучасних навчальних закладах виникає необхідність в нових підходах до викладання образотворчого мистецтва, здатних вирішувати сучасні завдання естетичного сприйняття і розвитку особистості в цілому.

Естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності, творчого самовиявлення людини.

Однак ця здатність вимагає свідомого, цілеспрямованого, планомірного і систематичного розвитку з самого дитинства. Естетичне виховання проникає в усі сфери дитячого життя, воно забезпечується всіма ланками виховання і використовує багатство і різноманітність його засобів. Під час споглядання картини чи скульптури, в дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія: вона мислить, уявляє, «домальовує» зображає, бачить за картиною події, образи, характери.

Уміння бачити і розуміти красу навколишнього світу сприяє вихованню культури почуттів, розвитку художньо-естетичного смаку, трудової і творчої активності, цілеспрямованості, усидливості, почуття взаємодопомоги, дає можливість творчій самореалізації особи, становленню особистості. Зайняття образотворчим мистецтвом є ефективним засобом залучення дітей до вивчення народних традицій.

Почуття краси природи, оточуючих людей, речей створює у дитини особливі емоційно-психічні стани, збуджує безпосередній інтерес до життя, загострює допитливість, розвиває мислення, пам'ять, волю та інші психічні процеси. Навчити бачити прекрасне навколо себе, в навколишній дійсності покликана система естетичного виховання під час занять з мистецьких дисциплін. У будь-якої системи є стрижень, основа, на яку вона спирається. Такою основою в системі естетичного виховання вважається мистецтво. Про це говорили у своїх працях ще Платон і Гегель. На підставі їхніх поглядів стало аксіомою, що мистецтво є головним змістом естетики як науки, і що краса є основне естетичне явище. Мистецтво містить в собі великий потенціал для становлення та розвитку особистості.

Додатково, образотворче мистецтво відкриває для учнів двері до культурної спадщини, розширює їхній кругозір і розуміння різноманітних художніх течій. Знання історії розвитку мистецтва різних епох дозволяє учням збагачувати свій внутрішній світ та розуміти різноманіття культур.

Дуже важливо прищепити інтерес і любов до малювання, виробити в учнів звичку фіксувати свої спостереження, враження, задуми. У цьому відношенні велику роль відіграє спрямовуючий вплив вчителя, його особистий приклад. Якщо учні побачать умілі дії свого педагога в роботі над педагогічними малюнками, отримають наочне уявлення про методи їх створення, вони зацікавляться цією справою, захочуть випробувати свої сили у малюванні. Вчителю потрібно підтримати і розвинути цей інтерес, показати різні прийоми і техніку малювання, продемонструвати свої професійні уміння, показати репродукції робіт майстрів мистецтва.

Наскрізна ідея навчання мистецтву в школі, це зв'язок мистецтва і життя. Основний напрям цієї роботи зводиться до практичного ознайомлення дітей з різними видами мистецтва, привчання до їх естетичного сприйняття і простих естетичних думок.

ЛІТЕРАТУРА

- Кравченко, О. М. (2012). *Роль образотворчого мистецтва в формуванні естетичних смаків учнів*. Львів: Світ слова.
- Петренко, Л. І. (2008). *Образотворче мистецтво в системі естетичного виховання учнівської молоді*. Київ: Педагогічна думка.
- Галагузова, М. І. (2005). *Естетичне виховання молодших школярів в процесі образотворчої діяльності*. Київ: Освіта.

Поліна Танакова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Павло Остапенко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПІД ЧАС УРОКІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Мотивація – це те, що знаходиться в людини «всередині». Якщо людина вмотивована то ефективність виконання праці зростає. Відчуваючи задоволення від своєї праці викладач як головна дієва особа навчального процесу запалює своїм позитивним ставленням до предмету своїх учнів. Проблеми мотивації тісно пов'язані з якістю навчального процесу. Нові вимоги в освіті висувають і нові проблеми мотивації серед викладачів того чи іншого навчального закладу. Це формування нової свідомості, менталітету, відношення до праці, а отже і методів мотивації. Проблемами мотивації, підвищенням ефективності праці займалися такі теоретики менеджменту як: А. Врум, Ф. Герцберг, Ф. Гілбрет, А. Маслоу, А. Сміт. У сучасній науці менеджменту цим питанням займалися: Є. Бельтюкова, О. Гриківська, О. Докучаєва, Ж. Соловйова.

Мотивація – це, також, психофізіологічний процес, який під дією зовнішніх або внутрішніх факторів, стимулює у людей бажання займатися тією чи іншою діяльністю. Ефективність учбової діяльності безпосередньо залежить від мотивації учня та викладача. Це своєрідний творчий діалог, який постійно впливає на якість навчального процесу, кожного заняття окремо та, як наслідок, формує базові компетенції учнів. Головною дієвою особою виступає безумовно викладач, як диригент та модератор кожного уроку, його структурних елементів. Кожна хвилина уроку в мотивованого викладача проходить цікаво, жваво, ефективно. В чому ж полягають секрети мотивації викладача? Тут слід враховувати декілька факторів: внутрішній, комбінований, зовнішній.

До внутрішніх факторів відносять наступні психолого-педагогічні характеристики викладача: рівень освіти, ментальність, цілеспрямованість, ступінь захоплення своєю професією.

Освіта викладача формує його професійні компетентності, володіння навчальної дисципліною і, як наслідок, дозволяє вдало викладати свій предмет, досягати поставлених цілей і завдань, надавати учням якісні академічні базові знання з образотворчого мистецтва, перспективи, кольорознавства, володіння живописними техніками, об'єктивним та реалістичним зображенням оточуючого середовища. Ментальність викладача, який має високий рівень самоорганізації та внутрішній стан відповідальності формує у свою чергу внутрішні ментальні процеси які на пряму впливають на рівень вмотивованості, причому ментальність викладача може не залежати від умов праці та рівня мотивації зовні. Рівень виховання, загальнолюдська культура, відношення до праці в цілому- це фактори тої чи іншої культурної, соціальної групи і чим вище людина стоїть в своєму розвитку загальноміських культурних цінностей тим в свою чергу вище буде рівень вмотивованості педагогічної праці викладача.

Цілеспрямованість – це рушійна сила будь-якого процесу. За кожною активністю стоїть вагомий мотив. Цілеспрямованість розвивається тоді, коли викладач бачить зв'язок між метою та особистою цінностями.

Ступінь захоплення своєю професійною діяльністю, який не обмежиться лише формальним відношенням до набуття освіти, виконанням своїх професійних обов'язків є рушійною силою мотиваційної діяльності вмотивованого викладача.

До зовнішніх чинників які впливають на рівень мотивації викладача можна віднести наступні фактори:

- соціальне оточення, рівень ментальності педагогічного колективу;
- відношення керівництва навчального закладу до заохочення продуктивної праці;
- наявність однодумців та колег, з якими конкретно взятому викладачу цікаво спілкуватись, обмінюватись думками, знаходити нові рішення розв'язання тих, чи інших проблем, впровадження новітніх форм роботи, аналіз даної діяльності.

Враховуючи вищеперераховані факти можна зробити висновок, що мотивований вчитель є ключовим фактором у створенні якісного навчального процесу, який сприяє розвитку учнів та досягненню їхніх навчальних цілей. Зовнішні та внутрішні чинники формують загальну мотиваційну картину викладача. Внутрішні фактори, які впливають на мотивацію повинні підтримуватися зовнішніми чинниками, заохоченнями керівництва навчального закладу.

ВИДИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ТВОРЧОСТІ

Растрова графіка (англ. raster graphics) є частиною комп'ютерної графіки, яка має справу зі створенням, обробкою та зберіганням растрових зображень. Растрове зображення є масивом кольорових крапок (пікселів). Обробка растрової графіки здійснюється растровими графічними редакторами. Растрові зображення зберігаються у різних графічних форматах.

Інколи говорять про растрову графіку, маючи на увазі зображення, представлене у растровому форматі зберігання інформації.

Для кращого розуміння можна уявити растрове зображення у вигляді мозаїки, яка складається з маленьких осередків - пікселів. Відповідно, при збільшенні зображення кількість пікселів на одиницю площі буде зменшуватися, а зображення буде втрачати в якості. Саме тому растрові зображення не використовуються для створення логотипів, адже вони використовуються в різних варіаціях (на банері, на упаковці і т. д.), і всюди вони відображаються в різних розмірах.

У векторній графіці основним елементом зображення є крапка, лінія і площа. В растровій графіці також існують лінії, але там вони розглядаються як комбінації крапок. Відповідно, чим довша растрова лінія, тим більше пам'яті вона потребує. У векторній графіці обсяг пам'яті, для зберігання лінії не залежить від розміру лінії, оскільки лінія представляється у вигляді формули, а точніше, у вигляді кількох параметрів. Щоб ми не робили з цією лінією, міняються тільки її параметри.

Лінія – елементарний об'єкт векторної графіки. Все, що є у векторній ілюстрації, складається з ліній. Найпростіші об'єкти об'єднуються в складніші, наприклад, чотирикутник можна розглядати як чотири взаємопов'язані лінії, а куб як дванадцять взаємопов'язаних ліній, або як шість чотирикутників. Через такий підхід векторну графіку часто називають об'єктно-орієнтованою графікою.

Як усі об'єкти, лінії мають властивості. До цих властивостей належать: форма лінії, її товщина, колір, характер лінії (суцільна, пунктирна тощо). Замкнені лінії мають властивість заповнення. Внутрішня область замкнутого контуру може бути заповнена кольором, текстурою, картою (заготовлені растрові зображення).

Векторна графіка цих вад не має, але значно ускладнює роботу зі створення художніх зображень. На практиці засоби векторної графіки використовують не для створення художніх композицій, а для оформлювальних, креслярських і проєктно - конструкторських робіт.

У векторній графіці достатньо складні композиції мають невеликий обсяг. Питання масштабування вирішуються також легко. За потреби, зображення найдрібніших деталей можна збільшувати до безкраю.

Фрактальна графіка обраховується як векторна, але відрізняється тим, що жодних об'єктів у пам'яті комп'ютера не зберігається. Зображення будується за рівнянням (або за системою рівнянь), тому нічого, крім формули, зберігати не потрібно. Змінивши коефіцієнти у рівнянні, можна отримати зовсім іншу картину.

Найпростішим фрактальним об'єктом є фрактальний трикутник (або «зірка Коха»). Фрактальними властивостями володіють багато об'єктів живої і неживої природи. Звичайна сніжинка при збільшенні виявляється фрактальним об'єктом. Фрактальні алгоритми лежать в основі росту кристалів і рослин.

Властивість фрактальної графіки моделювати образи живої природи обчисленням часто використовують для автоматичної генерації незвичних ілюстрацій.

Тривимірна графіка (3D – від англ. Three dimensions – «три виміри») оперує з об'єктами в тривимірному просторі. Зазвичай результати являють собою плоску картинку, проєкцію. Тривимірна комп'ютерна графіка широко використовується в кіно, комп'ютерних іграх.

У тривимірній комп'ютерній графіці всі об'єкти зазвичай є набором поверхонь або часток. Мінімальну поверхню називають полігоном. Як полігон зазвичай обирають трикутники.

Усіма візуальними перетвореннями в 3D-графіці управляють матриці. У комп'ютерній графіці використовується три види матриць:

- матриця повороту;
- матриця зсуву;
- матриця масштабування.

Будь-який полігон можна представити у вигляді набору з координат його вершин. Так, у трикутника буде 3 вершини. Координати кожної вершини є вектором (x, y, z) . Помноживши вектор на відповідну матрицю, ми отримаємо новий вектор. Зробивши таке перетворення з усіма вершинами полігону, отримаємо новий полігон, а перетворивши всі полігони, отримаємо новий об'єкт, повернений / зрушений /масштабований відносно початкового.

СИМВОЛІЗМ ОРНАМЕНТАЦІЇ У КРОЛЕВЕЦЬКОМУ РУШНИКУ

У наш час, спостерігається великий інтерес до етнічного минулого. Складовою частиною нашої автентичності є декоративне мистецтво, прикладом якого є ткани кролевецькі рушники. Досліджуючи історію орнаментів кролевецьких рушників простежуємо збереження прадавніх магічних знаків, символіку червоного кольору, красу ритмічності узорів. Вивчаючи історію декоративного мистецтва маємо підтвердження тому, що ткани рушники широко використовувалися в Україні як побутові, обрядові та декоративні (Гулей, 2019; Никифоров, Гулей, 2021). Стародавнє мистецтво тканих рушників є традиційною окрасою українського народного житла. Вважається, що місто Кролевець Сумської області є важливим центром перебірного ткацтва (Карась, 2008). Науковці стверджують, що від часу заснування (XVII ст.) Кролевець славився ткацтвом (Гулей, 2010).

Вивчаючи кролевецькі ткани рушники – бачимо орнамент долі витканий на полотні. Це не просто геометричні фігури – ромби, квадрати, трикутники – це унікальні символи та знаки зв'язані зі світом Природи (Никифоров, 2019). Ще наші предки за допомогою символів: рослин, тварин, Сонця, Землі малювали свою долю відтворювали на полотні таємні знаки, символи як обереги, як коди свого роду (Пурига, 2018).

Для кролевецьких рушників характерні геометричні орнаменти: пряма чи зазублена, чи хвиляста смуга, різноманітні ромбовидні фігури, які часто поєднані зі стилізованими птахами, гострокутні розетки, дерево життя з бутонами, архітектурні силуети двоголові орли увінчані коронами (Никифоров, 2020в). Дослідники кролевецького ткацтва доводять, що мотиви малюнків ромби, квадрати, дерева, птахи, пов'язані з обрядами слов'ян. З часом первинний магічний зміст малюнків було втрачено, і ці зображення стали сприймати як прикрасу.

Святкові декоративні рушники були неповторно різноманітні за технікою ткання і мотивами орнаментів. З'ясовуємо, що орнамент рушників ускладнювався поступово. Спочатку з'явилися простіші геометричні мотиви. Найбільш розповсюдженими мотивами геометричних орнаментів є ромби, трикутники, квадрати, кола, хвилясті лінії, зигзаги, меандри, шеврони та різноманітні поєднання їх (Гулей, Бриченко, 2018; Никифоров, 2020а, 2020б).

З фігур утворюються різноманітні комбінації мотивів. Ромб – вважають символом родючості, жіночого начала в природі – Матері –

Природи. Цей символ присутній в усіх кралевецьких рушниках. Ромб (із крапкою посередині) є символом засіяного поля. Зустрічається ромб з гачками (вусиками) – називається «жаба», бо ця тварина пов'язувалась з небесною вологою, яка дає життя. Квадрат – фігура, яку пов'язують з чоловічою енергетикою. Квадрат і ромб у більшості культів позначають Землю, благополуччя, достаток. Прямокутники – важлива група зображень. Трикутник – має різні трактування. Це вогонь, який зігріває оселю, або один із символів Трійці. Дуже поширені зигзаги – група знаків, які позначають воду, дощ. Зигзаги були не лише частиною композиції рушника, а й обрамлення країв рушників. Хрест – найпоширеніший елемент орнаменту рушників. Зображується як самостійний елемент, так і завуальований у квітках, зірках, сніжинках. Є прямий, косий і подвійний хрест. Прямий – символ Сонця, Творця, косий – символ Місяця, подвійний – символ двох начал жіночого та чоловічого. Восьмикутна зірка – символ, який позначає Бога, також це символ продовження роду, усього існування. Дерево Роду, Дерево Життя, Світове Дерево, Квітка, Вазон – все це назви центрального символу в українському рушнику. На кралевецьких тканих рушниках Дерево Життя зображується як свічник – трійця, одно – або дворівневий. Символізує життя земне, вогонь життя. Дві пташки біля свічника символізують ангелів охоронців, а дві пташки біля низу свічника є символом предків, душі яких охороняють Дерево Роду (Пурига, 2018).

Крім того, варто зазначити, що орнаменти кралевецьких рушників мають багато спільного з композиціями других регіонів України, проте відрізняються своєю ритмікою узорів, значно більшими орнаментальними мотивами, мають власний стиль та характер трактування.

ЛІТЕРАТУРА

- Гулей, О. (2019). Кралевецькі текстильні традиції у сучасному культурно-мистецькому просторі. *Функції дизайну в сучасному світі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (сс. 34-36). Суми.
- Гулей, О. (2010). *Декоративно-прикладне мистецтво: навчальний посібник*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Гулей, О., Бриченко, Я. (2018). З історії розвитку Кралевецького ткацтва. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*, 1 (16), 142-145.
- Карась, А. (2008). *Кралевецьке ткацтво*. Глухів: РВВ ГДПУ.
- Никифоров, А., Гулей О. (2021). *Декоративне мистецтво*. Херсон: Олді-Плюс.
- Никифоров, А. (2019). Розвиток традиційних ремесел у XVII–XVIII століттях як передумова становлення художньої освіти в Україні. *Мистецтво і освіта*, 3 (93), 8-10.
- Никифоров, А. (2020а). З історії розвитку кралевецького ткацтва. *Мистецтво і освіта*, 4 (98), 6-9.
- Никифоров, А. (2020б). З історії розвитку художньо-ремісничої освіти України: дослідження кралевецького ткацтва сучасними науковцями. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (сс. 126-129). Одеса.

Никифоров, А. (2020в). *Феномен декоративного мистецтва в історії художньої освіти України XIX – початку XX ст.*: монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
Пурига, І. (2018). *Кролевецькі рушники: історія, семантика, технологія*. Суми: Триторія.

Іван Українець

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВ: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Менеджмент у сфері культури – це вид діяльності та особлива галузь знань про процеси управління організацією, серед яких – виробництво, поширення та споживання відповідних послуг у певних умовах економіки, яка стала на ринкові рейки. Такий вид діяльності передбачає керівництво закладами культури, планування, підготовку, а також програмування некомерційних і комерційних проєктів, які покликані втілювати в життя такі організації.

У межах даного дослідження вважаємо за необхідне звернутися до виявлення відмінних особливостей у сфері управління закладами культури і мистецтв. У результаті аналізу наукових джерел до таких відмінних особливостей відносимо:

1) вплив: загальне управління бізнесом має на меті отримання прибутку, тоді як керівництво в культурі та мистецтві призначене для заохочення формування духовних та моральних цінностей у суспільстві. З цієї причини більшість культурних та мистецьких установ є некомерційними.

2) фокус надання послуг. Як правило, культурні та мистецькі установи не виробляють матеріальні товари. Люди, які залучають аудиторію до культури та культурних цінностей, відіграють особливу роль в процесі управління культурно-мистецькою діяльністю. Культурні цінності фізично не є переданими покупцеві як майно (крім творів образотворчого мистецтва, скульптури тощо), аудиторія отримує їх духовно. Також важливо підкреслити, що якість послуги, що надається у сфері культури значною мірою залежить від контакту виконавця з аудиторією (для музичних та театральних виступів, музею тощо). Наприклад, погано відрепетирувана вистава або спів може ускладнити аудиторії отримання насолоди від виступу.

3) створення духовних цінностей може зайняти значно більше часу, ніж виробництво матеріалів. Наприклад, композиція симфонії або опери, створення картин та скульптур може зайняти роки чи навіть десятиліття.

4) культура та мистецтво не можуть існувати без державної підтримки або спонсорства. З урахуванням ролі державної підтримки та спонсорства в галузі культури та управління мистецтвами, ми хотіли би

обговорити найпоширеніші моделі взаємодії між різними джерелами фінансування для закладів культури та мистецтв.

Так, у науковій літературі знаходимо чотири таких моделі:

- романська (Франція, Іспанія та Італія),
- німецька (Німеччина, Швеція, Фінляндія, Норвегія, і Данія),
- британська
- американська.

Підкреслюється, що європейські моделі ґрунтуються на принципі повної або часткової підтримки. У Франції, наприклад, цей принцип діє з 16 століття. Однак практика показала, що кошти, виділені державою для функціонування закладів культури та мистецтв було недостатньо, відтак, у 2003 р. було прийнято закон про меценатство мистецтв. Закон передбачає, що близько 60% спонсорів здійснюють фінансовий внесок еквівалентно відрахований з податку на прибуток, сплачений їхніми компаніями. В цьому випадку, меценати знаходять інвестиції в культуру, завдяки чому, це частково звільняє їх від оподаткування та підвищує їм повагу суспільства одночасно.

Схожа ситуація в Австрії, де державне фінансування закладів культури та мистецтв становлять від 75 до 100% від їх витрат на обслуговування. Залучення коштів спонсорів також дозволено. Подібні моделі застосовуються в інших Європейських країнах.

Таким чином, можемо зробити висновок, що менеджер закладів культури і мистецтв є людиною, яка поєднує практику управління зі своєю творчістю, підкреслює важливість культивування творчого капіталу з використанням культури, спільноти та комерції.

Алевтина Філон

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Ольга Гулей

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

НОТАТКИ ДО ІСТОРІЇ РОЗПИСУ УКРАЇНСЬКИХ ПОМЕШКАНЬ

Здавалося б стільки всього про традиційну українську хату відомо, стільки наукових та етнографічних праць написано, проте лишається багато невідомих широкому загалу знань та фактів про оздоблення житла українцями. Адже хата – не лише будинок, в якому проживала сім'я, це окремий всесвіт, де народжувалися, росли, закохувалися, одружувалися, господарювали та помирали. Відомо, що для українців побудувати дім означало не лише залити фундамент та викласти стіни, а й створити місце для родового гнізда, народити, виростити та виховати в ньому дітей добрими, працьовитими та віруючими.

Ще в давні часи людина прикрашала розписами своє житло. Наші далекі предки займалися окрім господарської діяльності ще й мистецтвом, зокрема декоративним розписом. Свої набуті традиції вони передавали з покоління в покоління і багато чого дійшло до нас в орнаментах рушників та розписі будівель. Варто ознайомитись зі зразками Трипільської культури. Живопис Трипілля пов'язаний з архітектурою й окремими видами декоративної кераміки та керамічної пластики. Про настінний живопис трипільців відомо завдяки рідкісним археологічним фрагментам, виявленим на моделях «відкритих» трипільських жител, де документально та чітко зображені елементи інтер'єру.

Після трипільської доби декоративний розпис продовжував існувати. Є свідчення, що язичницькі й князівські будівлі розписувалися розкішними орнаментами, як на дереві, так і на мурованих стінах.

Протягом довгого часу в Україні створювалися та розвивалися особливості декоративного розпису зі своєю образною стилістикою в кожному регіоні (Гулей, 2010). Декоративні розписи широко використовували для оздоблення помешкань, керамічних і дерев'яних виробів, у текстильній та порцеляново-фаянсовій промисловості, поліграфії. Відомо, що народний настінний розпис набув особливого поширення в Україні в останні десятиліття XIX – першій третині XX ст. У XIX ст. художній розпис був широко розповсюджений. Ним оздоблювали стіни, двері, сволоки хат, меблі та господарські речі. Використовували кольорову глину, додаючи сажу та синьку, а також рослинні та мінеральні фарби. Попередніх ескізів до малюнку не робили, розпис не мав чіткої схеми підготовки. Він робився зразу чи взагалі тільки поновлювався попередній малюнок. Робили це два рази в рік, і щоразу це проводилось до певної події – перед святами весною та восени (Никифоров, 2020).

Фарби для українського народного розпису використовувались природного походження. Добували їх з сажі, ягід бузини, соку лободи, відвару цибулевого лушпиння, соку вишень або шовковиці, пелюсток соняшнику, або брали анілінові фарби, глину. Часом рослинний сік перемішували з білою глиною, сажею, товченим вугіллям, або брали червону глину. Майстрині отримували палітру кольорів і відтінків. До фарб додавали яєчний жовток або молоко. Фарба з такими домішками була тривкою і не змінювала колір. Розписували пензлями з котячої шерсті, навіть користувались звичайною ганчіркою (Гулей, 2010). Щоб правильно та чітко зобразити геометричні фігури, використовували посуд чи шнурки. Розпис був пов'язаний з силами природи, прив'язував її до світу, до землі. Символіка несла народні знання і вірування. Спочатку елементи розпису були подібні до характеру орнаментів у вишивці,

килимарстві тощо. Згодом розпис став самостійним видом творчості і продовжував розвиватись за своїми законами.

ЛІТЕРАТУРА

Гулей, О. (2010). *Декоративно-прикладне мистецтво*: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Никифоров, А. (2020). *Феномен декоративного мистецтва в історії художньої освіти України XIX – початку XX ст.*: монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Чень Цайсюань

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ

Просторова інформація стосується форм, розташування, шляхів, відносин між об'єктами, а також відносин між об'єктами та системами відліку. Ця інформація представлена в людському пізнанні та може бути подумки трансформована, щоб допомогти в маніпулюванні, конструюванні й навігації у фізичному світі, а також у досягненні успіху в академічних та інтелектуальних починаннях. Різноманітність когнітивних, нервових і лінгвістичних міркувань мотивує розрізнення між просторовими уявленнями, які є внутрішніми для об'єктів (їхні форми та уявлення про основні частини) і ті, які є зовнішніми (відношення між об'єктами та між об'єктами й системами відліку). Так, наприклад, просторова інформація, яка відрізняє щітку від гребінця, є внутрішньою інформацією, тоді як просторові відношення між щіткою та гребінцем і відношення кожного об'єкта до ширшого світу є зовнішньою.

Декілька внутрішніх характеристик об'єкта є просторовими за визначенням: розташування складових частин (підоб'єктів), орієнтація об'єкта (відносно інших об'єктів або системи відліку) і розмір (або розширення). Трансформації цих характеристик також є просторовими: згинання, обертання та масштабування впливають на розташування частин, орієнтацію і розширення відповідно. Інший важливий вид просторового перетворення внутрішньої просторової інформації, пов'язаної з об'єктом, включає зв'язок 2D і 3D видів (тобто, поперечний переріз 3D-об'єкта на 2D-зрізи та реконструкція 3D-структури з 2D-зрізів).

Крім того, кожен об'єкт повинен бути розташований зовнішньо, тобто мати місце розташування (відносно інших об'єктів або системи відліку). Системи відліку можуть бути або об'єктивними (або алоцентричними), або відносними до тіла (егоцентричними).

Корисні уявлення про просторову інформацію можуть існувати в різних масштабах, і масштаб впливає на те, що буде визначено як внутрішнє уявлення, а що – як зовнішнє. Окремі елементи, які ми називаємо об'єктами в природному світі, у якому взаємодіють люди, також

можуть існувати в різних просторових масштабах, від мікроскопічного до космологічного рівнів. Наприклад, астрофізик може розглядати галактику як об'єкт, тоді як мікробіолог може розглядати клітину як об'єкт. Для будь-якої заданої просторової задачі відповідний масштаб визначається визначенням того, що являє собою об'єкт (молекула, стілець, будинок, країна, планета, сонячна система тощо). Об'єкт, гіпотетично, можна визначити в будь-якому масштабі, хоча деякі об'єкти є привілейованими в силу того, що вони є сутностями, якими люди природно маніпулюють у своєму повсякденному житті.

Просторове мислення обов'язково включає як безперервну, так і дискретну інформацію. Як внутрішні, так і зовнішні аспекти простору можуть бути кодовані безперервно в термінах кількісних властивостей об'єктів та їх частин (наприклад, їх довжина, ширина) і відносин між цими об'єктами та/або частинами (наприклад, відстані та кути, які вказують на відносне розташування). Але ця безперервна інформація також може бути розділена на категорійні складові. Частина людського розуміння простору та форми передбачає формування категоріальних уявлень, які стають якісними, коли вони абстрагуються від безперервної тривалості. Наприклад, розглянемо область низького тиску на карті погоди або плато в межах гірського масиву. Такі категоріальні відношення часто семантично корисні, оскільки вони визначають, чи знаходиться об'єкт усередині чи поза іншим чи над чи під іншим. Результати когнітивної психології щодо поєднання координатних і категоріальних уявлень показали важливість просторових категорій у сприйнятті та пам'яті, надаючи докази того, що такі уявлення є фундаментальними для просторового пізнання людини.

ЗМІСТ

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ

Бикова Марія, Проценко Ірина. Івент-технологія як педагогічний феномен.....	3
Гаранжа Олександр. Програми підготовки майбутніх інженерів у технічних коледжах США.....	5
Ген Юй. Організація неформальної освіти спортивного спрямування в країнах ЄС.....	7
Hubina Oksana. An empowering and impactful teaching through MINERVA virtual learning environment at the University of Leeds.....	8
Гузенко Оксана. Роль міжнародних обмінів та співпраці в сучасній освіті.....	11
Данильченко Артем. Ключові навички майбутнього легкоатлета: зарубіжний досвід.....	13
Дідух Віталія. Використання штучного інтелекту (AI) в освітньому процесі закладів вищої освіти.....	14
Драга Олег. Роль закладів позашкільної освіти США у патріотичному вихованні учнівської молоді.....	16
Іл'юхіна Ілона. Симуляційне навчання в медичній освіті.....	18
Іщенко Анатолій. Магістерські програми з германської філології: міждисциплінарний вимір.....	20
Качан Сергій. Підготовка студентів-економістів до інноваційної діяльності в США.....	24
Кирилова Олександра, Кириченко Олена, Бойченко Марина. Інноваційні підходи до побудови індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти.....	26
Клізуб Артем. Форми позашкільної роботи в Польщі.....	28
Котелевський Іван. Структурно-змістові особливості підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у США.....	30
Кубрак Олег. Перспективи розвитку освіти в глобальному суспільстві.....	32
Кукса Тетяна. Стратегія розвитку дуальної освіти ЄС.....	34
Куліченко Алла. Зарубіжний досвід використання комп'ютерних технологій в медичній освіті.....	36
Лебеденко Андрій. Організаційні засади підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в Польщі.....	38
Лемешко Дмитрій. Досвід професійної підготовки магістрів аграрної галузі Краківського аграрного університету.....	40
Лі Лей. Напрями професійної підготовки майбутніх піаністів у США (на прикладі Університету Гранд-Каньйон).....	41
Ма Сяо. Підготовка вчителів англійської мови як іноземної в Університеті Лейсестера.....	43
Науменко Назарій. Трансформація ролі викладача в умовах змішаного навчання.....	44
Нечипоренко Володимир. Діяльність Європейської неурядової спортивної організації: стратегічні пріоритети.....	47
Нечипоренко Олександр. Особливості залучення учнівської молоді до волонтерської діяльності: на прикладі волонтерської програми Європейського Союзу.....	48
Пацалюк Ірина. Інноваційні педагогічні технології активізації навчання.....	50

Певнев Ярослав. Структура підготовки фахівців медичної галузі в університетах США.....	55
Порада Оксана. Лідерство в освіті: виклики та ефективність.....	56
Потапенко Анна. Поняття позашкільної освіти в науковому дискурсі країн ЄС....	58
Ришкова Анна. Ефективний шкільний лідер: американський досвід.....	59
Рудницький Євген. Комп'ютерні науки в США: магістратура, інновації та взаємодія з індустрією	60
Сбруєва Аліна. Актуальні тенденції інтернаціоналізації професійної освіти та навчання в Європейському Союзі	63
Тао Є. Інтеркультурна толерантність як засіб прийняття різноманітності та вимога сучасності	65
Ткаченко Наталія. Парадигма «індустрія 5.0» як передумова формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів»	67
Товстуха Костянтин. Професійна підготовка фахівців з міжнародного права в закладах вищої освіти: досвід Мальти	69
Товстуха Сергій. Особливості професійної підготовки фахівців садово-паркового господарства: досвід ЄС.....	70
Трухачова Світлана. Виклики глобального світу та роль міжнародної освіти в контексті XXI століття.....	72
Чжан Ліпін. Інноваційні підходи в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в Європейському Союзі	74
Чернякова Жанна. Інституційні трансформації вищої освіти для досягнення цілей сталого розвитку.	75
Чистякова Ірина. Підготовка педагогічних кадрів у контексті змін освітніх парадигм.....	77
Швидкий Кирило. Кращі європейські практики інженерної освіти.....	79
Шестакова Світлана. Роль інноваційно-інтерактивних технологій у підготовці фахівців для закладів вищої освіти	81

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 2. ВИКЛИКИ ДЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Anar Stasyuk. Analysis of Studies on the Relationship between Self-Esteem, Anxiety and Depression in students	83
Бигар Ганна. Використання релаксаційних засобів з метою формування здоров'язберезувальної поведінки молодших школярів.....	86
Бондаренко Руслан. Особливості розвитку лідерських якостей у підлітковому віці.....	89
Vertel Anton. Classification of child development stages in psychoanalytic pedagogy (based on the concept of Karl Abraham)	90
Vertel Vladyslav. Programs of ecological and naturalistic work implemented in the out-of-school education institutions.....	92
Волкова Галина. Іноземна мова як компонент та засіб професійної підготовки сучасного лікаря	94
Дмитерко Євгенія. Розвиток цифрової компетентності серед студентів медичних університетів України	96
Кириєнко Олена. Формування професійної компетентності майбутніх учителів біології в умовах дистанційного навчання: проблеми та перспективи.....	98
Колишкіна Алла. Педагогічні умови виховання ціннісного ставлення молодших школярів до природи	100

Коханова Наталія, Кухта Ірина. Рухова діяльність на уроках у початковій школі	103
Кузьменко Наталія. Освітній фронт Сумщини: долаючи виклики війни	104
Лі Сій. Поняття візуальної грамотності вихованців закладів позашкільної освіти.....	107
Лісовицька Світлана. Самоосвіта педагогів закладу позашкільної освіти: виклики та можливості розвитку.....	109
Лон Лі. Сутність медіаграмотності вихованців закладів позашкільної освіти	111
Лю Чженьфан. Виховний потенціал волонтерства для формування лідерських якостей учнівської молоді	113
Матросов Сергій. Виховний потенціал гуртків спортивного напрямку у процесі формування вольових якостей вихованців.....	114
Мокляк Володимир. Педагогіка миру і сучасне суспільство	116
Моторна Марія. Підготовка майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи: аналіз освітньої пропозиції закладів вищої освіти	122
Муkytenko Inna. The ideas of multiculturalism in the classical pedagogy.....	124
Осьмук Наталія. Особливості організації дистанційного навчання студентів молодших курсів в умовах цифровізації освіти.	127
Парфенюк Людмила, Тонка Марія. Сучасні підходи до формування екологічної компетентності здобувачів освіти в умовах євроінтеграції	130
Предик Аліна. Самооцінювання та взаємооцінювання як компонент навчально пізнавальної діяльності молодших школярів	132
Рожкова Людмила. Формування навичок медіаграмотності у студентів.....	134
Рябокoнь Юлія. Креативний менеджмент: сутнісні характеристики	137
Самілик Валентина. Пріоритети сучасної освіти в умовах сталого розвитку: підтримання фізичного та ментального здоров'я учасників освітнього процесу	139
Соляненко Олена. Особливості змішаної форми навчання студентів медичних ЗВО МОЗ України	141
Тан Лон. Емоційна стійкість здобувачів позашкільної освіти: сутність поняття	144
Танькова Ірина. Екологічне виховання учнівської молоді в контексті парадигми сталого розвитку	145
Тітєвська Тетяна. Фармакологія та латинська мова у процесі організації самостійної роботи студентів медичних ЗВО	148
Чень Вейюй. Сутність і структура трансверсальних компетентностей вихованців закладів позашкільної освіти.....	149
Чикало Вікторія. Підтримка ментального здоров'я здобувачів освіти в умовах воєнного стану	151
Шевчук Кристина, Шевчук Ганна. Особливості використання в освітньому процесі початкової школи штучного інтелекту	153
Шкурак Валентина. Використання інтерактивних методів навчання на уроках математики в ЗЗСО	155
Шульга Володимир. Неформальна освіта учнівської молоді: принципи та характеристики	158

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 3. ОСВІТНІ ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРАКТИКИ В МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Акалович Марина. Інтернаціоналізація вищої музичної освіти: досвід Естонії..	160
Білаш Олександра, Гулей Ольга. Жіноче вбрання XIX – початку XX століття як складова культурного надбання Слобожанщини	162
Бойченко Єлизавета, Нечипоренко Анна. Цифровий танець в історичній ретроспективі	165
Босий Іван. Механізовані об'єкти меблевого мистецтва: від XVII сторіччя до сьогодення	166
Брижаченко Наталя. Арт-дизайн у сучасній мистецькій практиці: створення інтер'єрних об'єктів з деревини.....	168
Докаленко Анна, Капран Оксана. Методи естетичного виховання учнів як процесу формування цілісного сприйняття дійсності	171
Донда Віталій, Гулей Ольга. З історії виникнення муралів як виду мистецтва.....	172
Коваленко Лариса, Никифоров Андрій. Становлення українського килимарства у XVII–XVIII століттях	174
Кохан Наталя. Ідея в творах ленд-арту.....	176
Кравченко Альона, Капран Оксана. Аспекти художнього виховання дітей молодшого шкільного віку	177
Красновид Вікторія, Гулей Ольга. Тема відпочинку у творчості Едуарда Мане: на прикладі картини «Сніданок на траві»	180
Львова Юлія, Капран Оксана. Мета та завдання образотворчого мистецтва в початковій школі	181
Лиса Катерина, Гулей Ольга. З історії вишивки козацької старшини	184
Мелякова Олександра, Остапенко Павло. Цифрові технології в мистецькій практиці	185
Назаренко Владислава, Капран Оксана. Колір як засіб виразності в дитячому малюнку	187
Нечипоренко Анна. Особливості ознайомлення здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня з сучасним мистецтвом на матеріалі творчості Жан-Мішель Отонієля.....	189
Пен Сяньюй. Зміст підготовки майбутніх фахівців з арт-дизайну в США на прикладі Мічиганського університету.....	191
Редя Олена, Никифоров Андрій. Інновації в декоративному мистецтві та дизайні	193
Ромащенко Анастасія, Капран Оксана. Роль образотворчого мистецтва в естетичному розвитку особистості	195
Танакова Поліна, Остапенко Павло. Проблеми підвищення мотивації учнів під час уроків образотворчого мистецтва	197
Тесленко Юрій. Види комп'ютерної графіки у різних галузях творчості.....	199
Туріянська Руслана, Никифоров Андрій. Символізм орнаменталізації у крелевецькому рушнику	201
Українець Іван. Менеджмент у сфері культури та мистецтв: специфічні особливості	203
Філон Алевтина, Гулей Ольга. Нотатки до історії розпису українських помешкань.....	204
Чень Цайсюань. Сутність феномену просторового мислення	206

Наукове видання

Матеріали V Міжнародної
науково-практичної конференції

ОСВІТА ДЛЯ ХХІ СТОЛІТТЯ:
ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ
(26 грудня 2023 року)

Суми: Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024 р.

Свідоцтво ДК No 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск ***О. Ю. Кудріна***
Комп'ютерна верстка ***І. А. Чистякова***

Підписано до друку 29.01.2024.
Формат 60x84/16. Гарн. Times. Папір офсет.
Друк ризогр. Ум. друк. арк. 6,43
Тираж 300 пр. Вид. No 8.

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка